

MONUMENTA
HUNGARIAE HISTORICA.

DILOMATARIA.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

K I A D J A

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

BUDAPEST, 1887.

DIPLOMATARIUM ALVINCZIANUM.

ALVINCZI PÉTER
OKMÁNYTÁRA.

A MAGYAR TUD. AKADEMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA

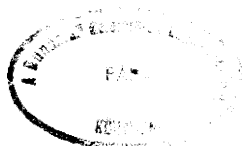
MEGBIZÁSÁBÓL KÖZZÉTETTÉK

GERGELY SAMU ES PETTKÓ BÉLA.

HARMADIK KÖTET.

1685—1689

BUDAPEST, 1887.

E l ő s z ó.

Alvinczy Péter Okmánytára III-ik kötetének kiadását a történelmi bizottság előtt a mult évben hoztam javaslatba. A két első kötet anyaga sokfélekép megvilágosítja ugyan az Erdély visszacsatolásáért folytatott diplomáciai tárgyalásokat és hadi műveleteket, de azt teljesen nem meríti ki, sőt itt-ott észlelhetők egyes hézagok, melyeknek betöltése, kipótlása a fontos kérdés tisztázása szempontjából is kívánatosnak látszott. E hiányokat az magyarázza meg, hogy a két első kötet egy maga Alvinczy által összeállított levelek alapján készült, tehát ennek anyaga másra nem terjedhetett ki, mint arra, a mi e gyűjteményben van.

Azóta Gergely Sámuel úr megtalálta a Diplomatarium Alvinczianumnak egy másik példányát gr. Teleki Miksáné hosszufalusi levéltárában, s ebből lemásolta azon darabokat, melyek a két első kötetben nem foglaltattak. Azután épen azóta nyílt meg a gr. Telekiek maros-vásárhelyi leváltára is a kutatóknak s e levéltárban hasonlólag sok becses anyag találtatott, melyeket Pettkó Béla orsz. levéltári tiszt másolt le. Az ezen két levéltárból összegyűlt anyagot azután mind tartalmánál mind terjedelménél fogva alkalmasnak tartottam arra, hogy mint önálló pótkötet, kiegészítse a már megjelent collectiót.

Pater Dunod küldetésétől a Leopoldi hitlevél aláírásáig terjedő időszak Erdély történetének érdekes és tanulságos, de fel nem derített lapját képezi. A hadi

események változó alakulásai okozák, hogy éveken át nem jöhetett definitív megállapodás létre — mert akármely irányban is történt meg a kiegyezés az alkudozó felek közt, azt az események valamely előre nem látott fordulata már is elavulttá tette. S a mi magában Erdélyben és ez ország szélein történt, még fontosabb volt a dolgok fejleményére. Mindazon kérdésekre, melyeket e viszonyok tisztázására vonatkozólag a történetíró felvethet, megtalálja a feleletet a *Diplomatarium Alvinczianumban*; s épen e körülmény indított engem azon indítvány tételére, hogy tegyük mennél teljesebbé a korábban kiadott anyagot ezen harmadik kötet közzétételével.

Ami a két levéltárból kikerült anyag elrendezését illeti, a chronologiai rend mellett tekintettel kellett lenni arra, hogy miképen volt az anyag az egyes convolutumokban összeállítva s az magyarázza meg, hogy egy pár helyen az acták nem következnek a chronologiai rendben egymás után.

Végül szükségesnek tartom megemlítani, hogy az ezen kötetekben közlött anyag kiegészítéséhez köv. közleményekben találunk adalékokat:

Történelmi Tár 1878-ik évf. 679. l. Haller János följegyzései. 2. 1882. évf. 483. l. Gyulay Ferencz 1685-iki követsége. 3. Erdély és a bécsi udvar, 1886. évf. 296. l. 4. Haller József elítéltetése, u. o. 396. l.

Történeti Lapok (szerkeszté Pap Miklós) I. évfolyamában az 1688. és 1869-ben Porumbákon, Görgényben, Fogarast, Szebenben, Balázsfalván tartott consultatiók jegyzőkönyvei.

Kelt Budapest, 1887. decz. 22-én.

SZILÁGYI SÁNDOR.

ALVINCZI PÉTER
OKMÁNYTÁRA

ERDÉLY VISSZACSATOLÁSA FELETT A MAGYAR KIRÁLYLYAL S MEGBI
ZOTTJAIVAL FOLYTATOTT ALKUDOZÁSOK TÖRTÉNETÉHEZ.

HARMADIK KÖTET.

1685. márcz. 24. Bécs.

Csáky István levele Apafihoz, hogy az Inczédtől küldött levelet megkapta s szóval tett izenetét is értette. Választ küld viszont tőle s szóval is izenetet.

(A gr. Tel. marosvás. lev. tárából.)

1685. márcz. 25. Bécs.

Dietrichstein levele Apafihoz, hogy az Inczédtől küldött levelet megkapta s szóval tett izenetét megértette. Viszont választ küld tőle s szóval is izenetet.

(A gr. Tel. marosvás. lev. tárából.)

1685. ápril 5.

Transsumptum simplex expeditionum quarumdam tractatum cum Germanis concernentium.

Az római császár ő fge urunknak ő nagyságának szóló, sub dato 5. mensis Aprilis 1685. Bécsben költ credentiája.

Leopoldus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus. Ill^{me} princeps, sincere nobis dilecte. Ex literis, quas ad nos Sinc. Vra suo ablegato Michaeli Inczédi de Várad die vigesima Januarii proxime elapsi dedit, libenter intelleximus, quod eadem in praesenti gravissimo bello cum Turca, communi christianitatis hoste armis fidelium intentione sua bona et votis pie adstipuletur, haud ignara, quantum salutis et illi, et aliis vicinis Turcae

populis ex bello hoc feliciter gesto accessurum sit. Ceterum ad ea, quae dictus ablegatus de restabilienda cum immanissimo hoste pace ad petitionem magni vezerii Sync. Vrae apud Portam residenti factam exposuit, taliter responderi fecimus, qualiter ille voce et scriptis referet tam de illis, quam de aliis, quae ipsi super publico moderni temporis statu insuper declarata fuere. Quoad humilimas petitiones, quas Sync. Vra ratione quorundam restituendorum commendavit, eas camerae nostrae Hungaricae curavimus communicari, ut rem consultaret, et quae fieri possint, nobis resolutione pro insinueret, non defuturi pro possibilitate Vrae Sync. intuitui iis benigne gratificari. Quod reliquum est, Sync. Vrae benevolentiam nostram caesaream et regiam benigno et sincero animo deferimus. Datum in civitate nostra Viennensi, die 5. mensis Aprilis anno 1685. Regnorum nostrorum Romani 27°, Hungarici trigesimo, Bohemici vero vigesimonono. Et subscriptum erat: Leopoldus m. p. Paulo autem inferius in medio (*üres hely hagyva*). In margine vero inferiori, a sinistra Joannes Georgius Koch mp. Intitulatio autem sonabat hoc modo: Illmo Michaeli Apaffio, electo Transylvaniae principi, quarundam regni Hungariae partium dno et Siculorum comiti, sincere nobis dilecto. Erantque sigillo suae caesariae regiaeque Mis aulico, super cera rubra ductili, impresse obsignatae et incluse confectae.

(A gróf Telekiek marosvásárhelyi levéltárából egy másolat-gyűjteményben.)

1685. ápril 12.

Sacratissima caesarea ac regia Mattas, dne dne clementissime.

Honorabilis ac devotus dnus Antidius Dunod sacerdos Burgundus benignas easque caesareas ac regias Mattis Vrae sacratissimae literas posteaquam mihi fideliter tradidisset, et quae sibi commissa erant, efficaciter exposuisset, quantam syncerae meae erga Mattem Vram sacratissimam ipsamque rem christianam devotionis fuerit expertus declarationem, caesarea ac regia Mattas Vra clementissime ex ipsomet est

intellectura. Servet deus Mattem Vram sacratissimam ad plurimos annos incolumem ac felicissime regnantem. Fogaras 12. Apr. 1685.

Sacratissimae Mattis Vrae

humilimus servus.

(Fogalmazvány, Teleki Mihály kezével, valamint másolat is Komáromi-tól, gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1685. ápr. 14. Bécs.

Lotharingiai Károly levele Apafihoz, hogy Inczédtől küldött levelét vette s szóbeli izenetét is megértette. Viszont választ és szóbeli izenetet küld tőle.

(A gr. Telekiek marosvás. levéltárából.)

1685. ápr. 14. Bécs.

Dietrichstein levele Apafihoz, hogy Inczédtől küldött levelét vette stb., mint az előző.

(A gr. Telekiek marosvás. levéltárából.)

1685. ápr. 15.

Ugyan római császár ő fge deliberativa resolutiója, 15. April. 1685.

Sacrae caesareae regiaeque M^{ti} clementissimo d^{no} nostro demississime relata fuerunt, quae ill^{mi} dⁿⁱ principis Transylvaniae ablegatus d^{nus} Michael Inczédi de Várad ratione pacis cum Turca restabiliendae ad petitionem magni vezerii Transylvanico apud Portam residenti factam exposuit. Tametsi itaque altissime praefata M^{tas} sua caesarea justissimas causas haberet similes propositiones in ipso statim limine rejiciendi, quippe cum eandem Porta Otthomanica foedifrage et contra gentium jura, ruptis Viennalibus induciis, bello infestaverit perduellesque suos subditos armis protexerit, regna et fideles provincias flamma ferroque devastaverit; neque dubitetur, quin haec omnia aequissimus rerum arbiter deus condigna ultione vindicaturus sit, et M^{tas} sua talem armorum appa-

tum, deo adjuvante, nunc conquistum habeat, ut per totum christianum orbem, stabilita jam concordia et plerisque principibus suae M^{ti} foedere nexis pluribusque indies accedentibus, a deo justitiae causam promovente, nonnisi foelices armorum suorum eventus sibi polliceri posset, maxime cum etiam discordiae in Italia marique Mediterraneo gliscentes interpositione summi pontificis sopitae existant. Nihilominus saepius altissime memorata sua caesarea regiaque M^{tas} amore pacis, cujus pro avita sua quietate semper studiosissima fuit, et ut ulterior humani sanguinis profusio sistatur, haud abnuat eas pacis condiciones, quibus Otthomanica Porta damna et injurias eidem citra causam illatas resarciat satisfactionem, pariter suis confoederatis, praesertim serenissimo Poloniae regi et illmo d^{no} Veneto praebeat. Quemadmodum in superioribus bellicis disturbiiis cum longe alia rerum facies esset, sua sacra M^{tas} accommodando se istorum temporum necessitatibus, praetactae Portae Otthomanicae similibus propositionibus obviam ire non decretavit. Et haec sunt, quae altissime dicta sacra caes. M^{tas} memorato d^{no} ablegato jussit responderi. Cui de reliquo gratia caesarea et regia benigne manet propensa. Signatum sub ejusdem caesareae et regiae M^{tis} secretiori sigillo, Viennae decima quinta Aprilis a. 1685. Et subscriptum erat: Joannes Georgius Koch mp. Intitulatio autem sonabat hoc modo: Illmi dⁿⁱ principis Transylvaniae ablegato grosso d^{no} Michaeli Inczedi de Varad etc. tradendum. Erantque ab intra aulico, ab extra vero, ut praemissum est, secretiori suae caesareae regiaeque M^{tis} sigillis, super cera rubra ductili impressae communitae et clause confectae.

(Marosvás. lev.-tár, egy más. gyűjt.)

1685. ápr. 18. Bécs.

Strathman levele Apafihoz, hogy megkapta Inczéditől küldött levelét s szóval tett izenetét megértette. Választ küld vizsont tőle s szóbeli izenetet.

1685. ápr. 18. Bécs.

Herman bádeni örgróf hasonló levele Apafihoz.

1685. ápr. 18. Bécs.

Saponora hasonló levele Apafihoz.

1685. ápr. 18. Bécs.

Gubasóczi hasonló levele Apafihoz.

(Mindezek a Telekiek marosv. levtárában.)

1685. máj. 15.

Michael Apafi dei gratia stb.

Spectabilis ac magnifice stb. Salutem stb.

Ez közelebb elmúlt nemes országgyűlésének alkalmosságával Fogarasban kiváltképpen való oly dolgok végett kelletvén a nemes országnak maga tagjai között hűségedet is Delegálni, az melyek iránt az occurentiák szerent újabb discursusok is kívántatván és egyszersmind az fényes portáról s egyéb helyekről is érkezett tudósítások is úgy kívánván szükségesképpen kívántatik Hűségteknek is becsületes tanács úr hűveink mellé ide fogarasi várunkban ad 25. praes. Maii deputatusi személyekül való öszvegyűlések ujabban ls. Ez okáért parancsoljuk Hűségednek kegyelmesen és igen serio hogy az feljebb specificált helyre és napra megjelenni okvetetlen el ne mulassa Hűséged. Nec secus factururus. Datum in arce nostra Fogaras die 15. mensis Maii anno 1685.

M. Apafi m. p.

Külszin: Spectabili ac magnifico Ladislao Gyulaffi de Rátóth sedis Siculalis Maros ac militum nostrorum capitaneo supremo etc. Fidei nobis dilecto.

(Eredetije Orsz. Levár T. E. Belügy.)

1685. auguszt. 14.

Ugyan az római császár ő fge salvus passusának párja.

Nos Leopoldus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae stb. Rex stb. Universis et singulis, tam ecclesiasticis, quam saecularibus, magistratibus, confiniorum nostrorum capitaneis,

eorum locumtenentibus, equitum magistris, capitaneis, signiferis, excubiarum praefectis, vajvodis, decurionibus ceterisque gregariis tam equestris, quam pedestris ordinis militibus has nostras visuris, lecturis, aut legi audituris, gratiam nostram caesaream ac regiam et omne bonum. Notum facientes, quod praesentium exhibitores, ill^{mi} Michaelis Apaffii electi Transylvaniae principis ablegati cum benigno assensu nostro ad aulam nostram caesaream et regiam proficiscantur. Qui ut iter suum quibusvis impedimentis et obstaculis semotis tanto securius et celerius perficere possint, omnes et singulos praecensitos benevole et gratiose requirimus, nostris vero subditis et militibus serio ac firmiter demandamus et injungimus, ut praedictos ablegatos unacum servis, equis, sarcinis et rebus suis, ubique locorum et passuum, terra marique libere expediteque ire, transire, immorari et recedere sinant, ac nulla uspiam injuria affici patiantur, quin potius, necessitate postulante et ubi requisiti fuerint, de salvo conductu comitiva sufficiente, viarumque ducibus, equis, aliisque rebus prosequendo itineri idoneis prospiciant, omnibusque benevolentiae et humanitatis officiis afficiant et prosequantur. Eisdem sub fide christiana clementer assecuravimus, quod hinc pro habitu discessus securus et impeditus reditus concedetur. Satisfacturi in eo nostrae clementissimae et omnimode voluntati atque mandato. Dabantur in civitate nostra Viennensi die decima quarta mensis Augusti, anno dñi 1685., regnorum nostrorum Romani vigesimo octavo, Hungarici trigesimo primo, Boheimici vero vigesimo nono. Et subscriptum erat Leopoldus. Paulo post: Hermannus marchio Badensis. (L. s.) Item inferius: Ad mandatum sacrae caesariae M^{tis} proprium. Christophorus Dorsch mp. Joannes Adamus Vöber mp.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Más. csomó.)

1685. auguszt. 16.

Ugyan az ő felsége Bécsben 16. Aug. 1685. az mi kglmes urunknak ő ngának szóló levele.

Ill^{me} princeps sincere nobis dilecte. Intelleximus ea, quae Synceritati Vrae placuit nobis per ablegatum suum Ladislaum Balog unacum praesentatione literarum creden-

tionalium ad nos directarum oretenus notificare. Quemadmodum ex iis omnibus Sinceritatis Vrae devotum erga nos et totius christianitatis emolumentum libenter percepimus affectum, minime dubitantes, quin Sinceritas Vra eundem in ipso affectu pluribus demonstrare non intermissura sit, ita percipiet eadem ex praedicti sui ablegati orali relatione, quae ad unum et alterum punctum Sinceritati Vrae reinsinuari benigne decrevimus, ad quam relationem nos referimus et Synctem Vram de benevolentia caesarea et regia nostra erga eam assecuratam volumus. Datum in civitate nostra Viennae, die decima sexta Augusti anno millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto, regnorum nostrorum Romani vigesimo octavo, Hungarici trigesimo primo, Bohemici vero vigesimo nono. Et subscriptum erat Leopoldus mp. Pauloque inferiori (*üres hely hagyva*). In margine vero inferiori a sinistra Augustinus ab Erhard mp. Intitulatio autem earum haec erat: Illmo Michaeli Apaffio electo Transylvaniae principi, quarundam regni Hungariae partium duo et Siculorum comiti sincere nobis dilecto. Erantque sigillo suae caes. regiaeque Mtis aulico super cera rubra ductili impressivae communitae et clause confectae.

(Marosv. levéltárból egy m. csomó.)

1685. szeptember 17.

Leopoldus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus.

Illustrissime princeps sincere nobis dilecte.

Post expugnationem hostilis Ujvariensis praesidii, et Turcarum copias ex campo usque ad pontes Eszekienses rejectas e servitio nostro et totius christianitatis emolumento proficuum judicantes victoriosa arma nostra in partes regni superiores contra Turcas eorumque adhaerentes rebelles expedire, commisimus nostro campi mareschallo comiti Caprara, ut cum certae militiae manu se illuc conferre, adjunctisque sibi copiis ibidem existentibus, loca ab infidelibus et Turcis praesidiola tractumque illum eis et trans Tibiscum. quantum fieri poterit, nostrae devotioni utpote illorum regi

legitimo et duo armis mediantibus asserere, tandem etiam dictae militiae in partibus illis de hybernis commodis et sufficientibus, quem hisce partibus ob minam et devastationem habere nequeunt, providere debeat. Quod cum absque confinium Tranniae approximatione fieri haud queat, et nostra benigna intentio eo collimet, ut sine devastatione illorum locorum vel miserorum subditorum exterminio cum bona disciplina in effectum deducatur, igitur hanc nram resolutionem Synceritati Vrae celare nolumus, nobis firmiter persuadentes eandem, ad memorata hyberna disponenda et contributiones in eum finem colligendas omnem assistentiam, prouti christianum principem decet, praebituram succurando hisce copiis contra Turcas militantibus annona, aliisque requisitis, quae erunt necessaria. Mittet in eum finem certum ablegatum praefatus noster campi marescallus ad Synceritatem Vram, fusiusque exponi curabit, quae necessitate sic exigente erunt agenda, ut hoc negotium cooperatione sua accedente, cum minore molestia effectum sortiatur, faciet in eo rem laude dignam et a praedecessoribus suis non degenerem, gratia nostra caesarea et regia, quam eidem confirmamus, recognoscendam. Dabantur in civitate nra Viennensi, die decima septima mensis Septembris a. 1685.

Leopoldus.

Hermanus Marchio Badensis,
Christophorus Dorsch,
Joannes Adamus Voborg.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1685. október 10.

Michel Apafi stb.

Spectabilis ac magnifice stb. Salutem stb.

Ellisszüik szoros instructiója s hozzánk való kötelessége minduntalan előtte forog Kegdnek; mindazonáltal a fenforgó háborgó üdökhöz képest azokra ezen levelünk által Kegyelmedet emlékeztetni akartuk. Parancsoljuk Kegdnek kegyelmesen és serio, az oda. ki Kolozsvár táján vigyázó mezei hadaknak igen szorosson hagyja meg, zászlójok alatt üljenek, szélllyel ne járjanak me legyen vigyázása és ha kik s szélllyel járnak, keményen meg is büntesse, a hópénzt héjjában

ne vegyék, magokat is az hadnagyokat jó fenyték alatt tartsa s az mely becsületes hívünk fog ott continuuskodni, attul hallgassanak. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Alba Julia 10 Octobris anno 1685.

Ab. Apafi m. p.

Hátlapján: Spectabili ac magnifico Ladislao Gyulaffi de Rattoth, universorum militum nostrorum campestrium ac sedis Siculicalis Marus capitaneo supremo etc. Fideli nobis dilecto.

Gyulaffi kezével: Holmi szép és emlékeztetre méltó levelém annosok is. (*Kitörülve* :) Apafi kezeirása G. L.

(Eredeti Orsz. Levár. T. E. Belügy.)

1685. október 29.

Mű szebeni királybíró és polgármester ugyan Szeben városának több itt alább megirt delegatussival együtt az fennforgó materiában javaljuk, hogy valamint eddig, így ezután is (a míg az fényes portától jókorbeli segítséget várhatunk) attól el ne szakadjunk és az felséges római császárnak is cum honore debito kedvét keressük, továbbá is authorálván az mi kegl urunk ő nga belső tanácsúr híveit és az nemes ország deputatusit ő ngokat s ő keglmeket, hogy valamit ez iránt ez haza közönséges javára és megmaradására feltalálnak, mi is abban megnyugszunk. Melyről ő ngokat s ő keglmeket prae-senti signato testimonio assecuráljuk fide nra mediante. Datum Albae Juliae in generalibus dominorum trium statuum et ordinum comitiis. Die 29. Octobris a. 1685.

Correcta per nos

Fejer János

szebeni királybíró és az natio-
nak comesse mp.

P. H.

Miles Mátyás

Szeben városának hites pol-
gára és deputatussa mp.

P. H.

Christianus Szabó

szebeni polgármester mp.

P. H.

Frank Bálint

szebeni hütös polgár, notarius
és delegatus mp.

P. H.

Kívül rájegyezve: Szeben városa.

(Eredeti. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1685. nov. 4.

Instructio pro spectabili ac magnifico, generosis item prudentique ac circumspecto, Joanne Haller de Hallerkő, consiliario nro intimo, Sigismundo Pernyeszi de Osztopány altero aulae nrae praefecto, Matthia Milesz cive ac senatore civitatis nrae Cibiniensis et Michaele Inczedi de Varad praecipuo ex aula nra familiaribus, fidelibus nobis syncere dilectis ad caesaream regiamque Romanorum imperatoriam Mattem ablegatis.

1. Isten segítségével innét megindulván ő kglmek, mentől jobban lehet, utjokat maturálják és mind az uton, mind pedig Szatmárra érkezvén, szorgalmason vigyázzanak, s ha hol mi jó, vagy ellenkező dolgokat is magunk, vagy ez haza iránt vehetnek eszekben, jó alkalmatossággal bennünket tudósítani el ne mulassák, magok is az mennyiben lehet, kötelességek tartása szerint az jó dolgokat promoveálni, az ellenkezőket pedig obviálni igyekeztvén.

2. Szatmárra érkezvén ő kglmek, az ott való commendansnak levelünket megadván, becsülettel köszöntsék és intimálják ő kglk, az római császár ő felsége már császári gratiáját offerálván, mi is Kglteket küldöttük ez haza dolgai felől kíváncsi tractára, ahhoz képest ennekutánna sokszori oblatióji szerint jó affectióját tartsa fenn s continuálja és ne csak szóval, az mint eddig, hanem ugyan valósággal is. Azomban kíváncsi comitivát is kérjen Kgtek, ígírvén ő kglk az mi és az ország részéről is az jó szomszédságnak s correspondentiának gyakorlását.

3. Utjokban occurráló hadi tiszteknek és generáloknak irt leveleinket ő kglmek adják meg, és becsülettel köszöntvén őket, minden jóakarattokat kívánják és kérjenek assecurantiákat, mivel már tracta indéttatik ő felsége és Erdély között, semmi hostilitást ellenünk ne mutassanak, hogy mi is ellenkezőre fakadni kényszerítettvén, az tracta ne impediáltassék.

4. Bécsben érkezvén ő kglek, az ministereket, az kiket illik, becsülettel köszöntsék és kíváncsi jóakarattokat s suc-

cursusokat is kívánják, levelünket is, a kiknek szólanak, debita cum reverentia megadván, azután audientiát sollicitáljanak, és ha adatik, a császárt ő felségét nagy submissióval az mi nevünkkel köszöntvén, az ő felségének irt credentiánkat adják meg, köszöntvén a nemes ország nevével is ő felségét, azután jelentsek ő felségének, mely örömmel és devotióval vettük mind mi, mind pedig az erdélyi statusok az ő felsége ide küldött ablegatussa által tett királyi és császári kglmes favorát, melyeket megértvén, mi ez ez ország statusi is, ez hazának szabadságát és megmaradását concernáló dolgokat, punctumokban feltévén, eleibe adtuk. De ellenben a pater ő kglme igen terhes conditioakat proponált nekünk, melyekre nézve szükségesnek ítéltük ő felségét igen alázatosan requirálni, és hogy ő felsége magával született kegyelmességéből szegény hazánk sok viszontagságokban forgó dolgainak jobb karban való álléttatása felől való tractára illendő alkalmatosságot szolgáltatni méltóztassék, igen alázatosan instálni. Melyre ő felsége kegyelmesen resolválván, mi is ez haza közönséges tetszéséből Kglteket küldöttük ez végre, várván az ő felsége császári kglis gratiáját mind az dolgok folytatásában, mind pedig békességes visszabocsáttatásában Kglteknek.

5. Ezek így meglévén, condescendáljanak ő kglk az két hatalmas nemzet között való pacificatiónak munkájára, proponálván ő felségének, hogy: Noha mind szívek a méltóságoknak és monarcháknak az felséges mindenható istennek hatalmában vannak, mind pedig az hadakozó fegyvernek viselése s győzedelmeskedése az bölcs istennek tanácsátul függenek, mindazáltal mind az ellenkező szíveknek szép egyességre való hozatztatásokat, mind pedig az fegyvernek letételét kglmes tetszése szerint való eszközök által szokta ő felsége véghezvitetni. Ehez képest mindeneknek felette abban légyenek ő kglek foglalatosok, mennél illendőbb devotióval és submissióval az két hatalmas monarchák között már régtől fogván fenforgó és ugyan vérben buzgó fegyvernek letételét, megháborodott szíveknek egyenességét és az egész népnek csendességét munkálódhassák, melyre ő felségét ilyen ratiókkal inducálhatják:

1. Mert az ő felsége és birodalmi megbántódási emlékezetes triumphussal recompensálódtnak, úgy tetszik.

2. Mert az ő felsége született és természeti keresztyéni indulati, nem lehet, hogy commiseratióra nem indultanak legyen eddig is avagy csak a sok ártatlanoknak vérek kiontása és sok keresztyén s isten dicsőségét terjesztett lakóhelyeknek elpusztíttatásán.

3. Mert hogy a már kietlen pusztaságra jutott helyek között mintegy veszedelmes habok között hajócskák módjára megmaradt városok és faluk is elpusztíttatván, vadaknak barlangjává legyenek, nem férhet az ő felsége természeti kegyelmességéhez, kívánni annál inkább, hogy az több keresztyén országok között, mint valami búsongó habok vagy láng között forgó gyámoltalan Magyar és Erdély országa porrá és hamuvá tétetessék.

4. Mert istennek bölcs titkában lévén az fegyverviselések és győzelmek terjedése is, mindeneknek tetszése szerint bizontalan az emberek előtt kimeneteli; melyre nézve az már véghez ment nevezetes triumphus után nem látszhaték ellenkező dolognak ő felsége előtt is hadainak és birodalmának lakosainak csendes nyugalmat engedni.

5. Mert nem utolsó jele az ő felsége véghezvitt emlékezetes győzedelminek minden nemzetek között való terjedésének; sőt természeti kegyesség gyakorlásának is, midőn az ellenkező fél ad alkalmatosságot az fegyvernek illendő okokkal való letételire.

Ezeknek munkájában pedig szorgalmasan megtudakozzák ő kglek az békességre hajlandóbb elméket és azokat jó magok alkalmaztatásokkal inducálni munkálódják mind arra, hogy azt acceptálják s promoteálják, mind pedig arra, hogy az nem más, hanem a mi interessentiánk által lehessen és legyen, hogy annyival is az török nemzetnek ellenünk lehető scrupulusit evitálhassuk.

6. Instáljanak ő kglek igen alázatosan ő felsége előtt, hogy az ide alá való generáloknak méltóztassék serio parancsolni, Erdély és a partium ellen semmi hostilitást ne exercéáljanak, ő felségével már jó reménség alatt tractában lévén Erdély és így innen is a jó correspondentia és keresztyéni securitas ő felségéhez s birodalmához megtartatik. Hadait

penig ő felsége ez országban semminemű praetextusok alatt bejönni vagy irrupálni ne disponálja, sőt igen serio prohi-beálja, ne kételeníttessünk mi is ellenkező mediumokhoz nyúlni. Hahol penig isten az időket s dolgokat is úgy moderálja, hogy az ő felsége hadaira in defensionem nostram szükségünk legyen, olykor és akkor is az mi kívánságunk szerint expedíaltassanak és mind magokviselésekben, mind penig ez hazában kívántató commorálásokban, sőt ez országból való kimenetelekben is az mi dispositióinktól függeni legyenek kötelesek.

7. Szükséges ő kglknek azt is emlékezetbe hozni, hogy mi a mi szokott adónkat a török császár tárlházában beküldeni kételenéttetünk, mivelhogy szokott ideje már jelen lévén, annak elmulatásával láttatnánk egészen rebellálni és hirtelen nagy veszedelembé praecipitálnók mind magunkat s hazánkat és nemzetünket. Melyhez képest instáljanak ő kglk, ne láttassunk az ő felségéhez való devotiónk ellen cselekedni.

Nagy submissióval instáljanak ő kglk azon is, a régi boldog emlékezetű időkben Erdély országához incorporáltatott Pars regni Hungariae minden intra ejus limites levő erősségek, városok, faluk és tartományok cum eorundem usibus, proventibus pertinentiisque et emolumentis universis, ide értetvén Nagy Bánya is, az ő felsége boldog triumphussának alkalmazásával bocsáttassanak az erdélyi gubernium alá. Debreczennek penig semmi részín ne kapdossanak, sőt privilegiu-mokat minden részében confirmálni méltóztassék ő felsége, méltóztatván ő felsége ezekkel is az ő felségéhez való nagy devotiónkat terjeszteni.

Emlékezetben hozhatják ő kglek azt is, minemű tekinteti s nagy állapotja volt ez hazában Csáki Lászlónak, de mindazonáltal azt meg nem becsülvén, mely háladatlanságra és pártolkodásra is fokadott, sőt édes hazáját s szerelmesit elhagyván, ez hazán kívül létében is mennyi bajoskodást és költséget szerzett, sőt most is fenyegetőzeni s ez haza bajoskodására czélozó szándékitól supersedeálni nem szünik. Ezekhez képest mivelhogy az ő felsége resolútiója is azt tartja, semmi közí ő felségének hozzá nincsen, szolgálatjával ő felsége ne éljen, sőt hűségét is, mint olyan patriae suae proditornak ne acceptálja.

Ezeket e szerint proponálván ő kglek, illendő submissióval relegáljanak ő kglek az ide alább következő punctumokra, melyek szerint mind ez haza közönséges dolga, mind pedig némely szükséges privatumok declaratióját folytathatják s folytassák is ő kglek, instálván nagy submissióval, méltóztassék ő felsége azoknak is mind meghallgatásában, mind penig acceptálásában császári kegyelmes favorát mutatni.

1. Hogy Erdélyben az négy recepta religiók az Approbata és azon Approbatában írott unio conditiója szerint való szabados exercitiuma megtartassék, semmi szín és praetextus alatt semminemű időben persecutiója ne legyen, azoknak templumit, scholáit, parochiáit és egyéb azokhoz való proventusokat, fundusokat, haszonvevő helyeket el nem foglalják és akár-melyik religión lévő minisztereket ne becstelenítsék.

2. Az mi mostani kgl's urunkat és ifjabbik választott fejedelmünket ne turbálják, sőt az ő nsgoknak decessusán libera electio principum Transsylvaniae intacta remaneat penes regnum Transsylvaniae juxta constitutiones et articulos regni, juxta liberum eorumdem suffragium et electionem; sitque princeps Transsylvaniae liber et absolutus princeps a nemine dependens, et confirmatio eorumdem a nullo, nisi a libera eorumdem electione dependeat; az mely fejedelmet Erdély választ, ő felsége tartozzék fejedelemlennek agnoscálni.

3. Titulus principum Transsylvaniae et insignia maneat solito more usitata, ut hactenus.

4. Hogy semmi erdélyi regimenhez és igazgatáshoz, jószágok és privilegiumok collatióihoz, praesidiumok collocatióihoz, törvényinek és articulushoz bontogatásihoz, ennek jövedelmének vagy perceptiójában, vagy erogatiójában magát ne inmiscéálja nec per se, nec per alios, sőt egész Erdély országához és hozzátartozó Magyarország részéhez semmi jussát és praetensióját nem tartja.

5. Hogy Erdélyt soha semmi idő forgásában coloniájává, subditussává nem teszi, semmi erősségében Erdélynek akaratja ellen praesidiumot nem viszen.

6. Hadat se ide be nem küld, se nem quartélyoztat, se élés adással vagy egyéb akármi accidentiákkal s adóadással is nem terheli ő felsége.

7. Hogy Erdélyt akarátja ellen hadban menni nem kívánja, sem nem erőlteti senki ellen, sem munitiót tőle nem kíván.

8. Hogy az erdélyieknek liber quaestussa legyen akárholott az ő felsége birodalmában absque omni impedimento.

9. Hogy a jus patronatust sive sacerdotaleét Erdélyben erigálni nem igyekezi, hanem az eddig való szokás szerint hagyja ő felsége.

10. Hogy a mely sacerdotale bonumok és jószágok régen tén az catholicus papoknak az országtól elítéltettek, azokat akár fiscus, akár más akárki birja, azokhoz nem szól, sőt elő sem hozza.

11. Hogy Erdélynek régi határi, puta: Várad, Jenő, Világosvár, Lippa és azokhoz tartozó kastélyok, udvarházak és tartományok Lugossal, Karánsebessel, azoknak proventusival s tricesimáival Erdélynek visszaadassanak az Erdélyhez való egész partiummal, Debreczenhez pedig semmi közit ne is tartsa, sőt minden privilegiumit confirmálni méltóztassék ő felsége.

12. Hogy Nagy-Bánya Erdélynek visszaadassék, régen már az erdélyi városokhoz is lévén incorporáltatva.

13. Ut transfugae et proditores patriae ex regno nostro proscripti vel proscribendi in ditionibus suae Mattis non recipiantur, simulque extradentur.

14. Hogy a mely erdélyi embereknek jószágok Magyarországon vagy, szabadon absque omni impedimento birhassák, sőt ha kik az erdélyiek közül megkárosodtanak, azok is contentáltassanak azoknak javaiból, kik az károkat cselekedték.

15. Az mely erdélyi embereknek akár jószágokhoz, akár adósságokhoz Magyarországon igaz praetensiójuk vagy, ő felsége őket minden dilatio nélkül contentáltatja.

16. Hogy az erdélyi emberek szabadon perelhessenek Magyarországon.

17. Hogy az Erdélyből Magyarországon szökött vagy szökő szolgálkat, jobbágyokat kiadják az erdélyieknek.

18. Hogy az erdélyi káptalanokban és konventekben való fassio és praeventor vallások Magyarországon is pro rato et firmo acceptáltassanak; az ott valók is itt.

19. Hogy Erdélyt ő felsége minden ellenségi ellen protegálni, segíteni tartozzék, mikor Erdély kívánja.

20. Hogy mikor Erdélynek ő felsége segítséget küld szükségében, mikor Erdély kívánja, ő felsége kiviszi; azalatt is, míg az erdélyi birodalomban lészen, légyen az erdélyi fejedelemtől függése.

21. Hogy in casu necessitatis ő felsége ha Erdély kívánja, pénzzel és munitióval, nem csak néppel segíti.

22. Noha ő felsége magyar király, mindazáltal az erdélyi titulussal ne éljen ő felsége.

23. Felülését ez hazának ő felsége az török ellen nem kívánja, valamig Váradot, Jenő várát és Nándor-Fejérvárát az keresztyénség meg nem veszi.

24. Hogy a magyarországi gyűlésekben, sőt egész imperiumban is, mikor az mi szükségünk kívánja, az erdélyi fejedelem és az országnak követje megyen, illendő sessiója és becsületi lészen.

25. Hogy ha isten a magyar birodalmat ő felségének kezében adja, a mely erdélyi familiának jószágok volt azokban az tartományokban, nekik visszaadassa, az kik igazságokat comprobálhatják.

26. Ha ő felsége a keresztyénség közt és a török közt a békességre hajol a dolog, nem más hanem miáltalunk és Erdély által tractálja az pacificatiót, ő felsége és a keresztyénség minket agnoscál pacis mediatornak.

27. Hogy Erdélyt és annak fejedelmét ki nem rekesztik az törökkel való universalis békességből; olyan punctumok szerint, az mint annak idejében Erdély kívánja, fogja Erdélyt a két Oláhországgal és hozzájuk való határokkal, tartományokkal, erősségekkel az békességben foglalni, melyeket is jó idején értésünkre adjon ő felsége.

28. Hogy ez dolgot és tractát ő felsége titokban tartja, és se töröknek se másoknak senkinek irásunkat, mint régen, nem jelentik s ki nem adják.

Ezen punctumokat ő kglk szorgalmason megolvassák s elméjékben tartják, és annak idejében s helyén hűségesen proponálják s hazánk közönséges kárára mellőlők el se álljanak; midőn pedig eszékbe veszik, az ő felsége részéről melyik punctum ellen s mennyi részben lészen ellenkezés, vagy melyik punctumra s mennyi részben lépni nem akarnak, azokhoz tartozó ratiókkal együtt hűségesen registrálják és rescribálják nekünk s az tanácsi rendnek az deputatusokkal együtt, várván azokról az tanácsi rend és deputatusok tetszésekből leendő resolútiókat.

Hogy pedig az császár ő felsége császári gratiáját az megirt punctumokban feltett kívánságunk iránt implorálhassák ő kglk, a mi és ez ország részüinkről is ígérhetik és ígérjék is keresztyéni devotiókat s teljes életünkben való hűségünket ő felségének, sőt erőnk s tehetségünk szerint való propensiókat is az ő felségéhez való kész engedelmességünkre, kívánván nagy synceritással az ő felsége császári gratiáját magunkon és az országon is tündököltetni.

Ezen punctuminkat a császár ő felsége sub verbo caesareo et regio ac bona fide christiana méltóztassék confirmálni, sőt az confoederatusok is subscribálni; hogy pedig ez dolgok nem promulgáltatnak, sőt emberinktől is kívánt assecuratio nélkül el nem vétetődnek, tegyen securusokká ő felsége hennünket, és végbe menvén a dolog kívánságunk szerint, embe-
rünknek visszaadassanak cum securitate reditus eorundem.

Ha hol pedig istennek ő felségének bölcs tanácsából az dolog arra menne, hogy az tractatusról való levelek expediáltassanak, tehát több szorgalmatos magok jó alkalmaztatását tetézzék ezzel is és legyenek azon, ne másutt, hanem az német cancellarián és mennél jobb formában expediáltassanak mindenek, valamelyek a tractatus alkalmatosságával leendő conclusumok iránt fognak kívántatni.

Noha pedig senki az ellenünk lehető objectiókat nem praeconciálhatja ugyan, mindazáltal az mikről elmélkedhetünk, azokról dispositiót tennünk szükséges; ha azért obji-
ciáltatik: miért kellett az elmúlt néhány esztendőkből az török nemzet mellett hadat viselniünk? megmondhatják ő kglmek: az ő igájoknak és szoros dispositiójoknak subjectusi lévén, kéte-
lenítettünk ugyan mind magunk, mind szegény hazánk utolsó

elomlásának eltávoztatásának okáért engedelmességünket megmutatnunk; de azonban az ő felségéhez és az egész kereszténységhez is tartozó devotiókat meg nem tagadtuk, sőt oly nagy anxietásokban is tökéletes syncerusságunkat, az mikor mint lehetett, declaráltuk.

Elöl egy egészen üresen hagyott levélre jegyezve: Haller János uramék instructiója. 1685.

A z o r s z á g a s s e c u r a t i ó j a.

(Megjelent Magyar Tört. Emlékek XIV. kötetében 32. és 33. l.)

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.)

1685. nov. 5. Nagy-Szeben.

R e v e r s a l e s d o m i n o r u m a b l e g a t o r u m.

Mi Hallerkői Haller János a mi kegyelmes urunk ő nga tanácsa, Osztopányi Pernyeszi Sigmond az mi kglmes urunk s asszonyunk ő nsgoknak egyik hoffmestere, szebeni egyik polgár Milesz Mátyás és Váradi Inczédi Mihály a mi kglmes urunk ő nga egyik udvari belső szolgája. Adjuk emlékezetül ez írásunk által a kiknek illik mindeneknek, hogy a mi kglmes urunk ő nga, az méltóságos tanácsi rend és az egész Erdély s ehez tartozó Magyarország részének három natióból álló statussinak megegyezett tetszésekből méltóztatván az felséges római császárhoz ő felségéhez az ő felsége és az hatalmas török nemzet között fennforgó nagy ellenkezéseknek pacificatiójának munkájára és ez haza közönséges dolgainak is jó karban való hozására delegálni és expedíálni. Esküszöm az élő istenre, ki atya, fiu, szent lélek teljes szentháromság egy bizony örök isten, minket az mi hitbeli professiónk szerint úgy segéljen és világi előmenetelünket úgy boldogítsa és lelkünket is úgy üdvéztse, hogy mi a méltóságos Apafi Mihály kglmes urunkhoz, méltóságos Bornemisza Anna fejedelem asszony kglmes asszonyunkhoz és méltóságos második Apafi Mihály nemes Erdély országa s hozzá tartozó Magyarország részeinek választott és confirmált fejedelmeihez ő ngokhoz tartozó igaz hűségünket mind ez hazában, mind penig ez hazán kívül akárholott is híven, szentül és minden homály

nélkül fenntartjuk és abban életünk fogytáig megmaradunk, azzal ellenkezőkkel pedig az ő ngok méltóságok sérelmére, életek kockáztatására és birodalmok megháboríttatására sem nem tractálunk, sem titkon vagy nyilván is semmi kigondolható színek s tekintetek alatt meg nem egyezünk; nemes Erdély országához is és ennek lakosihoz cum partibus Hungariae eidem incorporatis az közönséges unio s hazánk bevett törvényi s articulussi szerint mint édes hazánknak fiai s tagjai igaz hazafiúságunkat fenntartjuk és mindenekben kívántató s tartozó magunk alkalmaztatásával megbizonyítani el nem mulatjuk. Ez mostani reánk bizott követségnek pedig rendit mind ő ngokhoz tartozó, mind pedig igaz hazafiúságunkat az igaz vérunió és hazánk bevett törvényi s articulussi continentiája szerint nem csak gyakorolni, hanem hűségesen és jó lelkiismerettel az előnkbe adatott instructiónknak rendihez képest viselendő munkáink s magunk gyakorlásival megbizonyítani igyekezünk, semmiből isten kegyelméből nekünk adott talentum szerint magunknak nem kedvezvén, úgy hogy minden atyafiságot ez hazának s hozzá tartozó Magyarország részének mostani méltóságos fejedelme, az méltóságos tanácsi rend s ez országnak három natióbeli statusi közönséges jó tetszéseken kívül lehető reménységet s bizodalmat, sőt mindenféle ígéreteket, ajándékokat, félelmet s rettegető alkalmatosságokat, egy szóval minden tekintetbeli hűségünkkel s hazafiúságunkkal ellenkező csak kisebb okokat is félre tévén, az reánk bizott dolgokat nagy hűséggel, szorgalmatossággal és jó lelkünk ismereti szerint munkálkodjuk. Ha mi oly dolgok pedig valami scrupulust, difficultást vagy pedig tovább való discursus által valami reménységet az conferentiáknak alkalmatosságával importálnának, magunkat azok iránt nem praeicipitáljuk, hanem az conferentiáknak alkalmatosságával occurralható mind difficultásokat, mind pedig hazánk javára czéllozható conceptusokat cum suis rationibus accessoriisque et requisitis necessariis szép rendbe vévén, valósággal és minden akadályos scrupulusok nélkül az mi kghmes urunknak, az méltóságos tanácsi rend és ő nsgoknak deputatus hiveinek tartozó kötelességünk szerint rescribáljuk s azon rescriptumok szerint ő nga, az méltóságos tanácsi rend s deputatusok ő ngok

s ő kglmek tetszésekből leendő resolútiójához tartjuk s alkalmaztatjuk magunkat mindenekben. Alioquin comperta rei dexteritate az mi hazánk törvénye rendi szerint magunk s maradékink is notoria personáknak tartassanak s pronunciatassanak. Datum in civitate Alba Julia 5. Novembris a. 1685.

Plenipotencia suae celsitudinis principalis.

Nos Michael Apafi etc. Damus pro memoria per praesentes significantes quibus expedit universis, quod nos assumptis et communicatis dominorum consiliariorum nostrorum ac etiam trium nationum regni hujus Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum statuum et ordinum universorum consiliis spectabilem ac magnificum Joannem Haller de Hallerkő consiliarium nostrum intimum, generosum item Sigismundum Pernyeszi de Osztopan alterum aulae nostrae praefectum, prudentem insuper ac circumspectum Matthiam Miliesz civem ac civitatis nostrae Cibiniensis senatorem, necnon generosum Michaellem Inczédi de Várad ex praecipuis aulae nostrae familiaribus, fideles nobis sincere dilectos, discordes Romanorum ac Turcarum imperatorum animos complanandi, armaque eorundem mutuo sanguine profundissime immersa optatae requiei terminis reponendi ut et praesentem regni hujus Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum statum inter tot vicissitudinum discrimina constitutum componendi ac placitae securitati redigendi causa ad caesaream regiamque Romanorum imperatoriam Mattem cum eadem caesarea regiaque Matre tractaturos deligendos et ablegandos duxerimus. Assecurantes, affidantes et certificantes eosdem ibidem ratione praemissorum eisdem commissorum et concreditorum tractatum conclusumque et determinatum foret. Harum nostrarum etc.

Plenipotencia regni Transilvaniae statuum.

Nos universi status et ordines trium nationum regni hujus Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum. Damus pro memoria per presentes quibus expedit universis: Quod nos assumptis et communicatis nostris consiliis praesen-

tem statum regni hujus Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum inter tot vicissitudinum discrimina constitutum accurate digestis et ruminatis, saluti ac securitati ejusdem consulere volentes, accedente etiam celsissimi dñi principis dñi nostri clementissimi benevolo superinde consensu, spectabilem ac magnificum Joannem Haller de Hallerkő, suae celsitudinis principalis intimum consiliarium, generosum item Sigismundum Pernyeszi de Osztopan alterum aulae ejusdem celsitudinis principalis praefectum, prudentem insuper ac circumspectum Matthiam Milesz civem ac civitatis Cibiniensis senatorem, necnon generosum Michaellem Inczédi de Várad ex praecipuis aulae ejusdem celsitudinis principalis familiaribus, fideles suae celsitudinis principalis syncere dilectos ad caesaream regiamque imperatoriam Mattem praesentem regni hujus Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum statum inter tot vicissitudinum discrimina constitutum componendi desiderabilique pacis et securitatis monumentis condecorandi gratia cum eadem caesarea regiaque Matte tractaturos diligendos et ablegandos duximus. Assecurantes etc.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

1685. nov. 6.

A z o r s z á g K a r a f f a g e n e r á l n a k s z ó l ó
l e v e l e.

Excellentissime dñe comes, dñe nobis colendissime.

Celsissimo dño principe dño dño nostro clementissimo ad Excellentiam Vram tam victorias, quam vero super quibusdam occurrentiis certificatorias ac simul requisitorias, per suae celsitudinis aulae familiarem transmittente, nos etiam eandem Exlam Vram per praesentes invisere ac salutare duximus necessarium, omnia eidem prospera foelicesque rerum successus zelo christianitatis optantes. De reliquo autem super colenda nobiscum bonae vicinitatis observantia, favorisque auctoritatis Exlae Vrae erga Debreczenienses inter tot miseriarum discrimina constitutos, ac etiam alios regni hujus Transilvaniae ut et partium Hungariae huic incorporatarum poena-

tes declarationis eorundemque protectionem referimus nosmet ipsos ad seriem celsissimi dñi principis dñi dñi nostri clementissimi literarum, spe freti haud dubia Vram Exlam officia synceritatis suae nobis non denegaturam. Quibus compertis, nos etiam mutuas reciprocationes praestare, Vestraeque Exliae honorem et existimationem recolendo, ac sincere recommendando, promptos experietur et paratos. Eandem de caetero Exliam Vram divinae recommendamus protectioni. Datum in generali nostra congregatione Albae Juliae celebrata, die 6. mensis Novembris 1685. Ejusdem Exliae Vrae servitores paratissimi Universi status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum.

(A marosvásárhelyi levéltárból. M. csomó.)

1685. november 15.

Praemissis praemittendis.

Multis miseriarum nebulis atrata immensarumque calamitatum fluctibus agitata Trannia vix respirium a paroxillo temporis spatio nacta iterum in fatalem rerum vicissitudinem (quae salutem atque quietem diu morari eidem invidet) revolvitur, tristissimamque faciem induit. Enim vero sive fati necessitate inevitabili, sive locorum istorum situatione sors ita tulerit, ut duo potentissimi imperatores quaecunque jus suum hic urgeant, ac utrisque aequaliter placere non tantum impossibile, verum etiam omnem humanam ingenii prudentiam atque sapientiam exsuperet, nil nobis praeter anxietates esse relictum, amari nostri dolores pathetice cogunt coram Majestate Vra aperire. Proinde haerentes mahometano imperio (quorum nos deus objecit faucibus) jam ne continuam illam rerum humanarum superesse vicissitudinem, ut ad sua devolvatur principia, aut vero saltem ecclipsin aliquam passum, iterum vires resumpturum, ut qui triumphis ebrii appetitus non moderantur ac nec pacis voces audire omnino sustinent, perpetuaverint bellum (quod deus averruncet) nos primum conflagraturum. In hac siquidem rerum inclinatione si motibus istis cataracta a deo non ponetur, centrum et theatrum

bellicae calamitatis exponeremur, in conscientiae libertate natis ad eamque doctis ac assvetis si nobis ea eripietur (quod per omnimodas moliuntur praxes, nisi ipse deus repagulum ponat) in his praecipitiis non tam vivere, quam nos excubias agere, sapientissima Mattis Vrae mens potest judicare. In tali rerum statu constitutus expedivi solennes meos legatos ad sacratissimam Romanorum imperatoriam ac regiam Majestatem, eadem occasione Mattem quoque Vestram officiosissime salutaturus ac literis mediantibus eandem honorifice requisiturus. Quapropter Majestatem ea qua par est, observantia enixissime duxi rogandum, ut christianum principem decet, eandem fidem eandemque spem sequentem per efficacia media ac provida consilia nobis succurrere, residente ac literis mediantibus ne gravetur, intendatque actiones suas ad animorum divortia componenda, vel ad vulnera nostra salutari aliquo pharmaco affectu paterno sananda. Deus optimus maximus pro piissimis officiis immarcescibili corona Serenissimam Dilectionem Vram beabit in sempiternum.

Praemissis praemittendis.

Praesenti ostensori ad augustalem Mattem ablegato nostro generoso Michaeli Inczedi de Varad ex praecipuis aulae nostrae familiaribus attributa ampla facultate de negotiis evangelicam religionem concernentibus conferendi dedimus in mandatis, quatenus uteretur Excellentiae Vrae opera ac per eandem quantocius consulere posset serenissimum electorem Brandenburgum, quid in ista rerum facie sit agendum, ne caelatum periculum sanctae nostrae struatur religioni. Proinde Excellentiam V. amicabilem duximus interpellandam praespecificati nostri ablegati verbis nostro nomine referendis fides non derogetur. Obtestor etiam per communia sacra, per arctam in Christo unionem, quaecunque Excellentiae Vestrae vere videbuntur tam coram praetitulato dno electore, quam aliis debitis locis ac personis pro vigili dexteritate efficacissimisque studiis de securitate evangelicorum prospicere ne praetermittat. Pientissimarum operationum veluti nos redent participes, ita deus optimus maximus eandem fidem, eandem spem sequentes, Easdem Illustritates Vras immarcescibili corona donabit.

Képül: Paria literarum de negotio evangelicae religionis ad reges Sveciae, Daniae, electoresque Brandenburgensem et Saxonensem eorumque residentibus expeditarum. Albae sub dato 1685. 15. Novembris.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1685. november 15.

Paria literarum ad suam Mattem expeditarum occasione solennis legationis ad aulam augustissimam institutae anno domini 1685. 15. Novembris Albae Juliae.

Imperatori.

Praemissis praemittendis.

Reipublicae christianae regnique hujus Tranniae et partium Hungae eidem annexarum ac incorporatarum ingruentibus negotiis consulturus ad augustissimam Vram Majestatem harum exhibitores t. t. t. de rebus alti momenti attributa illis ampla super referendis instructione meo antelatique regni nomine duxi amandandos. Proinde ad augustissimam Vram Majestatem unicum vindicem malorum, quibus una cum provincia confictor, me recipio. Oroque submississime Mattem V. A. prae-nominatos meos legatos clementer audire, verbis eorum plenariam fidem adhibere salutaremque meam intentionem admittere, desiderataque cum resolutione ad me remittere dignetur. A. V. M. clementiam pro sorte mea humilimis quibusque servitiis ac gratitudinis studiis exoscolor et pro ejus perennatura felicitate non desinam deo vota nuncupare. Deus O. M. A. V. M. diutissimum ac faustissimum concedat imperium.

Lotaringusnak.

Praemissis praemittendis.

Optatam hujus expeditionis divino numine largitam, gratiaque sacratissimae caesareae regiaeque suae Majestatis promovente occasionem nactus, praesentium exhibitores t. t. t. etc. fideles meos syncere dilectos ad alte nominates sacratissimam suam Majestatem arduis super meis regnique hujus Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum negotiis

duxi ablegandos, Serenitatem quoque Vram ea qua par est observantia rogando, ut eosdem admissos non solum libenter audire et verbis eorum plenariam fidem adhibere, sed etiam synceram et salutarem meam intencionem promovere connitatur; me quoque juxta rerum et temporum opportunitates omni officiorum genere sibi devinctum expertur. Serenitatem Vram divinae recommendo protectioni maneoque Serenitatis Vrae Servus paratissimus. Datum etc.

Cancellariusnak.

Praemissis praemittendis.

Római császárhoz ő felségéhez és az keresztyénekhez tartozó devotióinknak megbizonyítására és az fennforgó állapotokhoz képest kívántató szorgalmatoskodásomnak megmutatására expedáltam az ő felsége udvarában becsületes meghitt hiveimet t. t. t. etc. mely alkalmatossággal akarván Kglđt látogatnom, kívánom, találják követ(eim) Kglđt szerencsés órában. Kérem azonban Kglđt, említett követ hiveimnek nevemben proponálandó szavoknak teljes hitelt adván, mindazokban az dolgokban, az melyekben őket megbiztam, hasznos segítségével lenni nekik ne neheztelje. Mely jóakarátjának megmutatásával az mint hogy engemet kötelez magához, úgy Kglk minden intervenientiáknak alkalmatosságával megkölsönözni igyekezem. Kglđnek jó akarattal szolgál t. t. etc.

Electornak.

Praemissis praemittendis.

Inter potentissimos orientis et occidentis imperii monarchas triennialis belli conjunctione in quo res ordine versantur, non dubito Serenissimae Dilectioni Vrae genuine hactenus innotuisse, divinitus mihi concessorum fidelium et subditorum cura (qui potentissimis utrorumque imperatorum qualibuscunque praetensionum sunt interpositi) urgente t. t. et t. etc. ad sacratissimam suam Mattem arduis super meis regniq̃ue hujus Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum negotiis ablegando serenissimam quoque Dilectionem Vram singulari confidentia requirendam decrevi, ut consilio

affectuque suo sincero, in quibus me meosque repositos habeo, mediatione Serenissimae Dilectionis Vrae residentis in augustissima suae Mattis sacrae aula promovere ne dedignetur, quam serenissimae Dilectionis Vrae erga me regnumque meum christianam propensionem omnibus demeriri non intermittam studiis. Deus serenissimam Dilectionem Vram incolumem in gloriam suam christianitatisque commodum diu conservet. Serenissimae Dilectioni Vrae ad serviendum paratus.

Datum in civitate Alba Julia die 16. Novembris a. 1685.

Kivül : Paria credentialium solemnibus legatis datarum.

(Gróf Teleki Miksáné levéltáraból.)

1685. november 16.

Imperatori Romanorum.

Praemissis praemittendis.

Literas augustissimae Mattis Vrae sub dato 17. mensis praeterlapse Septembris anni modo labentis ad me per excellentem comitem dñum Aeneam a Caprara sacratissimae caesareae ac regiae Mattis Vrae campi mareschallum aulae bellicum consiliarium, camerarium, unius regiminis cataphractorum colonellum, necnon partium regni Hungariae generalem commendantem medio illsmi dñi de magistro regiminis cataphractorum vigiliarum praefecti missas magna cum submissione debitaque reverentia accepi, earumque continentis humilime perpensis profundissima me circumvenit solitudo. Quippe dum in clementia auginae Mattis Vrae fiduciam meam unacum hoc afflicto regno Tranniae reponerem, contrarium Mattis Vrae experior mandatum de annona et simul stipendiis in rationem copiarum Mattis Vrae augustissimae subministrandis. Cum autem regnum hoc Tranniae variis vicissitudinibus sit attritum immensisque exactionibus exhaustum praestando ferendoque tanto oneri impar existat, enixissime Mattem Vram augustissimam oro ac obsecro humilime, ne me ac regnum istud tanta mole contributionum onerari patiatur, imo augustali sua clementia omnibus modis protegere ac benigno suo favore complecti dignetur. Quaecunque

sine imminente periculo cum hocce regno secundum facultatem meam praestare potero, in gratiam augustissimae Mattis Vrae potenti exercitui ipsius gratificari non praetermittam. Qua de re per reverendissimum patrem dñum Antidium Dunod prope diem augustissimam Mattem Vram uberius sum informaturus. Deus O. M. Mattem Vram ad emolumentum totius christianitatis diutissime servet incolumem.

Aeneae Caprara.

Gratus valde mihi rumor accessit, quando Excellentiae Vrae sanitatem prosperam rerumque successum foelicem intellexi. Interim ablegatus Excellentiae Vrae illustrissimus dñus de Margisio negotia sibi commissa nobis fideliter ac candide exposuit, cujus humanitatem ac promptitudinem in agendo, zelum autem in negotiis sibi commissis declarandis Excellentiae Vrae merito recommendandum duximus. Secundum nrum posse augustissimae inperatoriae Matti, toti denique christianitati unacum regno nostro Tranniae, inter tot malorum Iliades posito gratificari non intermittam. Quod superest, diu foelicitertque Vram Excellentiam vivere et valere desidero et mameo etc.

Dno Carafa.

Praemissis praemittendis.

Arduis circumscripti difficultatibus, quae provinciam hanc partim obsident, partim obruunt, hactenus Excellentiam Vram vel per literas vel per expresses compellere nequivimus. Arrepta depraesenti occasione Extiae Vrae benevoli animi nri propensionem deferimus ac cum votiva appreciatione felicium successuum occurrimus. Nihilominus tum, dum in hunc modum literis nostris eandem visitamus, querulose Excellentiae Vrae detegere constituimus, qualiter misera haec patria pacis firmitatem, sacratissimaeque suae Mattis benignitate secura inopinate, unde tutelam sperabat, contraria sit experta, dum literas patentes easque minacissimas, provinciales nri subditi Sylvani, Kővárienses et Maramarosienses (quod sane dolenter indigneque ferimus) in conspectum nostrum adduxere. Quae, fatemur,

animos nostros exasperarunt fiduciamque in oblata sacratissimae suae Mattis clementia repositam excusserunt. Si plus satis exulceratos animos talibus lacerare injuriis aliquae publicae conducere existimetur causae, alii viderint, nos contraria metuimus. Proinde Excellentiam Vram peramanter ac plena cum fiducia duximus rogandam, ad colenda bonae vicinitatis jura, dirigat actiones suas, permansione utriusque reipublicae consultura, neque depratae vicinitatis fructus edere quibuspiam permittatur. Certo sibi persuadens id me beneficii atque officii non solum summo habiturum loco, sed justo gratitudinum officio brevissime compensaturum. Super his omnibus praemissis ad sacr. Suam Mattem legatos nros ¹⁾ regnique sollemniter jam expedivimus ac perinde suae Mattis sacrmae clementiam praestolamur ac expectamus. Deus Excellentiam Vram ad emolumentum christianitatis servet incolumem etc.

Dno Veterani.

Praemissis praemittendis.

Literas Excellentiae Vrae e castris caesareanis ad Bator positis per illustrissimum dnum de Margisseo cataphractorum Extiae Vrae vigiliarum praefectum accepimus, sacrtsmae suae Mattis resolutionem humilimis quibusque studiis et gratiosissimis obsequiis sumus exosculati. Quapropter instituimus prolixissime cum sua illustritate de rerum momentis conferentiam; neque tum nos tam intempestive determinare potuimus: nihilominus in tanta regni angustia, ammonaeque charistia quacunque re gratificare sine imminente periculo valemus sacratmae s. Matti ac copiis ejusdem non denegabimus, erga alte nominatam suam Mattem sacratmam devotionem totamque christianitatem promptitudinem (quam ab antiquo servavimus intaminatam) postpositis iis, quae obicem ponere potuissent, declaraturi. Persuasissimum habentes nobis eandem sacrmam s. Mattem vitio non daturam, quod ejusdem imperio Excellentiaeque Vrae voluntati in omnibus morem gerere nequivimus. Plena itaque fiducia visum est nobis E. V. compellare pro contestanda erga nos afflictumque regnum affectione negotiis nris,

¹⁾ Itt üres hely van hagyva.

tam coram sua sacra Matte, quam ministris ejusdem succurrere ne gravetur. Daturi sumus quoque operam ut indilata cura et efficacibus officiis gratam benevolentiae nrae vicem quibusvis occasionibus Ex. Vrae reponamus. Excellentiae Vrae ad officia parati etc.

Kivül: Paria literarum imperatori generalibusque suae Mattis Caprara, Carafa et Veterani expeditarum ac per ablegatum D. de Margissio transmissarum. Albae sub dato 16. Novembr. anno 1685.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1685. november 22.

P. Dietrichstein levele.

Celsissime Princeps Dne colendissime.

Litteras Dnis Vrae 27. praeterlapi mēsis Septembris ad me datas accepi. Inclusas ciphras baro Saponara mihi aperuit, quarum deinde sensum sacr. Mti suae proposui, cujus resolutionem desuper factam Dtio Vra ex ejusdem rescripto pluribus percipiet, neque enim illius unquam fuit voluntas militiae suae concedere, ut vel in minimo excedat, unde siquid ejusmodi contigisset contra sacrae Mtis suae intentionem evenisse, Dtio Vra sibi firmissime persuadeat, neque intermittet, alte dicta Mtas sua desuper apud generalitatem suam ulterius inquirere ac eandem super hoc percipere. De reliquo refero me ad praefatum rescriptum caesareum ac permaneo Dilectionis Vrae ad officia paratissimus, Ferdinandus Princeps a Dietrichstein, Viennae die 22. Novembris 1685.

Titulus: Celsissimo principi dno Michaeli Apafio electo Transylvaniae principi, quarundam partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno colendissimo.

(Marosvásárhelyi levéltár. Más. csomó.)

1685. nov. 27.

Ad Romanorum imperatorem. Ehesfalva 27. Novembris 1685.

Meam regnique mei sinceritatem atque intemeratam erga sacratissimam Mattem Vram, ipsamque rempublicam christia-

nam devotionem et paratissimum inserviendi studium redux honorabilis *dnus* sacerdos Antidius Dunod sacratissimae *Matti Vrae* contestabitur. Quandoquidem jam caesareae ac regiae sacratissimae *Mattis Vrae* protectioni tam fortiter adhaeserim ardentemque habeam toties clementissime oblatae gratiae contestationis aviditatem, sacratissimam *Mattem Vram* humilime rogo, ut me totumque *Tranniae* regnum cum annexis eidem *Hungariae* partibus protegere paterno eoque benigno affectu, oblataque gratia caesarea et regia in omne tempus clementissime fovere ne dedignetur. Pro qua cum universis hujus regni statibus et ordinibus sacrae *Mati Vrae* perpetua devotione obligatus ero atque omnem armorum et gubernii gloriam vitaeque cordialiter voveo beatitudine.

Ifj. Teleki Mihály kezeírása.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1685. november 29.

Ugyan Carafa levele.

Celsissime princeps *dne* mihi gratiosissime.

Meorum servitiorum humillimam oblationem. Suae Celsitudinis literas 14. Novembris exaratas, debito honore et respectu recte accepi, et ex ipsis benevolentiam Suae Celsitudinis erga me gratanter comprehendere, pro qua sicuti infinitas reponere gratias teneor, ut humilime idem devoto animo praesto, si non intermitto meam particularem servitutem Suae Celsitudini cum assecuratione sinceri animi et affectus offerre, et fortunae meae adscribam, si mihi contigerit Suae Celsitudini inservire in illis rebus a mea libera voluntate pendentibus. Et mihi summopere displicet, quod in mea non sit situm manu militiam e *Transylvanicis* confiniis revocare, quandoquidem jam mihi hybernalicia disposita sunt, nec reperitur locus in ista tam devastata patria, ubi per aliquot dies subsistere possent tot regimina sine totali ipsorum ruina, quod non spero Celsitudinem Suam hoc desiderare, ut exercitus pessum eat et reddatur inutilis ad futuras operationes. Quod militia in illis confiniis sit collocata, nulli injuriae adscribendum est, et deus avertat, quod similis indebita cogitatio

nostras pertranseat mentes, verum enim vero amicus ab amico in summa necessitate subsidium petit, et quod militia per Suae Celsitudinis concessionem fruatur, erit sanguine suo parata refundere in servitium Celsitudinis Suae gratiosissimique principatus. Hac de causa spero, quod mihi vitio non vertetur, si ibi, ubi est collocata militia, manebit usque ad ver, nam militum necessitatibus subvenire mihi imposita cura est, scopus, ad quem omnium mearum instructionum linea directa omnino collimandus est, nec mihi violenter dabitur ansa vim vi repellere, quae et quales consequentiae evenire possent, prudentum consilio considerandum relinquo. Ea de causa Suam Celsitudinem enixe rogo, ut duos vicecomites et alios officiales ad me expedire non dedignari velit, ut una benevole possimus quartiria pro necessitate militiae disponere et inde bona oriatur disciplina, et omnis evitetur confusio. Si ulterius profligare communem hostem desiderarem, quid optatius toti christianitati, praecipueque Suae Celsitudini, Transylvaniaeque principatui evenire posset, quam arma satis potentia hoc hyberno tempore usque Varadinum ostendere, ut tanto facilius resolutogelu sine mora inimicum aggredi valeamus. Non dubito, quod Celsissimus Princeps moribus christianis tam sancte addictus, saltem tacitis votis futuris nostris operationibus bonum exitum ominari non desinet, non intermittat ergo tali tempore occasioneque propicia nostris necessitatibus fervere subvenire vel mandando vel connivendo, ut illa militia sine altercatione commode alatur, et anticipetur, principatus Transylvaniae conferat valida subsidia ad dissolutionem illius catenae, quae certo certius a severo iugo barbarorum sine fide gentium dirumpetur. Casu vero, quod Turcicae aut alterae militiae arma ad invadendam Transylvaniam se accingere praepararent, Suae Celsitudini placeat, seclusa omni mora, mihi ad notitiam dare. Quandoquidem non tantum ista militia etsi satis copiosa sit, in subsidium veniam, verum etiam ultra Tibiscum, quicquid armorum in Hungaria in multa copia jacentium est, congregato et sicuti mihi mandatum est: omne turbidum ejicietur et Transylvania ex aliqua alimentatione nostrorum militum experietur, quantum parum illi constet securitas, tranquillitasque publica, quam nostro particulari sanguine comparare non

dedignabimur et opportune praestare parati erimus. Denique omnipotens deus nostra arma benedicendo, victo et profligato praeterlapsa aestate communi hoste Strigonii, Ujvarino per vim capto et denuo munito, Vacia, Novigrado et Zolnoko a Turcis timide derelictis, a nostris vero occupatis, ponteque Essechi combusto, promota sunt in Hungaria superiori imperialia arma victricia, recuperatoque penitus a rebellibus regno, manet interim Agria ab una armada obsessa et blockata, quae spero certo ingrediente vere tam illius civitas, quam Varadini praesidia nostris victricibus armis nullam resistantiam factura esse confido, et nos ad eliberandas alias partes sub Turcico jugo positas ulterius arma promovere non desinemus. Deus optimus maximus, quem Celsitudini Suae omni tempore benignum in sancta gratia exopto, faxit et concedat mihi, ut humilimo cum gaudio inservire Suae Celsitudini valeam, cui replicatos triumphos auguror et me devoveo Zattmarini die 24. Novembris, 1685. Celsissimae Dñs Suae obsequentissimus servus Antonius Comes a Carafa.

Titulus: Celsissimo principi dno dno Michaeli Apaffi Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti dno mihi colendissimo.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Más. csomó.)

1685. nov.

Mauro-Cordatusnak.

Illustrissime dñe Nobis observandissime.

Compertissimum habentes Germanos qua consiliis, qua armis adversum nos pericula architectari, praesentium exhibitorem velocissime literis nr̃is ad residentem nr̃um datis instructum expediendum duximus, Illustritatem Vram rogantes, quicquid antelatus noster residens nomine nostro proponet, plenariam experiatur fidem, ac negotia nostra promovere ne gravetur. Illustritatis Vrae promptitudinem nos quoque quibusvis studiis sumus pensaturi. In reliquo etc.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

Jeddi Péter uram mostan Bécsből hozott levelek párjai.

1685. november 23.

Római császár urunk ő nagának szülő levele.¹⁾

Illustrissime

Ex literis . . . *septima*²⁾ Septembris . . . Dietrichstein in *nostris*³⁾ secretioribus . . . animadvertant, et in eo sint, ut Vestra Sinceritas nullam de iis juste conquerendi causam habeat, vicissim ab ejusdem in nos et rem christianam praeclaro studio nobis promittentes, quod si miles noster hac intempestiva hyeme in istis partibus ex ratione belli relinquendus aliter subsistere non possit, Vestra Sinceritas illi aliqualem subsistentiam in confinibus Transylvaniae, citra tamen ullum praejudicium aut consequentiam non sit denegetura.

Alterum quod attinet . . . subditos *nostros*⁴⁾ . . . multis *hominum* millibus . . . gratiam *nunc* tali in statu . . . non *abnuimus* tamen . . . Confoederatis *nostris* condigna . . . procurare *quietem*, ad quem finem assequendum, nobis a Sinceritate etiam Vestra juxta illa, quae nobis nuper per ablegatum suum Balog jam ante plures menses proposuit auxilia, tum suppeditatione annonae et commeatus militaris, tum conjunctione armorum omnino pollicemur, ut sicuti ad obsidendam hanc bonam urbem nostram cum barbaris armis sua jun gere coacta fuit, nunc causam dei et christianitatis una cum nobis et aliis christianis principibus beatius unitis viribus propugnare, et sic opere ipso bonam suam mentem et devotionem erga nos comprobare non sit intermissura; ad quod Sinceritatem Vestram hisce item, iterumque perbenigne adhortamur, Eandemque caesarea nostra gratia constanter fovemus. Datum. . . .

¹⁾ Megjelent az itt adott sorok kivételével a Mon. Hung. Hist. XIV. k. 37—39. lapjain.

²⁾ Idézett helyen: *nona*.

³⁾ I. h. *notis*.

⁴⁾ I. h. *nostro*.

Illustrissimo Michaeli Apaffio, electo Transilvaniae principi, quarundam regni Hungariae partium domino et Siculorum comiti, sincere nobis dilecto.

1685. november 18.

Eszterhás Pál ő naga urunknak ő nagának szóló levele.

Méltóságos erdélyi fejedelem kedves uram bátyám.

Kgd sub dató 27. Septembris költ méltóságos levelét becsülettel vettem, minemű dolog végett küldötte legyen instantiáját kglr urunkhoz ő felségéhez Kgd, megértettem, kiről jöllehet még eddig particulariter Kgd becsületes szolgájával nem beszélhettem, mindazonáltal mivel úgy is fel szándékozom udvarhoz e napokban ő felségéhez, elővinnem és segítenem Kgd feljebb megnevezett kívánságát el nem mulatom, igyekezzvén minden alkalmatossággal Kegyelmednek kedves uram bátyámnak szolgálnom. Isten éltesse Kglket jó egészségben sokáig. Költ Kismartonő váromban 18. Novembris anno 1685.

Kglk szolgáló öcsce

Eszterhás Pál.

Méltóságos erdélyi fejedelem Apaffi Mihály kedves uram bátyámnak ő kglk.

Henricus Strathman L. B. levele Apaffihoz. Viennae 1-a Decembris 1685. *Lásd az Alvinczi P. Okmánytárban. Mon. Hung. Hist. XIV. k. 39. l.*

Nuncius apostolicus urunknak ő nagának szóló levele.

Celsissime dne princeps.

Humanissimis Celsnis Vrae literis acceptis, nequitquam distuli apud sacratissimam caesaream Mattem instare generaliter, ut omne suae magnae clementiae argumentum impertiretur. Cum autem hujusmodi desideriorum suorum, sive oblationum notitiam non communicaverit mihi Celsitudinis Vestrae epistola, nec ablegatus, defuit partim modus specialiter super quacunque propositione interponere officia, sit autem

certa, quod plurimi semper aestimabo literas Celsitudinis
Vrae occasionem aliquam ipsi inserviendi continentes et inter-
rim maneo

Celsitudinis Vestrae

Viennae 27. Novembris 1685.

Amicus ad officia paratus Fr.
Card. Bonvisius nuncius apo-
stolicus.

Celsissimo dno dno Michaeli Apafi principi Transilvaniae.

Gubasóczy János kalocsai érsek urunk-
nak ő nagának szóló levele.

Méltóságos erdélyi fejedelem, nekem kedves jóakaró
uram.

Ide érkezvén az elmúlt napokban az Nagd urunkhoz ő
felségéhez s udvarának némely belső ministerihez levelekkel
küldetett jámbor szolgálja Jeddi Péter, megadta az nekem
szóló Nagd levelét is, melyet én nagy becsülettel vévén, az
Nagd instantiáját magának ő felségének alázatosan reprae-
sentáltam, az mint hogy már elkészülvén innen Nagdhoz
említett Nagd szolgálja, megviszi urunk ő felsége s némely
fő ministerek választját Ngdnak. Melylyel kívánom, találja
Nagdat szerencsés és boldog órában. Isten tartsa és éltesse
Nagdat körösztýénségnek s kiváltképpen magyar nemzetnek
szerencséjére. Költ Bécsben huszonkilenczedik Szent András
havának napján 1685.

Nagdnak mindenkoron kész szolgálja

Gubasóczy János
kalocsai érsek.

Méltóságos erdélyi fejedelemnek Apafi Mihály úrnak etc. nekem
kedves jóakaró uramnak.

Hermanus M. Badensis urunknak ő nagá-
nak szóló levele.

Celsissime princeps dñe observandissime.

Percepi ex literis Dilectionis Vrae in arce Radnóth
vigesima septima Septembris datis, quod sacrae caesareae

regiaeque Matti dno nro clementissimo certas querelas perscribere, mihique negotium pro citius obtinenda resolutione recommendare Eidem placuerit. Illibenter intellexi nimiam licentiam militarem subditis Dilectionis Vestrae molestam esse, damnaque causare, quare eo impensius institi, ut suae Matti caesareae et regiae literae Ejusdem absque mora proponerentur et expeditio cito sequeretur, prouti ex benigno responso caesareo et regio fusim percipiet et secura esse poterit militiae ibidem degenti strictam disciplinae observantiam commissam esse. De reliquo Eandem divinae protectioni commendando in plures annos bene valere desidero. Dabantur Viennae die vigesima septima mensis Novembris anno millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto.

Dilectionis Vrae

Ad servitia paratissimus

Hermanus Marchio Badensis.

Celsisso principi ac dno dno Michaeli Apafi dei gratia electo Tranniae principi, necnon partium quarundam regni Hungariae dno et Siculorum comiti. Dno observandissimo.

Kivül: Anno 1686. 3. Januarii. Bécsból Jeddí P. hozta levelek paríái.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1685. végén.

Laniena et varii cruciatus dñi generalis Caraffa Debreczini bestiali crudelitate peracti etc.

Emericus Bartha causidicus oppidi, post inauditum nonum cruciatum, dum pedum usura ob seria verbera defecissent, est mortuus.

Stephanus Szabó Cassoviensis pruna corpori apposita est cruciatus.

Conjux Balthasaris Szabó posteaquam ungvibus pedum crudeliter fuisset privata, est defuncta.

Emericus Kiss post varios cruciatus morti proximus jacet.

Michael Balog in pari calamitate est sub spe nulla suae vitae.

Michael Kiss in trabes suspensus ibi est cruciatus; nec de hujus vita est ulla spes.

Filii Matthaei Szabó, ob cruciatus omnes pedum ungves ceciderunt.

Consors Joannis Szabó ob inaudita tormenta est mortua.

Stephanus Felhalmi unacum filio morti proximi sunt

Stephani Széli manuum ungves serra deturbando morti proximus est.

Consortem Michaelis Josa et Matthiam Szabó similiter cruciarunt.

Blasius Nagy pedibus est destitutus. Conjux etiam est morti proxima.

Laurentius Balog et Petrus Hajdu sunt sub cura chirurgorum.

Georgii Kozma, consortem pedum tenuis in trabem suspensam mortique proximam relinquerunt.

Joannes Finta perinde a pedibus suspensus et ejusque cruciatus ut pedes amiserit.

Michael Takaró et Andreas Szabó similem senserunt tyrannidem.

Andrae Lakatos caro de pedibus cultro dilaniata.

Michaelis Sziogyártó strictissime vincientes diros et modo sentit dolores.

Joannis Bátori manuum ungves virga ferrea deturbantur.

Thomae Görög consortis manus dilatantes ternis facibus pectus cruciarunt.

Consortis Michaelis Fekete pedes ligno peracuto cruciantes morti est proxima.

Consortis Michaelis Német manibus colligatis inter manuum digitos serra lignea sunt usi, alios etiam varios per tulit cruciatus, unde morti est proxima.

Consors Valentini Seres, Valentinus Vasass et Blasius Erdélyi paribus perinde tormentis sunt subjecti.

Casparis Czeglédi capite fune stricte circumligato et plantas pedum severissime verberando est morti proximus.

Georgii Erős manibus colligatis adque collum ligatis est morti proximus.

Consors Joannis Vass pedum sura digitisque amissis est mortua.

Balthasar Kovács et Stephanus Varga ob nimia tormenta sunt mortui.

Nicolaus Mészáros est mortui proximus.

Demetrii Egri una manuum abscissa altera vero cruentur vulnerata est mortuus.

Consortis Joannis Kapolnási manus et pedes serralinea cruciarunt, unde est mortui proxima.

Stephani Tytian consors et Michael Mező ob varios cruciatus sunt mortui proximi.

Sunt praeter hos innumeri, qui ab his tormentis non fuerunt immunes et etiam sunt mortui, sed quis eos enumerare posset?

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

Dispositiones quaedam super necessariis quibusdam regni negotiis dñorum ad eadem deputatorum in consultationibus eorundem diebus mensis Novembris 1685. Albae Juliae celebratis conclusae.

Az Máramarosban nem régen esett tumultuskor gyűlt portékákról.

Az Tökölyi uram nem régen történt casussának alkalmatosságával Máramarosban esett tumultus után öszveszedett s hordott bizonyos számú lovak, lóra való szerszámok és egyéb külömb-külobbféle portékák iránt Nagd kglis consensussa is accedálván, végeztük, mindazokat hozzák s adják generalis uram ő kglme kezében, legyenek ott, míg az idő külömb dispositiót kíván s mutat is felőle.

Az mostani ország adaja supplementumáról.

Az már régen fennforgó s közelebb ez esztendőben nagy mértékben terjedett török és német neuzetnek egymás ellen való hadakozások miatt az sóval való kereskedésnek többire semmi ideje nem lévén, az portus jövedelméből az ország adájában adni szokott summának csak mi része is most ki nem

telhetik. Akarván azért ez iránt is hazánk securitássának consulálni, Nagd kgl's consensussa is accedálván, végeztük, hogy az beszttercei tanács kezében bizatott Duka vajdáné pénze felét ezen szükségre fordítsuk, Petki Nagy Pál és ugyan beszttercei polgár Joachimus Vallendorfius atyánkfiái által rendelvén azon pénznek gralis perceptor Ugron Ferencz atyánkfia kezéhez való adattatását, úgy hogy abból ez eszten-dei adónk defectussát suppleálja és ha mi abból marad, con-serválja. Mi pedig egész országúl, ha mikor az szükség úgy hozza, tartozunk azon summa pénzt helyére tenni, instálván Nagd alázatosan, méltóztassék Ngd annuálni.

A z h a d a k f o l y t a t á s á r ú l.

Mivelhogy az időnek keménsége miatt az fenlevő hadak mezőben ezentúl nem lehetnek, jobbnak íltük s úgy is rendeltük, az kin levő mezei had szálljon az kolozsvári hostatban, az aranyasszéki vitézlő rend penig szálljon Felvinczre és Székelykocsárdra és legyen szoros parancsolatjok mind az kin való vigyázás, mind penig az megnevezett helyeken egy-egy csoportban való lételek felől, hogy az szükségnek idején részek-ről semmi fogyatkozás ne lehessen. Eltelvén pedig idejek az megírt vitézlő rendnek, Bethlen Gergely uram ő kgl'me az udvarhelyszéki haddal az Nagd kgl's parancsolatja és dispositiója szerint kiszállani el ne mulassa. Az mi pedig az nagyobb mértékben következhető szoros állapotokat illeti, azok iránt kívántató hadi dispositiót Nagd az deputatus tanácsi és főrendű hivei tetszésekből folytathatja, nem lehet-vén mostan külömben meghatározni.

Rájegyezve: Portára való expeditióknak pariaja 1685-ben októ-berben.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alvinez.«-ból.)

1685. okt.

V e z é r n e k.

Excellentissime due mihi gratiosissime.

Qualiter architectantur qua consiliis qua armis periculum nostrum Germani, compertissimum habens, in Porta fulgi-

dissima continuo residenti meo literis mediantibus velocissime expeditis dedi ad cognoscendum. Enixe igitur Excellentiam Vram peto antelato meo residenti verbis nomine meo proponendis indubitatum adhibere fidem, mihi ac afflictissimo agonizantique regno isto Transilvaniae et partibus Hungariae eidem annexis succurrere ne dedignetur. Ita me quoque unacum fidelibus meis subditis in debita eaque devota fidelitate fulgidissima Porta experietur perseverare.

Excellentiae Vrae

Servus obsequiosissimus.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

Kapichának.

Praemissis praemittendis.

Az mint ennek előtte is Kgdk megírtuk vala, mindkét rendbéli követünk római császártól ő felségétől megérkezett. Inczédi Mihály által minemű deliberativumot és credentiát küldötte nek, azokat in paribus Kgdk beküldöttük. Balog László hívünket oda tartóztatván, várakoztatták sokáig és mivelhogy addig el nem bocsátották, míg az esztergomi harc meg nem lőtt és Érsekújvárt is megvették, általa, az minthogy annak az nemzetnek szokása, olyan deliberativummal mint Inczédi Mihály által, nem resolváltak, hanem csak simplex credentiával bocsátották és relegáltak elsőbb válaszokra, küldvén passusokat is, kik mellett követünket küldhessük ő felségéhez, melyeknek pariait Kgdk megküldöttük, nem küldhetvén be in originalibus, meg akarván igaz hívségünket az fényes portához ebben is mutatnunk, hogy nagy készséggel és serénységgel nem mulatjuk el munkálódni, hatalmas császár és fővezér ő naga az békesség tractájában reánk bizott parancsolatját, mely szerint az szerdárrel ő nagával is egyetérteni el nem mulattuk, mostan is követünk által tudósítván mindekről. De hogy jobban is a reánk bizott munkában előmhessünk, assecuratiót hit alatt hatalmas császártól, instructiót pedig fővezértől ő nagától (melyek mellett procedálhassunk) szerezzon Kgdl, mert azt követinktől megkívánják, és ha nem mutathatják, semmi foganatja fáradtságoknak nem lészen. Ha

hirekről tudakoznak, megmondhatja Kgd, már Tökölyi váraiban kettőnél vagy háromnál több nincsen, kit meg nem vőttek volna; Szolnokot, Szarvast is megvőtték s praesidiumot helyeztettek beléje. Szolnagnál jött által Merzle general, Tokajnál ismét szállott által Karafi general, Diószegnél vagy on ismét Veterani general, kik is ha megegyeznek, mire czélozzanak, ők tudják; minket s az országot elég kemény fenyegetésekkel illetnek, tőlünk élést kívánnak és az fényes portától való elszakadásra kényszerítenek, de mi igaz hűségünket hatalmas császárhoz megtartani kívánjuk. Micsoda közel legyenek táborok hozzáink, Kgd az helyeket declarálhatja; másfelől az lengyel is mely közel legyen, nyilván vagy on. Mi minden felől környül lévén vétetve, az mint az szerdárnak ő ngnak is megírtuk, ha idejekorán nem provideálnak megsegíttetésünkről, félhetünk s tarthatunk méltán rajtunk és országunkon megeshető veszedelemtől. Továbbra pedig insinuálhatná Kgd s declarálhatná is, sok ízben megtapasztalt tökéletes hűségünk megérdemlené, hogy méltó tekintetben vétetődnek, és mivel az nagy drágaság és szükség mind tavaly s mind ez esztendőben az szegénységet exhauriálta, bár csak az adónak relaxálásában tapasztalnók hatalmas császár kegyelmességét, mert az egész keresztyénség bolondoknak tart bennünket és csudálkoznak rajtunk, hogy hűségünknek semmi jutalma nincsen. Mindezeket Kgd közölje Maurocordatus urammal és az beküldött párokban el ne vesszenek, héjánosodás nélkül őket küldje vissza kezünkhöz.

P. S. Singulariter ezeket insinuálja Kgd az portának. Második Bécsben küldött követünket sokáig tartóztatták és elébb el nem bocsátották, míg az esztergomi harcz meg nem lett és Érsekujvárt is meg nem vették.

Az némettől küldött leveleknek paríajit azért küldöttük be, hogy az portához való igaz hűségünket meg akarnók mutatni. Az szerdárral ő nagával is egyetérteni el nem mulattuk, mostan is követünk által mindenekről tudósítottuk.

Mindenek felett pedig azon industriálkodjék Kgd, hogy hatalmas császárunktól assecuratiót, fővezértől ő nagától pedig instructiót szerezvén Kgd, hogy azok mellett procedálhassunk, mert azt követinktől az békesség tractálásban meg-

kivánják, és ha nem mutathatnak affélét, fogamatja fáradságoknak nem lesz.

Szolnakot s Szarvast megvötték s praesidiumot helyeztettek beléje, Diószeget s Szent-Jobot is megvötték és három ezer praesidiumot helyeztettek Szent Jobba. Szolnagnál jött által Merzle generál, Tokajnál szállott által Karafa generál, Báthornál vagy ismét Veterani generál, kik is ha megegyeznek, mire czéloznak, ők tudják. Minket s az országot elég kemény fenyegetődzéssel illetnek és szakadásra is kényszerítenek; de mi az hűséget az hatalmas császárhoz meg akarjuk tartani. Micsoda közel legyenek pedig hozzánk táborok, Kgd az helyeket declarálhatja; másfelől az lengyel is mely közel legyen, nyilván vagy.

Továbbá insinuálhatja Kgd és declarálhatja: sok ízben megtapasztalt tökéletes hűségünk megérdemlené, hogy méltó tekintetben vétetődne, és mivel az nagy drágaság és szükség mind tavaly s mind ez esztendőben az szegénységet exhaustálta, bár csak az adónak relaxálásában tapasztalnék hatalmas császár kgltségét, mert az egész keresztyénség bolondoknak tart bennünket és csudálkoznak rajtunk, hogy hűségünknek semmi jutalma nincsen.

Magától azt is megmondhatja Kgd a portán, hogy az adónak a bévitele is félelmes lenne az németek fegyvere miatt, minthogy igen mesterkednek azon, miképpen foghassák el az adót, melynek beküldését ellenzik is. Nem hirtelenkedhetünk és nem bátorzkodhatunk beküldésével, hanem inkább (ha ugyan a porta ez aránt nem gratificálódne, melyet mindazonáltal remélnünk) egy bizonyos helyen deponálhatjuk és jobb alkalmatosságot várva, beszolgáltatására adminisztráltatjuk.

Tökölyi megfogattatását ha előhozzák, a mennyire lehet, az mellől csak múltjék. Ha egyéb mód nem lesz benne, hanem szólani kell hozzá, megmondhatja Kgd, hogy megfogattatása iránt bennünket senki nem consulált, rabságát az dolognak meglétele után értettük. Quartélyozása is semmi hasznunkra nem volt. Mivel pedig ennek utána is, úgy hiszszük, ellenünk moliálni meg nem szünik, igen nagy vigyázásban legyen és bennünket az aránt való occurrentiákról szorgalmason tudósítson.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

1685. dec. 3.

Instructio pro generoso Francisco Gyulai de Marus Nemethi, comite supremo comitatus Szolnok mediocris, legato nostro ad exlmum dnum comitem a Carafa sacrae caes. regiaeque Mtis camerarium, generalem locumtenentem campi marechallum, et unius regiminis catafractorum equitum colonellum.

1. Isten segítségével megindulván, az mennyiben lehet, mind menetelit, mind visszajövetelit ő klme siettesse.

2. Megmondhatja ő klme, mikor szintén akartuk volna ő klmét Karafa generalishoz ő klméhez látogatásnak okáért expediálnunk, akkor érkeztenek olyan kedvetlen tudósításunk s hírünk, melyek ez alább való punctumokban megvadnak. Nem gondoltuk volna, hogy császárhoz ő fgéhez küldött embereinket megtartóztassák, kinek is megtartóztatása sok vélekedéseket hozott magával.

3. Ha kérdezni találnák, felelheti ő klme: ez szegény ország bajos dolgainak orvoslásáért való alázatos könyörgéssel mennek követeink ő fgéhez, minthogy ő fge mind az pater, mind méltóságos levelei által, úgy követünk által császár is királyi kegyelmességével biztatott bennünket s ez hazát is, melyre nézve nagy reménységgel mennek az ő fgével való ő fge kegyelmes oltalma alatt remilhető megmaradásinkra szolgáló mediumoknak tractálására. Egyebekre ő klme ki ne fakadjon, akár mint erőltessék.

4. Azért léptünk mind mi, s mind ez haza ez paterrel lött végezésre, melyet tud ő klme, mi formában lett (melyben Csáki László véle levőkkel oda nem is értetett) hogy afféle hallatlan és szegénységinktől soha ki nem telhető s erejek felett való exactiókat ne kövessenek.

5. Bizonyos dolog, Csáki Hunyadra való szállása nem kicsiny okot szolgáltatott volna az ellenkezésre, holott midőn Carafa general ő klmének quartély felől való leveleket küldött volna Máramorásra, Kővár vidékére, Szilágyra, akkor, hogy az erdélyi belsőbb való határban jöni akarnának, emlékezet

sem volt; halljuk ugyan, hogy az pater most úgy magyarázza velünk való conclusumát, hogy in terris Turcis subjectis, de az is nem stálhat, holott az is specificie ki van írva, hol legyenek.

6. Micsoda inségben legyenek máramarosi és kővárvidéki szegénységink, már ő klme értette, Csáki nem csak az holdolt falukat, hanem az eddég soha nem holdoltakat is pusztítja, hallatlan s erejek felett való adózásra erőltetvén az szerénységet, bajos dolog ugyan így néznünk s szenvedniünk szegénységinknek pusztulásokat; de hogy ne vádoltathassunk, ha azoknál az helyeknél, az kin most vadnak, beljebb nem jönnek, ott is magokat jobban-jobban szaporítani nem igyekeznek, az szegénységet is azon helyekben teljességgel el nem pusztítják s éhelhalókká nem teszik, és az paterrel való végezésünk szerint ha az választ sokára nem halasztják, legkisebben is ellenkezőre okot nem adunk, s nem cselekszünk. Egyébiránt megmondja ő klme, mi hasznót látnak benne, hogy szegénységinket éhel valókká teszik, az kereszténységet gondolják meg, és ha onnét kifogynak, magoknak is tovább való quartélt hol remélhetnek. Valamint ő klme magunk és ez ország javára elkövethet, isten segítségéből legyen elkövetője.

8. Megmondhatja ő klme panaszképen, az mely czimeres postánktól somlyai kapitányunknak írtunk, az Csáki katonái Egregytől fogva Somborig üzték, elfogták mind levelestől, és az vele levő némettel együtt Hunyadra vitték.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Másolatesomó.)

1685. dec. 3.

Instructio pro generoso Francisco Gyulai de Marus Nemeti ad illum dñum Antonium a Carafa a blegato.

Isten segedelrnéből ő klme megindulván, útját maturálja, és Szatmárra érkezvén, Karafa generált ő klmét szónkkal köszöntse becsülettel, levelünket is adja meg. Azonban eleiben adott dolgok iránt procedáljon ez szerint.

1. Minthogy legnagyobb monumentuma az mostan fen-

forgó dolgoknak az quartély determinatiója cum suis requisitis, melyre nézve kíván ő klme, küldjünk bizonyos commissariusokat cum plenipotencia, hogy azon materiáról végképen concludálhasson, praetendálván ő klme, hogy az pater Dumoddal ő klmével lett contractusunk mint intempestiva, nem állandó, sőt erőtelen volna. De erre ez az felelet, R. nem íltethetik intempestivának, s erőtelennek az paterrel lett conclusumok:

1. Mert az császár ő fge cum plenipotentialibus auctoritátott követje (kit is mi sem nem hittunk, sem soha nem sollicitáltuk) expeditiójára nézve cselekedtünk, consulálni kívánván aziránt is az ő fge méltóságának, kivel hirtelen nem concludálhattunk, mivel mint oly mélységes dolgokban sok consideratióra való materiák occurrálván, szükség volt amplius et accurate circumspiciálnunk, de ha haladott is valamit, mindazáltal quoad intentionem készek voltunk az ő fgéhez tartozó devotióknak illendő declaratiójára.

2. Mert ha láttatott is haladni az mi az iránt lőtt magunk determinatiója, semmi intervallum az iránt való consultatióink között nem interveniált, sőt szüntelen való szorgalmatos munkában voltunk felőle mindaddég, míg az pater is resolútiókat concipiálván, ő fgét tudósította az iránt való nem csak készségünkről, hanem ugyan tehetségünk szerint elintézett számáról is ígíretünknek.

3. Mert az marchisio ő klme hozzánk való jövetelit megelőzte volt már az mi ő fge plenipotentiariusával az ammonáról lett contractusunk, melyről az üdő és az pater ő klme arról ő fgéhez expediált levele bizonyosság.

4. Az marchisio ő klme hozzánk jövelele semmi követiséget nem repraesentált, s maga is ő klme maga felől nem praetendált olyat, sőt az pater ő klme követségét venerálta, commendálta és intímálta is, ő klmével mint ő fge plenipotentiariusával tractáljunk s érjünk is véget. Egyébiránt is az mely ő fge méltóságos levelét nekünk az marchisio ő klme hozta, azzal is nem láttatott, az minthogy missilis levél nem is lehet rend szerint, tolláltatni az plenipotencia mellett lett contractusnak, hanem ha expresse feltétetnék benne az elébbinek változása.

Nem lehet hát intempestivát ítilni az paterrel lett contractusunk felől és nem is lehet tollálattnak mondani az mar-chisio ő klme hozzánk jövetelinek alkalmazosságával.

2. Jóllehet ő klmek talán különben értenek felőle, mind-azáltal nem is lehet semmiképen nekünk az paterrel lett contractusunk mellől recedálnunk.

1. Mert csak közönséges dolgokbeli conclususnak viola-tiója is nagy derogamenjére szolgálna az mi keresztyéni praero-gatívánknak, annál inkább pedig ily nagyságos dolgokbeli ő fgével hittel confirmált contractusunknak.

2. Mert minekelőtte ő fge plenipotentiarisusa által értet-tük volna az ő fge nekünk offerált császári és királyi gratiáját, az mint mi tőlünk lehetett, in ipsis fere extremitatibus az mi ő fgéhez és az kereszténységhez való nagy devotióinkat csak-nem magunk romlásával is declaráltuk, és már ő fgével lett contractusunk mellől ha elállanánk, micsoda ítéletre lehet-nénk méltók, ő klme megítilheti.

3. Mert hit és nagy synceritas lévén azon contractusunk-nak fundamentale vinculum, istentől ítéletet, ő fgétől pedig abban feltett jó reménységünk iránt következhető fogvatkozá-sunkat várhatnók.

4. Mert salvo quidem honore mondjuk, ha mi az ő fge plenipotentiarisusával lett contractusunk mellől vagy elállanánk, vagy valamely praetextualis ratiókra nézve csak mi részében is azt violálnók, miképen lehetne hitele az mi újabb újabb obla-tióknak, és ez félével minemü securitást s emlékezetet remélhetnénk magunknak s ez országnak etc.

Nem lehet hát méltó oka, hogy az paterrel lett contrac-tusunk mellől való elállásunkat kívánhassák ő klmek és mi is sine praejudicio nostrarum praetensionum cselekedhessük.

Ha azt fogja mondani, nem kíván egyebet csak az quar-tély iránt való magunk alkalmaztatását, mely nem lészen az paterrel lett contractusunknak praejudiciumára, azt kell mon-dani: mi szorgalmasan perpendáltuk az contractusoknak requisitumit, de sem egészen, sem rész szerint a praefatorum contractualium tenoribus recedere sem lehetségesnek, sem tanácsosnak, sem becsületesnek nem ítiljük, ugyanis ha ki bizonyos és helyes ratiókon fundált devotiójának valami részé-

ben állhatatlannak vagy rendeletlennek találtatik, miképen ítélthessék az olyan valami dologban állhatatosnak és hűségeseznek, az közítelet is általláthatja.

Ha objiciáltatik: az császár is ez iránt ide relegál, ugy mint ki *ratione administrationis hujus militiae* az ő klmek informatióját kegyelmesen respectálja; azt kell mondani: már in *communicatis* dnorum regnicolarum consiliis, juxta *contractualium tenorem* ez iránt való *supplicationunkat* is ő fge eleiben küldöttük, s ő fge *resolutióját* nagy reménséggel is várjuk, és az ő fge *resolutióját* vevén, ahhoz fogjuk osztán mi is magunkat *accommodálni*.

His *ergo praemissis accurate consideratis*, nem méltó, és nem is lehet ő kkmek mi tőlünk kívánni, hogy mi az ő fge *plenipotentiaris*ával lett *contractusunk* mellől elálljunk.

Ha *urgeáltatik*: nem lehetett más *quártélyokra*, kivált félelmes helyekre az ő fge *hadait* szállítani, mert az sok felől lehető *infestatiók* miatt sem élések, sem nyugodalmok nem lehetett volna, és így az *hadviselésnek* szükséges *alkalmatosságira* nézve az ő fge *vitézi megfogyatkozván*, az *főtisztek* okoztattak volna, azt mondhatni: mi azon *difficultásokat* nem *expediálhatjuk* ugyan, mindazáltal mi az ő fge *armadáit* által való *szenvedésre* semmi okot nem *szolgáltattunk*, sőt mind az ő fge *egynehány részbeli méltóságos resolutiói*, mind pedig az *paterrel* lett *contractusunk* szerint az ő fge *császári gratiája* felől már is nagy reménségben vagyunk.

Instáljon azért ő klmek, hogy az ő fge *hadai* *vitessenek* ki *birodalmunkból* *his rationibus*:

1. Mert már nagy részét Erdély országának végső pusztulásra juttatták.

2. Mert ha mind így az ő fge eleiben terjesztett *devotiók* és *keresztényi oblatiók* *praestálására* is tartunk, nem lehetünk *elégségesek*, azonkívül is sokféle *szorongattatások* lévén az *szegény ország*on.

3. Mert nem férhet az ő fge *keresztényi devotiójához*, sőt *neque causa suscepti belli imperialis admittere poterit*, az mint mi ítéljük, hogy az által mi az *pogányok praedájává* tétessünk, most is pedig *suspectusok* lévén, félünk, csakhamar el ne borítson bennünket az *veszedelem* általok. Ugyanis

midőn mi nagy reménség alatt várakozunk, hamar elérhetjük és könnyen szomorú esetünket, melyre is vehetnek alkalmas-ságot azon hadak birodalmunkban lételekről, noha mi azon hadak birodalmunkban való bejövetelekre, istennel bizonyítunk, soha okot nem szolgáltatunk s nem is híttuk őket.

Ha offerálják segítségeket, azt mondja: azért is minden órán következő veszedelmünktől félünk, hogy az erdélyi birodalomban vadnak, és ha közelebb benyomulnak, az mint hirdetik, félő, actum erit de nobis az egész kereszténységnek szomorú emlékezetire.

Ha mondja: nincsen hova kivinni az hadakat, mivel az ő fge hadai az arra való helyeket befogták, azt kell mondani: mi ez iránt bővebb informatiót nem tehetünk, mint az paterrel is discurráltunk, feltalálhatja az keresztényi devotio az iránt való mi könnyebbítésünket.

Ha mondatik: adjatok hát elegendő éleést, ne kellessék fogatkozást szenvedni az ő fge vitézinek, azt kell mondani: az minemű ígíretet tehattunk az ő fgéhez és az kereszténységhez való devotiónknak bizonyítására, azok iránt mi juxta conditiones in contractualibus specificatas készek voltunk, és noha nem acceptálták ő klmek, mindazáltal ugyan azok mellett haereálunk, várván az ő fge klmek resolútióját.

Ha mondják: lám azt ígértük, excessibus et damnis computatis contentatiót készek leszünk tenni jó mód alatt, azt kell mondani, jó szívvel acceptáljuk az iránt való jó oblatióját, de az hamarjában véghez nem mehet semmiképen, és noha nem is akartunk az iránt hivalkodók lenni, mindazáltal maga mutatván alkalmatosságot, szorgalmatoskodunk rajta; azonban remélvén azt, hogy vagy az hadak kivitelében, vagy ha az lehetetlen, abban mutatja jó akaratját, hogy azon hadak birodalmunkban beljebb semmiképen nem jönnek, és mostani statiójokban is szoros disciplinában tartatván, eddig való szenvedésinknek könnyebbségét érezhessük, melyről is jó assecuratiót ha teszen, írírhét ő klmek aur. 2000. Az secretariusának pedig adjon most egy paripát maga neve alatt, azzal az jó szolgálatra készítvén, melyet ha tapasztaltat, várhat azonkívül is aur. nro. 100, de meglássa az ígíretet, haszonnal tapasztalhassuk, külömben mi semmit sem adunk.

Ha mint eddig is sok izben meglett, azt mondják, az mostani statiójokban megfogyatkozván élések, vagy mi szállíttassunk, vagy pedig magok beljebb jönnek és vesznek magoknak, és ha fegyverrel resistálunk, magunk romlására adunk okot véle, azt kell felelni: mi az mint eddig, ezután is minden hostilitást távoztatni kívánunk, várván az ő fge kívánt resolútióját; mindazáltal ha az extremae angariationes tovább való gondolkodásokra, cselekedetre is kényszerítenek, nem okoztathatunk. De hogy mi vagy gazdálkodásra, vagy újabb quartély adásra léphessünk, lehetetlen, mert ha ő klmek illendő disciplinával tartották volna az hadakat és az élest illendő takarossággal költötték volna s el nem adták s hordották volna, tavaszig is azzal, az mit eddég quoquomodo eltékozlottak, megérték volna.

Ha ételén kívül való szükségét forgatja az hadaknak, azt kell mondani: mi csak ételbéli sustentatióra sem lehattunk elégségesek az ő fge armadáinak, annál inkább egyéb szükségek supplementumira. Minket nem is reputálhat ugy, mint Magyarországot ő klmé, mert Erdély országa nem peculiuma ő fgének, hanem külön fejedelemség alatt való ország, egyébiránt is sok tekintetekre nézve különböz Magyarországtól. Melyekre nézve etiam amicos nos compellat, de bizonyára tam patientes amici sumus, hogyha ellenségek löttünk volna is, sok volna szenvedésünk.

Az mi az hadak szoros disciplinájok és statiójokban vesztég lételek iránt való oblatióját illeti, megmondhatni: mi úgy gondoltuk az hozzánk diversis vicibus küldött levelek tenoriból, hogy nem is illetik eas Transylvaniae partes, quae Turcis subjectae non fuerunt, de ellenkezőt tapasztalván, már nem tudhatjuk, micsoda oblatiójokhoz ragaszkodhatunk állandóképen. Elhiszszük ugyan, hogy disciplina nélkül az ő fge hadai nincsenek, de az mi birodalmunk nagy része oly disciplina alatt is, úgy látjuk, végső pusztuláshoz közelített, és ha ezután mi az ő fge császári gratiájának reménsége alatt az hadaknak is csendességéhez bizván, csak patienter várakozunk, azonban az sok és szörnyű fenyegetődzések beljebb is elhatnak reánk, micsoda emlékezeti leszen az ő kegyelmek keresztényi oblatiójoknak és az mi változhatatlan devotióink mellett viselt és ezu-

tán is következhető patientiánknak, isten és ez világ megíthati.

Instáljon azért hűségesen az feljebb előszámolt ratiókra nézve, az hadakat az mi birodalmunkból kiszállítani disponálja, vagy ha ugyan semmiképen azt nem cselekeszi, avagy csak statiójokban contineáltassa s oly disciplinával tartassa, az élést ne vesztegessék, váraink passusit szabadítsák fel, jobbágyinkat tartozó szolgálatjoktól ne abstrahálják, jövedelmes helyeinket restituálják, az kereskedő embereket ne háborgassák, és egyébiránt is semmi excursiókat cselekedni az hadaknak ne engedjenek. És ha veszi eszébe, hogy az fenn specificált ígretünket acceptálja, s kívánságunk iránt magát syncere offerálja, assecurálni is bennünket hitelesen készen leszen, mintegy magától megmondhatja: az paterrel lett contractusunkat, úgy gondolja meg, nem változtatjuk, sőt az eddig lett kárvallásinkat is csak patienter fogjuk elmulatni, s ne abutáljanak az szegénység engedelmével, annál inkább feljebb való jövedeleket fenyegetődzésével bennünket ne szomorítsanak, sőt várják el, míg az ő fge alázatos supplicatiókra leendő resolútiója hozzánk érkezik. Nem is halad, úgy hisszük, az ő fge méltóságos resolútiója, kivált ha ő klmé is Caprara generállal ő klvel együtt, az mi ő fgéhez s az kereszténységhez az töröktől való nagy félelem között is fentartó devotiókat ő fge előtt recommendálják, melyre kérjük ő klmét, azért ím osztán mi is az ő fge resolútiójához képest mind magunkat s mind pedig az dolgok folytatását alkalmaztatni igyekezzük, elhívén azt, hogy ő fge és az kereszténység is az mi tehetetlenségünket és nagy félelmek között helyheztetett voltunkat igaz keresztényi devotiókkal együtt, méltó tekintetben vészi, és azokhoz képest az mi ő fge császári kegyelmességéhez való ragaszkodásunk iránt bennünket meg nem vet s meg nem fogyatkoztat.

Csáki felől megmondhatja, nem gondolhattuk volna, hogy nyilván való s juridice proscribáltatott magunk s ország proditora oly tekintetben lehessen ő fge előtt, hogy olyan hűségtelen, állhatatlan hadak eleiben praeficiáltatván, birodalmunkban ily károkat s pusztításokat tenni admittáltassék, kinek ugyan mi könnyen ellene állhattunk volna, de respectáltuk az ő fge méltóságát, és az mi ő fgéhez fentartó devotión-

kat. Látjuk, már ő khne revocáltatta, tanquam nunquam amplius in Transylvaniam rediturum, de nem olyan jutalmat érdemlett volna ő régen, s úgy is hittük az ő fge resolútiója szeriut, nem lenne semmi tekinteti, ha mások nem foveálnák. Ugy is halljuk, most is magunk és ez ország kárára czé-
loz innen való távozása, sőt fenyegetődzik is visszajöveteli alkalmatosságával. Melyet az közjó iránt lehető difficultásoknak eltávoztatásáért és az mutua devotióinak erősítéséért igen szükséges volna eltávoztatni, sőt ugyan meg is fojtani s tollálni.

Mivel pedig úgy látjuk, sem az ő fge resolútiója után várakozni nem akarnak, sem az paterrel ő klvel lett contractusunkat, s eddég való patientiánkat is nem respectálják hanem beljebb való jövetelekkel is nem csak fenyegetődzenek, de ugyan már az Szamoson innen Retteg és Besztercze tájékán lévő falukra is egész Bonczidáig, Szamosfalváig és Désig kezdettenek jöni s ugyanott quartélyokat osztogatni, az szegénységet szanczoltatni, s egyéb insolentiákat is elkövetni, melyből is úgy látjuk, az mi ő fgéhez való devotióknak semmi tekinteti nincsen. Mondja meg azért ő khne, mi ugyan mint eddég, semmi hostilitásra fokadni nem kívánunk, reménlvén hova hamarébb az ő fge resolútióját; de ha ugyancsak az excusióktól, sanczoltatásoktól, s egyéb insolentiák követésétől is nem szünnek, annál inkább beljebb jöni akarnak, semmiképen el nem szenvedhetjük, nem is szenvedjük. Annakokáért effélének exerceálására bizonyos számu hadakat rendeltünk, kik az olyan lézengőket az megírt helyeken ne szenvedjék, és ha az ő fge hadainak ellenünk való keménykedésekkel, fegyverkedésekkel okot szolgáltatnak reá, kételenítettünk in nostram defensionem minden útokat, módokat elkövetni, de hogy mi ne okoztassunk, mégis intetjük ő kegket, szünjenek bennünket infestálni, és az ő fge egynéhány rendbeli császári oblatiójához lett ragaszkodásunktól ne igyekezzenek bennünket elszakasztani, sőt az ő fge iránt declarált devotiókban conserválni, mert ugyanis az ilyen patientiával semmi securitást magunknak nem remélhetünk; sőt tarthatunk attól, ha az ő fge hadai beljebb jönnek, azok miatt is pusztúl és romol ez ország, az török nemzet pedig hűsége(se)n vigyáz dolgainkra, kedvünk

ellen is török és tatár hadat küldvén, hogy már segítségünkre utolsó veszedelem borít el bennünket.

Ha ez mostan jött török követ felől kérdést teszen, megmondhatja: az portán lett fővezér és más tiszteknek is változásáról tudósított bennünket, intvén egyszersmind bennünket az törökhöz tartozó hűségünk gyakorlására.

Karafa generállal ő klvel instructiójának tenora szerint conferálván, ha végképen concludálhat, bene quidem, és ahoz képest ha mikről kívántatik, írásbeli resolútiót is vegyen, de azonban tegye kérdésben, szükséges lészen-e Caprara generálhoz is felmenni avagy nem, és ha szükségesnek mondja, oda is felmenjen, s magát instructiója szerint alkalmaztassa, megadván az ő klnek küldött ajándékot is, és instructiójának tenora szerint ő klmét is tractálja, világosítván a hol mint illik az Karafa generál ő klme resolútiója szerint is a dolgokat. Ha pedig oda felmeneteli szükséges nem lészen, isten kegyelméből siessen ő klme hozzánk visszatérni.

Holott pedig mindeneket írásban nem tehattünk, semmi-ben ő klme ne digredialjon ugyan, de jelen levén az consultatiókban, ha mi oly dolgoknak meritumára nézve kívántatik, magát ő klme az consultatióknak alkalmatosságával lött approbált discursusok szerint alkalmaztathatja.

Isten pedig ő klmét minden jóra segítse s hozza kívánt resolútióval vissza.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Más. csomó.)

1685. december 7.

Solennis követek után írt levelek pariaja.

Michael Apafi etc. Spect. Magn. Gen. Prudent. et Circumspecti, fideles nobis sincere dilecti, salutem et gratiam nostram. Kk becsületes meghitt tanács úr fő generalis hívünknek, tek. nemz. Teleki Mihály uramnak ő klnek írott levelét mi is olvastuk, és mellettünk levő tanácsúri és fő renden lévő deputatus hiveinkkel ő kkel communicálván, írhatjuk Kknek. Nem gondolhatta volna ember, hogy császárhoz ő fgéhez küldött emberünket megtartóztassák, kinek is megtartóztatása sok vélekedéseket hozott magával, úgy hiszszük, Sárosi eddég meg-

adta Kknek szálló levelünket, s ez levelünk Kket Kővárban nem éri, de ha valamint ott érné is, Ktek sietve kövesse útjokat, és igyekezzenek mentől hamarébb ő fge udvarában érkezni. Karafa generálnak, ha kérdezkedik, felelheti Ktek: ez szegény ország bajos dolgainak orvoslásáért való alázatos könyörgéssel mentek ő fgéhez, minthogy ő fge mind az pater, s mind mlgos leveleiben, úgy követelink által császári s királyi kegyelmességével biztatott bennünket s ez hazát is, melyre nézve nagy reménységgel mennek az ő fgével való, ő fge klmes oltalma alatt remélhető megmaradásunkra szolgáló mediumoknak tractálására, melyben is hogy fogamatosabb lehessen Ktek munkája, azért léptünk mind mi s mind ez haza az paterrel lött végzésre, mely is mi formában lett, Bálintit uramék által informáltatnak, noha Csáki László velle levőkkel oda nem értetnek. Bizonyos dolog, Csáki Hunyadra való szállása nem kicsiny okot szolgáltatott volna az ellenkezésre, holott Karafa generalis, midőn az quartély felől leveleket küldött volna Máramorosra, Kővár vidékére, Szilágyra, akkor hogy az erdélyi belsőbb való határban jőni akarnának, emlékezet sem volt; halljuk ugyan, a pater most úgy magyarázza velünk való conclusumát, hogy in terris Turcis subjectis; de az is nem stálhat, holott az is specifice ki van írva, hol legyenek, és hogy jobban az dolgot megértsék, az paterrel való conclusumnak is parióját megküldöttük, úgy az mint Hunyadról írt Teleki uramnak ő klnek az pater, és arra minemü választ tett ő klme. Hogy Ktek sem együtt, sem másutt, mivel mennek, kijelentse, sem nekünk, sem az delegatus uraknak nem tetszik, sőt az ő fge udvarában is csak azoknak kell azt kijelenteni, az kik az Kkel való tractára rendeltetnek. Micsoda inségben legyenek máramorosi és kővárvidéki szegénységink, már értették. Csáki is nemcsak az holdolt falukat, hanem az eddég soha nem holdoltakat is pusztítja, hallatlan s erejek felett való adózásra erőltetvén az szegénységet, bajos dolog igen így néznünk, s szenvednünk szegénységinknek pusztulásokat; de hogy ne vádoltathassunk, ha azoknál az helyeknél, az hol most vadnak, beljebb nem jőnek, ott-is magokat jobban-jobban szaporítani nem igyekeznek, az szegénységet is azon helyekben is teljességgel el nem pusztítják, s élhel halókká nem teszik, az pater-

rel való végezésünk szerint ha az választ sokára nem halasztják, legkisebben is ellenkezőre okot nem adunk s nem cselekszünk; egyébiránt isten s ez világ előtt protestálunk, mind mi s mind az nemes ország, az mit magunk s mind az nemes ország oltalmára elkövethetünk, el nem mulatjuk. Ha pediglen Kket is contra jura gentium vagy megtartóztatnák, vagy erővel cogálnák az dolgoknak egészen való kijelentésére, holott mind mi s mind az statusok erőnk felett addég is, míg az tractához kezdenének is, kívántunk ő fgének kedveskedni; ha meg is keménykednek ellenünk, nincs mit tennünk. Igaz az isten, gondot visel ő fge reánk is. Ha pediglen fel nem bocsátanák is, de ugyan semmiképen az dolgokat ki ne jelentsék, viseljék resolute magukat. Alig gondolhatná mindazáltal ember, hogy cum assecuratione lévén császár ő fge passusa, Kket megtartóztassák, és hogy erővel vegyék ki belőlök mivel mennek, vissza ne bocsássák. Ha ugyan Kket feljebb nem bocsátanák, rescribáljanak; ha pedig (melyet mi úgy hiszünk) felhívenetelekben való útjokat nem akadályoztatják, magok is siessenek; Búdöskútít pedig előre postán küldjék. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Cibiniensi, die 7. Decembris 1685.

(Marosvásárhelyi levár. Más. csomó.)

1685. december 14.

Carafa levele.

Celsissime Princeps mihi gratiosissime.

Gratiosissimas Celsitudinis Suae sub die 3. praesentis signatas debito cum honore ac respectu excepi, ipsarumque ex continentis, quin Celsitudini Suae pro susceptis meis humilimis servitiis gratias refundere hand intermittendum duxi. Quod a contractu ab illo rvdó dno Dunod viviter dissentiam, ratio patet, rerum enim temporumque serie mutata, urgente sane duro necessitatis telo, ipsamet uniformiter mutanda, ipsis apte rebus dispositio censetur. Attamen summopere miror, quod menti meae de dno comite a Csaki a Celsitudine Sua nunc elucidatum est, faxque mihi sit deus, quod hucusque mihi latuit, et vix crederem si alius faceret nefarie contra Suae Celsitudinis dominium, fuisse mentitum. Nihilominus tamen vix ad aures

per emissos ad me ablegatos notitia adventa, nonnullos enim celeriori expeditione officiales mandavi, ut quacunqua mora seclusa, certis pro negotiis huc ad me omnimode portare se debeant. Ultro inviolabiliter sancte Celsitudinem Suam assecurans, praetactum comitem deinceps ditionem hanc nequaquam amplius fore aggressurum. Hinc conicere potest, quanto favore ad bonum conservandum affectum, atque cum Celsitudine Sua correspondentiam amicabilem colendam studeo. Et vellet deus in meo exsistere libero arbitrio repositum militiam hinc revocare. Quapropter spero, quod Sua Celsitudo pro fidelis cum sua Matris sacr. amicitiae praeservatione hoc hybernali tempore praetactam militiam, omnis enim alius modus humaniter sublatus est subsistendi, usque ad ver occupata loca intertenere haud contrariabitur, ex parte mei asseveranter promittens omnem severiorem disciplinarum servari rigore mandaturum. Nec valeat quod vi possint supra memorata quartiria mihi denegari, nam ego secundum instructionem meam temporum vicissitudines aequilibrans, ad obtinendum suae Matris sacr. finem utiliter intendam, alte tamen coram deo et mundo protestare non desinam citra omnem suae Matris et meae intentionem, quascumque hostilitates secuturas omnimode fore, solummodo tamen ne necessitati cedere cogar, omni resistentiae obviam ibo. Occurrit tamen hic, ut Celsitudinis suae servus addictissimus remonstrandum, quo procrastinata praesenti militiae accommodatione, crescentibusque magis de die in diem denuo difficultatibus ac rumoribus, major pariter ex Tibisco occurrat in Transylvaniam militum numerus, ut omne inconveniens deus enim avertat, quodvis urgere posset, evitetur. Haec omnia ex sincero cordis affectu pacta profundo et Celsitudinis suae et prudentum judicio ponderanda anteprius. De hoc uno tantum Celsitudinem suam demisse rogans, ut venientibus ad me ablegatis, quamprimum negotium hoc ad bonum apicem tandem semel redigatur. Quibus me devoveo. Szatnari die 14. Decembris 1685. Cels. Suae obsequentissimus servus Antonius Comes a Carafa mp.

Titulus : Celsissimo dno dno Mihaeli Apaffi Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno mihi gratiosissimo.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Más. csomó.)

1685. december 18.

Carafa levele.

Celsissime Princeps due mihi gratiosissime.

Per grossum dñm Franciscum Gyulai ad me ablegatum Celsitudinis Suae humanissimas debito cum respectu suscepi et injuncte ab eo oretenus Celsitudinis Suae voluntas patefacta mihi est, responsi causam jam pridem emersisse, recenter memoriae revocando, iterum illarum continentiam in omnibus confirmo denuo repetens, quod a praesenti necessitate cogar a contractu ab illo revdo dño Dunod inito dissentire, nec pro currentibus temporum vicissitudinibus observare posse, nec velle, imo potius Celsitudinem Suam demisse rogandam duxi, ut ablegatos plenipotentiarios tamen ad me causa tractandi et concludendi amicabiliter de hybernali pro militia caesarea stativo ac intertentione quamprimum emittere haud dedignetur, ut omnis confusionis origo rescindatur et evitetur, commemorandi nequaquam oblitus omnes hostilitates secuturas et suae M^{ti} sacr. uti et meae intentioni fore diametraliter oppositas, cum potius omnem amicabilem correspondentiam et gratum animum conservare omnino studeam, ista tamen declaratione specificata, quod si quartiria et intertentiones pro sua M^{tis} sacr. militia sub titulo hostilitatis Sua Celsitudo intelligeret, ad hoc ex parte mei, quodque remedium invalide requiritur; quoad actus vero ex mala voluntate pendentes aut contra incliti hujus principatus, aut ditionis tranquillum statum, nec hoc ego sentio et enixe a sua M^{te} sacr. clementissimo meo dño rigoroze mihi prohibitum est, ut melius experientia post praetactae militiae accommodationem docebit. Quibus me devoveo. Zattmarini die 18. Decembris 1685. Celsitudinis Suae obsequentissimus servus Antonius Comes a Carafa.

Titulus: Celsissimo dño dño Michaeli Apaffi Transylvaniac principi, partium regni Hungariae dño et Siculorum comiti, dño mihi gratiosissimo.

(Marosvásárhelyi levéltárban. Más. csomó.)

**Expositio ad fulgidam Portam Ottomanicam de dato 27.
Decembris anni 1685. Cibinio.**

Ad supremum vezerium; praemissis praemittendis.

Qualiter insudem utriusque imperii tranquillitatem efficacissimis, quibus valeo, modis pristino nitori restituere, quamque multos eum in finem ad aulam Romanorum imperatoris amandaverim, illibata denique in fulgidae Portae fidelitate etiam cum dispendio vitae ac bonorum omnium perseveraverim, medio residentis mei ibidem continui (cui uberius omnia notificavi) Vestra Excellentia cum variis regni hujus Transniae discriminibus informabitur. Quod dum muneris mei ducens in gratiam fulgidae Portae syncere praesto, devotionem eidem Portae debitam reddo testatam, cordialiter vovens, ut deus optimus maximus Ex. V. prosperitatem vitaeque salutaris largiatur diuturnitatem. etc.

Ad Kajmekamum. Praemissis praemittendis.

Officii devotionisque meorum erga Excellentiam Vestram duxi per praesentes me in memoriam suae Excellentiae revocare, eandemque cum fausta omnium rerum suarum progressus appreciatione salutare, exoptans ut gratia imperialis potentissimi ac invictissimi videlicet imperatoris nostri ad votum suum super se floreat et excrescat. Proxima vero occasione meae erga Excellentiam Vestram addictionis contestandi gratia per expressum meum non intermittam legatum visitare. Interim autem medio residentis mei in fulgida Porta Ottomanica continui Ex. Vestram super praecipuis quibusdam praesentis status negotiis informaturum duxi, enixe Vestram Excellentiam rogando, ut benignam suam erga me hactenus contestatam affectionem inposterum quoque tam erga me, quam etiam regnum hoc Transniae fatali suo termino jamjam adproximanti benigne contestari non dedignetur. Me quoque Vestrae Excell. cum afflictissimo regno hoc Transniae sibi addictissimum expertura etc.

Ad Maurocordatum. Praemissis praemittendis.

Potentissimi ac invictissimi imperatoris ejusque fulgidae Portae complacendi studio adurgente de occurrentiis nobis hactenus notis per Illustritatem Vestram atque residentem nostrum ibidem continuum genuine informandum duximus, varios jam fideles nostros ad imperatoriam romanorum Majestatem juxta mandatum fulgidae Portae expeditos, cur tantam patiantur remoram, pervidere nequimus; interim fidelitati debitaeque nostrae devotioni erga fulgidissimam Portam satisfacere studentes, solennes etiam nostros legatos ad eandem expeditimus, quorum licet praecursor impeditus exstiterit Szakmarini, speramus tamen jam propediem eosdem ad aulam Viennensem appproximare, qui quo eventu sint reduces, novit ipse deus. In ditione nostra milites caesareani inauditis et intolerabilibus cujuscunque ordinis incolas sine misericordia onerant exactionibus, adeo ut praeter miseram ipsorum vitam ultimamque desolationem eorum superesse nihil putemus, quorum tot malorum remediendi causa officiales caesareanos certis cum oblationum argumentis habuimus quidem enixe requisitos, cum nullo tamen prorsus sublevaminis effectu. Militia etiam Germanorum, Croatorum et Hungarorum, in quibus quartiriis habebant stationem, per omnes dies augentur ac ob miserae plebis intolerabilis oneris, nunquamque persolvendae summae gravamina ad interiora regni penetrare coeperunt viscera, inauditis minis repletas dispersim per oppida et pagos praemittentes litteras. Judicem civitatis Debreczeniensem cum quibusdam senatoribus stricto detinent in aresto, eadem sorte laborantes etiam aliorum quorundam locorum officiales propter insufficientiam persolutionis summae ipsis impositae. Nos autem potentissimi invictissimique imperatoris regni saluti consulentes, amplius etiam omnem adhibebimus operam eosdem nostris propulsari ditionibus, in illibata illa qua hactenus etiam perseveravimus fidelitate erga Portam Ottomanicam constantissime persistere studentes. Consultum quidem nobis arma contra eosdem hactenus suscipere non videmus, siquidem ex mandato fulgidae Portae legati nostri discordes utrorumque imperatorum animos ad concordiam inducere in opere habeant, metuentes etiam, ne forte insperatus rerum exitus in majora nos praecipitet peri-

cula. Ex recentioribus subinde edocemur informationibus in provinciis Maramarosiensi, Kőváriensi et Szilágyiensi imo et in Kalotaszeg insolentes exactiones praevaluisse, ut ipsa tantummodo terra cum miserrima vita incolarum relinquatur, quorum explicatione non parum defectum tributo imperiali additum Illustritas etiam Vestra sibi persvasum habeat, in eo tamen desudamus, ut quoquo modo tantis etiam periculis expositi idem congeri ac in aerarium imperiale administrari possit. Caeterum ex residente nostro ibidem continuo Illustritas Vestra edocebitur. Nos Illustritati Vestrae benevolo affectui confidentes, per amice Eandem requirimus, suam in promovendis nostris et regni addat operam, pro qua experietur in se bene propensos. Deus vitam ejusdem conservet. etc.

Ad residentem. Praemissis praemittendis.

Megírtuk vala Kgdnek, akarván Kgd által a fényes portának declarálnunk, hogy azon porta parancsolatjának tartozó hűségünk szerint eleget akarván tennünk, még szeptemberben Görgényből küldöttük volt fel emberünket az pacificatio alkalmazossága munkája végett, az ki még ez ideig oda vagyon; mi lehessen az oka késedelmezésének, nem tudhatjuk. Ezt nem várhatván, böcsületes ur és főrendű követeinket rendelvén, el is küldöttük és hogy azoknak útban létek felől az német udvar bizonyos lehessen, magunk bejáróját expedáltuk tudósító levelünkkel, kit Szatmárt megtartoztattanak volt és mindaddig, míg elbocsáttatása felől küldött újabb követünk oda nem érkezett, el nem bocsáttatott. Elbocsáttatván pedig, sietséggel elment; sőt megírt követ hiveink is útvokat sietséggel continuálják s úgy is hiszszük, csakhamar felérkeznek. Újabban is mostan ő kglmeket siettető folyó postánkat küldöttük, kívánván az reánk bizott fényes porta parancsolatját effectuálni; úgy is hiszszük, késedelmesek nem lesznek ő kglmek; azalatt is pedig ha mi onnan való hireink érkeznek, Kgd által az fényes portát tudósítani el nem mulatjuk.

Az mi az német hadak állapotját illeti, az mint azelőtt is Kgk megírtuk volt, bizonyos, hogy ez országnak határiban bejöttek, nem csak az hódoltság alatt való falukra pedig, hanem annál beljebb is úgy mint Máramarosban, Kővárvidékire,

az Szilágyságra és Kalotaszegre, holott megfizethetetlen sum-
mát és élést is vetettek minden rendekre, sőt egyéb keresztény
jelkeket is irtóztató dolgokat követnek rajtok minden kimélés
és irgalmasság nélkül, melyek miatt azok a tartományok végső
pusztulásukhoz közelítenek. Azon hadak pedig beljebb is szán-
dóznak s már szokások szerint hódoltató leveleket is kikül-
dötték irtóztató fenyegetődzésekkel. Ezen hadaknak mi hogy
rajtunk terjesztő keménykedéseknek s a szegénységen gyakorló
insolentiájoknak eleit vehessük, tisztességes oblatióinkkal requi-
ráltuk az officéereket, de semmit nem effectuálhattunk, fegyvert
is huznunk és fognunk ellenek nem látjuk tanácsosnak, mivel
hogy az megírt mód szerint az fényes porta parancsolatja iránt
az pacificatio munkájában szorgalmatoskodunk s tartunk
attól, ha csak mi garázdát vehetnek is részünkről ezekben,
melyet emlegetnek is, az pacificatio munkáját megbántanók.
Azomban mivel az hódoltságon és az Tisza két felein igen
számos hadak vannak egész Pozsonyig fel mindenütt, tartha-
tunk az fegyverkezésnek reméнтelen kimeneteltől, mivelhogy
az elmúlt időkbeli triumphussal igen felfuvalkodtanak, úgy
hogy csak köz dologban is kívánt resolútiójokat senki nem
veheti. Tovább is mi az megírt okokra nézve semmi hostilitást
mutatni nem bátorzkodhatunk, ők pedig kívánva kívánnák, hogy
annyival is jobb módjok lehetne az egész armadáknak reánk
való hozásában, sőt minden utakon módokon ez országot az ő
insolentiájok alól felszabadítani és magunkkal együtt hatalmas
császáruink hűségében megtartani igyekezzünk. De ha ugyan
veszszük eszünkben, hogy ugyancsak ez ország romlására és
pusztulására céloznak, mi is magunk oltalmára szolgálható
remediumokról gondolkozni kételenítettünk és Kgdet az dolgok-
nak mivolta szerint voltaképen tudósítjuk. De azonban Kgd
segítség felől emlékezetet se tegyen, sőt ha magok adnának
is affélre alkalmatosságot, Kgd szorgalmasan távoztassa; az
míg mi nem sollicitáljuk, ide segítséget ne küldjenek, mivel
tartunk attól, az két fél között utolsó pusztulásra ne jussunk.

Az lándorfejevári szerdával mi hatalmas császáruink
parancsolatja szerint egyetértünk, tudósítván az dolgok
mivoltáról ő ngát, kinek most is követe vagyon nálunk. Az
adónak felszedésében szorgalmasan munkálódunk és az

mennyiben az fenforgó állapotok engedik, siettetjük békülését is.

Ezeket Kgd így értvén, Maurocordatus uramat s ő kglme által Szuliman pasa uramat is ő ngát declaratióval tudósítsa, kérvén, hozzánk való jó affectiójokat fentartani ne nehezelték. Kgd pedig hozzánk s ez országhoz tartozó kötelessége szerint vigyázásban legyen és minden szükséges dolgokról tudósítani el ne mulassa.

P. S. Az mi az adónak oroszlanys tallérokra való engedését illeti: mivel az fényes porta arról adta levelében nagy rés vagyon, nem lévén feltéve benne, hogy in perpetuum, úgy administráljuk, im inclusában béküldöttük Kgd az porta annuentiáját és marginalis notákban felirattuk, micsoda szókat inseráltasson bele. Kgd azért instáljon a fényes portán, hogy olyan formába adjon annuentialist, a mint mi Kgdnek beküldöttük és in meliori forma expeditában vétetvén, mennél hamarébb küldje kezünkben etc.

Küül: Szebenből 27. September. Anno 1685. a portára eze-
ket leveleket vitte Lengyel László posta. *Más kézzel*: A Hadakról.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

Nagod jó ajánlást engedelmesen vettem, én az keresztyénségnek ő felségének vékony tehetségem szerint a már megírt három punctumok szerint jó szívvel szolgálók és az ő felsége s az keresztyénség javára czélozó fegyvereknek szerencsáját szívem szerint kívánom. Nekem tanácsot adnom Nagk kiváltkép való okokra nézve igen illetlen. Másképp félhetek, hogy az én jó intentióból való írásom ellenkezőkép ne magyaráztassék. Én keresztyén igaz affectióból írom, eddig is jobb, illendőbb, hasznosabb lett volna az ellenség földén munkálódni és bizony eddig nagy haszonra való dolgot vihetett volna Nagtok végben, melylyel híre neve terjedett volna. Ha ő felségének ide egy embere nem jött volna is, az én kglis úram s az ország az ő felsége méltóságos udvarában kezdett és eddig végben ment tractátul vártak, várnak, attúl nem is recedálnak, sőt ahoz kívánják magokat alkalmaztatni. Így a mi élés adatott, jobb lett volna azt az ellenség földén elkölteni ő fge s a keresztyénség hasznos szolgálatában. Az eddig lett

és mindennap követett követő praedálásokkal, kártételekkel nem idegenedtek volna így el az statusok, lakosok, kik bizony nagy szívek szakadva várják vala az ő fge és a keresztyénség fegyverének szerencsáját, az által a közelebb való váraknak megvétele, hogy azoknak alkalmatosságával jobban, bátrabban declarálhatták volna magokat; azoknak megvételek nélkül hanemha imminens elváltozhatatlan veszedelmekkel most ezután is, lehetetlen, declarálhassák magokat. Tovább való benlételeben is én Nagk hasznot nem látok, most is kimenetelít javallom. A fővezér (kit bizony a mi emberink nagy készülettel Nándor Fejérvárhoz közelíteni mondanak) én félek, egész erejével erre ne forduljon, melylyel egész veszedelmünk lesz nekünk is. De Nagk is vele megharczolni tanácsos leszen-e? bölcsen megítélheti. Ugy tudom, akármelyiké legyen a győzelem, egészben elveszünk mi, hazánk éppen sedes bellivé leszen. A fő vezér most is kételkedik egészen hozzánk; ha övé lesz a győzelem, annak is consequentiáját Nagod bölcsen általérti. Mi ugyan contemnáltattunk, látom, de ha az ő idejében a tracta szerint való punctumokbeli kívánságunk szerint menvén végben a dolgok, tehattunk volna hasznot ő felségének s a keresztyénségnek. Ha mégis tovább enerváltatunk, egészen elromolva alkalmatlanokká leszünk, és ha Nagod a dolgokat jobb formában nem veszi, extremitásra kényszerítettik ez haza is fakadni.

Komáromy kezeirása.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

Ministereknek.

Excellme Dne.

Puram, realem ac synceram meam statuumque et ordinum hujus regni tam erga sacr. suam M^{tem}, quam rempublicam christianam devotionem. Quamvis nonnulli in excelsa augustissimae imperatoriae M^{tis} aula in partem sinistram interpretati fuerant. spero tamen quod postquam innocentis causae meae justitiam Exltia V^{ra} ex recentioribus legatorum meorum informationibus intelliget, rem justa causa ponderans, veritatem dijudicabit. Unde nihil dubito, quin ex fervido erga

christianitatem zelo meum statuumque et ordinum regni sac. caes. regiaeque M^{ti} humilime recentius per legatos meos porrigendam instantiam tam efficacissime sit promotura, quod propterea mecum universi status et ordines Ext^{iae} V^{rae} continuis obligati erunt servitiis. Servet deus Ext^{iam} V^{ram} quam diutissime incolumem et omnimodo felicissimam.

(Kováromy fogalmazványa gróf Teleky marosv. levárából.)

Ad duces Lotharingiae, Bavariae, et Saxoniae.

Debitis semper obligabor servitiis Serenissimae Dilectioni V^{rae} pro sincera optimi sui affectus hactenus etiam luculenter experta coram sac. caes. regiaeque M^{te} declaratione legatis meis Viennae modo noviter sincere oblata. Neque dubito quin coepta tanti candoris sui deinceps etiam continuatur sit argumenta, quamvis enim nonnulli synceram meam statuumque et ordinum hujus regni erga sac. suam M^{tem} ac rempublicam christianam devotionem in augustissima suae M^{tis} aula sinistre interpretentur, nihilominus tamen Serma Dilectio V^{ra}, postquam causae meae justitiam ex recentioribus legatorum meorum informationibus et eventu rerum metietur, nihil aliud inveniet, nisi omnem officii christiani contestationem.

Sermam igitur Dilectionem V^{ram} instantissime rogo, ex magno suo in christianitatem zelo instantiam meam et regni, quam legati mei sac. suae M^{ti} noviter porrigent, efficacissime promovere, atque ut desideratam quantocius obtineant resolutionem, operari ne dedignetur. Si jam ab ipso Novembri tot regimina armorum christianorum in ditione mea portiones suas ad plenariam usque aliquot comitatum evacuationem sumpserint, evidentissimamque spem de reali nostra in res christianas declaratione conceperint, qui a tot annis sub jugo Turcico permansimus, ne sub violentia et onere armorum christianorum ac insupportabilitate istius tributi, annonae, comestus vecturarum, vinique subministrationis (ad quae nunc a sac. sua M^{te} impellimur) deficiamus. Cedet hoc in gloriam sac. suae M^{tis}, universorumque principum christianorum, Sermae item V^{rae} Dilectionis et felicitati tam sanctae opera-

tionis. Cui insuper omnem ex corde voveo benedictionem, continuumque felicitatis armorum incrementum.

Ez szerint írhatni többeknek is, és ha úgy tetszik, más rövidebb credentia forma leveleket is nem árt iratni. Ezek szerint a minuták szerint az ország neve alatt is írhatni.

A residenseknek sem kell talán elfelejteni iratni.

(Komáromy fogalmazványa, a gróf Teleky marosv. levtárából.)

1685. vége.

A z ú r n a k n e v é b e n.

Tudtára legyen mindeneknek, a kiknek illik, hogy minekutána a fges császár, magyar és cseh király a török császárnak liti szegésével s fegyverével felingereltetett volna, és ő fgétül a közönséges oltalomért, a többi között a mlgos fejedelem és az erdélyi statusok is ő fge mostani szent hadakozásának társaságában intettettenek volna, a megirt fejedelem s stásusok is magok kegyes indulatjokat ő fgéhez s az keresztyénséghez nyilván való követségek által megbizonyították volna; előadván némely kívánságokat, így lett felőlök az alkalom.

1. Ő fge magára vállalja Erdélynek oltalmazását, és mikor az alkalmatosság kívánja, requiráltatván az ellenség ellen, segítséget küld oltalmára. *Jó idején, valamikor kell* mely segítség, az ő fge generálisi igazgatási alatt legyenek, a míg pedig Erdély határai közt lesznek, ő fge azon hadaknak igazgatását bizza a fejedelemre, kinek is akaratján fog állani, vala-mig kívántatnak, kiknek ő fge fizet meg, élésekrül Erdély gondot visel.

2. A mely helyeket vagy földet a töröktől megvesznek, hadi törvény szerint a megvevőé legyen, melyben a mi Erdélyhez a s partiumhoz tartozandó lesz, annak birodalmában fog megtartattatni.

3. Erdélyt s a partiumot a fejedelem az ő igaz határiban mint eddig, ezután is azon jussal bírja, és ő fge azokban a fejedelem jussa-akaratja ellen vámokat nem állít fel, úgy erősségeket és praesidiumokat is. Ezt kell érteni Debreczen-felől is.

4. Ő fgének az erdélyi emberek jószáginak megadatá

sára méltó gondja leszen az igazságra és az fejedelem tekéntetire nézve; informáltatván felölök szükségesképen.

5. GrófCsáki Iászlót (kinek személye az fejedelem előtt kétséges) az erdélyi határookban hadainak előljárójává nem teszi, sem melléjek nem adja.

6. Sem az *négy* bevétetett vallást Erdélyben és a partiumban semmi szín és mód alatt meg nem háboríttatja, nem is munkálódik a templomoknak, iskoláknak, sem az egyházhoz való jóknak jövedelmeknek elvételében.

7. Erdélynek törvényes fejedelme semmiképen meg nem háboríttatik, és azon fejedelem fiának már meglett választatását is helyben s jóvá hagyja ő fge, kiknek halálok után (az mint azt reménlenünk kell) az ország statusié leszen az ő törvények szerint a fejedelem választás.

8. Hasonlóképen szabad leszen a fejedelemnek másokkal szövetséget tenni, úgy mindazonáltal, hogy ezen örökös tractával ne ellenkezzék, de az közönséges ellenség ellen, az keresztyénségnek, leginkább ő fgének, házának, országának s tartományinak hasznára való legyen.

9. Titulusa és czimerei az eddig való szokás szerint legyenek az fejedelmeknek, és azokat ő fge magának el ne tulajdonítsa.

10. Mind az erdélyieknek az ő fge birodalmiban, mind az ő fge birodalmabelieknek Erdélyben szabados kereskedések legyen. *A kiknek az erdélyiek és partiumbeliek közül a régi szent magyar királyoktól privilegiumok vagyon, hogy harminczadot ne adjanak, igazságokat megmutatván, ezután is azok ne tartozzanak adni.*

11. Soha nem munkálódik ő fge benne, hogy Erdélyben az patronatust és papi just felállassa. Még csak előhozatását is azon materiának nem parancsolja.

12. Az ő fge árulóit és kik beszöknének Erdélyben, be ne fogadják, hasonlóképen legyen Erdély részéről is az ő fge birodalmiban, ezt kell érteni a jobbágyokról és földekre telepített emberekről is.

13. Az ő fge birodalmabeliek Erdélyben, és az erdélyiek az ő fge birodalmiban szabadosan törvénykezhetnek; a törvényes prókátor-vallások is mindakét részről megálljanak.

14. Jóllehet az kereszténység közönséges dolgának oltalmazására s terjesztésére nézve a fejedelem és Erdély egész erejekkel nyilván és örömet felkelvén, mindazáltal hogy fegyvereknek üdő előtt való mutogatásával az törököknek és tatároknak praédái ne legyenek, reá hajol ő fge, hogy Váradnak s Tömösvárnak megvételenek előtte az ő fge hadaival nyilván meg ne egyezzenek, de azonban kivált ha a hadak a megirt két helyek megvételeire mennek, az ő fge hadainak való élés szállításban tehetségek szerint segítséggel legyenek, melyre mind a fejedelem, mind Erdély magát kötelezze.

15. Midőn az ő fge udvarában erdélyi követek mennek becsülettel láttatnak és fogadtatnak; az magyarországi gyűlésekben is helyek lészen, ha hivattatnak, *vagy ha az szükségre nézve küldettnék.*

16. A mely helyek az töröktől elvételnek, azokban a mely jószágok Erdélyhez és az partiumhoz tartoznak, oda visszaadattatnak megmaradván benne az ő fge felsőségebeli jussa és fendumja.

17. A törökkel való békességsinálásból Erdély, Moldva, s Havasalfölde ki nem hagyatik abban az időben előadandó és ez tractával nem ellenkező részenként való irások vagy kívánságok szerint.

18. Hasonlóképen köteles legyen mind a fejedelem, mind Erdély arra, hogy ő fgének, házának s birodalminak nemcsak becsületiben s hasznában igyekezik, hanem jó és keresztényi hittel való tanácsával s munkájával elősegíti, kárát tehetsége szerint eltávoztatja. Ha mi reá következő veszedelmet ért, mentest felőle tudósítja. De azomban az feljebb megígirt királyi oltalomról esztendőnként megemlékezik, és az hadakozásnak idején aranyúl vagy tallérúl százezer tallért ad, más időben annak felét; az kényszerítő szükségnek pedig idején tehetsége szerint való élésküldéssel és erővel is segíti. *Ezeket mi ha az hadnak idején s esztendőnként megcselekednénk, alábbvaló állapotunk lenne mint a török alatt volt, kiváltképen élést is s emberbeli segítséget is adni nekünk elviselhetetlen tereh volna, ezekről azért szükség nekünk az ország statusi elméjét venni. A mi pedig az hadakozásnak idejét illeti, kívánjuk érteni, holott való hadakozást ért ő fje, mert ha az imperiumban vagy tovább érti,*

(a mely ritkán is szűnik meg) lehetetlen, hogy mi oda segíthessük.

19. Itt ugyan ez a tracta titokban tartatik, de azonban keresztyéni hitre is kötelezi mind örökké ő fgét, a fejedelmet és Erdélyt s mindkét részről az utánok következőket és maradékokat.

20. Ezen dolognak megerősítésére való hitlevelek két holnap alatt vagy ha lehet hamarébb is elkészülvén, itt Bécsben adattatnak kézhez mindkét részről. *Ha Erdélynek messze létele miatt továbbra haladna is, ne legyen ellenére ezen tractálódásnak.* Melynek erősítésére etc.

Hogy ő fge soha Erdélyt s az partiumot quartélylyal nem terheli, akarjuk, hogy hozzá adassék.

Ez írásunkban jegyül feltéteztett kettős keresztnek \mp helyeiben Magyarország részeit azaz a partiumot kell tenni. (Komáromy fogalmazványa. Marosv. gr. Teleki levéltár.)

1686. január 2.

Carafa levele.

Celsissime Princeps Dne mihi gratiosissime.

Celsitudinis Vrae per grosum dñum ablegatum Paulum Nagy emissum humili cum respectu accepi litteras, quibus perlectis, earundem continentiam intellexi, ratione ablegatorum plenipotentiariorum pro tractanda reali dispositione hibernorum stativorum non necessum amplius, nec congruum emitendi causa ducere. Qua de causa libero arbitrio tam Celsitudinis Vrae, quam incliti regni committo et me devoveo. Zattmarini die 2. Januarii 1686. Celsitudinis Vrae obsequentissimus servus Antonius comes a Carafa.

Titulus: Celsissimo dño dño Michaeli Appafi Transylvaniae Principi partium regni etc. Dño mihi gratiosissimo.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Más. csom.)

1686. jan. 16.

Bécsben ment követeknek expediált levelek.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae stb. Spect. ac Gen. Prud. Circumspecti. Gyulai Sándor udvari

szolgánknak felmenetele után az ő fge itt ben lévő hadai insolentiájok s egyéb dolgok is miképen ujúltak, akartuk Kknek értésére adni, vehessen azokból is lument kívántató magok alkalmaztatására. Hogy pedig minden intervenientiákat Ktek ultro citroque hozzánk jött leveleknek, informatióknak s relatióknak serieséből világosabban általláthasson az dolgoknak jobb móddal való folytatására, tehát mind az fényes portáról, mind az bécsi udvarból és az ő fge ide alá levő hadainak officéritől jött leveleknek copiáit, Kknek postán Jaxi Sigmond étékfogónk által elküldöttük, azokhoz kívántató Ktek maga alkalmaztatása iránt becsületes úri és fő rendű deputatus hiveink levelére relegálván. Parancsoljuk azért Knek igaz hazafiaságára, hozzánk és hazájához tartozó kötelességére kegyelmesen és igen serio, minden utokon, módokon mind az római császár ő fge, mind méltóságos ministeri előtt azon légyen, mind nekünk, mind az szegény sok gonoszban helyezettett hazának consulálhasson, mennél hamarébb bennünket mindenekről tudósítván. Eisdem de reliquo gratiose propensi manentes. Datum in civitate nostra Cibiniensi.

(Marosvásárhelyi levéltár. Más. csomó.)

1686. januarius 16.

Kegyelmeteknek ajánljuk szolgálatunkat és istentől szerencsés új esztendőt kívánunk.

Jóllehet az elmúlt napokban Gyulai Sándor urunk ő naga jámbor szolgálója által az addig lett occurrentiákról és rajtunk forgott insolentiákról Kglteket tudósítottuk s informáltuk az végre, hogy azon dolgokat supplicatio által ő felsége eleiben terjeszsze kívánt resolúciónak jó reménsége alatt, melyek iránt kívántató Kgltek maga alkalmaztatásában nem is kételkedünk: mindazáltal azután és naponként most is mint nevedjenek isten ítéletiből ez országban lévő ő felsége hadainak insolentiái és azoknak rólunk való elfordításában viselt követségek által micsoda resolúciókat obtineáltunk s micsoda dolgokat is experiáltunk, azon követségeket viselt becsületes atyánkfiai relatiójokat in veris paribus, egyéb hiteles tudósításokat pedig in signaturis Kglteknek megküldöttük, hogy

azokból az mi szertelen szenvedésinket cum suis rationibus accurate penetrálván, terjesztené ő felsége eleiben oly declaratióval, hogy mi az ő felségéhez és az egész keresztyénséghez tartozó devotióinkbéli készségünkért az keresztyénség szenvedésinek ultiója és isten dicsősége terjesztése végett indított hadaknak soha ennyi insolentiájokat, melyeket mindeddig birodalmunkban követtek s mind pedig továbbról is fenyegetőznek, nem várhattuk volna, mert ugyanis ha ezek birodalmunkból nem reducáltatnak, nemhogy ő felsége és az keresztyénség iránt declarált s fenntartani offerált devotióink praestálását, de csak magunk megmaradását is nem reménlhetjük. Az pater ő klmé követsége s itt való tractájában mind azzal praecupálta az mi kegyelmes urunkat s bennünket is, hogy sem ő felségének sem az ő felsége hadainak ez országunk semmi praejudiciumára való intentuma ne légyen, sőt az ő felsége hadai ez országban be sem jönnek, hanem in locis Turcis subjugatis disponálnak statiókat magoknak pro quartiriis hybernis; melyekre nézve mi is az mi kegyelmes urunk ő naga kegyelmes tetszéséből az ő fge császári gratiájának nagy reménysége alatt keresztyényi devotióinknak és tehetségünk szerint lehető succursiva submissióinknak praestálására offeráltuk magunkat, és noha az paterrel ő kglvel lött végezésünk consummatióját az ő felsége egy része hadainak birodalmunkba való jövele rendetlen magokviselésével együtt megelőzte ugyan: mindazáltal az mi kegyelmes urunk ez országgal együtt azt nem apprehendálta, hanem ragaszkodván az ő felsége császári gratiájához, az paterrel ő kglmével voltaképpen concludáltunk, melytől recedálni nem is kívántunk. Melyhez képest az mi kegyelmes urunk ő naga tetszéséből becsületes atyánkfiai által az ide alá levő generáloknak ő kgeknek értésére adtuk az mi ő felsége iránt declarált devotióinkat s az paterrel ő kglmével lött contractusunkat is: instálván iterato, bennünket oly szorosau ne infestáljanak, szegénységinket ne nyomorgassák, viseljék keresztyény felekhez magokat, mint keresztyénekhez illik, avvagy csak míg ő felségétől resolutiónk lészen: de mit obtineáltunk. mind oda járt atyánkfiai irásban hozott relatiójok, s mind magok az officérek levelekbéli választételekből, melyeket oda küldöttünk, penetrálhatja. Azon követ

atyánkfiai és más hiteles információkból is mely keserves, káros és keresztyén lelkeket irtóztató dolgokat experiáltunk; azok közzül is némelyekről Kglteket tetszett informálnunk, lehessenek motiva gyanánt mind Kgltek résziről az instantiára, mind pedig ő felsége előtt az kívánt resolutióra.

Horrendum ez: midőn az debreczeniek nagy submissióval instáltak Karaffa generáll előtt elviselhetetlen terhek könnyebbitése felől, úgy felelt: menjetek az római császárhoz, menjetek az erdélyi fejedelemhez, menjetek az megfeszítettett Jézus Chrisztushoz és menjetek bátor az pokolbeli ördögökhöz, véghezviszem az mit feltöttem, légyen emlékezet'e az maradékoknál, hogy én Karaffa mit cselekedtem. Ugyan ő kglme, midőn az ő felsége császári protectionalisával akarták magokat azon debreczeniek oltalmazni, mondotta: ha ő felsége protegálni akar, küldjön pénzt az hadaknak, és midőn semmit nem használhattak volna magoknak, keserves rabságra kellett menniek, vasban veretvén azon generál őket, kik ma is az törököknél keservesbb fogságban tartatnak.

Káros ez: Hogy az mint az quártélyokat magok elosztották, az élést limitálták, azt kímulás és irgalmasság nélkül felszedik etiam per militares executiones; de ha csak azt vennék és szednék, úgy tetszik, könnyebb volna, de testek és lelkek felett semmijeket az szegénységnek nem hagyják, sőt nem elégedvén meg bőséges profontjokkal, nagy részét az gabonának Bányára és Szakmárra takarítják, nagy részét pedig pénzen vesztegetik el az szegénységnek kimondhatatlan kárára és szomorúságára; az mely része penig az szegénységnek minde-néből kifogyott és pusztult s nincs mit adni, azok közzül némelyeket az füstre felakasztják s úgy kiozzák, s mikor szintén halófélre jut, lebocsátják s megpihenvén, ismét felakasztják; némelyeknek pedig sós meleg vizet töltenek torkában s csaknem halálig kiozzák, sokakat pedig fogva tartanak. Bizonyosson mondják azt is, sok helyeken az jámbor gazdákat házokból kiűzvé, házok népével éktelenül fertelmeskednek, erőszakot tésznek az istennek bosszuságára és az keresztyénségnek is szomorú gyalázatjára. Ennek felette hazánk egynémely vég-helyeinek passusit per vigiliás elvették, harminczadait elfoglalták. Az kereskedő rendeket üldözik, fosztogatják és meg is ölik

sőt közembereket és papokat is öltenek meg, s ez féléket igaz, hogy bizonyos praetextusok alatt s ratiókkal praetendálják, hogy patrálják, az mint hogy ez országban való bejöveteleket s quartélyozásokat is, de ezek s egyéb előszámlálhatatlan insolentiajok valóságok, nékik pedig minden beszédek, magok ajánlása és oblatiójok merő tettetés színek, és az keresztyén-séggel ellenkező s bennünket kesergető s végső romlásunkat s pusztulásunkat siettető alkalmatosságok. Ide járulhat az is, hogy noha elég erdős helyeken vagyon statiójok, de mégis némely uri s főrendű atyánkfiai ellen, hihető mások információjokból vött rancosokból, házakat, csüreket, gyümölcsös kerteket s egyéb épületeket is elpusztítják s égetik, mindenféle gabonájokat tékozolván, nem kedveznek az mi kegyelmes urunk ő naga jószáginak s majorság gabonáinak is semmit, hanem azokat is éktelenül praedálják s vesztegetik és az ő nagok jószágit is az urak s főrendek jószágival együtt tartozó szolgálatjoktól is elfogták. Ezek szerint rontván és pusztítván az országnak nagy részét, irtóztatóképpen fenyegetődzének azzal, beljebb is eljőnek és hasonlóképpen beljebbvaló részét is ez országnak elpusztítják és rontják, és hogy ilyen szándék-jokat liberius effectuálhassák, azzal rettentik az föld népét, az küljebb való hadakat is attrahálják magok mellé, hogy valamint ha magunk oltalmára akarnánk lépni, ne használhatnánk semmit magunknak, sőt azzal veszedelmünkre szolgálatnánk alkalmatosságot. Ebben sem lehet kétség, mert eleitől fogva keresvén keresték az velünk való garázdát és munkálódtak azon, miképpen indíthatnának valami hostilitásra bennünket, hihető hogy azzal az ő felsége gratiájától elszakaszthassanak és az rajtunk elkövetett sok insolentiajok iránt magoknak menedéket keressenek; de mi az mi kegyelmes urunkkal ő nagával együtt az ő felsége és az keresztyén-ség résziről offerált devotióink iránt kész resolutióban vagyunk s kívánunk is lenni s minden hostilitást usque ad extrema távoztatni, reménlvén hamar időn az ő felsége kglmes resolútióját.

Hahol pedig vagy az ő felsége kegyelmes resolútiójában megfogytakoznánk, vagy pedig az ő felsége hadai is nem várván az ő felsége reménységünk szerint való resolútiójától s

nem supersedeálnak ellenünk eddig feltött szándékjoktól, hanem szokások s fenyegetődzések szerint excursiókat, satczolatásokat és több insolentiákat is követnek, sőt ez országnak belsőbb részeiben is bójónek s bennünket infestálnak: semmiképpen el nem szenvedhetjük s nem is szenvedjük, isten s ez világ előtt solenniter protestálván, kéntelenítettünk mind magunk fegyvert fogni s mind pedig egyéb oltalmunkra szolgálható remediumokat felkeresni, iisque cum nostris viribus conjungendis ez haza és magunk oltalmára applicálni; eddig is az pacificatio munkájabéli szorgalmatoskodással mentegettük magunkat az portán, az mint hogy ha az és annak jó reménysége alatt az paterrel ő kghnével lött keresztyéni contractusunk nem tartóztatott volna, ily romlását szegény hazánknak hivalkodó szemmel nem nézhettük volna. Immár pedig anynyéra terjedvén az ő felsége hadai, hogy sem az paterrel lött contractusunk, sem az ő felségéhez offerált devotiónk declarálási előtték nem használván, ha az ő felsége kglmes resolútiója után is várakozni nem akarnak, az feljebb meg irt mód szerint extremitásra fakadni kéntelenítettünk; egyébiránt az portán is nem szülvén vádlóink, mi követhet bennünket s ez szegény hazát, akárki is megítélheti. Jöttenek az portáról is hohni tudósításink, melyeket is pro informatione Kglteknek in paribus fölküldöttünk; ott is az tisztek változásával az dolgok is más karban kezdettenek folyni, és úgy lászik, az pacificatio iránt hajlandóságok is vagyon ugyan, de ha abban megfogyatkoznak, az győzelem felől is nagy resolúcióval biztatják magokat. Bizony a mi ítéletünk szerint tanácsos és az keresztyénséghez illendő dolog is volna ő felségének annyi győzelem után az pacificatiót amplectálni, avvagy csak az sok vérontásnak megszűnésére nézve. Egyébiránt az hadakozás sok ártatlan vérnek kiontásával, sok helyeknek pusztulásával és sok nyughatatlansággal, költséggel s teljes bajoskodással terjedvén, nagy számadásra jut az jó békességet megvető akár melyik rész is; de isten titkában lévén az viadalnak kimenelete, ki tudja, ő felsége melyik részre hajoljon? Ha pedig valamint ez szegény országnak az két hatalmas nemzetnek egymás ellen kikölt fegyvere miatt, vagy hadakozásnak alkalmatosságával veszedelme következik, micsoda emlékezeti lészen az

keresztyén világ előtt az mi ő felsége és az keresztyénség iránk declarált devotióknak, ha az ő felsége kegyelmes oblatióiban helyheztetett nagy reménységünk siralmas homálylyal elborittatik. Vadnak az portai tudósításokban egyéb szükséges momentumok is, melyekre juxta tempore exigente (sic!) ha mi szüksége lészen, magát alkalmaztathatja Kglmetek.

Nem utolsó és kisebb mértékbeli megháboríttatására való elhnéknak az Csáki László miatt való injuriáltatásunk, az ki ez haza rendes törvényi szerint mint ura és hazája proditora megsententiáztatván, az portára transfugeált, holott is ad perpetuos carceres íteltetett ugyan, de talán fatalis terminusa tovább lévén, evadált és confugeált az ő felsége gratiájához, és noha mi úgy értettük, ő felsége az mi kegyelmes urunk és ez haza érdemét respectálván, szolgálatjával nem kívánt élni, mégis bizonyos hadaknak praeficiáltatván, ez szegény haza rontására s pusztítására bejött, oly nagy mértékben injuriált s károsított is bennünket, hogy az maradékokra is szomorú emlékezettel terjedhet, és noha most revocáltatott ugyan, de úgy halljuk, nagyobb romlásunkra fenyegetődző szándékkal akar redeálni, mely ha ugyan meglészen, declarálja Kgltek, valamint járunk, de az mit ellene elkövethetünk, semmiképen el nem mulatjuk. Ide való ez is: innen való kiindulásakor Csáki László azzal is kérkedett, hogy ő innen erdélyi emberek informatióival mene fel, melylyel is hihető, csak némely becsületes atyánkfiait akarná kétségben hozni; de az iránt csak annyi hitelre méltó, mint egyéb már sokszor tapasztalt dolgokban is. Ha azért Kglteknek ez és ezen kívül is valami objiciáltatnék, serio és valósággal annihilálni munkálkodja. Mondotta azt is, hogy azért van innen rá nehézség, mintha ő tartott volna ellent abban, hogy az német császár ellen fegyvert az erdélyiek ne fogjanak; de az iránt is intricálja magát az portára való szökésével és az erdélyi váraknak oda való ígírésével; ugyanis ha az igaz lehetett volna, nem az portára kellett volna szökni, nem is ott kellett volna ő felségéhez való hűségét munkálódni, de ezek is csak olyanok, mint több hűségtelen dolgainak rossz gyümölcsei.

Mivel pedig az leveleket csak pro sui informatione kül-

döttük fel, azért Kgltek is úgy vegye és tartsa őket, senkinek ne mutogassa, annál inkább párban ki ne adja.

Igy értvén azért Kgltek az mi kegyelmes urunk ő naga kegyelmes tetszéséből az dolgokról lött mind informatióinkat, mind pedig az dolgok mivoltához képest az feljebb leírt modalitas szerént meghatározott resolútióinkat, vegye szép compendiumban s rendben az egész dolgokat juxta rerum diversarum exigentias és tegye írásban s specialis audientiát sollicitálván ő felségétől, tartozó kötelessége szerént terjeszsze az ő felsége méltóságos személye eleiben és ő felségéhez való keresztyéni devotióinkbéli készségünk s keserves megbántódásink declaratiójával instáljon, méltóztassék ő felsége méltó instantiánkot kegyelmesen tekintetben venni s bennünket kegyelmes resolútiója s császári gratiája által effective subleválni s megörvendeztetni; egyébiránt, ha azalatt is, az mint feljebb megírtuk, ad extrema kénszerítettünk lépni, sem isten, sem ő felsége, sem pedig az keresztyén világ előtt ne okoztassunk. Kgltek pedig úgy vegye eszében, ezen panaszinkat nem olyan véggel küldöttük fel s kívánjuk ő felsége eleiben terjesztetni, hogy mig ő felsége erre való resolútióját vennők, addig minden terjedő insolentiáit az ő felsége hadainak elszenvednők és magunk oltalmát teljességgel elmulatnók, mert az mint feljebb is megírtuk, ez szegény országnak azalatt az török és tatár hadaknak kedvünk ellen is segítségnek színe alatt reánk való küldetések által végső pusztulása és romlása következhetnék; hanem hogy tudja meg Kgltek és ő felségének s másoknak is, az kiknek illik, nagy submissióval declarálja, egyáltaljában az ő felsége hadainak beljebb jöveleteket s ez országban feltöltött céljok szerént terjesztendő insolentiájoknak nem succumbálhatunk, nem is succumbálunk, mert minden bizonynal az ő felsége hadainak beljebb jöveletek az török nemzetet provocálván, végső pusztulás és romlás követ bennünket. Melyre is egyéb Kgltekre bizott dolgokkal együtt micsoda resolútiót obtineálhat és egyébiránt is micsoda hasznos vagy ellenkező dolgokat is experiálhat, az mi kegyelmes urunkat ő nagát velünk együtt bizonyos alkalmatossággal és sietséggel tudósítani el ne mulassa. Ajánljuk ezzel isten oltalmába

Kglteket és dolgaiban szerencsés előmenetelt kívánunk. Szeben 16. Januar. 1686.

Kglmeteknek szolgáló jóakaró attyafiai

az mi kegyelmes urunk ő naga
tanács uri s főrendekből álló
nemes ország terhes dolgai foly-
tatására deputáltatott rendei.

Külszim : Spectabili ac magnifico Joanni Haller generosis item prudentique et circumspecto Sigismundo Pernyeszi, Matthiae Miles ac Michaeli Inczedi celsissimi domini domini principis Transilvaniae, domini nostri clementissimi ad caesaream regiamque Romanorum imperatoriam Majestatem ablegatis, dominis, amicis et fratribus nobis benevolis.

Eredeti. Kivül rajta van a három nemzet pecsétje.

Röjegyezve : 7. Februar. 1686 hozta Jaxi uram Bécsben.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. jan. 16.

Ez pedig inclusában clavissal iratott.

Az pecsétés instructiót ne adja ki kezéből Kgltek, ha az római császár ő fge az pacificatióra lépni láttatnék, Ktek az mi particularis kívánságinkat ne proponálja, hanem minket informáljon és újabb resolutiónkat várja; az ő fge szegénységünkön quartélyozó hadai annyi buzát gyűjtötenek, már pénzen vesztegetik, és az ő fge commissariusus is azoktól veszen buzát, úgy szállítják városokra.

(Marosv. levár. Más. csomó.)

1686. eleje.

Quam gratissima fuerint ea, quae nomine Vrae Majestatis ejusdem ablegatus reverendus Antidius Dunodt sacerdos Burgundus celsissimo principi dno dno nro clementissimo universisque regni statibus et ordinibus proposuit, dici non potest. Confisi itaque in clementia Vrae Majestatis, a dno nro clementissimo, universisque regni statibus et ordinibus missi sumus in augustam Majestatis Vrae aulam cum sufficienti plenipotencia eum in finem, ut inter alia ardua negotia, adsti-

pulante Mattis Vrae benignitate, bonum nostrae patriae mediante tractatu operaremur, ita unde bonum publicum, gloriaque Vrae Mattis crescat, nostra vero libertas et quies perennet ac duret. Ne vero amplioribus verbis molesti Majestati Vrae simus, puncta et conditiones eas, quae libertatem nrae patriae conservationemque legum nostrarum ac principalis dignitatis stabilimen concernunt, iis dnis conferentiariis, quibus Majestas Vra mandaverit, proponemus. Insuper toediosum forte Majestati Vrae est, quod dominus noster clementissimus toties tractatum pacis cum Turca proposuerit, sed id Vestra Majestas tribuat iteratis et seriis Turcarum requisitionibus, quibus et modo mota sua celsitudo eundem tractatum Vrae Matti proponit. Si itaque post gloriosos triumphos, memorabiliumque aliquot fortalitiorem reoccupationem pro quiete Hungariae et Tranniae Vra Majestas almam pacem acceptaverit, sua Celsitudo ita eo in negotio allaborabit, prout Vra Majestas mandaverit ejusque gloria requirit, confidit etiam sua celsitudo hoc in opere non aliorum ministerio Vram Mattem usuram.

Praeterea cum dolore significamus, milites Vrae Majestatis quam hostiliter in partibus nostris agunt, universa bona miserae plebis dissipant, pecora abigunt, supraque vires ad pendendum tributum cogunt; sed nec a bonis et proventibus fiscalibus se abinent, nonnullas arces seriis vigiliis obsident, quae fusius ex hoc humili memoriali Vra Mattas intelligere dignabitur. Vestram Mattem humillime supplicamus, quo citius fieret his malis medicina, militesque inde educerentur, quia veremur, ne dum nos hic tractatui incumbimus, id domi faciant, quod desperati in extremitate faciunt.

Tandem sua celsitudo nonnullarum personarum, quae in Trannia cominorantur, bonorum in Hungaria habitorum restitutionem a Vestra Matte submitte petit, quae etiam ex hoc memoriali Vra Majestas clementissime intelligere non dedignabitur. De his omnibus benignissimam Vrae Mattis resolutionem praestolantes manemus Vestrae Majestatis humillimi servi et clientes.

Kívül más kézzel: Köszöntésem után ezeket kellett szóval eleiben adnom a császárnak.

(Egykoru kézirat gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. *januarius 26.*

Intelleximus, quod magnificae Dominationes Vestrae nomine domini principis, statuum ac ordinum Transilvaniae in 26 punctis prolixius proposuerunt et a sacratissima caesarea Majestate desiderant et, uti non deerimus, omnia punctatim ad sacratissimam caesarem Majestatem ex fide referre, ita magnificas Dominationes Vestras pronunc certiores reddere possumus, istos excessus enormes, quos in scriptis contra caesaream militiam suae caesareae Majestati exhibuerunt, ab eadem sua Majestate non sine summa displicentia et indignatione fuisse intellectos, dandaque mandata, ut in eos exacte inquiratur et in reos saevissime animadvertatur, taleque adhibeatur remedium, quo excessus omnes aboleantur et pro necessaria militiae caesareae subsistentia tale quantum determinetur, e quo princeps statusque Transilvaniae juste conqueri non possunt, stabitque penes dominum principem et status ad instituendam hanc inquisitionem aliquos deputare, qui et excessus et reos designent. Caeterum dominus princeps et status pro prudentia sua facile intelligent non potuisse ex ratione velle, ¹⁾ pro rerum modernarum circumstantiis aliter fieri, quam ut caesarea militia in iis locis hosti et vicinis oppositis hospitaretur, utpote ex quibus etiam in ipsa adulta hyeme non sine successu bellum pro bono christianitatis proseguere necesse est. Quantum ad exhibita particularium desideria attinet, cum antehac etiam nonnulla eorum a d. principis ablegatis proposita fuerint et a sua sacratissima caesarea Majestate ad cameram Hungaricam pro informatione remissa, memoratae camerae informatio magnificis Dominationibus Vestris poterit communicari et de noviter nunc propositis ejusdem camerae informatio peti, neque enim sua Majestas caesarea vellet ullum contra justitiam gravari aut bonis privari, verum potius omnibus suam administrandam justitiam et gratificandam simul domino principi et statibus promptissimum animum clementissime probare.

Kézírl. : Conferentiarlusok válasza. Viennae 26. Jan. 1686.

(Egykorú kézirat. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

¹⁾ Más szövegben videlicet.

1686. január 26.

Gyulai Sándor uram hozta levél Bécsből az követ uraktól.

Ajánljuk Kdnek köteles szolgálátunkat.

Szintén indítani akarjuk vala Gyulai uramot, hogy informatiónk s óránk jöve az conferentiárúl, mely ma 11 órakor marchio Badensis, Ditrichstein herczeg s aulæ cancellarius ő ngok előtt végben is ment, kikkel együtt is ebédeltünk. Valamik követségünket illették, mindeneket ad punctum proponáltunk az szerént, a mint instructiónkban fel voltak téve. De az realisabb dolgokra semmi válaszuink egyéb s panaszinkra is nem lött, hanem szórúl szóra ezen inclusában a mint letettük. Már újabb conferentiánk hétfőre ígértetett, mely napon (de kétséggivül az itt való szokás szerint tovább halad), ha csak particulariter is valami választ reménlünk, s mindjárt azzal megindítjuk Búdöskuti uramot. Mi azon volnánk, innét küldetnék ember azoknak az károknak felczirkálására, ne az végekből, ki talán társ is volt azokban, melyet talán obtineálhatunk is. Az hadak hogy az partiumon belől menjenek elődni, ő fge arra ordinantiát, sem pedig az bellicum nem adott. Az kártételek felczirkáltatásában az elsőség engedtetett urunknak ő ngának s az nemes országnak, az ő ngokkal rendelendő embereknek együtt kell lenni az császár ő fge embereivel, az ki fog determináltatni. Az debreczeniek dolga is csak ezen inquisitióra rejiciáltatott, eleget instáltunk mellettek, de vékonyon reménlünk valami pihenésre való választ részekről. Hatvanezer embert ítilnek, hogy van városokban. Mi mind ezen, mind más dolgokban tovább munkálkodni meg nem szününk. Az harminczadot ugyan amoveálni fogják Debreczenből. Ezen inclusában az elein van válasz mostani declarált követségünk punctumira, következendőképen penig azokra az punctumokra, melyeket ő fgének írásban beadtunk az audientían minden vitézek szertelen exactiójokról, mind né melyek jószági mellett való instantiákról. Petróczi uram mellett instáltunk, az válasz az, mind személye securitásáról, mind penig jószági restitutiójáról van ő fgétől adatott gratiája Kaprara urammál, keresse ott, készen tanálja. Egyéb

dolgokat most írni nem tudunk, sietünk is az Gyulai pater indításával, három négy nap alatt talán indíthatjuk Búdöskuti uramot. Istennek ajánljuk Kket. Viennae Austriae, 26. Januarii estve 6 órakor, 1686. Subscriptio erat talis. Klmed köteles szolgálai. Haller János mp. Pernyessi Sigmond mp. Miles Mátyás mp. Inczédi Mihály mp.

Titulus: Tekintetes Nemzetes Széki Teleki Mihály uramnak (tit.), nekünk kedves sógor urunknak, bizodalmas urunknak ő klmének.

NB. Az benne levő inclusa maradt az urnál.

(Marosvásárhelyi levéltár. Más csomó.)

1686. január 31.

Carafa secretariusus levele.

Celsissime Princeps dne dne mihi clementissime.

Inexhaustus magnorum principum gratiarum fons etiam remotissimis et ignotis terrarum incolis saepius apertus patere solet. Quare et hodierno sideris ortu, non scio qua clementissima gratia motus Celsissime Princeps eundem fontem suum gratiarum hauriendum concedere et me humilimum et immeritum servum suum munere condecorandum clementissime complacuit. Pro qua speciali gratia clementissima nonnisi humilima obsequia mea indigna aeternum devoveo. Szathmarini 31. Januarii 1686. Celsitudinis Vrae humilimus et obsequentissimus servus Ferdinandus Josephus Hoffmon comitis et exlmi dni generalis comitis a Carafa secretarius mp.

Titulus: Celsissimo dno dno Michaeli Appafi principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti, dno dno et principi mihi clementissimo.

(Marosv. levéltár. Más csomag.)

1686. február 2.

Gyulai Ferencz uram levele Szatmárról.

Méltóságos fejedelem nekem klmes uram.

Nd klmes parancsolatja szerint szeredán, mihelyt ide érkeztem, szállásomra sem mehettam, egyenesen Karafa gene-

rál uramhoz ő ngához kellett mennem, és instructióm szerint, a mennyire istenem vezérlette gyenge elmém, az dologban munkálódni igyekeztem, az lovat praesentálván, kedvesen vette, szolgálatját is ígírte, hogy valamiben tudhat, bizony jó szívvel szolgál, de mint szolga, életit s böcsületit féltvén, nem mondhat, az mint annakelőtte egynéhány ízben mondott s én általam írásban letött, kinek paraiáját Bécsben is elküldötte, mely kívánságiban semmit az maga ususára nem fordít, az debreczeniek pénzét is mihelyt hozták, kezéhez sem vette, az hadaknak kiosztotta, magam is végére mentem, bizony semmit sem fizetnek onnan felyül nékiek. Károlyi László uram s az jesuiták is itt fizetnek, necessitate coacti hoc faciunt, és hogy Erdély is adjon, ő fge akarátja. Én mondám: nem peculiuma Erdély mint Magyarország ő fgének, hogy annyit adjon mint Magyarország, nem is cselekeszi, hanem ha azt már megadja is, a mit a pater által megígért, elég jó akarátját mutatja Erdély, holott megkívánhatná Erdély azt, hogy annyi kártételre nézve semmit se adna, de hit alatt is három pecsét alatt levén contractusunk, országostól attól nem recedálhatunk (kin is igen megütközött) valamig Ngdnak ő fgétől resolutiója nem jó. Ő mondá: tudja, nem paraszt emberrel vagyon dolga, egy ország mlgos fejedelmével, kinek alázatos szolgája, és az életéért fel nem venné, kinél drágább nincsen, ha parancsolatja nem volna és kételen nem volna velle, tudván azt, hogy ő fge eleiben mennek az dolgok, megengedi, tudja is, hogy az paterrel contraháltunk, de azt ő fge még nem confirmálta, csak az pater, a pater pedig régen felérkezett, de csak cavillál, rejtegeti magát, az követeknek is megmondotta, ő már velünk jól nem tehet, néki pedig ő fge megírta 15. Januarii Bécsből, kit bizony magam láttam, ilyen módon: Teneked Karafa, Rabbata repraesentatiója által vettem leveledet, melyből értem kegyelmesen, hogy az erdélyi fejedelem (követeit) becsülettel láttad, hova-hamarébb visszabocsátotfad ez dolgoknak repraesentatiójával, adom azért értésedre kegyelmesen, mihest meghallgatom az hozzám feljöött követeket, minden tartóztatás nélkül minél hamarébb visszabocsátom, és te hozzád dirigálok őket, nem levén semmi kétségem benne, sőt kegyelmesen elhiszem, jól megértvén az edélyi fejedelem az dolgokat,

annál szívesebben fogja magát alkalmaztatni. Egy szóval azt írja ő fge Karafának: »Quamprimum ablegatos Transylvaniae expediam, ratione dispositionis et compositionis, ad te relegam.« Haller János uramék die 14. Januarii érkeztenek Bécsben, Nagyszombatban betegen feküdt az úr Hallér János uram, az többiben ő fge kegyelmességét mutatja, de az hadak tartásában Karafára relegál. Mondá Karafa uram, az életét becsületit köti belé, semmit nálok és akaratjok ellen nem cselekeszik ő fge. *Az secretarius is megvallá hit alatt, hogy egészen Karafára bízták az had tartását, az mint Kápráránál is elpróbálhatom. Az secretariusnak adtam 25 aranyakat, elég volt, felette igen köszöni, írt is Ngdnak és azon kéreti alázatosan Ngdat, az nékem irandó levélben kell csinálni az levelet, ha fog Ngod néki írni, lóra volna inkább szüksége, meg is ajándékozzuk ötven, hatvan forintos lóval, de fekete ne legyen.* Utoljára mondá Karafa uram, akármicsoda ratiókkal állítsuk dolgunkat, de csak üdöt töltünk véle, és az hadak sustentatiójára helyet kell keresnie, kik is annál több kárt tesznek. Vallis uram ő nga is Karafától függ, és megvallá, hogy bizony tiszta szívvvel igyekezik Ngdnak és az országnak szolgálni, de nincs semmi hatalmában, egészen Karafára bizattattanak az dolgok. Én klmes uram nem szünnén meg is, ratiókkal állítván az dolgokat, az mennyiben istenem vezérlett, arra condescendált, kiviszi az hadakat együl egyig Kővárvidékéről, Hunyadról (kinek alkalmatosságával fog is most személy szerint próbálni) de úgy, hogyha Ngd az urakkal ő ngokkal és ő klmekkel nem accomodálja magát, két hét mulva ismét visszaviszi, és ha mi kár követi Erdélyt, ne tulajdonítsák neki; Máramarosban penig benhagyja, de Erdélyben nem bocsátja; parancsolt is előttem felőle mindjárást, noha nagy ingódással és supplicálódással vadnak most is az máramarosi hadak felőle, hogy eddég is beljebb nem bocsátotta őket, azoknak is írásokat bizony magam láttam, 60 falura kéredzetenek az nagy Szamoson túl valókra; sőt arra bírtam elméjét, hogy az kinek mi dolga lészen az ő fge hadai közül, innen Karafa uramtól kérjen levelet, és azzal menjen Ndhoz, vagy az mehet Teleki uramhoz, onnan is vegyen passust, ezzel járjon; azt is megmondottam: hadakat küldött Nd ki az kóballó hadak zabo-

lázásáért, és az kin mi esik, csak magának tulajdonítsa; arra felele: nem bánja, ha megfogatjuk is, de büntetésre ide kiküldjük, az érdemlett büntetést veszen. Hanem summamim klmes uram vagy on ebben az dologban, a pater által az mely száz-ezer tallért ígirtünk (kit is mondottam, hogy még készen nincs), azzal commissarius urak jőjjenek ki Kővárban; de ha készen nem volna is a pénz, az commissariusok sietséggel jőjjenek ki, az kikkel tractáljon, és az úr Teleki uram jőjön ki, mert olyant fog aperiálni ő kknak, az mely mind Ngd mlgos személyének, mind az hazának, mind az közjónak nem keveset fog használni, életemet, fejemet kötöm én is belé, nem leszen az uraknak ő kknak semmi bántódása, és mivel ennek az hadnak számára rendeltetett az a summa, ha azalatt ő fgétől Ngdnak olyan resolutiója jön Ngd emberei, postái által, vagy néki olyan parancsolatja érkezik, hogy az eddég Máramarosban, Kővárvidéken s egyebütt való pusztításokért semmi pénzt ne adjunk, maradjon nekünk az pénz, vagy az eldég való pusztítást oda nem értvén, adjuk ide az ígirt száz-ezer tallért, ő kész megelégedni azzal is; vagy, ha az commissariusink alkalomban erednek vele, a mit minap kért, annál a summánál alább szállani kész, úgy annyira ha az kárvallásokat aestimálván, s defalcatióban tudván, nem sok kellenék az százezer tallérhoz, vagy semmi, és addég kezében egy pénzt se adjunk, míg ő is mindenünnen az hadakat ki nem viszi, és Kaprarával olyan assecuratóriát nem adnak, a mineműt Ngd kíván, hogy se egyszer, se másszor többé efélével, se annonával ne tartozzunk, melyet ő fgével confirmáltatnak is, az hadaknak pedig hórólhóraszázhetvenegyzeregyforintot 45 pénzt kell fizetni, magam bizony láttam. Láttam az jó alkalmatosságot, és hogy offerálja magát, én ötszáz arany nál többet neki nem ígitem, igen nagy jó néven vette, de bizony a pénzen nem kap annyira, mint promotióját nézi s becsületit igen félti. Ha azért Ngd ötet vagy engemet ezen dologról sietséggel nem tudósít, s accomodatio nem leszen, az hadak bizony bemennek (rettegetes nagy zugolódással vadnak) s többen mennek bé s sedes bellivé tétetődik az haza, s félő az melyiké fog győzedelmeskedni az két hatalmas nemzet közül, hazánkban veszedelmesebb quartélyt s pusztítás ne szenvedjünk tőlük; én ha ki nem

találtam volna júni s az Ngd felőlem nékiek írt mlgos levele ki nem érkezett volna, régen bizony mind bementenek volna, alig várták jövetelemet az hadak is, azt tudták, hogy pénzt hozok nékiek. Csáki László Lengyelországban ment, annyira megcsináltam az ő dolgát is, bizvást levágathatja Ngd, ha bémegyen Erdélybe, mert egy hada sem leszen ő fgének vele, nem fogják többé soha pártját, assecuratus lehet Ngd felőle. Jaxi uramot tegnapelőtt felbocsátottam, sietvén Ngd kglmés parancsolatja szerint, mindenekről írtam az uraknak Bécsben, 21 tallér apadásával végben vittem Jaxi uram menetelit is, ki is vagy az Ngd tárlházában mehet, vagy nékie maradhat. Isten áldomásából ma Kaprára uramhoz indulok. Én azért kls uram mindenkben tovább is mi tevő legyek, Ngd kls parancsolatjához fogom magamat aláztatosan alkalmaztatni, várván Ngd kegyelmességét is. Ezzel Ngdat istennek kegyelmében ajánlom, és maradok mig élek egyik méltatlan alázatos igaz szolgálja Ngdnak Gyulai Ferencz. Szattmár, die 2. Februarii anno 1686.

P. S. Irásom elvégezése után elérkezett Karafa uramnak levele onnan felyül, kiben írják, die 18. Januarii lött szembe ő fge követeinkkel, magam láttam Karafa uramnak írt levelét Rabbatának ma reggel.

(Marosvásárhelyi levár. Más csomó.)

Jegyzet. A cursivval szedettek a másolatban aláhuzva. Valószínű, hogy az eredetiben titkos írással állt.

1686. február 2.

Ez inclusában clavissal iratott.

Mondá Vallis uram ő nga, azt is csudálja, hogy Petróczit szenvedí Ngd, mert bizony Lengyelországból írták meg néki, hogy Ngd veszedelmére czéloz és practicálja az dolgokat, mert Tökölyi az erdélyi fejedelemséget sollicitálja, látván, hogy az magyarországit el nem érheti, és az ő részére disponálja az emberket. Carafa is azt mondá: én mondám, Ngd nem félti senkitől is, nem is bocsátja be, hogy annyival is inkább másfelé vonhatnám az hadat Erdélyország szélből.

Buda János uram az töröktől megjövé, és Ngdat vigan találván, mit mondott volna Ngd Tökölyi állapota felől, csak elhülék belé, mit monda, és hogy Ngd is nem vélte tréfának, melyet én oda be is istennel bizonyítok, nem hallottam soha. Mondá Carafa, ha jóakarója is az török Ngdnak, mit árt, ha ő római császár jóakarója léssen, Tökölyinek is még mint folytathatnak dolgai; sok volna az dolog, de talán sokkal terhelem most is az Ngd méltóságos fiúit.

(Marosvásárhelyi levélár. Más csomó.)

1686. február 2.

Carafa levele.

Celsissime Princeps due mihi gratiosissime.

Celsitudinis Vrae sub 26. Januarii emanatas humillimo cum respectu mihi per ablegatum groszum dnum Franciscum Gyulai (*datas*) accepi, et ab eo oretenus plura uberius intellexi; expectoravi me coram eo non dubitans, quin ardentem meum affectum Celsitudini Vrae et inclito regno quantum vires meae mihi concedunt, quoad optatam jamdudum compositionem plenitus repraesentare sciet. Faxit deus ut ablegati plenipotentiarum quantocius accelerare valeant, per hoc enim non tantum suae M^{ti} sacr. dno meo clementissimo devotionem suam demonstrabit, sed et pro bono publico plurimos fructus bonos congregabit, versus christianitatem vero zelum suum dilatabat. Pro apprecata hujus anni resolutione humilimas refundo gratias, et ut Celsitudo Vra Nestore plures assequatur annos, principatumque suum omni cum foelicitate regere valeat, animitus exopto, uti et aequum emissum debito et humilimo cum respectu amplector, me devovens Szattmarini die 2. Februarii Celsitudinis Vrae humilimus servus Antonius comes a Carafa.

Titulus: Celsissimo dno dno Michaeli Apaffi principi Transylvaniae etc. dno mihi gratiosissimo.

(A marosvás. levéltár. Más csomó.)

1686. *februarius 12.*

Resolutio suae Excellentiae domini generalis campimarechalli ad praeexhibita domin Francisci Gyulai de Maros-Nemethi, ablegati celsissimi principis Tranniae puncta.

Tantam inesse Suae Matti sacratissimae caesareae ac regiae domino dno meo clementissimo erga suam Celsitudinem principalem et eidem subjectos benignitatis actualem propensionem ac deo dante optatum christianae rei successum experiendae clementiae optimam intentionem, explicari facile non possit. Quam innatam benignitatem suam effective declarare volens alte titulata sua Majestas caesarea, supponendo partes regni Hungariae superioris elapso nuperrime autumno sine sanguine et remora se recuperaturum, exmiserat patrem Dunod, ut cum memorato Tranniae principatu pro ratione existentium circumstantiarum promoti oni armorum christianorum deservienium subsidium aliquod expetret. Verum interea ob insperatam rebellium obstinationem, negotiis contrarie succedentibus et austera hyeme incommodoque ac pluvioso tempore militiam in campo et actuali fortalitorum expugnatione existentem inopinate deprehendentibus adeoque mutato per omnia rerum statu necessitas extrema etiam subsecuta impossibilitas priores immutare dispositiones jussit ac aliquot regiminum in partes regno Tranniae proximas hybernalis quartirii impositionem causavit, et hinc missus erat exposit dominus capitaneus Markezo cum speciali mandato caesareo ad jamfatum celsissimum principem, qui dictam extremitatem detegeret, repraesentataque inevitabili quartiriorum hybernorum necessitate ad benevole acceptanda ea hortaretur. Et sane variatis eum in modum rerum et belli constitutionibus meram, puram ac extremam necessitatem involventibus, ac cessare debere per consequens tractatu Patris Dunond, qui ruente supposito, omnino invalidus effectus est. A nemine sincero una vel alia pars legitime taxari potest. Momenta enim belli gravissima sunt et occurrentibus occasionibus casibusque nonnunquam intentioni per omnia contrariis geri debent. Justa demum ab amicis petenda

et quae praeter intentionem ex facto necessitatis fuint, in melius summenda, tanto magis ubi causa legitima et spes certissima commune diu desideratum bonum effectuandi, uti hic adesse videtur.

Eductionem vero militum caesareorum quod attinet, scit deus et omnium bonarum intentionum testis conscientia me totis viribus actuque incumbere, quo pacto dictam militiam aliquo alio collocare potuissem, ubi secure pedem figere et sustentationem habere quivisset. Et ideo Turcicam arcem Szent-Jób occupare et in vicinas illi partes recensitam militiam disponere intendebar, ast recens Tökölý cum Turcis venientis et advicinantis rumor dispositionem eam turbavit et in se advocavit, qui antequam exitum finalem sortiatur, cum scire nequeam, quid hostis intendat, aut quo militiam vertere ratio belli expostulet, nulla quartiriorum immutatio aut ordinatio est possibilis. Successu temporis attamen, ubi locus sufficienti commoditate et securitate pollens demonstratus fuerit, petitam eductionem eo facto instituere paratus sum.

Quia vero nimis generaliter praetenditur hybernantes ibidem milites nimium exorbitare et excedere: effective demandatum est dño comiti Veterani, ut omnes omnino tollat et severissime inhibeat exorbitantias. Assecuratur praeterea per me sua Celsitudo, quod si extra mentionatum ordinarum portionum quantum sive ultra normam limitatae intertentionis, vel obulus exactus per aliquem quoquomodo fuerit, exemplariter eum punire et irrogatum damnum cum contento injuriati effective curabo. Dignabitur autem Celsitudo sua excedentes milites ac officiales specialiter denunciari facere, ut eo commodius poena in delinquentes statuatur.

Neque verendum est Turcam per hybernantem in vicinia Tranniae militiam caeseream ad invadendam Celsitudinem suam provocatum iri, imo non existente ibidem potius militia Transilvaniam predea et libidini Turcarum expositam futuram evidentissime conjicitur, in quo aut simili casu, ubi Turcas Tranniam intrare contigerit, eis utpote inimicis nostris justo etiam exercitu obviare et taliter belli sedem ibidem locare necessitati excusabimur.

Et cum serenissimi sacri Romani imperii electores sed

et imperio non incorporati reges aliique principes hyberna quartiria bello in vicinia sua exurgente non recusarunt, aliaque subsidia ad impediendam hostis cujuscunque etiam christiani potentiam suppeditarunt, moderno vero belli contra communem et naturalem hostem foeliciter inchoati tempore universi principes christiani, licet ipsorum ditionibus nullam a Turca in praesens immineat periculum, integras multos miliones constantes armadas pro tam salutari bello in campum producant, nullatenus decorum foret suae Celsitudini principi utpote christiano, in promovenda tam sancta universalis intentione, de cujus successu sibi suisque plurimum prae aliis boni ac utilitatis accedere potest, semet subducere. Quandoquidem maximum pii et christiani amici signum in moderna quartirii hybernalis voluntaria exhibitione consistat et momentaneum sit onus hoc erga considerationem affuturæ jugi Turcici excussionis et recuperandae christianae libertatis.

Proinde quemadmodum commune christianitatis bonum adaugere velle, ita et saepe fatum militiae caesareae hybernum quartirium boni consulere et cum contento christianitatis effectuare intendere Celsitudinem suam persvasum mihi habeo.

Et quantum in me est, sacrae caesareae Matti duo duo meo clementissimo hodie adhuc per expressum tabellarium suae Celsitudinis desiderium humillime repraesentare, simul et sufferentem pro omnimoda hybernalis istius negotii complanatione benignam commissionem sollicitare, eaque brevissimum intra tempus (uti spero) obtenta Celsitudinem Vestram eatenus certiorare, et tam super rei quartirialis plenaria accommodatione, quam de modo et tempore educendae militiae quo citius et melius fieri potest, providere intendam. Veluti gratiosis suae Celsitudinis requisitionibus omni possibili complacere desiderans, eumquoque instituam ordinem, quo dominus Ladislaus Csakÿ personali sua praesentia regnicolis et suae quoque Celsitudini molestus nullatenus sit, cum saepius summe dicta sua Majestas sacratissima mihi expresse et benignissime demandaverit, quatenus in colendae congruae bonae vicinitatis ac amicitiae studio omnes impendere conatus non intermittam.

Cassoviae 12. Febr. anno 1686.

Aeneas comes à Caprara.

Kivül: Paria resolutionis comitis Aeneae a Caprara ad puncta per dnum Franciscum Gynlai proposita de data 12. Feb. anno 1686. Cassoviae.

(Egykorú kézirat. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. febr. 15.

Bécsben expediált követ uraktól jött levélnek párja.

Méltóságos fejedelem nekünk jó kglmes urunk.

16. Januarii Szebenből irt Nagd méltóságos parancsolatját alázatosan vettük. Az urak ő nagok ő kglk irását megértettük, és újabb audientiát sollicitálván, mint proponáltuk az dolgokat ő felségének, az uraknak tett tudósításunkból Nagd kglsen megérti, itt azokkal Nagodat terhelni nem akarjuk. Itt valóban készülnek az következő hadakozásra; az persiai király is postáját küldte ide és conjungálni akarja magát a keresztényekkel, melyre nézve ő felsége is követet készít oda. Ez jövő hétre hirdetik, hogy a Lotharingus, Saxo, Palatinus Rheni és Brandeburgus nagyobbik fia beérkeznek ő felsége udvarlására. Nem késleltetjük itt Jaxi uramat is, hanem mennél hamarébb lehet, visszaküldjük Nagdhoz. Ajánljuk Nagodat a jó isten oltalmában méltóságos fejedelemni házával együtt. Viennae 15. Februarii 1686.

Nagd méltatlan alázatos szolgálai

Haller János.

Pernyeszi Sigmond.

Miles Mátyás.

Inczédi Mihály.

Méltóságos erdélyi fejedelemnek, jó kglk urunknak ő nagk alázatosan.

Puncta noviter allata ac humillime suae Matti sacratissimae proponenda.

Cum 16. mensis praeteriti Januarii in gloriosum Mattis Vestrae sacratissimae conspectum admissi fuisset, querelas nostras ratione exorbitationum militiae caesariae tam verbo quam scriptotenus Matti Vrae sacrae fusius exposissemus: sperabamus per benignam Mattis Vrae sacrae gra-

tiam vel eos milites a finibus nostris amoturos, vel vero ita refrenaturos, ut exspoliata plebs non ulterius conqueri possit. Verum post longam expectationem, ex quo hic commoramur, nullum de his *Mattis Vrae* sacrae mandatum obtinere potuimus, et videns ea militia ita negotia nra hic differri, longe atrocius et majori cum licentia in sex nostris comitatibus saevire, omniaque pro suo lubitu dissipare est aggressa. R. D. pater Dunot penes plenipotenciales *Mattis Vestrae* sacrae literas securos universos nostros status fecerat, quantenus militia *Vestrae Mattis* nihil in nostris praejudicium intenderet, nec nostrum regnum ingrederetur, tantummodo loca *Turcarum* aequali ac nostro dominio subjecta pro hyberniiis iis concederemus, quod subesse *Mattis Vestrae* majori gratiae libenter fecimus, ac pro christiana nra devotione declaranda certum etiam contractum cum eodem R. D. patre fecimus: quibus confectis, nullum vel ejusdem contractus vel nostrae devotionis christianae esse respectum agnovimus, statim enim dum miles licentiosus hostiliter eas terras invasit, quae ipsis nec erant designatae, miserae plebi nihil parcebat. Requisiti saepe fuerunt *dni* generales de refranando milite, sed absque ullo effectu. Exhorrescet *Mattis Vestrae* sacrae animus, quod vel cum oppidanis *Debrece*niensibus *dnus* general *Caraffa* fecerit, qui dum ab iis pro amovendo onere insupportabili ipsis imposito suppliceretur, respondit: abite ad aulam, abite ad principem *Transylvaniae*, abite ad crucifixum *Jesum* et licet abite etiam ad *Tartara*, interim efficiam, quid de vobis proposui, ut sit in memoria apud posteros vestros, quid ego *Caraffa* vobiscum fecerim. Ad literas etiam suae *Mattis* sacrae protectionales contemptuose respondit: Si sua *Mattas* vos defendere vult, mittat pecuniam, ita salvi permanere poteritis. Postmodum nonnullos ex illis (posteaquam omnes eorum facultates, suppellectilia et clenodia argentea extorsisset) in diram captivitatem compedibus ferreis onustos inclusit dixitque nunquam praeter solum deum et pontificem summum inde eos liberaturos. Augustissime Imperator! haec omnia in hac rei veritate fuisse, nec nos ex aliquo praecepto ductu vel rancore scribere, testamur illum verum deum, ante cujus tribunal nostram animam sisti cupimus. Insuper cum militaes quartiria, uti placebat,

sibi ipsis distribuebant, quidquid annonae in iis locis reperiri poterat, id sibi ipsis usurparunt, et quia ibi consumere non poterant, in hungaricis domesticis suis trans mittebant vel vero mediocri etiam pretio dilapidabant; sed utinam his fuissent contenti, nihil enim praeter solam animam et corpus miserae plebi reliquerunt, nec tantillum unde in adulta hac hyeme sese sustentare potuissent; quia vero tot modis exhaustus populus ulterius illis pendere non salvat, nonnullos ex iis in caminis ad fumum suspendunt, mortique proximos ad raptandum novum aërem iterum demittunt et aliquatenus refoecillatos iterum suspendunt, nonnullorum guttura aqua salsissima implent, innumeros captivos christianos habent, plurimi maritos a conjugibus secludunt et cum iis horrendum stuprum exercent provocantque vindictam dei, plurimorum fortalitorum passus per vigiliis occluserunt, tricesimas et proventus occuparunt, negotiatores persequuntur, despoliant et trucidant: non est numerus, quot ex plebeis sunt mactati; sed nece ecclesiasticis parcitur, licet nullibi lignis pro focis indigeant, interim plurimorum parrochiarum domos et aedificia lignea combusserunt, nec bonis celsissimi principis parcunt, subditos nobilium a praestanda eorum solita servitute prohibent, tot mille modis excogitata per tormenta et cruciatus regni nostri major pars jacet jam in squallore et desolatione intimiores etiam terras invadere et perinde perdere parant. Clementissime Imperator, dignetur Mattas Vestra sacra haec aequanimitate sua benignissima considerare, posset-ne aliquis hostis his plura et majora facere? Interim tamen hactenus sperantes Mattis Vrae sacrae gratiam, haec omnia sustulerunt; quia vero per tot longum tempus nullam vel a nobis spem de modera horum habere potuerunt inclyti regni status, nec nos hic in aula Vestrae Mattis sacrae constituti aliqua reali spe lactamur, quid haec praeter ipsam desperationem sequi potest? Submisce itaque Mattem Vestram sacram oramus, post exercitus militum enormitates educatione militiae illas terras consolari non dedignetur, terra a nobis ordinata sint contenti, captivi etiam Debrececienses dimittantur, nec ulterius tanto insupportabili hoc onere aggraventur. Alioquin coram deo justo, coram Mathe Vestra sacra ac

toto orbe christiano sollemnissime protestamur, si dictante ratione status in defensionem nostrae patriae regnicolae vel hactenus armis uti sunt coacti, vel vero dehinc cogentur, non temeritate regnicolarum (qui per nos clementiam Mattis Vestrae sacrae implorare non cessarunt) sed tantae negotiorum nostrorum praecrastinationi ac inde subsecutae summae desperationi abscribatur, nec in aliquam malam partem interpretetur, quia arma illa erunt solummodo defensiva. Interim devotionem nostram jam Matti Vestrae declaratam continuare volumus, et citissime benignam Mattis Vestrae sacrae resolutionem praestolamur.

Humillime Mattis Vestrae sacrae clientes et servi Extraordinarii Transylvanorum legati.

(Egykoru kézirat. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. februarius 25.

Celsissime princeps ac domine domine mihi colendissime.

Quam benigna sit suae sacratissimae Majestatis caesareae domini domini naturaliter clementissimi erga Celsitudinem Vestram et inclytos status Transylvaniae, propensius elucet ex eo etiam, quod querales Majestati suae sacratissimae medio ablegatorum Celsitudinis Vestrae apud augustam suam aulam existentium repraesentatas, condolenter intelligendo, mihi plenipotentiaro et reliquis dominis commissariis de et super omni possibili earum medela clementissime simulque serio demandaverit, ut proinde memorata alte latae suae sacratissimae Majestatis caesareae benignissima intentio secundari, adeoque desiderata rerum medela absque mora subsequi possit.

Quandoquidem ob id, quod belli momenta repente occurrentia ingentesque alii et continuam mei praesentiam exigentes labores me personaliter in eo desudare non sinant, vice et in persona mea ac reliquorum dominorum commissariorum illustrissimus *dnus* generalis campi mareschalli locumtenens, uniusque regiminis equestris ordinis constitutus colonellus Antonius comes a Carafa etc., illustrissimus praeterea *dnus*

comes Stephanus Csaky, perpetuus terrae Scepusiensis ejusdemque comitatus supremus comes, sacratissimae caesareae regiaeque Majestatis consiliarius, camerarius et supremus generalis Cassoviensis; generosus item dnus Ladislaus Szent-Ivaný, ejusdem Majestatis sacratissimae inclytae camerae Scepusiensis consiliarius; praeterea perillustis dnus Joannes Kinszik sacratissimae Majestatis caesareae in partibus his Hungariae commissarius superior bellicus, pro complanatione et omni quo meliore fieri poterit modo instituenda querelarum medela deputati sunt, qui primo quoque tempore Szatthmarinum proficiscentur, ibidem pro die 10. affuturi mensis Martii et anni modo labentis infallibiliter comparituri.

Et cum instructionis caesareae punctum haec universa in praesentia deputatorum Celsitudinis Vestrae ablegatorum fieri injungat, dignabitur Celsitudo Vestra suos quoque deputatos Szatthmarinum pro antelata die et eam subsequentibus cum sufficientibus plenipotentariis delegare, ubi universae querelae juxta supremam possibilitatem remedeabuntur, irrogata damna portionum quottis justissime imputabuntur, excessus hucusque emersi exemplariter punientur, emergendi vero severissimo inhibebuntur. Et cum generosus dominus Franciscus Gyulay ad me missus Celsitudinis Vestrae ablegatus pro rei quartirialis conclusione necessariam esse plenipotentiam caesaream retulit, ea quoque jam prae manibus est, vigore cujus praetacti domini commissarii procedendi et concludendi plenariam habent facultatem. Assecratur praeterea Celsitudo Vestra, quidquid mutuo consensu praespecificatorum dominorum commissariorum caesariorum conclusum fuerit, totum id a me acceptatum et a sua Majestate sacratissima ratificatum iri. Uti etiam ex speciali mandato caesareo omnem syncerae amicitiae conservationem et reciprocae vicinitatis bonum cordicitus me anhelare, ejusque studiosissimum esse et manere

Principalis Celsitudinis Vestrae
servus obsequentissimus

Aeneas Comes a Caprara.

Datum Cassoviae die 25. Febr. anno 1686.

(Egykoru kézirat. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. Márczius 4.

Méltóságos fejedelem jó kglmes urunk.

Itt most semmi híreket nem hallunk, hanem Szent-Jóbnak megvétele sok misse (*sic!*) mondásokkal bizonyítják, melyet Nsgod hamarébb megértett nálunknál. Mi várnók az urak s fő rendek ő Ngok ő kglmek választát, az ha elérkeznék, reménljük, innen hamar megszabadulhatnánk. Caprara generálnak ment parancsolatja, hogy az Erdélyben rendetlenségeket elkövetett vitézeket megbüntesse. Melyet mi formában követ el, Nsgodat fogja tudósítani. Istennek oltalmában ajánljuk Nsgodat. Viennae 4. Mar. 1686.

Nagod méltatlan alázatos szolgálái

Haller János.

Pernyeszi Sigmond.

Miles Mátyás.

Inczédi Mihály.

Ajánljuk Nsgtoknak Kglteknek köteles szolgálatunkat.

Büdöskuti uram által bővön tudósítottuk vala Nsgtokat s Kglteket, most egyebet írni nem tudunk, hanem az margójára és az utoljára azon ciffrás írásnak az mit mi feltettünk, mindenütt kívánságunk szerint resolváltak. Várnók már csak Nagtok Kgltek tudósítását, hadd szabadulhatnánk innen. Ment parancsolatja ő felségének Caprara generálhoz, hogy a vitézek excecussit praehabita inquisitione megorvosolja, ugy is reménljük, maga is Caprara generálhoz fogja bé emberét küldeni az inquisitióra. Az ő felsége parancsolatjának párjait Nsgtoknak Kglteknek beküldöttük. Nsgtokat, Kglteket meg is kérjük, mennél hamarébb tudósítsanak bennünket. Isten vezérelje minden jóra Ngtokat s Kglteket. Viennae 4. Martý. anno 1686.

Nagtoknak Kglteknek köteles szolgálái

Haller János.

Pernyeszi Sigmond.

Miles Mátyás.

Inczédi Mihály.

Ugyanezen iven van Leopoldnak Apafához 1685. nov. 23-án kelt levele, lásd Mon. Hung. Hist. XIV. k. 37. l. és teljesebb szövegben fennebb

Kívül: Pariája az Jeddi uram hozta Római Császár ő Felsége és Bécsben levő követek leveleinek.

(Egykorú kézirat. Gróf Teleki Miksáné levéltárában.)

1686. *Marcius* 8.

Illustrissime ac celsissime princeps.

Kegyelmes uram, a felséges császárnak én kglmes uramnak alázatosson panaszolkodván az Nagod Bécsben levő tekintetes követei, hogy az ő felsége Máramarosban quartélyban lévő officéri és hadi rendek nemcsak egy-egy rendelt portióra tiz és tizenkét tallérokat is vetettek, sőt még másképpen is nem keresztény, hanem pogány török módon procedáltak volna. Mely exorbitantiákat így értvén az felséges császár, azoknak megorvoslásokra kglmesen offerálván magát, mindjárást ugyan magannak committált, hogy mind a két részről való interessensekkel ratione portionum a subditis militibus stricta investigatione mediante exactissime ezen dolgot igazításban vegyék és azon dolgokat exemplariter és érdemek szerint megbüntettessék és hogy Veterányi uram alatt való vitézekkel satisfactio tétessék. Az felséges császárnak parancsolatját azért holnapi napon akarván effectuálni, az vármegyebeliek is az megbántódásokkal compareálni fognak: arra való nézve kötelességemnek itélvén lenni mindezeket Nagodnak alázatosson megjelentenem, csak szintén az Nagod méltóságos akaratjára hagyom, ha Nagod még mást is valakit a maga részéről méltóztatik-e deputálni, az ki itt jelen legyen és informálhasson az Nagod kglmes akaratjából, ha mit többet is elkövessek az insolentiákat cselekedőkkel, hogy instructióm szerint az dolgot végben vivén, quovis modo az megbántódások megorvosoltattassanak, az patrálók megbüntettessenek, az Nagod hivei penig továbbá ne perturbáltassanak, sőt békességes megmaradások lehessen illendő statisfactiójok mellett. Ezzel ajánlván engedelmes reverentiával Nagod kegyelmességébe magamat, maradok Nagod alázatos és engedelmes szolgálja

Joannes Jacobus à Kinczink
sacr. saesar. Mattis supr. belli
comissar.

Subscriptio. Illtmo ac celsso principi ac dno dno Mich. Apafi dei gratia principi Transyl. etc. dno dno mihi gratiosissimo.

Kézil: Johannes Jacobus à Kinczing. sup. belli comissar. leve-
lének párja, hozták Szebenben 8. Martii a. 1689.

(Egykoru másolat. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. márczius 13.

P a t e n t e s.

Michael Apaſi dei gratia princeps Transylvaniae etc.

Exlmo Illmo generali dno Antonio comiti a Carafa campi
mareschallo, locumtenenti utriusque regiminis equestris ordi-
nis constituto colonello, Stephano comiti de Csák perpetuo
terrae Scepusiensis ejusdemque comitatus supremo comiti,
sacrae caes. regiaeque Mtis consiliario, camerario et supremo
generali Cassoviensi Ladislao Szent Ivani ejusdem Mtis sacr.
inclytae camerae Scepusiensis consiliario, praeterea Joanni
Jacobo a Kinczink sacr. Mtis caes. superiori belli commis-
sario, ac etiam aliis, quorum videlicet interest aut intererit, in
provinciis Transylvanicis ratione admissorum in hybernis
stativis excessuum ac damnorum designatis commissariis dnis
observandis, amicisque benevolis salutem et prosperitatem.
Quandoquidem ex litteris exlmi dni Aeneae comitis a Caprara
sacr. caes. regque Mtis campi mareschalli, actualis excelsi
consilii aulae bellici consilarii, unius regiminis catafra-
ctorum equitum colonelli, necnon supremi regni Hungariae
generalis, denique praenotati Joannis Jacobi a Kinczink
nobis innotuit alte nominatam suam Mtem in provinciis irro-
gata damna excessusque patratos instituta inquisitioni medi-
ante velle remediri, eum in finem nos etiam pro parte nostra
grosus Joannem Rhedei de Kis Rhede fidelem nobis dilectum
duximus amandandum praetitulatas dñes Vras rogantes, qua-
tenus annotatum Ioannem Rhedei pro fidele nostro, cui nego-
tium istud investigationis memoratorum damnorum ac exces-
sum est attributum, agnoscere velint. In reliquo Easdem pro-
sperrime valere, praesentes autem post earum lecturam resti-
tui volumus. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 13-a
mensis Marty, anno dni 1686.

(Marosvásárhelyi levéltár. Más. csomó.)

1686. márcz. 14.

K o l o s v á r r a m e n t c o m m i s s a r i u s o k n a k ő

ngknak s-kknak való credentionalis az ő fge commissariusi előtt.

Exlme, Illmi ac Grosi dñi nobis observandissimi amici-
que benevoli.

Quamquam pro complanatione istarum differentiarum, quae ratione excessuum ac damnorum per milites suae Mtis sacr. in hybernis stativis perpetratorum controvertebantur, ad exlmum dñum Antonium comitem a Carafa sacr. caes. regiaeque Mtis camerarium, locumtenentem generalem campi mareschal- lum, et unius regiminis equitum colonellum speciales nostros nunc quoque ablegaverimus fideles, nihilominus ut tractatus iste in finem eo maturius ac consultius deducatur, in civitate nostra Claudiopoli commissionem pro parte nostra existima- vimus instituendam, eoque fideles nostros nobis syncere dilectos viros graves, reipublicaeque chrystianae emolumento intentis- simos, iltrem spect-les. mag-cos ac grosos amplissimos, item pru- dentesque ac circumspectos Michaellem Teleki de Szek, exer- cituum regni et nostrorum generalem, comitatum Albensis Transylvaniae, Thordensis et Maramarosiensis comitem, arcium nostrarum Huszt et Kővár capitaneum ac decimarum fiscalium arendatorem ubique supremum, Gregorium de Bethlen sedis siculicalis Udvarhely arcisque nostrae Fogaras capitaneum utrobique supremum, Alexium de Bethlen comi- tatus Szolnok interioris comitem supremum consiliarios nos- tros intrimos, Ladislaum Székely de Boros Jenő consiliarium pariter nostrum intimum, comitatus Colociensis comitem, civi- tatis nostrae Colosvár capitaneum utrobique supremum, Geor- gium Bánfi de Losonc comitatus Dobocensis comitem supre- mum, Ladislaum Gyulafi de Rátót militum nostrorum campe- strium, ac sedis Siculicalis Maros capitaneum utrobique supremum, Ioannem Kemény de Gyerő Monostor, Nicolaum de Bethlen, Georgium Gyerőffi de Gyerő Vásárhely comitatus Colosiensis comitem supremum, Volfgangum Bányfi de Losoncz, Paulum de Bethlen, Franciscum Gyulai de Maros- Némethi comitatus Szolnok medicoris comitem supremum, Stephanum Daniel de Vargyas sedis siculicalis Udvarhely iudicem regium tabulaeque nostrae judiciariae assessorem, Stephanum Thoroczkai de Thoroczko-Szent-György sedis

siculicalis Aranyos capitaneum supremum, Joannem Rhedei de Kis Rhede, Joannem Tholdalagi de Ikod comitatus Thor-densis comitem, arcis nostrae Szamos-Újvariensis capitaneum utrobique supremum ac tabulae nostrae judicariae assessorem, Sigismundum Baliuthit de Körtvélyfája, Stephanum Apor de Altorja tabulae nostrae judicariae assessorem, Joannem Alsó de Nagy-Pestin, Franciscum Ugron de Ábrámfalva, Joannem Sárosi de Kis-Sáros, Gabrielem Kabos de Gyerő-Monostor, Paulum Nagy de Petek, Georgium Drauth civitatis nostrae Brassó judicem, Stephanum Eötvös Medgyesiensis, Michaellem Deli Segesvariensis, ac Joachimum Vallendorfium Bistriciensis civitatum nostrarum saxonicalium senatores duximus expediendos. Proinde Exlmas, Illmas ac Grosas Dnes Vras peramanter rogamus, praetitulatos fideles nostros pro finali tractatum juxta rei exigentiam, auspicatorum conclusione deputatos, ac pleno cum dato expeditos velint agnoscere commissarios. In reliquo eisdem faustissima quoquo precamur.

Exlmarum, Ilmarum, ac Grsorum Dnum Vrarum ad officia parati.

Datum in civitate nostra Cibiniensi die 14. Martij anno 1686.

(Marosvásárhelyi levéltár. Más csomó.)

1686. márc. 14.

Dno Veterani. -

Exlme dne nobis observande.

Acceptis literis exlmi generalis dni Aeneae comitis a Caprara sacr. caes. regiaeque Mtis campi mareschalli, actualis exlmi consilii aulae bellici consiliarii camerarii, unius regiminis cathafractorum equitum colonelli, necnon supremi regni Hungariae generalis, benignam exinde suae Mtis sacmae resolutionem de instituenda ratione excessuum ac damnorum per milites caesareanos illatorum commissione intelligentes spect. ac grosam Nicolaum de Bethlen fidelem nobis dilectum in Mararos duximus expediendum. Quamobrem Exliam Vram peramanter rogamus, sua studia juxta negotiorum exigentiam necessaria adhibere ne gravetur. Faciet Exlia Vra rem officio

dignam nobis vero pergratam. In reliquo eandem prospere valere desideramus.

Exliae Vrae ad officia parati.

Datum in civitate nostra Cibiniensi 14. Martii anno 1686.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Más. csomó.)

1686. márc. 14.

Dno Ioanni a Kinczink.

Praemissis praemittendis.

Literas Illis Vrae de dato quinta praesentis mensis Martii anni modo labentis Szigetino exaratas grateranter accepimus; ac simul ea, quae nobis dedit ad cognoscendum intelleximus. Proinde spect. ac grosam Nicolaum de Bethlen fidelem nobis dilectum expedivimus. Quamobrem Illtem Vram rogamus eidem sua studia juxta negotiorum exigentiam necessaria adhibere ne gravetur. Faciet Illas Vra rem officio suo dignam, nobis vero pergratam. In reliquo Eandem prospere valere desideramus.

Illis Vrae ad officia parati.

Datum in civitate nostra Cibiniensi 14. Marty anno 1686.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Más. csomó.)

1686. márczius 15.

A Jaxi hozta leveleket felbontván, hirtelen ezeket notáltuk pro consideratione.

Pater Dunod idejövételit nem kell acceptálni, meg kell iratni, hogy többször ide ő felsége olyan suspecta personát ne küldjön, mint a kivel mi az ő felsége credentiája s plenipotentiája mellett tractáltunk s meg nem állották, mert egyáltalában nem acceptáljuk; máskép is akárkit küldjenek is, de ugyancsak nem kell acceptálnunk mint residenst. Török uram is megpróbálta volt azt, de kiverték csas uramat Erdélyből.

Ha egyben vetik az Karafa Kővárban küldötte punctumot a követek küldte commissariusok instructiója parájával, ellenkezni láttatnak, a mely protestatiót az mi követeink

béadtak, abban sem volt ezen punctumról emlékezet, hanem — ha külön adták bé.

Sietni kell a válaszszal és a leveleknek kezünkben való küldésével, hogy informálhassuk mind Gyulai, Bethlen Miklós, Rédei János uramékat.

A mint mi veszszük észre, már azok ott megalkudtak, már mi acceptáljuk-e vagy nem? de bezzeg én, ha lehet, magamat szánszándékkal jobbágygyá nem csinálom; szép dolog is lenne, hogy a török jobbágygyá nem csinált bennünket s a keresztyének tegyenek azzá.

Talán nem ártana a leveleket úgy küldeni utánnunk, hogy mi is láthatnók, nem hagytak-e ki belőle; legalább hogy az paternek adott tractatust vissza kérjék, ki nem kell belőle hagyni.

Aláírva:

Teleki Mihály m. p.

Bethlen Elek. m. p.

Bánffí György. m. p.

Gyulaffi László m. p.

Balintith Sigmond m. p.

Alsó János m. p.

Nagy Pál m. p.

Jobbról a lap szélén más kézzel: 1686. die 15. Mar. Sorostély.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. márczius. 19.

Gyulai Ferencz, Dániel István és Deli Mihály uraimék Szathmárról die 19. Martii anno 1686. irott levelek az Kolozsváratt levő deputatus urakhoz.

Karafa generalis uram ő nga tegnap bennünket felhivatván, kétféle dolgot ada előnkben: Első hogy az mi inquisitionkat ő javálja és ugyan urgeálta usque capillum, mert ő magát semmi becstelenségtől nem félti és akármi exorbitantiája is jűjjon napfényre az vitézljő rendnek, az büntetődik meg s nem ő; pro uno lurcone non luam. Az ő felsége commissarius pedig arra igen igen hites, hogy mennél szorosabban

inquiráljon, mivel ha az inquisitio által annyit talál, hogy az szegény emberek javaiból az vitézlő rend annyit vont, az mennyi fizetéssel tartozott volna ezeken a téli hónapokon nekik a császár, melyben a császárnak nagy haszna lenne, ha pedig kevesebbet költöttek el rend szerint való fizetéseknel, úgy az császár megadósodik az hadainak; ha pedig igazán nem inquirál, az commissarius akad fel érette. Nem is kell az commissariusnak igaz inquisitiójában kételkedni, mert maga mondá Karafa uram azt is, hogy még itt Szathmárt létében is az az commissarius ugyan maga instigálta az itt való viceispánt, hogy panaszt tegyenek neki Karafa uram ellen; ezen intentióját pedig hogy jobban elhitesse velünk, az Máramarosból németül irott levelét Kinczingnek Deli Mihály uramnak mi előttünk Karafa uram maga adá kezében, melyet végig el is olvastatott ő kegyelmivel, és azt írja többi között, hogy örömmel érti s várja Bethlen Miklós uramat maga mellé, és mennél szorosabban lehet, úgy téssen inquisitiót.

Másik kérdése lévén ez, mivel nekie az hadaknak kell fizetni holnaponként hetvennyolcz rhenus forintokat, melyiket választjuk, azt-e hogy quod consumptum est, fiat consumptum s adjunk azon feljül is valami pénzt az császárnak, az kivel fizethessen meg az hadaknak? ha azt akarjuk, hogy Máramarosbul és mindenünnen kihozza az német és horvát hadakat is, mert széllel és aérrel nem élhetnek az hadak. Avagy azt akarjuk, hogy legyen meg előbb az inquisitio és azután az complanatio? csak hogy ha az inquisitio után várakozunk, az hadakat addig ki nem viheti és az kártétel naponként s óránként csak szaporodik, magunk itéletire támasztja; szemünkre veté azt is, hogy ő paroláját mindenekben megtartotta, mi pedig deczemberben kezdvén el véle való tractánkat, most sem végeztük el: promittunt et nihil dant, militia caesarea vento non potest vivere, az kiből azt collimáljuk, értvén más hiteles embereinek is discursusát, hogy ha most ötvenezer tallért adnánk, az hadat kivinné mindjárt mindenünnen, az több részéről való tractáját az summának hagyná az complanatióra. Melyre így resolváltunk: mireánk ez nem bizattatott, hanem várunk minden órán az Ngtok s Kegyelmetek tudósításátul. Mondá: közelebb köllött volna jöni közhelyre Nagtok-

nak Kglteknek, hogy ő is oda mehetett volna és hováhamarabb jobb rendben vehette volna Nagtok Kglmetek az dolgokat. Vallis uram is azt mondá és kívánt volna az urral Teleki urammal szemben lenni. Várad felől is beszélük, ha megveszik, Erdélyhez fognák adni. Állítá azzal is Karafa uram parolájának megtartását, hogy az mi instantiánkra hozta ki Horváth Jánost és Kis Balást az quartélybúl, már is nincs mivel tartani, hanem Debreczemből adatott most is nekik ezer köből buzát. Mi igazétottuk Papmező és Belényes tájára, de ő azt felelé reája: Constantinopolis adhuc melior esset pro quartiriis. Azt is mondá, hogy elhitesse velünk: quod ego sum honestus vir et ego servo meam parolam, nunc status belli hoc posceret, hogy Máramarosbúl az hadakat ki nem vinném, mivel ott vigyázhatna Tököli eleiben, hogy Munkács segítségire ne bocsátaná; de még is ő kiviszi az hadakat Bereg és Ugocsa vármegyékben és ott vigyáz az Tököli uram dolgaira s nekünk is kedveskedik. Azt is mondá egynéhányszor, igen akarná, ha Nagyságtokkal s Kegyelmetekkel maga beszélhetne s közelebb jöhetne.

Kővárból is írják, az hadakban visszamentenek és újabban károkat kezdettenek tenni ott is, az melyről mindjárt meg is találtuk mindjárt generalis uramat, hogy hozza ki onnan az hadakat; de azt mondá, nem cselekedheti, ha mit huznának s vonnának az hadak, az inquisitiókor feliratik és fizetésekben tudatik. Erről irtunk is Katona Mihály uramnak és Rhédei János uramnak is megirtuk, hogy az inquisitióban mennél szorosabban keménkedjenek.

Közép Szolnok és Krasznavármegyékre determinált militaris executiónak is halasztásával is újabban megtaláltuk, hogy a mit most adhatnak, vegyék el, az restantiák pedig az complanatiókor vétessenek igazétásban: abban is jó reménységet nyujta. Csáki István urammal is eleget beszéllettünk az szállásán, maga nyujtván alkalmatosságot reája; az dolgokról most jobban beszéllett, igére is az mostanra adatott auctoritása szerint jóakarátját is mindenekben.

P. S. Máramarosbúl mind az nemes vármegye s mind kapitány Frater István uram ő kglme leveleit is levelünk elvégzése után vettük, melyre mi rescribáltunk oda is, hogy Beth-

jen Miklós uram és az nemes vármegye tisztjei keminkedjenek az inquisitióban és ha szintén végezte volna is Kinczingh az magátul elkezdett inquisitióját, de még is kényszerítsék arra, hogy ujonnan kezdje el az inquisitiót Bethlen Miklós urammal, melyről úgy tudjuk, Karafa uram is ígiretihez képest ez szerint parancsol.

Kivül: Szakmári commissariusok levelének párja, Bécsben kell küldeni. *Más kézzel alájegyezve:* Mikor Karafa generalis ott volt.

(Egykoru kézirat. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. márczius 21.

Bécsi követeknek Kolosvárról 21. Martii 1686.

Ajánljuk Kknek szolgálatunkat.

Midőn Szebenben ugyan felesen lévén jelen az hazának elsőbb rendeiben a tanácsi delegatusi rendek, egészzen a Klték Büdöskúti által küldött levelekre írásokra választ tettek volna ő ngok s ő kk, a mi kls urunk ő nga méltóságos tetszése is mindazokban járulván, minthogy Karafa general mind csak azt urgeálta Gyulai Ferencz uram által, hogy ha szintén hozzája commissariusok küldetnének is, de feles számmal való becsületes hazafiai jönének közelebb, kiknek némelyikeivel szemben is kívánna lenni, a végre megindulván erre felé, útban talált bennünket Jaxi uram, megvívén ő ngának kls urunknak s ő nga mellett ott maradott úri s delegatusi rendeknek az leveleket, kiknek némely részét nekünk is megküldvén, s tetszéseket is megirván, parancsolván, hogy mi is annak tetszésünket annectálván, Kknek megírjuk. Az Jaxi odameneteli után iratott ő nga s ő ngok s ő kk tetszéseket mi is egészben javalván, azokról nem írunk. A mi illeti pedig, hogy nevetnek az ő fge udvarában mind Kket mind minket, az iránt is egyezvén az mi kls urunk ő nga s ő nga mellett levő uri delegatusi rendek tetszésével a mi tetszésünk; melyet mint olyan nagy felséges monarcha méltóságát illető s nagy messzire kiterjedett mély tanácsu s nagy hírű mlgos ministeri dolgokhoz mi nem szólunk, hallgatunk inkább, mintsem legkisebben megbántuk; de az bizonyos, soha olyan absoluta egész

plenipotentiával tractákra küldött követek nem lehetnek, hogy principalisoknak gyakor való rescriptumok nélkül concludálhassanak. Egyébiránt is a magyarok régi mondásaként, már ennek a szegény hazának a kása gyakran égetvén meg száját etc.

A török igája alatt szabadosan élhetvén mi minden törvényünkkel, szokásunkkal, nem szólván semmi igazgatásunknak rendihez, most már istennek jóvoltából a keresztyénség fegyvere által jobbat remélvén, jobbágyság alá adjuk magunkat, azt senki sem kívánhatja; nem is cselekeszszük, inkább megöletjük magunkat. De Kket követjük, talán inkább azt nevetik, hogy oly könnyen hajol Ktek mindenekre.

Ktek semmiben ne recedáljon instructiójoktól és az mostan Szebenben lett közönséges akarathúl iratott resolútióktól.

Úgy hiszszük, igen okosaknak ugyan nem tartatunk abban a fges udvarban, de olyan falra kuszó bolondoknak sem hisznek bennünket, hogy szánszándékkal kívánnánk ő fgét megbántani, egyébaránt is igaz kívánságinkban, reméljük, ő fge meg nem fogyatkoztat. Isten látja az szíveket, ha mi igazán nem kívánunk-e ő fgével accordálni.

Miben legyenek ide alá a dolgok, az annectált párokból és ha Gyulai urannak is az írásunk szerint való párokat megküldik s annál is inkább ha genuine informálják Kket, miket kövessenek mostan is el az országnak azokban a részeiben, megérthetik. Boldog isten! be nehéz nekünk, nemhogy az idegenek, de Ktek is csak til-túl hiszik a mi nyavalyáinkat. Nincsen nyelv, az ki kimondhatja, nincs oly penna, kivel a kéz kiirhassa, a miket elkövettenek szegénységinken. Igaz ugyan, Kalotaszegbűl kivitték a hadat elsőbben, a töröktől való féltekken futának ki, azután ismét visszahozák őket, s a mit azelőtt el nem praedáltak volt, meg elpraedálák, szekerekre rakák; mind szekerek, marhák ma is oda vadnak. Harmadszor meg visszahozák s egészen elpraedálták mind urak, főrendek búzáját, gabonáját elvitték, azon marhák, szekerek ma is oda vadnak. Az urak, főrendek borait itták, koresmárolták, házokat pusztították, sok falukban égettenek, feles rabokat vittenek mind Kalotaszegbűl, Kővár, Lápos vidékéről ma

is oda vadnak. Máramaroson (?) Kővárvidékén ma is rajta vadnak; azokon is mind rajta voltanak; egy szóval Kalotaszeget is az Szamosig is sok húzás vonás miá pusztán hadták.

Teleki uramnak írott Haller János uram leveléből látjuk, mintha vádoltatnánk az dolgok iránt való scrupulizálással. Megvalljuk, anélkül nem lehattunk. Ugyanis nem jobb-e, a dolgokat jól gondolva, megfontolva dolgainkat folytatni, mintsem praecitálva magunk gonoszát munkálkodnunk. Kket követjük, bár némely dolgokat Kk is jobban penetráltak volna, dicsekedhetnénk, ha a szegény kevélyek dolgát akarnók követni, hogy oly bő költségünket hiszik, hogy oly nagy minisztereket megvesztegethetnénk; ott is hitelünk nincsen, a békesség iránt kiváltképen; ellenben a töröknél is vádoltatunk, mi nem akarjuk, hogy a keresztyénség megbékéljék vélek.

A Szebenben írott sup tettünk emlékezetet Hatház felől, de a már meg lévén prédálás, úgy áll, minthogy üdő előtt magunkat a török iránt nem praecipitálhatjuk, most is sokkal vádoltatván a portán a kin levő szerdártúl is s végbeli pasáktúl, többi között, hogy a németnek mi adtunk szabad akarat szerint quartélyt, adót is szedünk a német számára, így a Hatház dolgát csak elmulassa Ktek.

A károlyi commendans erővel subscribáltatott a szilágybeliekkal, hogy ha a portiót meg nem adják, orrokat, fülöket vágják el; azt mondván: könnyebb az ördögnek mennyországha menni, mintsem az ő szavának be kell telni, és ha az atya isten maga írná a levelet is, a fiú isten pecsételné is meg, sem cselekednék ellenkezőt. Isten bocsássa meg mind az ő káromkodását, mind a mi írásunkat.

Mi már mindenfelé disponáltunk az inquisitio felől, ha azért az ő fge részéről való commissariusok valami inquisitiót küldenek is fel, de Ktek megvárja a mi információinkat.

A debrecenieket mint alkudtatta meg Ktek, értjük, de már azokon két annyit is exequáltak, mégis többet akarnak exequálni.

Igazán megfizettenek az szegény máramarosiaknak is, holott ha azon passus nekik nem engedtetett volna, sem emberek, sem levelek Szakmárra nem mehetett volna.

Ktek írta vala, hogy a kik mellett instáltunk, a végre

bizonyos commissio rendeltetik, mely is mind helyére, formájára mint leszen, nem érthetvén, a mi klnes urunk ő nga felőle rendelést nem tehet. Ne felejtse el azt is Kktek információ-jok és a mi klnes urunk ő nga afélékről lett paranesolatja szerint.

Írja Ktek, csak egy punctumra nem lett Kknek jó válasza, de nem specificálták a punctumot.

(Komáromy fogalmazványa. A gr. Telekiek marosvásárhelyi levtárából)

1686. márczius 12.

Ajánljuk Kegyelmeteknek szolgálatunkat.

Kghmetek utóbbi levelét olykor vettük becsülettel, mikor már az másikat szintén indítani akartuk. Mi ezen választételünkben is relegáljuk magunkat elébbi írásunkra, egyébként is egészen mi csakugyan nem érthetjük most is, mit akarjanak az ő felsége commissariusi. Ő felsége s a bellicum akaratjából az mi Bécsben levő követeink irata szerint Máramarosnál, Kűvárvidéknél beljebb quartélyozni nem lehet volna az hadakat, de ez ellen Szilágyot, Kalotaszeget, Lápos vidékét is elpusztíták, Máramarosban pedig s Kűvárvidéken tovább ha szintén akarják is, nem hiszszük, subsistáltassanak, beljebb pediglen hogy jűjjenek, vagy élet vagy halál, de nem engedjük. Egyébként is pedig hanemha csak minket akarnak kihozni, de magoknak is, ha az igaz hadi regulát akarják követni, hasznosabb, rendesebb, sőt az mint a dolgok folyási mutatják, szükségesebb, hogy az hadakat ha szintén egy corpusban nem tartathatják is, hogy közel legyenek egymáshoz. Miért kellene ugyan is nekünk fizetnünk? 1. Már nagy része hazánk részének teljességgel elpusztított. 2. Azt ígrik vala azelőtt, hogy bizonyos assecuratiót adnak, hogy semminemű üdőben quartélyozással nem terhelnek és hogy azt ő felségével is confirmáltatják, most is azt is tagadják, melyet bolond volna az ki által nem láthatna, mire czélozzanak. 3. Nem százezer tallért de kétszázezer tallért érő kárnál is többet tette nek, csak Debreczenen mennyit extorqueáltak, azt úgy látjuk, nem is akarják illetni. Debreczen pedig nem csak a fejedelemség, hanem vérszerint is Erdélyhez való. 4. Nem tartoztunk mi quartély-

lyal s nem is ígirtük, erővel vették. 5. Míg mi az ő felsége hadakozásának semmi hasznát nem éreztük, sőt az eddig való actusok oppressiónkra czéloznak. 6. Ha rendesen istenesen cselekedtenek volna, az vitézlő rend is élélhetett volna, az mi szegénységink is így el nem pusztultanak volna, az mi kgl's urunk ő nga, az urak, főrendek, nemesség háza is megmaradhattak volna. Akármit mondják s itiljenek is felőlünk, de ha római császár ő felsége és az keresztyénség méltóságát s tekintetét, kgl'mes urunk fejedelmünk s hazánk keresztyénséghez való igaz affectionkat előttünk nem viseltük volna és hogy ily szertelen s hallatlan terheltetésünknek, szenvedésinknek alkalmatosságával ő felségét s az keresztyénséget hozzánk való kegyelmességre s jóakaratra inducálhassuk, olyan csendes quartélylyok nem lett volna, dolgokban is annyira elő nem mentek volna. Kgl'metek semmiképen ígiretre ne menjen. Az mint mi sajdíthatjuk, aligha Kgl'metek között differentia nincsen. Az közönséges, fejedelmünket s hazánkat illető dolgokban együtt tractálódják Kgl'tek, de azonkívül ha magánosan kiki Kgl'tek közzül egyhez s máshoz elmegyen is beszélgetni, az nem illetlen lesz, egyébként is Gyulai uramnak ismeretsége lévén, nem árt ő kgl'mének, hogy az dolgokat inkábbára kitanulhassa, az urakhoz is elmenni, ide nem értvén Csáki Lászlót s az ő embereit.

Zathmárt levő commissariusnak vitt levél mássa, Bécsben kell vinni. 22. Mart. 1686. Kolozsvárott.

(Egykorú kézirat. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

Bálintith uram követsége Kaprarához.

Responsiones exlmi dñi generalis Capraræ ad legationem meam.

Intelligo affectum et oblationem celsissimæ principis Transylvaniae erga sacr. caes. regque M^{tem}, sed quid sunt centum millia imperialium ab uno principe et regno, certe saltem mihi in propria persona plus constat ista expeditio centum millibus imperialium.

Annona etiam illa est valde exigua respectu necessitatis.

Ad haec ego respondi. Quod animum et propositionem

Transylvanorum debet potius respicere, qui pro fidelitate suae M^{tis} ultra facultates suas promiserunt ista centum milia imperialium etiam, nam Transylvani pecunia non abundant, quia Turcae a multis jam annis extorserunt et exhausserunt; praeterea loca oportuna etiam pro pecuniis quaerendis nos non habemus, et ubi aliqua occasio daretur etiam, jam a longo tempore nullum commercium potuimus exercere propter bella vicinarum provinciarum.

R(esponsio.) Transylvania fuit in pace a multis annis, ideo plus debet dare.

Sed miror, quomodo ausus sit sacerdos Dunod tractare, postquam d^{nus} marchisio literas suae M^{tis} celsissimo principi attulit, nec potest stare ille contractus, qui post ultimas M^{tis} suae literas confectus est, quia mediantibus illis autoritas Dunod cessavit, priora enim tolluntur per posteriora. Est quidem Dunod vir probus et pius, sed stultissimus, quod hoc fecerit, quomodo dabit rationem suae M^{ti}, quomodo vult efficere, ut fama moriantur milites caesareani? Dunod stultus debuisset statim tractatum suspendere et me consulere, nec quicquam absque meo scitu concludere.

Sac. caes. M^{tas} d^{nus} meus clementissimus me constituit, non Dunod generalem super exercitum suum, et Dunod vult mihi praescribere, vult ut ego dependeam ab illo, hoc nunquam fiet, legat ille breviarium, exercitum non dirigat. Si ego hoc facerem, quod ille tractavit et conclusit, milites deficerent et perirent, unde periculum immineret etiam suae M^{ti}, quia princeps sine exercitu nihil valet, et salus principum pendet in conservatione militum. Et quomodo consecrabuntur, si non habeant tutam consistentiam, et annonam sufficientem? Neutrum autem horum fierent secundum illius tractatum et conclusionem. Itaque pueris ista dicenda sunt, et ab illis talia patenda, non a me, quia ego hoc facere non possum.

Dicat mihi d^{ne} grose, si milites inde educerem, uti possem ipsis assignare quartiria? Ad imperium reducere non possum, in Ungaria locus sufficiens non est, quia ab Adriatico mari usque huc omnia loca plena sunt militibus. In terris Turcarum autem talem consistentiam non haberent, quia Varadinum a tergo, Tömösvárium a fronte, Jenő, Karán-

Sebes et alia fortalitia a lateribus essent, quomodo inter tot lupos projicerem milites suae Mtis, quia ibi vel essent conjunctim in uno aut altero pago, vel dispersim in pluribus, si conjunctim, nec locus cuperet, nec annonam pro ipsis comportare possent, si interim nec die, nec nocte quiescere possent, quia a finitimis Turcis semper infestarentur.

Isti autem, qui hac aestate tot pugnas, tot assultus, tantas molestias et pericula bellica tolerarunt, debent in hyeme habere quietem et quartiria commoda, ut possint aptiores esse ad servitium suae Mtis et futura bella perficienda.

Itaque mihi incumbit tanquam supremo generali, ut omnibus modis provideam de bona conservatione ipsorum, et jam alibi non habeo locum, ubi possem istis quartiria distribuere, quia nostra dispositio, quam prius intendebarum, debuit mutari, nam fortalitia quaedam in Hungaria restiterant suae Mti, sicut Cassovia, Eperjesinum, Tokaj, Patak et alia illa prius debuimus ad fidelitatem reducere, quia hostes a tergo relinquere non potuimus. Et sic donec illa expugnauimus, tempus defecit, non potuimus terras Turcarum invadere, hac necessitate confugit ad vos sua Mtas tanquam ad amicos et fideles, ut daretis quartiria militibus, alias si propositum nostrum non fuisset maturum, vos non molestassemus, quod tamen modo non aliquo hostili animo fecimus, nam a sua Mte habemus speciale mandatum, ut hoc caveamus, sed confidimus in vestra amicitia.

Et nec decet tam pium et christianum principem hoc caesari denegare, potius exemplo aliorum principum christianorum debet succurrere necessitatibus suae Mtis, quod caesar magni aestimabit, et tempore suo remunerabitur tantum affectum.

Alii principes christiani et fideles suae Mtis sponte dederunt milites etiam unacum stipendiis et quartiriis et aliis apparatibus bellicis suae Mti.

Et unicus princeps Transylvaniae contemneret amicitiam caesaris, non esset hoc tanto principi dignum, quia saltem dicere amicum esse caesaris et nihil in tali necessitate facere,

imo contrarium petere, hoc non est signum veri amici. Ergo qui non est verus amicus etc.

Si autem celsissimus princeps vult esse amicus verus caesaris, ista non petat, quia nec ego facere possum. Sed potius pro evitamine majorum incommodorum, mittat suos commissarios, ut ad nostros convenient et faciant dispositionem et bonum ordinem de quartiriis, et alimentis administratione, quod si fecerint et praestarint, ego etiam in tali disciplina ipsos continebo, quod dñi Transylvani quaerelam non habebunt, nec damnum patientur, debebitur mori, quisquis militum contra edictum nostrum fecerit.

Si autem non vult hoc facere celsissimus princeps, sibi imputat, si quid mali evenerit, quia milites se fame non possunt consumere; debent quaerere sibi alimenta, et ubi invenerint, certe accipient.

Caveant autem dñi Transylvani, ne militibus suae M^{tis} noceant, nec minimam ansam hostilitatis praebeant, praecipue (prout fama spargitur) Turcas vel Tartaros contra nos non evocent, quia jam habeo ordinantiam, et protestor coram deo, quod statim omnem exercitum suae M^{tis} congregabo et cum omni mole et robore exercitus Transylvaniam invadam et faciam, sicut cum hostibus solent facere, tunc videbitis, quod vobis proficisset amicitia caesarea, quando erit sedes belli Transylvania.

De Petrocio cum magna ira et rancore fecit mentionem, quod celsissimus princeps talem rebellem suae M^{tis} receperit, per hoc declaravit se, quod non sit eo animo erga caesarem, quo deberet esse. Quid ergo boni de Transylvania sperare potest sua M^{tas}? Itaque rogo celsissimum principem, non retineat hostem suae M^{tis}, quia ego habeo mandatum, quod ubicunque invenerem rebelles et hostes suae M^{tis}, illos prosequar. Si vult celsissimus princeps gratiam caesaris captare, debet media etiam adhibere.

De Ladislao Osáki respondit sic. Ego nesciebam, quod ille in tantum offensus sit celsissimo principi, quia illum non misissem antecederet etiam illuc, sed jam efficiam, ut in persona revocetur, si hucusque non est revocatus.

De incommodis et excessibus, qui sunt in Maramaros

perpetrati, reposuit, quod ista omnia tollentur, si fecerint bonam dispositionem, quae autem hactenus facta sunt, praecipiam officialibus ut severe puniant.

Telonium et tricesimam quod occupaverint, nescio; si occupaverunt, non alia causa, nisi quod militibus possint solvere, quia aliter nolunt contribuere, et si contribuissent, hoc non fuisset factum. Deinceps si fiat bona dispositio et correspondentia, ista non fient, damna etiam quae inde celsissimo principi secuta sunt, restituentur.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Másolat csomó.)

Az Bécsben menő követ urak ő ngok és ő klmek is beszélvén a generalissal Huszt vára és máramarosi vámok és harminczadok állapotjáról, azok felől így resolvált ő ngoknak s ő kknak.

Isten oltalmazza, hogy az várat megszállotta volna, mert embernek barátjának várát nem illik megszállani, az erdélyi fejedelmet pedig nem tartjuk ellenségünknek, hanem mi nem tudván az ti titkokokat, azért az vitélő rendnek regulája szerint kellett arra vigyázni. De azt megörvoslom és mingyárt megírom, hogy szabadosan jöhessenek mehessenek, mind pedig az vámokat és harminczadokat visszabocsássák.

En így értvén az uraktól ebbéli ígéretit az generalisnak, sollicitáltam azután, hogy küldjön velem egy commissariust és előttem hadd effectuálják ezeket az ígireteket, hogy akár csak erről az dologról vihessek bizonyos jó hirt az mi kegyelmes urunknak ő ngának. Arra e volt felelet. Nem szükség azért commissariust neki küldeni, mert immár megirta az tiszteknek, commissarius nélkül is véghez viszik.

Azt is beszélék a követ urak, hogy az summának lehangyása felől is láttatott hajlani, csak élést adjanak eleget. Azonban javalják ő ngok s ő klk, hogy valamit lehet, adjanak, de quartélyban ne bocsássák be, hanem inkább kigazdálkodjanak.

Mondotta ezt is az uraknak.

Hogy noha az dániai, svéciai királyok nagy emberek, de azok is quartélyt engedtenek az ő fge hadainak, s miért kell pedig azt az erdélyi fejedelemnek denegálni, egyebet nem ítél-

nek abból, hanem hogy az töröknek inkább faveál ő nga mint ő fgének, meg kell erre pedig gondolni, minemű nagy hasznót fognak Erdélynek tenni, azért ilyen nagy szükségében nem az igaz barátságához való denegálni, különben legkisebb okot a hostilitásra ne adjanak, mert magok lesznek veszedelmeknek okai.

Továbbá mikor induló félben valának az követ urak, akkor jöve az pater az német uraktól és ezt beszéllé s igen kért, hogy megmondjam urunknak ő ngának és az uraknak:

Ugy veszi esziben ha a tízezer köböllel együtt száz-ezer köblöt akarnak adni pénzért, úgy hiszi, hogy kihozzák onnét az hadakat. És ha ezt akarják, annak az árra felől küldjenek plenipotentiát az követeknek Bécsben, ki mellett állhasanak is, ő pedig Erdélyben is tractált az árra felől az urakkal, s ígért volt két-két forintot köbliért, de semmi választ nem adtanak.

Abban pedig, mennyit akarnak ajándékon adni, arról is tudósítsák az urakot ő ngok s ő klmek.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Más. csomó.)

1686. január. 1.

Nagy Pál uram expeditiója.

Anno 1686. die 1. Januarii. Léven szemben Szakmárt Karaffa generállal, s az mi kglmes urunk ő nga levelét megadván, kértem azon, az hadakat beljebb ne bocsássa, hanem Kővár vidékin, Máramarosban s Hunyad tájékán subsistálnak, az mi klmek urunk s az nemes ország is császár ő fgéhez való devotiójokból, míg ő fgétől jó resolutio, patiálják, és semmi ellenséges elmét nem mutatnak, hanemha kételeníttetnék ő nga s az ország.

Felele: Már sokszor megmondottam s belé fáradtam, hogy ha az fejedelem ő nga s az nemes ország cum sufficienti plenipotentia követeket küldik vagy ide Szakmárra vagy Erdélyben valamelyik helyre, én is compareálok, s ő klmek pénzt is hozzanak magokkal s tractáljunk úgy, hogy végben menvén a tracta, az pénzt adhassák meg s én is vihessem ki mindjárt az hadakat. Az páterrel való contractushoz én nem tar-

tom semmi részben magamat, hanem ha többet adnak újabban, úgy tractálok, noha négyszázezer tallerra is reá menne, de abból is lehangyok, csak ötszázezer forintra is condescendálok.

Az mely buzát, gabonát és pénzt eddég felvettek, azt is mind bele tudom, s az mellett zabot is kívánok hogy ugyan azon summában adjanak, mivel itt az vitézek lovainak pénzen sem kaphatni.

Lám az pater által kétszázezer forintot megígírték, s azt is ebben acceptálván, az minthogy mindezekről Gyulai uram által írásban választ tettem, én bennem változást nem találnak.

Ha ez így tetszik, jó, ha hol nem, lássák, mit követnek, én bizony adjungálok más hadakat is ezek mellé s beljebb viszem, nem ellenségkép (ha okot reá nem szolgáltatnak, hanem az szükségétől kényszerítettén, ha az élés fogyatkozik.

Erre azt mondtam: Találnak azok ott is az hol vadnak addég, mig ő fgétől resolutio jó, eleget, csak ne tékozolják, s eladni ki ne hordják Bányára; ha addig ki nem hordották volna, s rendesen élnének, bizony egész tavaszig jól megérték volna vele mind magok, lovak, de olyan rendeletlenül élnek, hogy mikor az török és tatár opprimált, s commorált országunkban, azt nem követte, az mit ezek.

Igy resolvála: Az császár vitézinek nem csak enni s innya kell, hanem ruházat is, ők pénzt is kérnek, repartitiót, s hogy azt nem adják, az buzát azért veszik s adják el.

Azt feleltem. Mert elsőbben az mi pénzek van, azt extorqueálják, addég fogdossák, kénozzák, azután az buzájokat is elveszik, s magokat éhelhalókká teszik, ő fge az fizetést megadhatja nekik, s úgy is illik.

Erre így felel: bizony még azután többre megyen, mert ha ki nem jönnek plenipotentiával, bizony négy vagy ötannyira megyen, az mit elköltnek, ha beljebb mennek, mert az császár egy kapitánynak hat lovára fizet, de ha így mennek be, husz vagy harmincz lóval is lesz egy kapitány, az melyet ugyancsak az ott való praebendán tart. Én magamra nézve akarnám, ha valami hostilitást mutatnak, mert én azt cselekedném Erdélyben, az mit akarnék. Így cselekedvén velünk, ha ki nem jönnek

plenipotentiával, hanem így élünk, sem az császár sem mi nem köszönjük, mert semmit sem cselekesznek, hanem veszünk.

Erre feleltem. Lám eleget cselekeszünk, mikor ily békével szenvedjük, az quartélyban semmi hostilitást nem mutatunk.

Erre monda: Micsoda hostilitást? Mintha nem tudnók, meddig futhattok, s mennyire való tehetségtek. Az törökhöz sem bízhattok, mert az magát sem segítheti.

Igy feleltem: bizony mi magunktól is coërceálhattuk volna, ha az ő fgéhez való hűség nem lett volna.

Felele: Lássátok.

Die 2. Januarii ismét felhivatván, mind az feljebb valókat többire recapitulálá és avval többité, hogy ha meghallja,. Erdélyben had ül fel, sine mora hadaival úgy jó mint ellenség. Én arra azt mondtam: nem illik hirtelenkedni, sőt considerálja azt, hogy már egynehány esztendőktől fogva Erdélyben vigyázásnak okáért hadak voltak fen, annak most is úgy kell lenni.

Igy tón csak választ: tudja considerálni, kik vigyázásra és kik hostilitásra kelnek fel. Mondá azt is, mutata is valami írást, hogy az lengyel bizonyosan bejött volna quartélyban az télre, ha ők előbb nem jöttek volna be s nem gátolták volna. Sőt igen hiteles lengyel követ is jött volna tractára Erdélyben, ha ő felölök jöhetett volna.

Én azt feleltem: talált volna utat, ha akart volna júni, ekkor választ ada, de északa mit gondolt ismét.

Die 3. Januarii felhivata s nagy submissióval izene az mi klmes urunknak s az országnak, hogy ő mint comes Carafa ilyen igaz szolgáljok mind az országnak s mind ő ngának, s atyafiságos szeretetiből viseltetvén, javallja, hogy plenipotentia mellett kimenjenek, véget érjenek ő ngával, mert úgy kevesebbel vihetik végben, de ha bejönnek, őt, hat annyira megyen. Mondá azt is, hogy azon északa egy nagy embertől jött levele hogy jól cselekedte az paterrel való contractust hogy nem observálta, mert az az pater olyan eszelyős fejű ember; mondá, az levelet is megmutatná, de én oloszul hogy nem tudok, az levél oloszul lévén, nem értem.

Ő nga azt veszi észében, hogy azt remélnjük, valamit

az pater és az követek visznek végben, de ahhoz ne bizzunk, mert még az követeket is alá küldik ő ngához tractára, és bár az világ előtt becsületi ne legyen, ha ezen dologról való tractát ő nga eleiben nem bocsátja az udvarból ő fge.

Még az én odamenetelem előtt hallottam más becsületes emberektől, hogy azt tette volna válaszul az debreczeniek instantiájára: Certe solus deus et Romanus pontifex potest vos juvare, alius nullus, nec sua M^{tas}.

(A marosvásárhelyi levéltárból. Más. csomó.)

1686. február 21.

Instructio pro grosso Francisco Gyulai de Marus-Nemeti, et Stephano Daniel de Vargyas, ac circumspecto Michaelle Déli, ad exlimum dnum comitem a Carafa ardua super regni nostri Transylvaniae negotia tractaturis ablegatis.

Útjokat ő kk maturálván, feltött czélokra siessenek elejekben adott dolgainak minél jobb modalitásokkal való folytatására.

Innen megindulván, Gyulai Ferencz uramat tudósítsa meneteliről, s kívánja információját utazásának alkalmatosságáról.

Szakmára érkezvén, Gyulai Ferencz urammal conferáljanak az dolgokról szorgalmatosan, és az konferentiához kívántató conceptust készítsék el, mely szerint procedálhasanak hűségesen.

Ha Gyulai Ferencz uram ott nem talál lenni Ktek oda érkezésekor, semmiben Ktek ő klme nélkül ne procedáljon, hanem ő klme Klmetekhez való sietésében keressen módot, ha pedig urgeáltatik az dolgok folytatására: R(espensio): Csakugyan nem cselekedheti, hanem rescribál a végre oda ki a szélben deputáltatott úr hiveinknek et sic rescribendum.

Karafa urammal osztán szemben lévén, leveleinket adják meg, köszöntvén szónkkal is becsülettel; azonban mondják meg, noha az ő klme Gyulai Ferencz uram által tett tudósításához képest Kket talán elébb kellett volna oda expediálnunk,

de az Gyulai Ferencz uram levele érkezése előtt mellettünk levő tanácsurak és deputatus híveink eloszoltanak volt házokhoz, és az ő klmek újabb confluxusa kevés időmulás nélkül semmiképen nem lehetett; azonban magunk is az köszvény nyavalya által való istennek látogatása miatt az dolgokat nem folytathattuk, mely miatt az időmulásnak kellett lenni; mindazáltal mind magunk devotióknak, mind pedig az ő klme kívánságának contentumára nézve Kket kiküldöttük, azért mivel az megírt intervallum közben az dolgok igen megváltoztanak, akarjuk Ktek által érteni az ő klme azon materiák iránt való maga declaratióját. Melyet Ktek megértvén, kész magát alkalmaztatni, s ha miben az dolgok kívánják, becsületes uri rendü híveink lévén már az szélben az végre is expeditusok, ő kket is tudósítván, informatiójokat is veszi, és az dolgokat jó modalitással determinálni munkálkodik.

Ez meglévén, mit resolváljon, igen reá kell figyelmezni és accurate concipiálni, azután per partes reponálni.

Ha objiciálja, késő már azon dologról tractálni, mivel az dolgok már külömb karban vadnak, mint voltanak tempore illius oblationis, R-esp. Nem változtak az dolgok azon tractának elmulatására, sőt inkább intimálni láttatunk quantocius effectuáltatni, melyre collimálni láttatik az ő fge resolútiója in literis sub litera A.

Ha elébbi summa pénzbeli kívánságát említi s kívánja praestáltatni, R. Értettük az iránt való kívánságát, de képtelen summa lévén, feljül mülja elménket és tehetségiünket is, mindazáltal talán az seria inquisitio difficultatum ac etiam insolentiarum per militiam suae Mtis patratarum, mint elébb való dolog, prius esset expedienda, az meglévén, az több dolgok is rendesebben tractáltathatnak.

Si objiciatur. Lám már ígretet tött (p. arról), hogy azokat az dolgokat le fogná hadni, R. Nem volt arról semmi bizonyos determinatio, és ha szintén valami collateralis discursusban forgott volna is, már az üdők azt tollálták. Nem is lehet pedig azon posthabeálnunk, vagy quoquomodo negligálnunk. 1. Mert az ő fge resolútiójában commendáltatik juxta conferentiariorum stilum sub litera B. etc. 2. Mert az mi ő

fge eleiben az iránt bocsáttatott alázatos instantiánk parvi et nihilo reputaretur, mintha nem lehetett volna méltó okunk az panaszsra. Mert azzal az mi ő fgéhez declarált s fentartani kívánó devotióinkat ultro offuscálnók. 4. Mert az török nemzet előtt forgott ellenünk való vádokat láttatnánk ratificálni; mintha mi ultro hittuk és paciáltuk volna az ő fge hadait birodalmunkban etc. Ne is kívánja ezért ő klme azon materiának elmulatását, sőt az ő fge említett resolutiója szerint subleválja s promoveálja.

Itt osztán mit feleljen, accurate concepiálni kell és továbbra is hűségesen alkalmaztatni.

Ha ugyan urgeálja az inquisitionnak lehangyását, R. Semmiképen nem léphetik arra; rescribál fenemlített meghitt becsületes ur hiveinknek. His tandem rescribendum egyéb szükséges dolgokkal együtt.

Itt osztán ha mondja: mit kívántok tehát? R. Per instantiam Gyulai uram által tött ígiretire kell emlékeztetni, kérvén azon, az hadakat már birodalmunkból vigye ki, melyet ez ratiókkal munkálkodják. 1. Mert nem is volt ordinantiájok, hogy birodalmunkban az partiumon belől jőjjenek, annál inkább hogy ily szertelen insolentiánkkal s rendkívül való exactiókkal aggraváljanak bennünket, úgy is mi az ő fgéhez való devotióinknak megbizonyítására mind ez ideig patienter várakoztunk. 2. Mert tovább való patientiával félő, az török nemzetnek irántunk való vélekedését rabságra ne láttassunk fordítani hirtelen következhető romlásunkkal. 3. Lehetetlen tovább magunkat patientálnunk, mert nagy része birodalmunknak éhelhalásra és végső pusztulásra jutott, s az egész nép pedig annyira elrémult, hogy extremitásra fakadni resolváltak magokat, melynek is minemű consequentiája lehet, csak a jó isten tudja. 4. Már ha az török nemzet az ő fge hadainak birodalmunkban visszazállásokat megérti, félő, invitis nobis, hadat küld az ő fge hadai ellen, s úgy is utolsó romlás és pusztulás leszen az mi sorsunk. 5. Mert már az szélbeli szegénység egész pusztulásban lévén, az eddég reájok vetett portiót sem praestálhatja, mely miatt az ő fge hadai, az minthogy ezelőtti és újabb fenyegetődzésekre fakadván, mint feljebb is írók, akár az föld népe fakadjon ad extrema,

akár az török nemzet küldvén hadat az ő fge hadai ellen és minket is fegyver fogni kényszerítsen, szomorú sorsa lészen az mi jó reménségünknek s keresztyéni devotióknak. 6. Annec-tálják azt is, hogy ha mi keresztyéni devotióinktól nem viseltettünk volna in omnem bonum eventum, mind bejöveteleket impediálhattuk volna, mind statiójokban nyugtalanzkodtattuk volna, sőt avagy csak mostani távozásoknak alkalmatossá-gával az ő fge hadainak incommodálhattuk volna, de mi az mi keresztyéni devotiókon fundált reménségünket nem kívántuk homályosítani. 7. Lehetett volna nekünk ellenkező dolgok iránt nagy motivánk, midőn ő fge kegyelmes resolútiójából látjuk, hogy birodalmunkban való jövetelek iránt nem volt ordinantiája az ő fge hadának, és hogy etiam in confiniis ditionis nostrae nobis molestis fieri vetitum fuerit, compertum habeamus; de az iránt is kimondhatatlan nehézségekkel patiáltuk magunkat eddig, tovább pedig már lehetetlen, hanem az mint az Gyulai uram előbbi instructiójában is feltettük, per pacifica remedia orvosoltassék eddég való szenvedésünk, de extremis kételenítettünk in omnem bonum eventum gondolkodni, melyről sem isten, sem ez világ előtt ne átkoztassunk.

Itt mire fakad az dolog, accurate observálja Ktek, de ez dolgot ne determinálja, hanem postán adja értésére megírt úr híveinknek.

Ha pedig az Gyulai uram tudósításához képest az száz-ezer tallér ígíretet sollicitálja, R. Noha az iránt is nekünk elég refugiumunk lehetne, mert ugyan is az ő fge plenipotentariusával lett compositiónk, úgy halljuk cassáltatott, melyen nem is kevésbé csodálkozunk, sőt gondolkodunk is, ezután celebrálandó akármely compositiónk is miképen állhasson meg, de aziránt csak keresztyéni devotiókra relegálunk; mindazáltal véghezmenvén a fenn említett inquisitio és az hadak kivetése is effectuálódván, valamint s valahogy lehet, az iránt ő klmék kedvét keressük olyan assecuratiók alatt, hogy többé sem quartélylyal, sem ammonával, sem pedig egyéb terelviselésekkel nem aggraváltatunk az ő fge hadaitól sem egyszer sem másszor successivis temporibus, melyet ő fgével confirmáltasson sub bona fide christiana consentiálván az iránt az confoederatusok is.

Ha kérdi, szokott adónkért az portára beküldöttünk-e, és ha be, miért kellett cselekednünk? R. Egynéhány ízben kemény parancsolatunk jött beküldése felől, alioquin fenyegetenek török és tatár hadaknak mintegy exequutorokul reánk való küldésével és hazánknak pusztára való tételivel, supplicálódván az ellenünk ott forgó sok vádokra nézve irántunk, ehez képest nem tudtunk mit tenni, a mi részének sok interestes kölcsönözéssel szerit tehettük, be kellett küldenünk. Ha pedig az rettenetes comminatiókra nézve hadak jöttek volna reánk az ő klmek részéről is, okoztathattunk volna, mintha szántszándékkal hoztuk volna őket az ő fge hadai ellen.

Mindezeknek jó modalitással való folytatásában köteles hűsügget munkálódván, Klték magától ne concludáljon, hanem az Karafa uram akaratját, czélját, külömben is maga alkalmaztatását s tovább való kívánságát valósággal megértse, s az megírt urakat ő kket valósággal informálván, várja az ő klmek resolútióját, s ahoz magát köteles hűséggel alkalmaztassa. Cibinii 21. Februarii, 1686.

(Marosvásárhelyi levéltárból. Más. csomó.)

1686. márczius 26.

Köteles szolgálatunkat ajánljuk Kk, istentől sok jókat kívánván.

Minekelőtte Büdöskuti uram elment volna, szemben lőnek Carafa generál, Csáky István, Szent-Iványi László uramék ő nagok s ő kglmek velünk, és midőn reportáltuk volna az dolgokat Büdöskuti uram által küldött ujonnan való parancsolatunk szerint, nem is kívánák jól meghallgatni. Carafa uram mondá, már tudja, mit csinál, de mely veszedelmet száz esztendő alatt elkerültünk volna, azt vonszszuk magunkra. Kiből kijöni egyebet nem látunk, hanem azt, hogy reá megyen Erdélyre okvetetlen most csak hamar, és isten tudja, mi leszen belőle, mert ha ő felsége engedte volna, még Sz. Jobtól bement volna Erdélyre. Minthogy hazánknak végső romlását lenni látjuk, az istenért is ezt orvosolni éjjel és nappal munkálkodik Kk, hogy fejedelmünket s hazánkat utolsó végső romlás ne kövesse. Szóval bőségesen izentünk Uram

Kglteknek, kívánván, éltesse és tartsa isten jó egészségben Kglteket.

Szatthmár, die 26. Martii anno 1686.

Kgltek szolgálai

Gyulai Ferencz m. p.,

Daniel István m. p.,

Déli Mihály m. p.

Külszín: Tekintetes Nagos Haller János, Pernyeszi Sigmund, Miles Mátyás, Inczédi Mihály uraméknak (t. t.) bizodalmas urainknak adassék.

(Eredeti. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. április 21.

Ajáljuk Nagtoknak s Kglmeteknek köteles szolgálataunkat.

Az debreczeniek elmeneteli alkalmatosságával tudósítottuk vala Nagtokat s Kglmeteket az itt való dolgok felől rész szerint, annakutánna másod nap audientiánk lévén, az Büdöskuti uram által hozott dolgokra ultimaria resolúciónk lett. A conferentia ötfél óráig tartott. A Büdöskuti uram által hozott Nagtok s Kegtek parancsolatja szerint minden panaszoikat előbeszéllettünk, újobban instantiákat tölttünk, a dolgokat bőven declaráltuk minden részeiben, melyekre minemű válaszok lőttek a debreczeniektől, Nagtoknak s Kglteknek nagy részét megírtuk. Bizonyítjuk az istennel, hogy a mi erőnk s tehetségünk szerint az mi kglmes urunk s Nagtok s Kgltek parancsolatiban híven s igazán jártunk mindeddig s igyekeztünk járni tovább is, sok szemtelenséggel, sok orczapirulással iteráltuk gyakorta a panaszokat; ha nekünk sem hittenek s annál inkább a dolgokat meg sem orvosolták, arról nem tehetünk, mert a nagy embereknek szívek az istennél vagyon, a dolgokat a mint érthettük, a mi kötelességünk szerint úgy kellett Nagtoknak s Kegteknek megírunk, a ki olyan hamis híreket költött felőlünk, az érdemlené a büntetést. Instructiónk mellől egy virgulában is tudomásunk szerint nem recedáltunk, annál inkább semmit magunktól nem concludáltunk, hanem minden dolgokat Nagtoknak s Kglteknek megírtunk, parancsolatja szerint itt mind ez ideig minden panaszokat egy virguláig

megmondottunk, itt való resolútiókat megírtunk, ha nem succedáltak úgy a dolgok, a mint kívántattak volna, abban okozhatjuk a magunk bűneit, melyek miatt isten a nagy embereknek szívüket ellenünk megkeményítette.

Mikor Büdöskuti uram feljöve most utol *) az Nagtok s Kgltek resolútiójával és 5-ta Aprilis előadtuk volna, azt gondoltuk bizony, hogy minket gyalázatosan vernek innét ki, Nagtokat Kglteket pedig egészen elborítják, törököknek, tökéletleneknek, kémeknek compellálván bennünket, kiváltképpen azért, mert onnan a végekből Lengyel- és Törökországból bizonyosan írták, hogy a mi kglis urunk és a haza Tökölyi urammal correspondeált. Az mint a Nagtok s Kgltek parancsolatja szerint a dolgokat ratiókkal kezdtük volna állatni, vagy hármat a ratiókban elhallgattanak, az aulae cancellarius le is írta, de ott látván, hogy mennyivel változtanak a punctumok, conturbálódának s az aulae cancellarius az mit írt, azt is össze szaggatá s a pad alá veté és ezután egy szónkat is meg nem hallgatták, hanem bennünket csak becstelenítettek s az haza ellen fenyegetőztek, melyet mi látván, kértük, ne induljanak annyira meg, hiszen ha miben akadályok vagyon, ujjabban rescribálunk; de a rescribálást meg nem engedték, azt mondván: a ti postátok hat és hét hétre szokott járni, eddig eleget mulattatok itt s ha akartatok volna, concludálhattatok volna. Mi ekkor látván ennyire való megindulásokat, előlök nagy szégyenvallással és orczapirulással eljövénk; ugyanakkor ígérték, hogy válaszungk lészen két-három napra, minthogy kitetszik, hogy csak kémek vagyunk, itt nem mulathatunk. Melyen nem kevésbé rémülénk meg, futottunk, fáradtunk mindenfelé s az nagy embereket igyekeztünk, a mennyiben lehetett, engesztelni; végre nagynehezen úgy engedék meg, hogy rescribálhassunk oly conditíóval, hogy ha huszonkét napra a posta megindulásától fogva válaszungk nem jó, ökönkünk választ adnak, tovább itt nem szenvednek. Ezt azért igen méltó Nagtoknak s Kghmeteknek consideratióban venni, hogy a mi innen becstelenül való elküldetésünkben a haza is ne becstelenedjék.

*) Igy, egy más példányban: *utóiban*.

Az tractához tartozó punctumokat mint adtuk be legelsőben, Nagtoknak s Kglteknek leküldöttük; itt contrahálták, itt is formálták olyan rendben, az mint Nagtoknak s Kglteknek leküldöttük, mi egy jotát sem tettünk hozzá, sem el nem vettünk benne. Ezt az ultimaria resolútiót is azért küldöttük le Nagtoknak s Kglteknek ilyen formában, mivelhogy többre ennél nem vehettük őket, az Nagtok s Kglmetek parancsolatjától is semmiben nem akarván eltávozni, a magok írását küldöttük in specie Nagtoknak s Kglmeteknek; hogy pedig Nagtok s Kgltek a dolgot jobban megérthesse, az articulusok mellett micsoda disceptiók lettenek külön-külön azokat is értésére akartuk Nagtoknak s Kglteknek kötelességünk szerint adni.

In 1-mo. Az principium helyében azért töltek singularis numerust, hogy csak egy regens fejedelme szokott az országnak lenni, mondván: Tamen non habetis simul multos principes. Erre azt felelők: successivis temporibus per dei gratiam plures etiam speramus. Arra ők azt mondák: si plures succedent, tamen erit unus una vice. Hogy kihagyták a statusokat, azt is megmondottuk, hogy tegyék oda, a mint vagy a mienkben; arra azt mondák: tamen consentiet princeps cum statibus, quando mittet pro copiis, illa non pertinent ad nos, sed vestrum negotium est. Az annonát is hogy oda tegyék, a felett is sokat contendáltunk, de arra csak azt felelték: Miles caesareus non potest vesci lapidibus, sed debet comedere, si ibit pro defensione vestra.

In 2-do. Mikor effelől is contendáltunk volna sokáig, erre azt mondák: Nonne sufficiunt haec, quae clementissime promisit sua Majestas; mi csak a mi articulusink szerint kívántuk, melyen meg is indulának a conferentiarius urak s mondák: Mi domini magnifici viventis ursi pellem dividimus; futura victoria est in manu dei, itaque nec vos nec nos possumus, quomodo possumus dividere; példát is mondának az Aesopusbul reá, végre sok contentio után is csak azt concludálák, a mit az margóra irtak, ezt mondván: Ő felsége kedvetek szerint való választ igyekezett adni, s ha nem kell, elhagyhatjátok.

In 3-tio. Az harmadikra ezt mondották: Nos vestras leges non turbamus, multis verbis non solemus uti.

In 4-to. Itt instructiónk szerint ujjobban mindenekről emlékezetet tölttünk, mint annak előtte is, erre csakugyan azt felelték sok szó után is: non sumus informati a dominis commissariis.

In 7-mo. Ezen is sokáig vetekedtünk, hogy az onnét belől jött articulus szerint legyen, melynek magyarázatját a 16-dikban magyarázzuk meg ide alább.

In 9-no. Az titulusban Nagtok és Kgltek parancsolatja szerint a dolgot megmondottuk, hogy ne írják oda: Electo. Erre azt mondák: Sua Majestas scribitur electus Romanorum imperator, itaque voluit honorem exhibere dno principi, ibi nulla difficultas.

In 10-mo. Erre azelőtti válasz szerint szóval tőnek most is választ: Si producuntur privilegia, habebunt respectum.

In 12-mo. Az maleficiumra azt mondák: si hoc scribeatur, semper haberent occasionem ad excusandum se omnes malefactores, nam etiam Tökölus sub praetextu religionis erat rebellis cum suis adjunctis. A más részére azt mondák: Ac si sua Majestas consultationem haberet cum quibusvis hominibus infinis. Arra mondók, azelőtti császárokkal való tractákban is oda volt az irva, melyre azt mondák, non pertinet ad tractatum.

In 14-to. Ebből a parentesist azért hagyták ki, hogy: Tolerabilior et pro posse idem significant.

In 15-to. Erre azt mondák: In comitiis semper solet esse imperator, ubi autem imperator est, ibi est aula.

In 16-to. Effelül fél óránál tovább disputáltunk a conferentián is, másutt is, végre azt felelték, a mit a margóra is irtanak, szóval peng az mondák: Foedum*) potest omitti et etiam dñus princeps in suo termino Transylvanico potest liber esse, a nemine dependens et potest absolutum dominium habere, sed quod attinet ad partes Hungariae Transylvaniae annexas, ibi superioritatem sua Majestas non vult concedere, nam in omnibus tractatibus cum principibus Transylvaniae, Gabriele Bethlen et caeteris semper penes suas Majestates fuit jus

*) A másik példányban: feudum.

superioritatis, quos tractatus si habent, quaerant et ibi videbunt.

In 17-mo. Erre azt mondák: Si tempore confoederationis Transylvania etiam contra Turcas arma sumsisset, sicut caeteri confoederati, sed quoniam neque tunc, neque nunc sufficit, *) si Transylvania, Moldavia, Valachia non excludentur tempore pacis.

18-o. Ez felett az articulus felett, a mint megirtuk Nagtoknak s Kglteknek, sokat contendáltunk és a Nagtok, Kgltek parancsolatja szerint az dolgokat mind előszámoltuk és mi tehetséggel egy pénzt sem ígértünk, mi nem is ígírünk, a mint hogy a több dolgokban is mi semmit sem concludáltunk, hanem a mint a dolgok folytanak, Nagtoknak s Kglteknek megirtuk, álljon az Nagtok s Kgltek jóakarátjában; azt is megmondottuk, hogy nagy reménységgel azért vártuk egyikért a keresztyénségnek szerencsáját, hogy az által Erdély országa megszabadulhat az adótól; de a mint eszünkben vesszük, egyik nyavalyából csak a másikban esünk, akárkinek is ha adóznunk kelletik. Ugy látjuk mindazonáltal, hogy mindenestül fogvást attúl az ország meg nem menekedhetik, mert gyakran vetették azt is a szemünkre, hiszen nagy dolog az, hogy a mit a pogánynak adtunk, annak csak felét is nehezteljük a keresztyének adni. Az ilyen okokra nézve irtuk, hogy nem ártana mégis az adó felől irni a nagy embereknek, úgymint ő felségének, Lotharingusnak, baravusnak, mivel azok személyek szerint vannak itt, a fő hoffmester Desrichstian herczegnek, marchio Badensisnek, az aulæ cancellariusnak Strattmannak és az cardinalisnak, ki nuntius apostolicus.

20-mo. Az 20-dik articulusban noha két hónapot töttek fel, de szóval azt mondták az conferentiarius urak, három hétre vál asz jőjjen, azért Nagtok s Kgltek siettesse.

Ezek így menvén véghez, midőn ezeket osztán megolvastuk volna, mi azt mondtuk, ezeket az artikulusokat mi el nem küldjük, mert ezek a mi kívánságinktúl igen távol vannak s ismét azt fogja Nagtok mondani, hogy csak kének vagyunk s az időt vontatjuk, kiváltképpen adót a mi hazánk

*) A másik példányban e szó jó ide: itaque

nem ad, és ha arra szabadságunk volna is, hogy megigírnók, de soha meg nem adhatnók, mert Erdély nem olyan ország, hogy pénzt kereshessen. Erre ezt mondák: Ergo estis inimici, declarate vos etscitsua Majestas, quid faciet; autsitis amici, aut inimici. Mondók: Non sumus inimici suae Majestatis. Mondá az fő hoffmeister: Qui non est pro nobis, contra nos est. Az aulae cancellarius mondá: Mi dñi magnifici, deus nos puniat, si nos non sincere agimus vobiscum, sua Majestas omnia vobis promisit, nihil vultis, tantum tempus teritis, itaque nos non sumus in causa, si quid patimini. Ilyen anxietásban lévén, úgy resolváltuk arra osztán magunkat, hogy megírjuk a dolgokat Nagtoknak s Kglteknek, s mondók: mi senmiben nem recedálunk az nekünk küldött articulusok mellől, hanem a dolgokat ez szerint megírjuk a mi kglmes urunknak s az országnak. Az pater Dunoddal való contractust újabbán kérők s azt mondák, megemlitik ő felségének, tegnapi osztán a cancellariushoz felmenvén, azt mondá, hogy illum contractum ratum habet sua Majestas. Mondók: quomodo potest hoc fieri? Tamen neque audire volebant imprimis Vestrae Excellentiae, violatae sunt conditiones, itaque debet violari etiam pactum, nunquam Transylvania consentiet isti contractui. Az magyar nemzet dolgában is instáltunk az mi kgl urunk s Nagtok s Kgltek parancsolatja szerint; arra azt mondák: nihil petunt, s a mellől ilyen könnyen mulának el. Mindezek így menvén véghez eddig, az szerint írhatjuk mi is Nagtoknak s Kglmeteknek; kérjük is az élő istenért, kegyelmes urunkhoz s hazánkhoz és maradékihoz való szeretetiért Nagtokat s Kglmeteket, mind az régi, mind az mostani állapotját jól megfontolván a hazának, folytassák úgy a dolgokat, ne boruljon utolsó veszedelemben, bizony magunkat nem annyira féltjük, mint Nagtokat s Kglteket, mert mimár isten gondviselésére hagytuk mindenekben magunkat. *Itt a szándék, az mint értettük, olyan, hogy csak garázdát keressenek hozzánk és ha mi esik rajtunk, az egész kereszténység előtt arval menthessék magokat, hogy minden gratiáját megvettük ő felségének; olyat is mondott mineküink egy jóakarónk per intimationem, Tököllyinek is minden kegyelmességét ígírte ő felsége, s megveté, s azután osztán sirva kereste volna, de nem adatott. Tököllyi*

hogy gratiában nem vétetik Erdély ellen, azt obtineálhatjuk, Karaffa uramnak, megígérték, hogy irták, a fegyverkezésnek békét hagyjon, úgy hiszszük, meg is irták. *Itt alattunk jobb része az embereknek valóban vágja a fát, azt akarnák, egy napról másra ne haladna veszedelmünk, várnak csak az alkalmatosságtól.* Nem kevés szomorúságunk vagyon ezen is, hogy Nagtok s Kgltek nehézségét érzük azért, hogy mi a dolgokat voltaképpen megírjuk; úgy látjuk, nekünk tulajdonítja Nagtok s Kglmetek ezeket az articulusokat, noha bizonyítunk istennel, azon igyekeztünk s igyekezünk is, mennél jobban s szívesebben szolgálhatnánk hazánknak, azért is irtunk meg mindeneket Nagtoknak s Kglteknek, az szíveket isten igazgatja. Minekünk az adó dolgában is az tetszenék, hogy mind a mi kglis urunk, mind az ország írta mind ő felségének s mind a nagy rendeknek s kivált a conferentiarius uraknak, mert mi bőven declaráltuk s instantiákat is töltünk, az mint Nagtok s Kgltek parancsolta, de itt is diffidentiában vagyunk, mert azt tudják, hogy mi írunk oda bé, hogy az adó dolgában keménkedjék Nagtok Kglmetek; azt is explicáltatni akarják vala velünk, mit teszen dantis et accipientis. Kérdék, mennyit ígriünk? de mi egy pénzt sem ígriünk; erre azt mondák: debebitis dare, quia etiam sua Majestas subjectis dedit tributum, urgente necessitate. Ha azért Nagtok Kgltek ígri, írja meg azt is, minél feljebb ne ígriünk. Ma az cancellariusnál lévén, ismét kérők, vonják ki azt az adóról való articulust. Azt mondá: non, sed si volunt, scribant dno principi, si nolunt dare tempore belli 100,000, solvant singulis annis 80,000; de mi arra azt mondók: nihil promittimus; mondá ismét: non erit tributum, sed tantum annualis recognitio. A magyarországi állapotot is megmondottuk az Nagtok s Kgltek parancsolatja szerint, hogy nem adóznak, noha subjectusi ő felségének. Arra azt felelték: non solvit quidem Hungaria tributum, sed ex cameris antifodinis, tricesimis teloniis et aliis proventibus sufficientes habet sua Majestas, és így abban hagytuk mi is, félvén attúl, hogy kárt ne tegyünk, ha mégis tovább urgeáljuk.

Az nagy készüléten kívül semmi hírekről nem tudjuk tudósítani Nagtokat s Kglmeteket azon kívül, a melyeket ezelőtt a debreczeniektől küldött levélben irtunk; Büdöskuti

uram szóval mindeneket meg tud mondani Nagtoknak s Kglmeteknek. Az mint végére mehettünk, sem Dunodot, sem mást nem akar ő felsége Erdélybe residensnek küldeni. Az fejedelemnek leveleit Nagtok s Kglmetek parancsolatja szerint visszaküldöttük. Csáki László uramnak az mint értettük, ő felsége mezei generalisságot adott; most Sorban vajdához mentenek, az mint mondják, pater Dunoddal, mivel Sorban vajda arra kötelezte magát, hogy 20,000 emberrel áll az ő felsége hűségére. Károlyi László uram sollicitálta itt a fiának a szatmári kapitányságot és ugyanazon vármegyének főispán-ságát, de egészen, az mint értettük, nem obtineálhatta. Az confederatusok subscriptióját is feltettük, melyre azt felelték, hogy ő felsége nem ellenzi, ha subscribálják is, csakhogy azok is, hogy kiváltképpen az *lengyel*, adomány nélkül nem subscribálják, még pedig minden esztendőre *) kérnek. Nagtokat s Kglmeteket kérjük, siettesse a dolgokat, hogy mi is szabadulhassunk innen mennél hamarébb. Isten Nagtokat s Kglmeteket boldog szerencsés életben sokáig tartsa meg. Viennae 21 Aprilis anno 1686.

Nagyságtok s Kegyelmetek köteles szolgálai :

Haller János,
Pernyeszi Sigmond,
Miles Mátyás,
Inczédi Mihály.

Egykorú kézirat két példányban, az egyikre kívül ez van ráírva: Búdöskuti uram által küldött levelekre való választételeknek párja, melyet ugyan Búdöskuti uram vitt vissza Bécsből, 21. Aprilis 1686. A másik példányon kívül ez áll: 1686. 2. Maji Szebenben Búdöskuti hozta bécsi követek levele.

A szövegben aláhúzott helyek az egyik példányban számjegyekkel vannak írva, de megfejtve, a másikban szóval és aláhúzva.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. eleje.

Kende Ádám azt beszélte, hogy nekik a havasalföldi vajdához vagyon intentumok, ki, az mint Kgltek is írta, husz

*) E szóval az egyik példány megszakad.

ezer embert ígért melléjük. Nem hogy annyit, csak hatezeret is nem hiszszük, állíthasson elő, sőt resolutus, mihelt bemennek Havasföldébe, maga a Dunán általálljon s a németeket veszedelemben hagyja. Ez szerint mondják meg az ő felsége miniszterinek, minket ne okozzanak, hogy meg nem irtuk. Az is bizonyos, az egész dolgot prodálta a vajda és már az mit cselekszik, a vezér hírével van, s mindenkép csak veszedelemre akarja ezeket a hadakat vinni.

Hic Adamus Kende retulit horum Germanorum intentionem esse transeundi ad vajvodam Transalpinum, qui viginti millia promisit adjungere his; sed non ut tantum, verum vix credimus sex millia eundem sistere posse, quinimo resolutus est, quamprimum ingressi fuerint Transalpinam, Danubium transfretet et Germanos in periculo deseret. Hoc modo referant suae Majestatis ministris nos ne incusent, quasi non transcripserimus. Et hoc est certum, quod vajvoda totam rem prodiderit et quicquid jam molitur, supremo vezerio belle constare et omnibus modis hanc militiam in periculum deducere allaborat.

A magyar szöveg ifj. Teleki Mihály írása; a latin más kézzel más papírra írva, kívül ez van rájegyezve: Salfemberg levelének másza, melyet a fejedelemnek küldött Erdélyben Kende Ádámtól. *)

Miként ígerte magát a havasalföldi vajda.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. máj. 5.

Ajánljuk Kglteknek szolgálatunkat.

(Megjelent a *Dipl. Alv. I. 119 l. a következő változásokkal, melyek az eredeti szerint így olvasandók:*)

119. l. 5. sor fel. küldetett helyett küldöttet.

» » 6. » » addendum helyett addenda.

» » 10. » » valakihez helyett valakikhez.

» » 22. » » szabadságtalanságunk h. szabadságtalanságinkban.

» » 26. » » remélhattuk helyett reménlettük.

» » 34. » » nyomorgattattunk h. nyomorgattatunk.

120. » 1. sor fel. hitelek helyett hitek.

*) Megjelent a Mon. Hung. Hist. XIV k. 88—89 l. megvan a hosszafalvi gyűjteményben is egy külön példányban.

- 120 l. 2. » » atyánkfiának helyett atyánkfiainak.
 » » 3. » » eljö-vetelég helyett eljö-vetelekig.
 » » 9. » » vervén után *az* pótlendő.
 » » 9. » » száraz helyett száradt.
 » » 15. » » feljebb után *is* pótl.
 » » 18. » » volt helyett vala.
 » » 19. » » neheztelésünkre helyett neheztetésünkre.
 » » 23. » » leküldött helyett leküldte.
 » » 24. » » accipialtunk helyett concipialtunk.
 » » 28. » » semmi után *veszedelem* pótl.
 » » 30. » » neheztellettek helyett nehezteltek.
 » » 32. » » bennforgott helyett benne forgott.
 » » 37. » » midőn az után *conferentiariusok* pótlendő.
 » » 38. » » könnyebbséget helyett könnyebbségét.
 » » 38. » » reméltettük helyett reménlhattük.
121. » 6. » » német helyett magyar.
 » » 17. » » az nagy helyett ez nagy.
 » » 18. » » reánk után *is* pótl.
 » » 20. » » törvényeinkben helyett törvényünkben.
 » » 21. » » fejedelminket helyett fejedelmink.
 » » 22. » » megtartották helyett megtartattak.
 » » 22. » » kellett helyett kellett.
 » » 25. » » időkből helyett időben.
 » » 27. » » hadban élé *olyankor* szurandó.
 » » 28. » » vitték helyett vitették.
 » » 36. » » tractánk-é helyett tractának-é.
122. » 22. » » akarák helyett akarták.
 » » 27. » » executio helyett exactiót is.
 » » 29. » » kárvallásunk helyett kárvallásink.
 » » 31. » » emtékezet helyett emlékezet.
 » » 36. » » kívántunk helyett kívántuk.
 » » 36. » » óhajtotta helyett olajozta.
123. » 4. » » inseráltatni helyett iteráltatni.
 » » 11. » » eleikben helyett elejekben.
 » » 11. » » memorealénknak helyett memorialénak.
123. » 19. » » ezután helyett azután.
 » » 21. » » bocsátották helyett bocsátattott.
 » » 26. sor fel. küldött helyett küldetett.

123. l. 28. » » levelének helyett leveleknek.
 » » 29. » » azután helyett azolta.
 » » 31. » » patentiával helyett patientiával.
 » » 33. » » ellenállhattak helyett ellene állhattanak.
 » » 34. » » szégénység helyett szegénység.
 » » 35. » » németben helyett németekben.
 » » 35. » » horvátban helyett horvátokban.
 124. » 1. » » keveses helyett kevés.
 » » 19. » » mulasssák helyett mulaszszák.
 » » 20. » » szál-nunk helyett szállanunk.
 » » 21. » » onnan helyett onnét.
 » » 22. » » kívánnunk helyett kívánunk.
 » » 35. » » conferentariusoknak helyett conferentarius
 uraknak.
 » » 38. » » pediglen helyett pedig.
 125. » 15. » » küldettek helyett küldöttek.
 » » 16. » » és hiányzik.
 » » 21. » » következhezzék helyett következék.
 » » 22. » » más akárkinek helyett másnak senkinek.

A befejezés pedig következő:

Ezek után éltesse Isten Kglket jó egészségben. Szeben.

5. Maii anno 1686.

Kgltek attyafiai, szolgálai.

Nemes Erdély országának az mi
 kglk urunk ő nga mellé deputál-
 tatott úri s fő renden levő depu-
 tatus rendei.

Külszím: Spectabili ac magnifico, generosis item prudentique ac
 circumspecto Joanni Haller de Hallerkő consiliario intimo; Sigis-
 mundo Perneszi de Osztopan aulae magistro celsissimi domini princi-
 pis; Matthiae Milesz civi ac senatori civitatis Cibiniensis et Michaeli
 Inczédi de Várad aulae dictae suae celsitudinis principalis praecipuo
 ex familiaribus legatis ad sacratissimam Romanorum imperatoriam
 Majestatem solennibus, dominis et amicis nobis benevolis.

Két példányban, egyik az *eredeti*, mely a három nemzet pecsét-
 jével volt lezárva, másik egykorú másolat, rájegyezve: Erdélyből Nagy
 Pál uram által küldött levél mássa. 1686. Pünkhk 5.

Jegyzet: Az eredetiben igen sok hely titkos írással, mi azonban
 jelenleg nem volt visszaadható.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. május 10.

Bécsi követeknek.

Nagy Pál atyánkfia által tudósítottuk Kglket mindenekről, az leküldött punctumokra is resolváltunk, mint mehet el, nem tudjuk. Safenberg general követjét küldte urunkhoz ő nagához, hogy őtet ő felsége azért küldte be Erdélyben a vele levő haddal, hogy ő naga az egész ország hadát vegye fel, conjungálja magát vele s fogjunk a török ellen való operatióhoz, provideáljunk mindenik fél hadnak való élésről és minden hadi apparatusról. Vele vagyon Csáki László is, ki is azzal kérkedik, hogy erdélyi fejedelemségre jó és hogy Szeben alá jönek. Mi lesz ennek vége, isten tudja; az bizonyos, hogy mind ezek az ő felsége resolútiói ellen vannak. Mi az punctumokra úgy resolváltunk, hogy reánk panasz nem lehet, úgy is admaturáltuk, ha be ne jőjjenek a kívánt terminusra megérthették volna. Már elvárjuk, mire megyen ott a dolog; addig magunkat nem praecipitáljuk, hanemha egész kételenség viszen reá bennünket. Ezt Kgltek így declarálja a keresztyén királyok fejedelmek residensinek is, hogy ha mire kinteleníttetünk fakadni, nem is leszünk az oka, mert az ő felsége kívánságiban annyira mentünk, panasza nem lehet ő felségének.

Fő vezér azt parancsolta, Munkácsot segítsük meg; nem cselekedtük. Tökölyi uram török tatár hadakkal ezen akart által menni, nem engedték, sőt megírtuk neki, ne jőjjön, mert fegyverrel is resistálunk. Ezt érdemeljük-e érette? A Temesvár s Várad megvétele után való declaratio ígértetik a punctumokban, már benn vannak az országban s török ellen felülni kényszerítenek. Csákit is, hogy praejudiciumunkra nem praeficiálják és hogy Erdélynek semmi kárt tenni meg nem engedik. Ő is benn van az országban s az pusztá föld maradott, valahol eljöttek eddig. Inmár provocálják ellenünk mind a fővezért, mind a tatárt, mind Tökölyt, mind a szerdárt. A mitül féltünk, hazánk sedes bellivé leszen, már is az szerdár közelít hozzánk mind törökkel tatárral. Azonkívül is soha el nem hitethetők az portával, hogy a quartélyt nem mi adtuk, annál inkább nem hiszik már, hogy mi nem híttuk és így inter incudem et

malleum veszedelem követ bennünket, ha isten nem könyörül rajtunk.

A mint látjuk, ezek mi velünk tractálni is akartanak, vagy hogy csak praetextus, de mi nem tractálunk velek, holott már is az ő felsége resolútiói ellen cselekesznek. Ha azért ott Kgltek concludálhat, legyenek rajta, revocáltassanak rólunk mennél hamarébb.

Rójegyzve : Bécsi követeknek Szebenbül 10. Maji 1686.

Komáromy kezeírása.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. május 11.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae par-
tium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Spectabilis, magnifice generosi, item prudens ac circumspecte fideles nobis synceredilecti, salutem et gratiam nostram!

Naponként szertelen nevededvén szegény hazánkon az már régtől fogván rajtunk forgó szorongattatások, mostan miben légyenek dolgaink, becsületes tanács uri és főrendű deputatus híveink Kglteknek megírván, bőségesen declarálták is, melyekre mi is magunkat mindenekben relegálván, parancsoljuk kegyelmesen, hazánk javára szolgálható minden dolgokat igaz hazafiúsága szerint hűségesen munkálkodni igyekezzenek. Eisdem de reliquo gratiosi propensi manemus. Datum in civitate nostra Sonicali Cibiniensi die 11. Maii anno 1686.

M. Apafi m. p.

Mi úgy informáltatunk, az hol azon hadak járnak és mulatnak, egyéb kártételeken kívül a zöld vetéseket kaszálják, étetik s vesztegetik, melyre nézve is az szegénység utolsó veszedelméhez közelít.

A lap alján a jobb szélén rá jegyzve : Bécsi követeknek.

Külczim : Spli magco grosis, pruden. et circumspecto, Ioanni Haller de Hallerkő, consiliario nro intimo, Sigismundo Perneszi de Osztopan aulae nrae magro Matthiae Milesz cittis nrae Cibiniensis consuli et Michaeli Inczédi de Varad ex praecipuis aulae nrae familiar, legatis

nr̄is solennibus ad sacrm̄am Romanorum imperatoriam Mattem et fidelibus nobis sincere dilectis etc.

(Eredeti. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686 május 31.

Michael Apafi stb.

(Megjelent a *Dipl. Alv. I. 168 l. a következő változásokkal, melyek az eredeti szerint így olvasandók:*)

168. lap. 14. sor fel. prudentes helyett prudens.

» » 14. » » circumspecti helyett circumspecte.

» » 15. » » Nobis után *sincere* pótlendő.

» » 16. » » ez helyett az.

» » 21. » » eltöltött helyett gyakorlott.

» » 23. » » obsidiálni helyett obsideálni.

» » 30. » » való helyett való.

» » 30. » » lételeket helyett léteket.

» » 30. » » ellenünk helyett ellenek.

» » 31. » » legyen helyett leszen.

» » 32. » » az helyett ez.

169. » 8. » » pediglen helyett pedig.

» » 12. » » tött helyett lett.

» » 12. » » devotióink helyett devotióink.

» » 22. » » csendesítésekb̄n h. csendesítettésekb̄n.

A 170. lap 25. sora után pótlendő a mulatják után: Érkezek azonban die 26. Aprilis költ Kgltek levelével azon debreczeni ember, kit Kgltek küldött hozzánk, induló félben lévén ez expeditionkkal emberünk. Nem kételkedünk, Kgltek szorgalmatossan viselt munkájában; ezután is Kgltek, el ne mulassa. Az mint már sok ízben megirtuk Kglmeteknek, mind az ő felsége resolútiói, mind az Kgltek tudósításai bennünket jó reménységgel biztatnak, de az ide alá való officéri is ő felségének szép színek alatt minden gonosz dolgokat elkövetnek rajtunk, az mint feljebb megirtuk: melyhez képest micsoda remínségünk lehessen az ő felsége resolútióhoz, Kgltek is állalláthatja.

Az havasalföldi vajdának egynéhány ízben hallottuk mi is az töröktől pártolkodó szándékát és az ő felsége vitézinek

oda való igyekezeteket is; de az mint az dolgok mutatják, csak szín és paetextus lehetett mindkét részről, mert az mint bizonyosan hozták, nemhogy az vajda erre közelítene, sőt inkább az Duna felé ment; csak azt várja, mint lészen ezeknek kimenetele s mindjárt megyen az török mellé. Az ő felsége vitézinek is ha oda való szándékok volna, ennyi insolentiákat ez országon el nem követtek volna, sőt inkább az mi keresztényi devotióinkat s patientiánkat becsülettel respectálták és repraesentálták volna. Annak az nagy embernek is, ki felől Kgltek ir, titkos mondása csak oly praetextualis szép szó lehet és lészen, annak az parancsolatnak is olyan gyümölcse, mint az eddig lött szép oblatiónknak.

Az szemrehányás Tökölyi uram iránt csak garázda-keresés lehet, mert nemhogy véle való egyességünk volna, de mint azelőtt is írtuk, igen sok szenvedéssel vagyunk miatta, mert az portán minden utakon módokon bennünket vádolni nem szűnik. Azonban ő is birodalmunk egyik széliben holmi kóborlókkkal quartélyoz, kik ellen is az töröktől való félelem miatt még eddig patientáltuk magunkat, félvén attól, sedes bellivé ne tegyék szegény országunkat, melynek eltávoztatását ma is minden módon szorgalmatoskodjuk.

Nem kevésbé szomorított eleitől fogván bennünket és szomorít ma is, hogy az ő felsége eleiben terjesztett instantiánknak mindeddig is semmi foganatját nem érezhettük, sőt inkább illudáltattunk azokban is szertelen kétséggel okoztatván.

Nem tudhatjuk, mi haszon lett volna benne, ha az inquisitióinkat felküldöttük volna, mert csak az gyengébb informatióink is ellenkezőre magyaráztatván, magunk is böcs-telenítettünk azokban; nemhogy kétség férhetett volna pedig vagy férhetne azok iránt lött panaszinkhoz, de mint oly szertelen insolentiáknak, melyek ezután sokkal többre nevedkedtek, declaratióját nem is követhetnők, sőt most újabb quartély exactiójával Máramarost, Kővárvidékét, Kraszna és Szolnokvármegyéket kezdték aggraválni.

Szükséges ezt is Kglteknek, az hol illik, declarálni, Scherffenberg azt izente nekünk, ő reá bizattattanak az mi dolgaink cum legitima plenipotencia, sőt az ő felsége specialis commissiója is vagyon nálla nekünk szólló, de azt kezünkhez

nem küldte, az tractára pedig offerálta magát, de mint lehessen véle tractálnunk, által nem láthatjuk, holott mi Kgltek által az ő felsége méltóságos udvarában kezdtük az tractát s attól is kívánunk már recedálni, nem is tudhatván már az sok plenipotentia között, melyiknek és mi formában kellessék hitelt adnunk, hogy tovább is ugy ne frustrálódjunk, mint az pater Dunod s Karaffa plenipotentiaájával.

Az uj ide alatt levő generál azt irta, azért küldették őket ide be, hogy az császár ő felsége azt hallotta, hogy az török Tökölyt akarja erdélyi fejedelemségre behozni és az mahumetismusra erőltetni az országot s azoknak orvoslására jöttek; Csáki pedig külömb-külömbféle tenoru patenseket kezdett birodalmunkban folytatni, úgy is mindenfelől ellenkezőkkel okoztatunk. Kgltek azért stb. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 31. mensis Maii anno 1686.

P. S. Betlen Miklós uram innen s onnan is az generális embere micsoda követségben munkások, Kglteknek küldött párokból megértheti.

M. Apafi m. p.

Külczim: Spli magnifico, gener. pruden. et circumspecto, Ioanni Haller de Hallerkő, consiliario nro intimo; Sigismundo Perneszi de Osztopan aulae nrae magistro; Mathiae Miles senatori cittis nrae Cibinensis et Michaeli Inczédi de Varad ex praecipuis aulae nrae familiar. legatis nostris solennibus ad sacram Romanorum imperatoriam Mattem etc. Fidelibus nobis sincere dilectis.

(*Eredeti.* Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. május 31.

Paria literarum celsissimi principis Transylvaniae dni dni nostri clementissimi.

Michael Apafi dei gratia stb.

Spectabiles magi stb. Licet superioribus diebus per spectabiles nostros de insolentiis militum caesareanorum tam oralem quam literalem acceperimus informationem, tamen quia post devastationem aliquot florentissimorum comitatum non eadem cessant, verum augentur, placuit denuo modo subsequenti vos certificare, jam eo res devenit, ut dns Scheffemberg Claudiopolim (seu Clausemburgum) usque

intraverit et ibi castra fixerit, quod in aliam partem interpretari non potest, nisi ut has provincias in sedem belli faciant ac ita penitus perdatur; et merito hoc veremur, quia sersaschier Turcarum cum numerosissimis copiis in finibus regni hujus est, magnus etiam vezerius appropinquat infallibiliter, qui jam armadam suae Majestatis caesareae ineditullio quasi regni hujus esse scientes festinant et certo certius nostras ditiones intrabunt, quomodo negotia succedent, est in decreto divino.

Tanto regnicolae sunt in metu perculsi, ut incolae circa Samasium, Marusium et Küköllő omnes aufugerint et securitatem vel in fortalitiis vel in alpibus posuerint, ordo vero militaris in campo est.

Dolemus valde, quam licentiose milites suae Majestatis magnam regni partem devastaverint, nec possumus negotia combinare, quia resolutionibus suae Majestatis acta militum omnimode contrariantur. Accomodatio nostra plurimaeque in rem cristianam oblationes ac cristiana devotio nihil prorsus hactenus ponderarunt, licet tantas injurias dolenter quidem, tamen patienter hactenus tulimus expectantes vestram realem informationem et redditum. Jam vero tantam regni ruinam ulterius oscitanter intueri non possumus, cogimur ea sequi media, quae in nostri et regni defensionem proficua videbuntur. Ex quo etiam dñus Scheffemberg castris caesareis professus est injurias toties illatas per eundem dñum generalem mederi allaboravimus, primo fideles nobis dilectos Michaellem Daniel et Sigismundum Balintith, de praesenti vero Nicolaum de Betlen iterum Sigismundum Balintith ad operationem ejusdem negotii expeditimus.

Dum haec vobis scribentur, ex binis intelligimus informationibus Ladislaum Csakium aliquot centenis militibus castellum Gyalu invadere voluisse, ubi praesidarii armis in sui defensam utentes non absque ambarum partium periculo res est sopita et finita. Ex his et aliis quamplurimis occurrentiis et comminationibus quid boni potest sperari? Ita sciant quod tota terra campestris est desolata et oppidum Dés domusque ibidem parochiales, Torda, Kecze, Gerebenes, Györgyfalva, Szamosfalva, Boncida, Katona, Öss, Sz.-Péter,

Suk, Kékes, Máté et alia loca quamplurima cum curiis magnatum et templis sunt exhausta et depraedata, multosque pagos combusserunt et in cineres redegerunt. Judicet vel mediocris considerationis homo, nonne haec omnia summae sunt injuriae? Nos vero ob respectum suae Majestatis tantas revolutiones pertulimus, aliter poteramus multis ob stare. Jam expectamus ultimariam dñi Scheffenberg resolutionem per Nicolaum de Bethlen fiendam, et si ea, quae hactenus fuerunt, et in posterum facient, armis defensivis uti necessitabimur, quia omnibus scriptis et dictis eorum acta adversantur; videmus nullum nostrae devotionis esse respectum, sub specie amicitiae omnem hostilitatem exequuntur.

Iteratas a vobis accepimus informationes de reali in nos suae Majestatis propensione, sed omnibus articulis (quos jam ratos arbitrabamur) officiales suae Majestatis sunt contrarii. Quicquid adhuc a sua Majestate sacratissima per vos sollicitavimus, non vel unius instantiae effectum vidimus, vel cum Debrececiensibus quid actum sit, non vos latet, denuo ipsis minatur quod clementiam suae Majestatis imploraverint (quam etiam bis obtinere videbantur) talis fuit fructus, ut ii qui Viennam iverant, cur eo iverint, per dñum Karaffa vehementissime sunt castigati. Omnes inquisitiones habemus paratas, sed eas ad vos mittere sponte praeterivimus, videntes nec minoris considerationis nrae instantiae aliquem meruerunt locum, de praesenti etiam comitatus Maramaros, Kraszna et Szolnok ac Districtus Kőváriensis nobis exactionibus et quartiriis onerantur. Considerandum et hoc dñs Scheffemberg hoc nobis nunciat, quod nostra negotia sunt ipsi commissa et habeat plenipotentiam a sua Majestate nobiscum tractandi et quod habeat literas suae Mattis nobis sonantes, quas tamen nobis non adhuc transmisit, interim se ad tractatum obtuli quod quomodo sequamur, impossibile videtur, dum per vos in aula suae Mattis orsi sumus negotia, unde nec recedemus, nec scimus jam inter tot plenipotentias distinctionem facere, et quo patris Dunod et dñi Karaffae plenipotentis sumus frustrati, fidelium nostrorum Debrececiensium negotia iterum vobis recommendamus, credimus vos et in eo operaturos, nec aliquam sentiant jam securitatem et protectionem.

Dñus Scheffemberg duo a nobis desiderabat fortalitia, ut praesidio caesareo ea firmaret, sed neutiquam hoc fecimus, nec faciemus nisi nos et totum regnum perdere velimus.

Idem dñus generalis scribit, quod sua Mattas Transylvaniam contra Turcas et Tökölyium (ne scilicet ipse in principem inferatur et ne regnum mahumetismo inficiatur) vult protegere, Ladislaus Csáki autem contrarias emittit patentes; haec omnia suae Majestati sacratissimae et inclitae conferentiae per vos innotescere volumus, quibus denique gratiam nostram in omne tempus confirmamus. Datum in civitate nostra Saxonicali Cibiniensi 31. Maji 1686.

M. Apaffi.

(Egykorú kézirat. Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1686. *junius* 2.

Nos Michael Apafi dei gratia stb.

Noha minden időben is szükséges ugyan minden isten ellen való vétkes cselekedeteket minden rendeknek távoztatni, még hunnyakban (?) és békességes állapotjakban is, de sokkal inkább az hadakozó embereknek, kik minden szempillantásban is életeknek vége felől bizontalankodnak, mely noha egyéb időben is köz szokott lenni az istennek titkára nézve, de az emberekre nézve közönségessel alkalmatosság az hadakozásban forgó rendek között. Mivel penig az jó rend lévén minden dolgoknak is lelke és semminemű társaság a törvény és illendő fenyíték nélkül jó véggel meg nem állhat, istent híván segítségül, hogy felvett igyekezetünk mind hazánkban s távoljabb is hadainkkal való megindulásunkkal is kívánt boldog célját annál inkább jobb módjával elérhesse: ez alább megírt közönséges edictumokat kiadni szükségesnek ítéltük. Melyhez képest minden rendbeli hadaink és híveink ez alább specificálandó büntetések alatt alkalmaztassák és tartóztassák magokat.

Következnek e szerént:

1. Amaz istent ő felségét méltó büntetésre indító halásra rettenetes káromkodó szitkok, úgymint: ördög atta, teremtetete, ördög lelkű, ördög hűfű és egyéb hajat felborzasztó

káromkodások senkitől ne hallassanak, egyébiránt valakitől olyan hallatik, minden kegyelem nélkül kövel veretik agyon.

II. Minden emberek szekerei a szekérmesterek rendelése szerint járjanak, egymásra szekereket ne hajtás, egymást ne confundálják; legfőképpen pedig álgyus munitiós szekereket az útból ki ne verjék és azokat meg ne akadályoztassák szekereknek elvagdaltatása és rajtok levő egyetmásoknak felprédáltatásoknak alatta: hogy pedig az erős az erőtelenebbet meg ne nyomorítsa, kívántatik az igasságot az iránt is szeme előtt viselje a fő szekérmester. Valakinek pedig szekere eltörik és az út szoros volna, hogy mellőlle el nem mehetnének különben, hanemha kivetnék az eltörött szekeret az útból, azt senkinek meg ne engedje szekérmesterünk, hanem mindjárt a több szekeresekkel csináltassa meg és állassa helyre, hogy egy szegény legény is kárt és fogyatkozást ne valljon.

III. Az megszállásban kiki azt az rendet és helyet tartsa meg, valamelyet az tábornester mutatand, egyébiránt a ki ez ellen cselekeszik, megpálcáztatik érette; úgy az utazásban is kiki azt az rendet kövesse, az melyet fő generalis uram mi akaratunkból parancsol az elébbeni büntetés alatt.

IV. Az táboron kívül hálai senki ne merészeljen, hanem minden ember estvére betakarodjék, mert meghal érette.

V. Mikor a tábor meg akar indulni, senki zászlója alól sáknányra ki ne menjen, hanem kiki zászlója alatt járjon és azt el ne hagyja a tábornak szállásáig, akkor osztán a merre a fő strázsamester mondja, arra menjenek sákmányolni, egyébiránt aki ez ellen cselekeszik, elsőben lovától, fegyvereitől megfosztatván, megpálcáztatik, azután ha ugyan azt követi, meghal érette.

VI. Zászlóját kiki kapitánya, ispánja vagy hadnagya szállására kísérje és annak híre nélkül sákmányra ki ne menjen, akkor is csoportosan járjon és a kit eleiben rendelnek, attól hallgasson, mert keményen megpálcáztatik.

VII. Senki reggel az táborból Jézus kiáltás előtt ki ne menjen, mert mindenétől megfosztatik. Estve pedig Jézus kiáltás után senki ne lövődezzon és zenehonát ne indítson, mert meghal érette. A korcsomárosok is bort árulni vagy mások

ott innya meg ne próbálják, mert boroknak fenekei kivágat-
tatnak, az ott ivók pedig megpálczáztatnak.

VIII. Valaki sákmányra megyen, lovat, kabolát, fejér ruhát, egyéb házi eszközt és ruházatot el ne hozzon, szegény embert ne fosztogasson, ne sanczoltassan, kastélyokat, udvarházakat, falukat, malmokat, méheket, templumokat, praedikátorok házait, czintermeket, vagy templom kerítésit, temetéseket, scholát fel ne verjen, reájok ne szálljon, oda takaríttatott szegénység javait ne háborgassa, fel ne gyujtsa, mert minden kegyelem nélkül meghal érette.

IX. Kopjáját senki szekeren ne hordozza, hanem kezében tartsa, arra szorgalmatos gondot viseljen, zászlója alatt járjon, szélyvel ne maradozzon, se oldalfélt serege kívül ne járjon, sem elől, ha oda nem rendeltetik, el ne menjen, mert megpálczáztatik érette keményen, a kapitányok is, hadnagyok is arra szorgalmatos gondot viseljenek, hogy alattok valójok zászlójok alatt járjanak, szélyvel tisztességek vesztese alatt ne bocsássák.

X. Senki a táborra jövő s menő szegénységet, de anynyival inkább a kik élést hoznak akár pénzre vagy egyébkint, úgy a kik a táboron hol mit árulnak is, megtartóztatni avagy töllök erővel elvenni s megfosztani ne merészeljék, mert halál lesz büntetése.

XI. Haragból senki az táboron fegyvert ne vonjon, mert keze vágattatik el. Azonban nappal is a táborban, kivált a mi sátorunkhoz közel a lövöldözés meg nem engedtetik, hanem aki puskáját akarja próbálni, menjen felfelé, ha a pálczát el akarja kerülni; ha pedig akárki akármikor akár puskával akár más fegyverrel embert sebesít, annál inkább öl, halállal büntettetik meg, ha mi egyéb kárt teszen peniglen fegyverrel, meg kell fizetni.

XII. Lovas szekeret a ki seregivel elérkezik, megengedtük, hogy az urával együtt szállhasson meg, ökrös szekerek pedig a tábor előtt vagy utánna, a mint az alkalmatosság hozza és a mint a mi fő szekérmesterünk rendeli, úgy járnak, és kinek kinek az ott levő emberei főszekérmesterünktől hallgassanak, azok mellett senki is, a ki nem oda rendeltetett katona, ne járjon, mert ha ki ezt cselekszi, elsőben megpálczáztatik, ha másodszor is, meghal érette.

XIII. Ha valaki erőszakot teszen, feje vétetik, ha ki szabad személylyel paráználkodik, az akasztófa alatt keményen megpálcáztatik, ha pedig azután is azont cselekszi, meghal érte.

XIV. Valaki legkisebbet is lop, meghal érte.

XV. Szolga urát, valameddig az hadakozás tart, akaratja kívül el ne hagyhassa, ha ki pedig elszöknék, akármely zászló alól is kiadattassék, kit is ha az ura akar, felakasztathat, érte, úgy senki is a maga zászlója alól más zászló alá ne menjen, mert meghal érte.

XVI. Valaki előtte járójára támad, megöletik érte.

XVII. Senki sallag vardakra (*salva guardia*) támadni, vagy a mi s generalisunk ő kegyelme oltalom és úti levelünket semmiben tartani ne merészelje, sirjokat felbontani, halottokat megfosztani fel ne tegye, mert meghal érte. Hanem valamely kastélyban, udvarháznál, városnál, falunál vagy embernél afféle leszen, annak mint fejedelmek és generalisok levelének engedelmeskedni kiki tartozzék.

XVIII. Ha az útban az ellenség valamely sereget megütne, az más sereg azért rendit meg ne bontsa, hír nélkül meg ne forduljon, confusiót, zürzavart ne csináljon, hanem várjon a mi, vagy fő generalisunk, vagy fő kapitánya, ispánja parancsolatjától, ha ki ez ellen cselekszik, meghal érte.

XIX. Táborunkban való beszállásnak idején minden seregnek előjárói erre szorgalmatos gondot viseljen, hogy gazul kiáltozva, nyargalva senki be ne szálljon, hanem szép csendesen egyik sereg a másiknak elébb való beszállását megvárja és szép renddel úgy szálljon be kiki; egyik sereg a másiknak mutatandó helyében ne szálljon, hanem azzal elégedjék meg, az melyet tábornesterünk mutat. A mely tisztviselő ez ellen cselekszik, tisztitül megfosztatik s táborunkból kiűzetik.

XX. Minden hadnagy az alatta valókra oly szorgalmatoson vigyázzon, hogy híre nélkül senki sohuvá ne járjon, kinek sátorát, kalyibáját ottan ottan meglátogassa, ha valakit megtapasztal, hogy híre nélkül ment ki, visszavárja s megfogja s kapitánya kezében vigye, a pedig a mi, vagy fő generalisunk kezében; azt is megvigyázza, ha kinél feljebb meg-

tíltatott marhát és eszközt talál, megfogván, kapitánya eleiben vigye, az pedig az mi kezünkhöz vagy fő generalisunk kezéhez.

XXI. Valaki falut, várost vagy házat gyújt akaratja szerint, megöletik; ha történet szerint, annak javaiból vagy a káros elégettetik, vagy ha derekas égés következik és többek is károsodnak érette, annak javai confiscáltatnak, maga törvény szerint büntettetik érette; a ki pedig a táborhelyt felgyújtja és a tábor helyén levő tüzet meg nem oltja, megpálcáztatik.

XXII. Hamis hírt senki ne költjön, a tábort ne ijesztsze, hanem a ki mit hall, kivált a tábor ártalmára valót, feje elvesztése alatt tartozzék tisztviselőjének megmondani.

XXIII. Mások quartélyára senki ne szálljon, oda sákmányolni ne menjen, mert meghal érette. Senki is szállásokra felírt neveket le ne törölje, mert megveretik érette.

XXIV. Ha az ellenségnek valaki csak legkisebbik dolgában is kedvezne, vagy colludálna vele, avagy annak az mi, vagy fő generalis uram híre nélkül irogatna, meghal érette.

XXV. Ha valaki követeket vagy postát olyat találna, az ki az ellenségtől mihozzánk jönnie, vagy olyat, a ki onnét mihozzánk szöknék, vagy egyéb utazó embereket is senki ne háborgassa, sőt táborunkban bekísérje. A ki ellenség levelét intercipiálná, fel ne szakaszsa, hanem kezünkben hozza; a ki rabot fog is, ne duggassa, meg ne sanczoltassa, hanem a mi, vagy fő generalis uram kezéhez hozza, a kik ez ellen cselekesznek, kegyelem nélkül meghal érette.

XXVI. Valaki tolvajlásban találtatik, reá bizonyosodik, kegyelem nélkül meghal érette. Ha pedig afféle dolgot meghallana, a káros ember kérésére tolvaj után nem menne, azt meg nem fogná és fő generalis uram kezéhez nem hozná, mint orgazda, az is hasonló büntetéssel büntettetik meg.

XXVII. Valaki a munitiós szekerek és egyéb lövő szerzősök körül, az kinek azokhoz közli nincsen, Jézus kiáltás után főképpen éczakának idején találtatik, megpálcáztatik.

XXVIII. Minden rendek és seregek, valakik táborunkban vadnak, ugymint vármegyék, székel és szász székekben levő vitézek, hópénzes katonáink, gyalogink miutánunk tekintetes, nemzetes Széki Teleki Mihály fő generalisunktól függ-

jenek, ő kegyelme után peniglen kapitányoktól, hadnagyoktól hallgassanak, valamit az nekünk való szolgálatban fog parancsolni, engedelmességgel fogadják, tisztviselőket megbecsüljék, a tisztviselők is egymást becsületben tartsák, egyik az másik tisztiben magát ne ovossa.

XXIX. Minden hadnagy kapitánya mellett seregben járjon, hogy inkább alattavalóit minden szállongástól megtartóztathassa és az szükségnek idején az kapitányt s hadnagyot ne keressék, hanem a szolgálatra készen mindenkoron előállhasson a katonákat az hadnagyok az zászló alól nyaralóldzásra, csudálkozásra ne bocsássa egyik sereget a másiknak eleiben vagy utána. Ezeket tisztességekre, becsületekre parancsoljuk a tisztviselőknak.

XXX. Az úton való menetelben vagy a tábornak veszteglésében is sas vagy nyúl után, akármiféle vad és madár után ne rivolkodjék és ne futtasson senki is, hanem a kinél agár leszen, üzesse az.

XXXI. Az seregből hátra maradni senki ne merjen az dulásért, tolvajlásért, mert meghal érte.

XXXII. Az fő profont és élésmesteren kívül semmi éléssel szabados ne legyen, hanem táborunk szükségére valahová mü, vagy fő generalis urunk mit parancsolunk, minden helyekből igazán beszolgáltattván az élést, úgy rendelje a profontmester, hogy mindeneknek magokhoz egyenlő szükségek betelvén, senki meg ne bántódjék és fogyatkozzék élésből.

XXXIII. Senki sem készülőt, sem felülőt sem dobbal veretni, sem trombitával fújtatni a táborban ne merészeljen, hanem az mi dobunkhoz és trombitánkhoz tartozzon minden. A felülőt mindazonáltal ha mi megfútatjuk, szükség minden seregekben megfútatni vagy veretni, hogy meunél hamarébb összevgyülhessenek, de készülőt fútatni nem engedtetik az lovasoknak.

XXXIV. Strásáját ha ki rendi szerint elmulatja, abban igazán el nem jár, meg nem állja, igaz okot, mentségét nem adhatja, megöletik érte; hogy ha peniglen el találna alunni, annak büntetése álljon az strásamestereken.

XXXV. Az artellariae magistertül függjön mind az, valaki az munitio mellett vagyon, mind a gyalogok s mind a pat-

tantyusok, úgy hogy baromból meg ne fogyatkoztassa a munitiót, sem alatta valókat élésből, sem pedig az barmokat; valakiknek parancsol s meg nem fogadják, szabados büntetése legyen fő gondviselőjöknek rajtok.

XXXVI. Az piaczkok állapotja hogy jó karban legyen, minden a vásárbírótól függjön, úgy hogy sem az vevő ne vegyen, sem az adó ne adjon semmit a vásárbíró limitatiója, híre nélkül. Az mészárszékeknek, korcsomárlásoknak hasonló rendben observáltassék; kit mire rendel az vásárbíró, ahöz alkalmaztassa magát minden rend. Ha ki pediglen erővel mit elkap és vonszon, keze vágatik el, ha nem accedál gratia.

XXXVII. Valahol a tábor megszáll, sem hadnagy, sem kapitány a mi, vagy fő generalis uram hírünk nélkül semmi lovasat sohová ne küldjen vagy bocsásson, hogy valami derék veszedelem afféléből ne legyen, hanem kiki becsületi alatt zászlója alatt találtassék.

XXXVIII. Ha kinek mi injuriáltatása leszen, kardot érette ne vonjon, sem senki előtté járójára sem tisztviselőjére ne támadjon, mert meg kell érette halmi, hanem hadi bíránk előtt prosequálja.

XXXIX. Minden seregek előttök járói és tisztviselői szorgalmatosan reá vigyázzanak, hogy az tábornak megszállásakor a vitézlő rend a nyeret mindjárt le ne szedje, hanem ha csak két óráig is várakozzék és azalatt a terhet lerakván, azután kimehetnek sákmányolni; de az kapitány vagy hadnagy egyszersmind a sereget ki ne bocsássa, hanem negyed vagy feljebb harmadrészt, kikkel jó vigyázó előttékjártót bocsásson el, hogy az sákmánylókat megszakadozni ne engedje, midőn egy része sákmányol, a más része vigyázzon, visszajövet is szép csendesen egy seregben jöjjenek egymásra vigyázzanak, egymást a terhelésben segítsék. Ha valakik meg nem tartják, ha kapitány vagy hadnagy leszen vétkes, a kapitány gyalázatosan megvállik tisztitól, az hadnagy meghárompálcáztatik (*így!*), ha közlegény, keményen megveretik először, másodsor is, ha pedig harmadszor is azt követi, megöletik érette.

XI. Az szőlőkben való kártétel is megtiltatik, valaki azért a szőlőt szedi, pusztítja, elsőben megveretik, másodsor

is, harmadszor is ha ugyanazt követi, meg kell érte hahni, hasonlatosképen az kik az vetéseket vesztegetik.

XLII. Az ki az hadak között hamis híreket formál, halott híreket tisztetek meg nem jelent, megveretik, a vitézlő rendek között pártolkodást, tumultust csináló ember megöletik. Ha ki mit ért olyat, hadnagyának, kapitányának és más előtte járójának tartozik megjelenteni, és ne másutt elébb czégérezni hasonló poena alatt.

XLIII. Az jelet mindennap éczakánkint az mint az strásamester kiadja, az élete vesztése alatt idegennek, hadunkban kívül valónak senki ki ne jelentse; ha ki az hadak közzé jó, megkérdezvén az jelt, ha nem tudja, megfogassék s fő strásamester eleiben vitessék.

XLIII. Valaki eltévesztett marhát talál, tartozzék előtte járójának mindjárást hírré tenni, sőt az táboron is megkiáltani, ha ki peniglen afféléket eltitkolna, nemcsak az marhát tartozik megadni, hanem affelet még annyival büntettetik meg minden kedvezés nélkül.

XLIV. Éczakának idején valaki lármát csinálna, löne, halállal büntettetik meg.

XLV. A hol könyörgést hallanak a táboron mind reggel és estve, reá gyűljenek, senki a Jézus kiáltáson veszteg ne üljön, veszteg ne feküdjék, hanem fennállva kiáltsa.

XLVI. A hol marha döglik a sátorok előtt vagy a táborban akárhol, a táborról messze kivonják és elvermeljék; valaki akármiféle marhát megölet, a ganéjját el vermelje és földdel betakarja, hogy a tábor meg ne büszödjék.

XLVII. Senki egyházi embert meg ne foszszon, meg ne verjen, mert meghal érte.

Végezetre peniglen hogy isten ő felsége feltett szándékunkban és előttünk álló dolgainkban boldogítson, kívántatik gyakor buzgósággal és töredelmes szívvel istenünket segítségünkre hínunk, hogy ő felségétül is áldást és boldog előmenetelt várhassunk édes hazánkban, melyre segéljen mindnyájunkat is szerencsésen ő felsége. Datum in civitate nostra Cibi-niensi die 2. Junii anno 1686.

M. Apafi m. p.

(P. H.)

Kivül: Edictum militare pro a 1686. et comitatu Szolnok Interiori etc.

(Eredeti. Gróf Teleki Miksáné levéltárából. Más er. péld. Orsz. Lev tár.
Tört. Eml. *de et sede Siculicalí Maros*-nak szóló.)

A. 1686. die 14. Junii Bécsben expediált levelek catalogusa.

Sub litera. A.

Római császár ő felsége urunknak szóló levele 24. Martii.

Scherffenberg plenipotentiája 28. Martii.

Scherffenberg levele 22. Maii.

Responsio iterata comitis Scherffenberg 23. Maii.

Sub litera B.

Scherffenberg grálnak urunk neve alatt 30. Maii.

Bethlen Miklós uramnak adott instructio 30. Maii.

Sub litera. C.

Resolutio ad puncta per comitem Jörger proposita 28. Maii.

Sub litera D.

Csáki László uram levele 26. Maii.

Scherffenberg generál levele 20. Maii.

Item ugyan ő nga levele 22. Maii.

Ugyan ő nga levele 25. Maii.

Illustratio legationis comitis Jörger 28. Maii.

Urunk neve alatt Scherffenberg grálnak 19. Maii.

Sub litera E.

Bethlen Miklós és Bálint uramék után irt levél 24. Maii.

Sub litera F.

Bethlen Miklós uram után irt commissio 22. Maii.

Sub litera G.

Scherffenberg 6. Junii költ punctumira 10 Junii. költ resolutio.

Scherffenbergnek urunk s ország neve alatt szóló levelek 10. Junii.

Gyulai Ferencz, Maxai Ferencz, Dersi István, Kovács István, Kerekes Péter uramék instructiója 10. Junii.

(A Gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv«.-ból.)

1686. jun.

Nemzetes Vida István uram nemes Erdély országában levő három statusoktól követségére való replica.

Ad 1-mum. Maga expediálván követ uram ő kime, hogy azon kegyetlenségek és hallatlan, szokatlan dolgokra való kifakasztások nem úgy találtattanak, az mint az vád az nemes statusok eleiben ment volt felőlünk.

Ad 2-dum. Hogy az faluk elosztásában ha fogyatkozás esett is, és hogy némely faluk s helyek rendkívül is terheltettek, nem tulajdoníthatni azt az vitézlő rendnek rendeletlen cselekedetinek, hanem hogy sok rendbeli requisitióunkra ezen darab földnek ispánjai és szolgabirái ki nem jöttek, s jó rendben az falukat nem vették, consequenter az vitézlő rendnek is ki nem adták, sőt némely falukat városokra, s erősebb helyekre recipiáltatni kényszerítettek, ki miatt az közelebb és jelen valóknak az elszökötteknek kellett terhet supportálniok.

Ad 3-tium. Hogy pedig nemcsak quartélyozásra, hanem rendkívül való hódolásra is, némelyek az vitézek közül kényszerítettek nékiek quartélyul esett falukat, az még eddig hírünkkel nem volt, hogy olyan kegyetlenséget valaki az szégyenségen elkövetett volna, hanem úgy tudjuk, hogy minden falu szabad akaratja szerint, ki mennyiben alkudhatott, az mely barátomnak volt elrendelve, praestálni kényszerítettett, nem nevezhetni azt excessusnak, nam volenti non fit injuria.

Ad 4-tum. Mgos erdélyi fejedelem ő nga és az nemes három statusok hiveinek s szolgáinak s kereskedő embereknek is fel s alá szabadon járni, közinkben is jóni útfok nem praecludáltatott, ennek utána is szabados fel s alá járásokban nem impediáltatnak, sőt ha oly dologban kívántatik assistentiával lenni et pro securitate majori, comitivával is kedveskedni el nem mulatjuk.

Ad 5-tum. Haszintén némely értetlen katonátul vagy hajdútul is (kinek panaszi előnkben nem jöttek) fosztások estek vagy az nemességet és szabad személyeket szabadságokban háborgatták volna is, nem mi tőlünk vagy, sőt nagy tila-

lommal az olyan excessusoktól megzabolázni parancsoltuk, ha penig történet szerint az olyanok estek volna, hirünkkel nem esvén, nem remediálhattuk, ha hirünkkel esik, az olyaténokat törvény szerint keményen megbüntetni el nem mulatjuk.

Ad 6-tum. Tudhatja azt az nemes ország, micsoda föld az, melyen quartélyozunk, ki elégtelen egész téli quartélynak supportálására, hogy ha deficiál, kérjük az nemes országot, az iránt ne nehezteljen dispositiót tétetni, ha pedig ez a quartély deficiálván, dispositio nem tétettetik, ha feljebb megyünk, nekünk vétkül ne tulajdonittassék.

(A Marosvásárhelyi levéltárban. Más. csomó.)

1686. július 1.

Sacrae caesareae regiaeque Mattis generalis campi maresalli locum tenens camerarius et unius regiminis peditum colonellus Fridericus comes a Scherffemberg.

Omnibus has visuris salutem, et quibus competit, obsequiorum promptitudinem. Posteaquam inaudietur certos e militia suae Mattis caesareae atque regiae Hungarica hinc inde vagabundos in Szilagy et vicinis ibidem locis varias exercendo insolentias comitatibus et itinerantibus incommodos esse, nunc vero et publica securitas et servitium suae Mattis caesareae et militaris ordo indispensabiliter exigat, ut quisque sub vexillo suo milites praedis autem et latrociniis inhiantes non secus ac manifesti patriae hostes extirpentur, eapropter demandatur et intimatur hisce quibuscunque et cujuscunque ordinis militibus, sive hinc ex castris, sive Szakmarino dilapsis, et uti dictum in Szilagy aliisque Transylvaniae confiniis commeantibus ut ad signa sua quisque quam tocius sese recipeant, sin vero praedas ulterius aut furta exercentes circumvagari depraehenderentur, dabitur comitatibus vicinis licentia et facultas ipsos tales persequendi, incaptivandi et non secus ac praedones mactandi et extirpandi, unde quilibet huic se conformare noverit. Actum ex castris ad Album Juliam die 1. Julii anno 1686.

Fridericus comes de Scherffemberg.

Kivül: Scherffenberk ilyen parancsolatot adott a kóborlók kergetésére, mikor benn volt. 1686.

(Egykorú kézirat: Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

Expeditoria.

Az fen említett idő alatt az dolgoknak külömb külömb fogásihoz képest érkezett és expediáltatott levelekre kívántató gondviselés nekem is forogván instructiómban, az melyek kezemhez jöttek, azokat hűségesen ideleirattam (az fogyatkozások iránt bocsánatot kérek), semmit azokban semmi módon el nem mulatván, sem ki nem adván, sem el nem vesztvén; ez volument penig az dolgok csendesedésével én is kezemből kiadtam.

Cibinii 25. Augusti 1686.

Alázatos szolga

Alvinczi Péter.

Alvinczi saját kezeirása. A gróf Teleki Miksáné birtokában levő Dipl. Alv.-ból.

1686.

Ajánljuk Kglmeteknek szolgálatunkat.

Kglmeteknek két rendbeli leveleit vettük, hogy eddig nem rescribáltunk, oka, hogy nem mindnyájan érkezhettünk egyszersmind ide, az minthogy most is vagyunk kettő vagy három hijával, kik is úgy gondoljuk, míg levelünk irását elvégezzük, elérkeznek.

Csudálkozunk felette igen az nagy változáson, holott azelőtt kivált Karafa generál sok jókkal ajánlotta magát. Meg kell engedni, az magyar commissariusok is segíthették az változást, szokások lévén az mi szegény magyarinknak effélékkel keresni magoknak hitelt, egyébként semmit vagy keveset vihetnek végben az német előtt, nem lévén semmi hitelek s tekintetek; akadályt ugyan tehetek, de az nagy változást más kiváltképpen való okoknak tulajdonithatjuk inkább.

Tudhatja azt Kglmetek, mind az mi kgl's urunk, mind az nemes ország azért kívánták volna inkább az szegénységnek nagy fogyatkozásánál is bizonyos summával kedveskedni,

hogy az jövődő ilyen forma alkalmatosságoktól menthették volna meg magokat. Ha Kgltek jól megolvasta a Kaprara generál levelét, kit az két hadnagy hozott volt ide, melynek pariaját Kglmeteknek megvitték több levelek pariajával együtt, abban azt írja, hogy az mely levelet Gyulai uram kívánt, meghozatta ő felségétől s nála vagyon. Igy micsoda accordát, alkalmat vagy tractát akarjanak velünk csinálni, által nem láthatjuk.

Egyébként is minden eddig elkövetett és ez szegény hazabelieken végben vitt cselekedetek ellenkezik az mi köve- teinknek Bécsben adott, azok nekünk írta ő felsége s az belli- cum resolutiójával, s mai is nem hogy szűmnének, sőt napon- kint nevelik az szegénységnek terhét, mi szenvedjük az kárt, injuriát, bestelenséget s mégis minket okoznak. Ha ő felsége nagy tekinteti előttünk nem forgott volna, sokakban megaka- dályoztathattuk volna, s most nem szenvednők szegénységink átkát, az töröknek is fenyegetődzését, kinnek is büntetésétül csak az egy élő isten menthet meg; másképen is soha nem hallatott, sem olvastatott, hogy az tracta alatt (holott az fegyverben s egymáshoz közellevő hadak is tracták alkalmatosságával min- den ellenkezéstül meg szoktak szünni) ilyen rendkívül való dol- gok követtesse el; Bécsben is tractálnak köveink s még peniglen ő felsége Kgls ígíretinek jó reménsége alatt, Kglme- tekkal is hogy már tractálnak s Kgltek által velünk is, azon- ban szegénységink elviselhetetlenül terheltetnek. Az Szilágy- ság egészben futólag van, Küvárvidéke nagyobb részént pusztá, Máramaros is ahhoz közelit. Hogy mi fejedelmestül s orszá- gostúl ő felsége nagyobb mértékben való kegyelmességét reménlvén, eddig való sok káraink s injuriáltatásink után is patienter alkalmaztathattuk magunkat, úgy tetszik, azért nem azt érdemeltük volna, hogy Kalotaszegét három ízben prédál- tatták el, Küvárvidékét hasonlóképpen, Máramarosban is minden nap nehezítsék az szegénység terhét, azokat is most is mivel fenyegezzék, úgy hiszszük, Kglmeteknek értésére vagyon. Megmondá Veterani generál, ha mit az császár commissari- usira költ, megveszi rajtok és minthogy fogatja őket, úgy a peculiumja ez az ország az partiummal együtt nem volt ő felségének. És így ha mindjárt in initio fegyverhez nyúltunk

volna (mely jobban is esett volna, mert az károk s szenvedések is megvannak, tekintet is reánk annak szenvedéséért semmi sincs, sőt injuriáltatunk s károsítottatunk, bestelenítettünk naponként) sem isten, sem világ előtt nem okoztathattunk volna; most sem magunktól, sem feleinktől nem vádoltatnánk s eddig által is estünk volna dolgunkon. Mint írók is, mit tudjunk írni, látván, semmiben sem könnyebbítettnek, sőt nehezítették terhek szegénységünknek, alig tudjuk. Ugy látjuk, csak az üdőt vontatják és provocálni kívánnak, nem gondolván meg, isten is az igaz ügyet szokta megsegíteni és sokszor kicsiny erő által is sokat szokott véghez vinni.

Már Máramarosban Bethlen Miklós uram kiérkezett, gondoljuk, Rhedei János uram is két nap alatt kiérkezik. eddig is fia halála miatt késett. Ugy hiszszük, az inquisitio dolgában is az egyebekben szokott forma szerint fognak cselekedni.

Innét ha szintén hasznát remélhetnők is fáradtságunknak, kiljebb lová tudnánk menni, Kővárban az lovaink hanem az küsziklát eméke, magunknak pedig az vár számára való élelést kellene fogyasztatunk: de egyébként csak nekünk is, annál inkább olyan nagy méltóságú embereknek szállások ott hol lenne? tudván Kghmetek is az ott való alkalmatlanságokat és az helynek szárazságát.

Lám pater Dunod által még az dolognak előtte idején ígértünk nagy summa pénzt, az sem kelle.

C'athegorice megmondja Kghmetek, mű isten s világ előtt protestálunk, okot semmire az mint eddig nem adtunk s ezután is nem adunk, de minthogy mű ő felségének subjectusi nem voltunk, quartély adással is nem tartoztunk s nem is tartozunk (az feljebb megírt okokért szenvedtünk, de minthogy látjuk annak is haszontalanságát) hogy szenvedtük, naponként érezzük abból következett s következhető több több akadályokat. Egyáltalában tovább hivalkodva nem nézzük, kíváltképpen ha az országnak belsőbb részeire jűnek, sőt ott is, az holott most vannak, tovább nem szenvedjük, hanem Bécsben lévő követeknek megírtuk, ezen protestatióunkat mondják meg, arra ha hamar válaszunk leszen, jó, ha pedig üdő vontatással akarnak csak bennünket terhelni, úgy is istent híván segítség-

göl, ő felsége is parancsolván az igaz defensát, az mit magunk oltalmában elkövethetünk, extremitásra is kintelenítettünk bocsátkozni, vagy élet vagy halál, de jobbhagyokká magunkat nem teszszük.

Amit követelnek beadott punctumának némely részeire tött ő felsége resolútióját látjuk, onnét remélhetnénk jobbat, de mi dolog legyen az, hogy itt alatt a generálok az ő felsége kegyelmes resolútiója ellen mégis nyomorgatnak, által nem láthatjuk. Ugyanis ha mind így mennek véghez az dolgok, mi gyönyörűségünk lehet nekünk az keresztyének győzedelmes progressussának? most is Szilágyi militaris executióval fenyegettetik, Máramaros, Kúvár vidéke pusztittatik. Meg kellene gondolni Karaffa generálnak, hogy az Sz. Jóbi nevezetes próbáját oly könnyen, sőt nem is vihette volna végben, ha mi akadályt kívántunk volna tenni.

Az mennyit az mi szegénységünkben extorqueáltak, az mennyi búzát, zabot kiszállítottak az magokéból vélek, megérték volna az ő részek szerint huszonöt vagy harmincz esztendeig az török adaját vele.

Az szegény debreczenieken négyszázezer forintnál többet vettek. Hát az sok embereknek rettenetes hallatlan kínzások, feles rabok Kúvár s Laposvidékről ma is oda vannak. Az vitézlő rend pusztította el az szegénységet, feles szekereket marhájokat ma is oda tartják, kiken éléseket elvitték, méneseiket hajtották el. Az isten mindezekben legyen igaz ítélőbíró.

Megirtuk Betlen Miklós s Rédei uraméknak, az inquisitiont peragálják; úgy látjuk, Kalotaszegyet s Szilágyságot elő sem hozzák, mi ugyan ott is peragáltatjuk, ha ők embert nem küldenek is.

Im újabb plenipotentiát küldöttünk Kglmeteknek mind Kglmeteknek s mi nevünkre való credentiát az commissariusokra szólókat. Ha látja Kgltek hasznát az tractának, folytassák az eleiben írott módok szerint, nem determinálván semmiben is magokat, annál inkább igiretekre nem kell menni.

Büdöskúti útját admaturálják, minthogy Jaksi által is sollicitálják az választ követelnek; ott is minket vádolnak, hogy az válaszok hamar nem mehetnek.

Az mely párokat Kglmetek kezében küldött volt Teleki uram, azokat felküldjék az követeknek, azok között lévén Kaprara generál és az commissarius Máramarosból urunknak ő ngának írott levelek parái is, kiket is felküldjenek az követeknek, úgy azt is, ha valamely írásokat Kglmetek beadott volna azután, s micsoda resolútiójok lett. Maga is genuine informálja Kgltek az dolgokról az bécsi követeket, minthogy Kglmetek közelebb vagyon mind Máramaroshoz, Szilágyhoz, Kővárvidékéhez, inkább tudják az ott való alkalmatlanságokat.

A Bécsben levő követeknek mint adták ott ki párban az commissariusok instructióját, in specie Kglteknek oda küldöttük.

Magok az commissariusok mondták Kglmteknek, mint Kgltek írja, az németek hazánk részeiben való lételekkel az törököt is magunkra provocáljuk. Szép keresztyéni indulat, magok látják veszedelmeztetésünket, mégis kinoznak bennünket; most is mind kinlevő szerdár, végbeli pasák azzal vádolnak az portán, magunk adtunk quartélyt, számokra adót is vetettünk. Hiszszük az istent, megkeserüli az mi siralmas sorsunkat.

Egy katonát Máriásival küldvén el, Máriási Carafa generál levelével úgy parancsolván küldte volt Gyulai uram után, melyet megfosztottak, ki mellett urunk ő nga is íratott s Kglmetek is procurálja dolgát.

Az Máramarosban kárt vallott görögök dolgában ha miben Kglteket Oklocsányi exquirálja, segítsék.

Kivül: Szakmárt lévő commissariusoknak írt leveleink párjai, Bécsben kell vinni.

(Egykorú kézirat. Gróf Teleki Miksánc levéltárából.)

1687. február 22.

Méltóságos úr
bizodalmas uram!

Urunknak ő nagyságának értvén az végbeliektől beteges állapotját, ő nagyságát mostan írásommal búsítani nem merém, tudván azt, hogyha isten ő nagyságát annyira

könnyebbítette, levelemnek continentiáját ő nagyságának Kegyelmed repraesentálni el nem mulatja, hanem Kegyelmednek akarék az itt való dolgokról írni, mely levelem hogy Kegyelmedet méltóságos úri házával jó egészségben tanálja, kívánom.

Csudálkozni, s tőlem okát mind maga az vezér Sherbeth uram által egynehányszor, s magamtól is már három ízben kérdezni, úgy mások is minden nap tudakozni nem győzik, mi lehessen annak oka, hogy urunk ő nagysága ennyi időtől fogva valami tudósítással ide vagy egy emberit nem küldé; mert az mint ők mondják, ha semmi relatiónk nem volna is egyébb az portához, avagy csak jure bonae vicinitatis ezekben az nehéz időkben kellett volna ő nagyságának valami tudósítással ide kedveskedni, holott ők úgy hallják, mind Bécsben, s mind Lengyelországban ő nagyságának járnak emberei, és az mely hűségünknek megmutatásával ide tartozunk, ez volna egyik requisituma, hogy azokban az országokban való dolgokról, azoknak intentiójokról, operatiójokról őket Erdélyből tudósítának gyakorta, melyen ezek igen kapnának.

Tegnapelőtt Sherbeth uram által az vezér izene ki, hogy hogy vagyon az, hogy az követ itt azt mondotta, hogy hazamenetele után az adót ide megindítani nem késnek, s már 44 napja, hogy az követ elment, s még hír is nincs felőle, talám nem is akarják béküldeni.

Mint ennekelőtte is ő nagyságának megjelentettem, az alkalmatlan idők és nagy havak miá az követ utazásában igen hátravetődött, és az mint bizonyosan az sebesiektől értettem, az mikor onnét az követ elindult, felszámlálván az rendes konákok szerint utazását, talám ezelőtt 14 vagy 15 nappal érkezett udvarhoz, és már ezentúl minden órában várom az postát, mely is ide 13 vagy 14 napoknál előbb nem penetrálhat; onnét is elhiszem hat-hét napok után indították meg, az mit penig az követ ő kegyelme az adó felől mondott, én is annál egyebet nem mondhatok, mivel sem levelem, sem embrem onnét nem jött; azt penig tudja ő nagysága, valamit eddig is az én kegyelmes uram ő nagysága megmondott, másképpen nem tanáltatott. Ezzel bémenvén ő kegyelme egy kevés vártatva

kijöve s mondá: Domine suspicantur valde quod tributum Transylvanicum non adferatur, rescribas quaeso per aliquam occasionem principi, si amant salutem patriae, quam citissime tributum transmittant. Minden ember csak azt beszéli, az császár ellenségének minden kívánságát bétölthetjük, s ide az ordinariumot nem adhatjuk, avagy talám nem is akarjuk megadni, melyre nézve két-három hetek alatt való afflictioím majd egész esztendei nyomorúságimnál nehezebben esnek. Ezek bizony tele vadnak furorral, de most simulálják, de ha prosperálódni tanálnak, még az legjobb dolgainkat is mind sinistre magyarázzák, segéltnél ezt igen az szomszédbeli nimely lator, de itt nagy grátiában levő commendatori is az erdélyi dolgoknak. Nékem uram csak az héja, hogy vasat lábamra nem ütöttek, de másképpen elég rab vagyok; sőt ha rab volnék, volna valami provisio rám, éhel meg nem halnék; mert jóllehet Sárosi uram előtt megígíré az vezér praebendámnak kiadattatását, de énnekem bizony Drinápolytól fogva csak egy pénz erő praebendámat is ki nem adták, és mint sustentálom magamat s cselédimet, tudja csak egyedül az isten s én érzem; már látom Sherbeth uram is szintén oly kételkedve ad elődéseimre való kölcsönpénzt, tartván az nagy kétségben forgó dolgoktól, hogyha az praebendám oda vesz, én is ő kegyelmét nem contentálhatom.

János uramék az hitszegésnek vétkit experiálni akarván, békességgel megkénáló követet küldtek vala az nímethoz, kit constál, böcsülettel excipiáltak, de Karaffa megtudakozván tőlle, ha császártól-e immediate avagy fővezértől vagyon követése, s kitanólván hogy csak vezértől, Eperjesnél tovább nem bocsátotta, praetendálván azt, ő is Magyarországbán szintén olyan fővezére az római császárnak, mint Szulimán passa az török császárnak, s nem illik, hogy fővezér követje császár eleiben admittáltassék. Eperjest mintegy három hétig tartották, s az elmúlt napokban megjöve, mit hozott, valójájában végire nem mehetek, jóllehet curiosus voltam benne és sokat is mesterkedtem az előtt, az kitől igazabban végire mehettem volna, de csak azt mondá: Attulit aliqua praeludia pacis, sed cum negotium sit valde magnum, cito determinari non potest, et fiat voluntas domini. Interim az mi közönségessen

in ore omnium vagyon, azt írhatom meg. Karaffa így bocsátotta el az követet: Im az császárnak ő felségének kívánságtokról írtam volt, de sem császárnak, sem az confoederatusoknak az békességhez kedvek nincsen, hanem én ezt csak magamtól mondom. Candiát, Kamenyicset, és valami az magyar koronához való volt az Szávaig és Dunáig, az ti keze-teknél maradván Landor-Fejérvár, szép szerént adjátok vissza, legyen az Duna az határ, s én törekedem, mind az császár s mind az confoederatusok előtt s talám inducálhatom az békességre; egyébbiránt ha szép szerént nem adjátok, császár ő felsége és az confoederatusok hadai készen vadnak, többen s nagyobb készüllettel hogysen tavaly, s tavasszal megindúlnak, én is közel vonatom fel sátoromat az zemplényi mezőre, az vezér is közel lesz, és vagy fegyver, avagy tracta eligazítja közöttünk az magyar birodalom felől való controversiát. Ezt én nem úgy írom, mintha ex certa scientia tudnám valóságát, hanem csak az mint közönségesen beszélük.

Mind az császárhoz s mind az tatár chánhoz az Caraffa választát elküldték bizonyossan, és beszélük, ha onnét az ember megjő, ismét újabban azon Memhet agát visszaküldik, adjungálván melléje Acsemzáde effendit is, ki most archivorum conservator és Küprüli vezér idejében, mikor az Rába mellett az békesség meglőtt, főcancellarius volt.

27. Januarii igen nagy solennitással hozák bé ez esztendei hadakozásra való császár kardját, kaphtánját, s az mellett császár Hatisserifit is, melyet az diványban publicálának; az császár biztatja az vezért, ne búsúljon, ne féljen, hanem magát megerősítse s megbátorítsa, ilyen dolgok szokták az hadakozásokat követni, de jobban adja isten; ígír mind embert, mind élest, mind pénzt, mind munitiót, hogy négy annyit ad keziben, mint tavaly volt, az ellenséget azért az birodalmából kihajtsa, az elvett várakat visszavegye, csak egy talpalatni földet is az ellenség keziben ne hadjon, semmi-ből fogyatkozása nem lesz, valamelyek az hadakozásra kívánnatnak; és elhiszem én is, az mint Constantinápolyból jövő emberek beszélük, majorem habebit hominum turbam, nescio an virorum.

Minden utczára, kit ők nyolczvannyolcz ezernek mon-

danak csak az egy Constantinnapolyban és insuper egyéb városokon is az egész birodalomban vetettek egy-egy lovast, s egy-egy gyalogot hét holnapi készülettel; interim minden utczára két-két erszény pénzt ez nagy hadakozásnak supportálására császár honorariumjába, mely pénzt mindjárt az papoknak deponálni kellett, hogy azután szedje fel ki-ki az maga utczáin; de ide az minap csak kétezer erszény pénzt hozának. Amaz elfogyhatatlan császári sok kéncs hová lött, én nem tudom, mert contra majestatem imperatoris nem szégyenlik most megvallani, hogy non est pecunia.

Az császár eljövetele felől sokképpen beszélnek; én úgy vettem eszemben, nem fogja Dauth passát tágítani. Constantinapolyban is bé nem vihetik, hogy divánt tegyen, egyszer volt Buda megvétele után benn, de az udvara népe igen felesen míg az divány tartott, ac si eodem temporis momento pugnandum fuisset mind fegyverben állott készen; elvégződván pedig az divány, mindjárást kiment. Az diványban az mint beszélük, valóban rakják el láb alól, hogy azokra való nagy expensa is fordíttassék in sumptus belli.

Az tatár chám eljövetele is még eddig bizonytalan, de oda az vezér maga atyjafiát expediálá, hogy személy szerént eljőjjön.

Az élést Egerben el nem vihették, Gyulában rakták le, mondá az minap egy nagy ember kapun, ha urunk akarna most jól szolgálni az portának, ő nagysága megengedné, az nimet oda élést szállíthatna. Boldog Isten! bizony ennek bolond szavaira alig tudom vala boszúmban mit feleljek, de még is temperálám magamot és lőn olyan válasza; ő is nem urgeála tovább.

Az Eszék és Szeged körül levő mindkét rendbéli végbeliek valóban infestálják egymást, az egynehány napok alatt egynehány zászlót, dobot, sok fejet és közel száz rabokat hozván az vezérhez.

Az francia felől is igen variálódnak az hírek, úgy hirdetik, már hadait az imperiumban béküldte, egynehány erősegeket megvett, s már nincs is semmi, az mitől úgy dolgoknak jobb karban való állatását reménlenék, mint az kakas-zótól, biztatván őket felette Tökölyi is ennek valóságával,

mint az minap az francziai residenstől megjöött embere köztök elhirdette.

Tökölyi Jenőből Váradra elíndúlt, s úgy kezdik beszélni, Munkácsra penetrált; ezt másunnétjobban megérthetni.

Mindenféle hadaknak Áprilisnek az utolján és Májusnak az elein itt kell lenni az Száva és Duna közé; az Zemlénýi mezőre hirdetik, hogy kiszállanak.

Én uram már minden oblatiók iránt egészben desperálni kezdettem; az Jézus Krisztus kénszenvedésiért kérem Kegyelmedet, tanálja fel módját, ne concludáljam én ezt az szolgálatot. Továbbá az jó istennek kegyelmes gondja viselésiben ajánlom uram Kegyelmedet, és maradok míg élek Kegyelmed alázas szolgája

Nándor-Albae 22. Februarii 1687.

Baló Mátyás m. p.

Kívül: Anno 1687. die 10. Martii szintén ezen órában adák meg ez levelet, és ugyanezen órában küldöttem az uramnak Teleki uramnak ő kegyelmének igen sietséggel Buda László Háczeg vidéki főbíró meg írt uramnak alázas szolgája.

Külczim: Méltóságos úrnak tekintetes nemzetes Széki Teleki Mihály uramnak etc. cum pleno titulo etc. bizodalmas jó uramnak ő kegyelmének adassék.

(Eredetije M.-Vásárhelytt a gr. Teleki-család ltarában. Miss. Nr. 148.)

1687. márczius 10.

Excellentissime domine
nobis colendissime

Post tantas etiam (quas in memoriam nec revocamus) damnificationes ac depopulationes nostras ab initio Novembris anni 1685. perpessas, comitatum Bihoriensis, Kraszensis, Maramarosiensis, Dobocensis, Szolnok interioris et mediocris, districtuumque Kőváriensis et Laposiensis, oppidique Debreczen, vix non plenarias enervationes, plurimorum mille cubulorum frumenti in Nagy-Bánya, Szakmár et Károly educationes ac divenditiones, occasione excellentissimi domini generalis Scherfenbergii (quamvis exercitui caesareo, damnis nrís nihil pensis parata annona

in magna copia gratificati fuerimus) majorum hujus regni partium depraedationes, multorum insenses demolitiones, oppidorum, pagorum et curiarum incinerationes, segetum pessumdationes, innumerorum pecorum et jumentorum abactiones, aliaque quorum omnium valor millionem exsuperat, non curantes, devotionem nostram et obedientiam erga sacratissimam caesaream et regiam Mattem rempublicamque christianam contestari volentes, non obstante, quod in anno 1685. in aulam caesaream sub spe bona emissi ablegati nostri insperata resolutione (quando quidem diplomati caesareo, meliori desiderio nobis oblato exelmi dñi dñi suae sacratissimae Majestatis ministri tam graves conditiones ratione fortaltiorum inseruerint, quae antea nec in cogitationes ascenderant, quod perpetua libertatis nrae jactura et timore ultimi excidii patriae acceptare non poteramus) ad nos redierint, accedente benignissima celsissimi principis ac doni doni nri clementissimi annuentia et beneplacito, quinquaginta mille talleros, juxta continentiam praefati diplomatis (quibus ante nram e jugo Turcico liberationem vigore praetacti diplomatis non tenebamur) praeterito mense Octobri, in rationem militum suae sacratissimae Mattis eo fine suppeditaveramus, ut nullis amplius quartiriis tam partes interiores hujus regni, quam Hungariae antiquitus Tranniae annexae, adeoque incorporatae juxta contenta diplomatis (de quo nos praelaudatus etiam dominus generalis Scherfenberg assecuraverat) ne oñerentur. Postquam vero iteratum ad altenominatam suam Majestatem pro melioratione et in meliori forma acceptatione expeditivissemus ablegatum, intervenit illustrissimus dñus Marchisio Excellentiae Vrae ad suam principalem celsitudinem ablegatus tali desiderio, ut sua celsitudo praecipuos ex suis fidelibus ad Excellentiam Vram expediret, sicque fratres nri dñi Joannes Nemes et Sigismundus Balintith ad Vestram Excellentiam ablegaverantur. Nos non totaliter edocti, quo fine ab Excellentia Vra expectantur, plenipotentiam ipsis ad concludendum non dabamus, sed ad res prius intelligendas tandemque nobis rescribendas instructionem, verum, sicut dicti fratres ablegati nri firma fide et obtestatione coram nobis semet excusarunt remque reportarunt, Excellentia Vra erga summememoratam

remque repertarunt, Exc^{cia} V^{ra} erga summe memoratam suam celsitudinem et nos inconvenientibus terminis usa, ipsis vero graviter comminata perterrefactos ad subscribendum tractatum coëgit (pro quo nisi obliquas coram sacratissima sua Mat^{te} informationes praecavere voluissemus, meritas alioquin poenas luere debuissent) sicut ipsamet etiam Excellentia V^{ra} in illo tractatu a Vestra Excellentia et ab ipsis ablegatis subscripto recognoscit eosdem ablegatos plenipotentiam non habuisse et eo usque saltem conclusionem illam factam fuisse, quousque celsissimo principi inclytoque regno omnia superinde ipsis proposita ad uberiolem ponderationem et finalem categoricam resolutionem retulerint.

Qui postquam ab Excellentia Vestra rediissent, nosque tam gravia V^{rae} Excellentiae postulata intellexissemus, quandoquidem tam suam celsitudinem, quam nos omnes sicut et Tranniae annexas et incorporatas Ungariae partes suae Majestati sacratissimae subditos haereditarios recognoscere ac profiteri et vel memoriam istius portionis tanquam tineae libertatis n^{rae} audire, cum Excellentia quoque V^{ra} disputare (quae nos anno quoque praeterito sola tergiversatione inconstantia et temporis procrastinatione accusaverat) noluerimus, suae potius sacratissimae Mat^{ti} submisisse complacere cupientes, neque pensitantes, quod antequam toties memorati ablegati n^{ri} Szathmarinum appulissent, jam copiae caesareae comitatus Bihariensem et Maramarosiensem, districtumque Kővariensem, et sicut fama venerat, etiam Debreczinum ingressae fuerant; post tantas etiam exhaustiones ac debilitationes n^{ras} centum mille florenos, decem mille cubulos tritici, avenae cubulos undecimmille in Nagy Bánya transvehi curaverimus, neque in cogitationes n^{ras} ascendit, tam gravem debere nos audire Excellentiae V^{rae} resolutionem. Ex ablegatis n^{ris} edocemur Excellentiam V^{ram} a districtibus Kővariensi et Laposiensi sex mille expetere portiones, quas etiam si vellemus, impossibile esset nobis praestare propter nimirum defectum. Nihilominus etiam scimus tam sacratissimam suam Mat^{tem}, quam reliquos confoederatos principes christianos non eo fine arma contra Turcas sumpsisse, ut christianae provinciae nosque opprimamur, verum ut occasione tam foe-

licis belligerationis a jugo barbarorum liberemur violatae etiam libertates nrae restituantur. Quis tamen major possit esse vasallatus pensionem portionum?

Dixit Excellentia Vra nris ablegatis celsissimum principem nrum dnum clementissimum tractatum illum per suas literas ad Excellentiam Vram datas confirmavisse, quas nro consensu exaratas quicumque ad bonam trutinam revocaverit, nihil inveniet, quod ad istius tractatus tenderet ratihabitionem. Alioquin si per anteriores ablegatos nros subscriptus ille tractatus perpetuam libertatis nrae amissionem secum non portaret, non subintelligentes oppressionem comitatus Maramarosiensis, sed tantummodo frumentorum e comitatibus Kraszna et Szolnok mediocris ut et e Trannia eductorum quantitatem, magnam ex omni loco pro evectione frumentorum expensam datam, e districtu Laposiensi pecuniam et frumenta, justum insuper frumentorum precium, districtus Kőváriensis in utroque Bánya occupatorum junentorum valorem, quae occasione vecturarum exhalata sunt, insuper illud, quo Debreczinensibus opiculati sumus, damnificationesque copiarum excellentissimi dñi generalis Vallis factas in districtu Kőváriensi, administratis illis centum mille florenis annexerimus (licet sola decem millium illorum cubulorum tritici et undecim mille cubulorum avenae vectura 40 mille florenos superaverit) vix plures praetensiones habere posset Vra Excellentia et certe longe superaret, si computus vel saltem ab elapso Novembri, illatis comitatui Bihoriensi et praecipue Debreczino (in quorum dominio nec a Turcis unquam impediti sumus) damnis et expensis multiplicaretur.

Tanquam igitur suae sacratissimae Mattis humiles et devotissimi confoederati et non haereditarii subditi, sicut hactenus etiam, post sic specificata horrenda damna gratificati sumus suae sacratissimae Majestati deinceps etiam devotionem nram tam erga suam sacratissimam Mattem, quam rempublicam Christianam continuare volentes, quicquid sine extremo periculo et libertatum nrarum eversione efficere poterimus (dummodo hoc non sit impositive) gratificari parati erimus, expectantes humilime benignam suae sacratissimae Mattis gratiam et caesarei diplomatis juxta nrum desiderium

meliorationem. Modo quoque aliquot mille florenis et aliquot centum bovis parati sumus gratificari, si ab Excellentia Vra assecurabimur, quod pluribus quartiriis partes hujus regni tam interiores quam Hungariae annexae seu incorporate non agravabuntur, et quod membrum vel pars exercitus patriam nostram sub ullo praetextu non ingreditur.

Quamobrem Vram Excellentiam confidenter rogamus, dignetur mitius agere cum celsissimo principe ac dno dno nro clementissimo, nobiscum etiam et partibus Hungariae Tranniae annexis et incorporatis, atque efficacissima sua interpositione in augustissima aula rebus nostris assistere. Pro quo a domino omnis bonitatis benedictionem, a sua celsitudine autem et nobis realem gratitudinem expectare poterit; ne faciat nos suae sacratissimae Matti alienos, sola enim Vra Excellentia erit in causa, si abalienari cogemur, qui juxta praespecificatam declarationem et facultatem nram suae sacratissimae Matti complacere studemus. Fatemur, dandas portiones nullo modo subibimus, pecuniam etiam et hactenus datam, et si quam deinceps daremus, florenos Rhenenses non numerabimus, inusitatisque in nra patria mensuris circa frumenta non utemur; siquidem hujusmodi administrationes pecuniae et frumentorum totaliter nris praejudicant libertatibus.

Proinde cum proxime ablegatus noster Vienna revertetur, sua sacratissima Mattas per excellentissimos dnos dnos suos ministros nobis intimari curavit, quod si exercitus suae Mattis non longe a nobis contra Turcas operabitur, in sustentationem militum certam copiam annonae pro pecunia praestaremus, quod etiam obedientissime effectuare pro virili non illibenter studeremus, sed si Excellentia Vra tam dure nos tractaverit, qualiter exequi valeamus.

Scribunt etiam ablegati nri ad Vram Excellentiam missi, quomodo Excellentia Vra nos detulerit, declarando, qualiter suam sacratissimam Mattem offenderimus, quorum aliqua nunquam audivimus, eo magis a parte suae celsitudinis et nra facta fuisse simpliciter negamus. Ad quae vero facienda aliquando coacti fuerimus, ex illis, nosmet suo loco et tempore facile enodare possemus. Imo quando timore quoque magno

undiquaque circumvallati eramus, devotionem nr̃am erga suam sacratissimam Mattem ac christianam rempublicam contestati sumus.

Prolixitati literarum Vra Excellencia ignoscere dignetur, veritas enim et meritum rei tantisper innodata, nonnisi sic descripta semet sistere potuit, ne sit grave nos optata resolutione laetificare, ac sicut dno ablegato Francisco Gyulai compromiserat, quod si prima vice vel saltem sexaginta mille florenos viderit, revocabit copias caesareas ex Maramarus, cum jam multo majorem paratae tantum pecuniae summam dederimus, quamvis illam non promiseramus et nunc promiserimus (quam post eductionem copiarum ex Maramarus administrare nec morabimur), copias revocare, mitius nobiscum agere et a tam gravibus minis cessare ne gravetur; autumamus cum in contraria nullam ansam praeberimus, nec praebere volumus, sacratissimam suam Mattem talem ordinantiam Vrae Excellenciae non dedisse, ut patriam nostram cum exercitu suae Majestatis ingrediatur. Alioquin si vilipensis et non respectatis post tanta damna quoque optimis accomodationibus nr̃is Excellencia Vra patriam nostram aggredietur, coram justissimo dei tribunali ac orbe christiano solenniter protestamur: si cogemur animum nostrum ad media defensiva (quod tamen Deus ab utraque parte clementer avertere dignetur) convertere: *in nostri defensam nos omnes vias et modos sequuturos*, innocentiam causae nrae coram christianis principibus publicaturi; sed dijudicare poterit Excellencia Vra, quali memoriae cedet tam incomparabili gloriae suae caesareae Mattis, si ad stuporem orbis, tot victoriis, tot tryumphis contra Turcas foelicitata arma in populos christianos jugum Turcarum a tot annis gementes converterit, oppresserit et imo cum sanguine nostro inebriaverit, postquam metu vel violentia armorum dispergendus ad inhospita Alpium saxa pauper populus fame et pluribus infoelicitatibus vitam finire coactus, indefessa contra eum ad coelos profuderit suspiria, cui tantarum victoriarum lauros dominus exercituum non eo fine impertitus est, ut tantisper enervati populi christiani difficultatibus felicium armorum opprimerentur.

Interea dum a Vestra Excellentia meliora speramus, insimul ipsam divinae recommendamus protectioni.

Excellentiae Vestrae

Datum in oppido Fogaras die 10. mensis Martii a. 1687.

servitores paratissimi
universi trium nationum regni
Tranniae et partium Hungariae
eidem annexarum status et
ordines.

Egy pár helyen ifj. Teleki Mihály kezével javítva, ugyancsak általa

Rújegyzve: Karafa generálnak irt levél párja 1687. 10 Martii Fogarasbúl.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

1687. márcz. 18.

Méltóságos fejedelem

Jó kegyelmes uram fejedelmem!

Nagyságod méltóságos levelét alázatos engedelmességgel vettem, valóban jól esett, hogy a hadi készületről való parancsolatok ki mentenek, felültetéseket a hadaknak magamtul az urak s delegatusok tetszéseek nélkül nem javallhatom. Egyébiránt is ha most felülnének, csak az szegénység pusztulna miattok, a németeknek is inkább okot adnánk, hogy reánk jöjjenek, úgy gondolván, ő ellenek ültették fel. Tavaly is praetendálták azt, azért is jöttek bé, hogy hadakat tartottunk ellenek. Az urakat, delegatusokat, hogy Nagyságod össze hívassa, javallom; nemhogy az urakban s delegatusokban valaki el maradjon azt javallanám, sőt ha lehetne többeknek jelen léteket szeretném. Egyébiránt is nem hiszem, az urak s delegatusok egész számmal való együtt léteek nélkül az dologhoz szóljanak. Mikorra, s mely napra hívassa Nagyságod az urakat s delegátusokat öszve, áll Nagyságod méltóságos akaratján. Én azt sem tudom Nagyságod Kománán való lakását meddig rendelte, úgy Fogarasban való vissza jövetelit. Már az innepek is közel lévén, kiki házához oszolván, rövid terminusra öszve sem gyűlhetnek egész számmal; ha Nagyságod az innepekig ő nagyságokat ő kegyelmeket öszve nem akarja

hivatni, s a fenn forgó dolgok is a haladást szenyvedhetik, kinek kinek maga dolgaira nézve alkalmasabban esik a Csonka hétben való öszve hivattatások ő nagyságoknak, ő kegyelmeknek. Az hírek ujjulási már mint lesznek, isten tudja. Ezekben az állapotokban isten, s nem ember adhat egyenes tanácsot. Éltesse isten Nagyságodat az én jó kegyelmes asszonyommal s iffju urunkkal ő nagyságokkal sok esztendőig egészségesen, békességesen. Keresesora 18. Marczii 1687.

Nagyságod

alázatos szolgája

méltatlan hive

Teleki Mihály m. p.

Külszím: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának jó kegyelmes uramnak fejedelmének adassék alázatosan.

(Eredetije M.-Vásárhelyen a Gr. Teleki cs. ltárában Miss. No. 158.)

1687. márcz. 19.

Ajánlom uram stb.

Nekem uram az estve igen kedvetlen hirt hozának, hogy Karafa general az Debreczenben és Máramarosban levő németeknek ordinantiát adott volna, hogy Erdélyre jőjjenek; Kgmedet bizodalmasan kérem ne nehezteljen tudósítani róla és egyébbb hirei is érkeztek volna valahunnét; talán uram a Haranglábi uramnál levő pénzből az máramarosiak segítségkekre vagy tizezer frtot nem ártana adni, hogy az országtól ne szakadnának el, s az német furiája is inkább ereszködnék. Az fővezérnek is talán nem ártana, ha urunk iratna, hogy az végeknél vigyáztatna valami hadakkal, az német ha ránk jőne még is valamit cselekedhetnénk inkább. Ezzel stb. ErKeresd 1687. 19. Martii,

Kgd köteles szolgája

Betthlen Elek m. p.

Külszím: Tekintetes nemzetes Teleki Mihály uramnak stb.

(Ered. gr. Teleki cs. lt. Miss. No. 157.)

1687. április 11.

Mi Pécsi Sámuel és Hegyesi Mihály az mi kglmes urunk ő nsga törvényes táblájának hites író deáki adjuk emlékezetül az kiknek illik ez mi levelünknek rendiben, hogy a méltóságos tanácsi rend érdemes instantiájára kegyelmesen tekintvén a mi kglmes urunk ő nsga, az már alkalmas időtől fogván rabságot szenvedő tekintetes ur Nagy-Barcsai Barcsai Mihály uramnak kezességén való elbocsáttatása felől kegyelmesen resolválni méltóztatván ő nsga, az ő kgméért leendő kezeseknek bevételére ítélő mester Alvinczi Péter uramtól exmittáltatván, az iránt való köteles tisztünket cselekedtük hűségesen. Lőnek azért megirt Barcsai Mihály uramért az ide alább megirt úri és főrendü személyek is itt Fogarasban a magok nevek után leirt summáig úgy mint:

Tekén. nemzetes Széki Teleki Mihály uram.....	flor. 1000.
Tekén. nemzetes Naláczi István uram.....	flor. 1000.
Tekén. nemzetes Székely László uram.....	flor. 1000.
Tekén. nságos Bánfi György uram.....	flor. 1000.
Tekén. nemzetes Macskási Boldisár uram.....	flor. 500
Tekén. nemzetes Gyulai Ferencz uram.....	flor. 500.
Szebeni polgármester Szabó Keresztél uram.....	flor. 200.
Nemzetes Bethlen Miklós uram.....	flor. 1000.
Nemzetes idősbik Tholdalagi János uram.....	flor. 1000.
Nemzetes Bánfi Farkas uram.....	flor. 500.
Nemzetes Keresztesi Sámuel uram.....	flor. 400.
Nemzetes Jósika István uram.....	flor. 300.
Nemzetes Dániel Mihály uram.....	flor. 300.
Nemzetes Dániel István uram.....	flor. 300.
N. idősbik Toroczkai Péter uram.....	flor. 200.
N. Toroczkai István uram	flor. 200.
N. Mikes Pál uram.....	flor. 200.
N. Vaji Mihály uram.....	flor. 500.
N. Kendefi János uram.....	flor. 200.
N. Kendefi Pál uram.....	flor. 500.
N. Inczédi Mihály uram.....	flor. 100.
N. Vas Dániel uram.....	flor. 200.
Nem. Szokoly Ádám.....	flor. 100.

és kezek beadásával kötelezék magokat az kezességre ilyen formán, hogy ha megirt Barcsai Mihály uram ez országból elszöknék, és az atyafiak magok obligatiójok szerint a mi kglmes urunk ő nsga vagy ő nsga méltóságos successori parancsolatjokra elő nem állíthatnák, tehát eo facto a megirt kezeseken az magok nevek után írott summát praeclusis omnibus juridicis remediis cautelisque et subterfugiis quibusvis exequáltathassák ő nsgok akármely legitimus exequutorok által harum nostrarum vigore literarum mediante. Mely dolognak nagyobb valóságára adjuk mi is a kezünk írásával és szokott pecsétünkkel megerősítettett levelünket fide nostra mediante. Datum in arce Fogaras die undecima mensis Aprilis ao dni millesimo sexcentesimo octuagesimo septimo.

Rájegyezve: Barcsai Mihály uramért való kezeslevélnek párja a. 1687. 11. Apr.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából.)

1687. máj. 20.

Illustrissimi, reverendissimi, spectabiles ac magnifici, admodum reverendi, generosi, egregy, ita et nobiles domini observandissimi.

Servitiorum meorum recommendatione praemissa. Siquidem intuitu lamentationum iteratis vicibus innovatarum a nonnullis comitatensibus coram sua sacratissima Maestate, ratione qua caesarea militia in campum prodeunte circumadjacentia loca aperta et ad ludibrium Mungacziensium excursionum exposita manebunt; quae benigne perpendens sua sacratissima attacta Maestas, paterno commotus zelo erga fideles suos comitatus et incolas, clementissime ordinavit, ut occluderem arcem illam cum certo peditum et equitum numero sub commando illustrissimi domini comitis a Terzi inclyti mei regiminis supremi vigiliarium praefecti, qui omnes rebellium attentatus comprimere quirent. Cum igitur aliqua allata sit mihi fama, nimirum quod comitatus hic inclytus facillime refugium praebeat, et correspondentiam foveat cum Thökolianis, hac de causa praesentibus perquam necessum esse arbitratus sum Dominationes Vestras Illustrissimas ad-

hortari, quod nullam penitus cointelligentiam cum similibus continuare debeant sub gravissima caesarea indignationis poena; imo tenebuntur aliquo percepto rumore promptam notitiam subministrant attacto illustrissimo comiti a Terzi, omnemque assistentiam, et respectum debitum habere, ipsiusque mandatis in omnibus obtemperare, vigore plenipotentiae in tali casu a sua attacta sapius Maiestate benignissime concessa. Secus enim sciant, qualiter in commissis habeat, et ab eiusdem voluntate pendeat comitatum hunc ingredi, incolasque renitentes in aliorum exemplum dure tractare et punire. Si vero militia non sufficeret, maiorem addam numerum, ne inulta vivat ipsorum temeritas. Bene quisque sibi videat et consulat. Quibus maneo injungendo, quod casu quo Mungaczienses in hunc comitatum excurrerent et depraedari intenderent, arma contra eosdem capiant, insurgant, et persequantur, quanto melius poterunt, arestando et mactando, ut occasio uberius et comodius demonstrabit.

Incltyi Comitatus

Eperiessini die 20. May 1687.

ad sevitia paratus

C. Antonius Carafa m. p.

Kivül: Illustrissimis, reverendissimis, spectabilibus ac magnificis, admodum reverendis, generosis egregys, ita et nobilibus D. D. N. N. supremo et vice comitibus, iudicibus, nobilium, coeterisque juratis assessoribus, toti denique universitati dominorum magnatum, preclatorum ac nobilium incltyi comitatus Marmarossiensis dominis observandissimis

Marmaross.

Eredetije a gr. Telcki család levéltárában (Missilisek 170. sz.)

Fővezér levele, melylyel Paládi Pál érkezett die 10. Augusti 1687. Radnótra.

Solito titulo praemisso.

Békességes köszönetünk után. Leveledet vettük, értjük, hogy hatalmas császárunk parancsolatjához tartván magadat, birodalmában levő harcztot kívánt hadainak megparancsolta volna, hogy mindnyájan elégséges jó készülettel az arról való parancsolat szerint compareáljanak. Ezután is hasonló hű-

ségének gyakorlásával minapi írásunkhoz tartván magát, valamint valahogy lehet, a jó isten segedelméből szállítson elegendő élelmet Egerben, melyről quietentiát vévén és ezen szolgálatot, míg mi oda érkezünk, természeti hűségének megmutatásával praestálván, ha isten bennünket is oda viszen, kész pénzül élélednek ára megadatik, vagy adótokban acceptáltatik. Minekokáért im mostan is hasonlóképpen intünk, hogy teljes igyekezettel s kész emberkedéssel Eger tájékán egy alkalmas helyen megállapodván és a nagy istennek segedelméből az ellenségnek practikája ellen oltalmazkodván, újabb tudósítást várj, e dolgot más színű dologgal egy mértékben nem vetvén, ez alkalmatossággal tökéletességednek egészen való megmutatását kívánjuk. Minthogy istennek hálá azon útat megállható hadak aránt nem lehet semmi scrupulus, ahoz képest tehetséged szerént igyekezzél. Isten békessége a jó úton járókkal. Költ az eszéki mezőn

fővezér Szuliman Passa.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában őrzött »Dipl. Alv.«-ból.)

1687. augusztus 14.

INSTRUCTIO PRO SPBILI AC GENEROSO FRANCISCO GYULAI DE MARUS-NÉMETHI CONSILIARIO NOSTRO INTIMO COMITE COTTUS SZOLNOK MEDIOCR. SUPR. NOSTRO IN AUGUSTISSIMAM CAESAR. REGIAMQUE MATTIS AULAM ABLEGATO CONSCRIPTA.

Útját ő kegyelme felvévén isten kegyelmességéből, úgy siessen, hogy a jelen való augustusnak végire ő kegyelme Bécsben felnehessen.

Az lovakat tisztességesen mind ő felségének, mind az ministereknek praesentáltassa.

Mivel sok helyekről bizonyosan értettük, hogy a jövő télre ismét quartélyul az ő felsége hadait nemcsak birodalmunk széliben, sőt ide be Erdélyben akarják osztani, szükség, hogy ő kegyelme igen szorgalmatosan instálja mind római császár ő felsége s mind az ő felsége ministeri előtt, hogy mind ő felségéhez, mind az kereszténységhez ennyi devotiónk

mutatása, ennyi pénz, élés adásink, hazánknak az ő felsége hadai által való pusztításink, kárvallásink után ne terheltesünk ez hazával és ehez tartozó tartományokkal quartélylyal, annonával és pénzadással, mert egyáltalában lehetetlen ez hazának azt a nagy terhet elviselni, ennyi esztendőök alatt való változások és sok teherviselések csaknem utolsó szükségre juttatván bennünket, nem is lévén néküink vizen való kereskedésünk, szárazon a mely felé kereskedhetett volna ez ország, az háborúság azt is elbontotta, legközelebb ez jelen való aratáson nem is lévén csak mi búza is, az elmúlt téli nagy hideg és az alkalmatlan tavasz elvesztette az buzát. De a mi nagyobb, a töröknek szerencséje lévén mostan, azon a példán fundálván, hogy mű az ő naga hadainak ez hazával annonát adtunk, ő Erdélyt őstől maradt országának tartván, hasonlatosképpen élést kíván tőlünk, hogy szállítsunk. Ezen dologról pedig erős parancsolatja mind követje által, mind levele által két ízben is érkezett az elmúlt napokban, és így ha az ő felsége részéről is quartélylyal és annona és pénzadással terheltenénk, csak az lenne, hogy ez az szegény haza végső pusztulásra jutván, jövőendőben az kereszténységnek nem szolgálhatna, mivel mihelyt értené az ő felsége hadainak ide bé Erdélyben quartélyban való bėjővését, kétség nélkül ő is erejét erre fordítván, bejőne, itt nem patialná az ő felsége hadait, sőt kitől isten oltalmazzon, az török is ilyen példán tanulván, Erdélyt megülhetné, az mely ha lenne, nehéz volna őtet innen kiverni, s mi haszna lenne úgy mind ő felségének, mind az kereszténységnek az mi végső pusztulásunk és eversionkban? Mindezeknek és több magunk eddig megmutatott keresztényi synceritással való jó accommodatióknak legyen annyi jutalma, hogy ő felségének és az ő felsége ministerinek ennyi sok rendben tett szép ígéreteknek és oblatiójoknak érezhessük valami édes gyümölcsét; ugyanis a kereszténység is nem azért fogta az fegyvert az pogány ellen, hogy mi az kereszténység és az ő felsége fegyvere által nagyobb iga alá essünk, mint az török fegyver alatt voltunk.

Ha kérdik: a török szerencséit hallottuk-e és örültünk-e rajta? (mivel úgy hiszszük, afféle tökéletlen hírekkel gonosz akaróink informálják az udvart) ő kgme bátran felelheti,

hogy a török szerencséit értettük, de hogy sem örültünk annak, sem ő felségéhez és a kereszténységhez való devoti-
ónkban azért meg nem változtunk, csalhatatlan jele az, hogy
becsületes követünk és az által honorariumunkkal tiszteltük
ő felségét, igaz valóságos keresztényeknek tartván ez hazával
mi magunkat isten s ez világ előtt.

Táborban Erdélyben, ő kgme syncere megmondhatja,
azért szállottak, hogy az török egynehányszori parancsolat-
jára kételenítettett az ország hada in speciem kiszállani, de
christiane assecuratus lehet ő felsége, hogy se ő felsége, se az
kereszténység ellen semmi hostilitást nem intentálunk, mely-
ben semmi kétsége ne legyen ő felségének.

Ha Macskási uramat kérdik miért ment Lengyelor-
szágban, ő kegyelme megmondhatja, lengyel király ő felsége
tavalyi esztendőben küldvén követjét hozzánk, nem lehet, hogy
ő felségét is mint jó szomszédunkat és olyan felséges méltó-
ságot mű is meg ne becsüljünk és látogassunk; másként is
a máramarosiaknak a szélyben való lengyelekkel valami ha-
tár felett lévén controversiájok, annak is Macskási uram által
az királytól ő felségétől eligazítását kívántuk.

Igen serio instáljon ő kgme ő felsége és az ministerek
előtt, hogy ha a törökkel az dolog békességre hajol, jó idein
méltóztassék ő felsége nekünk is hirrre tenni és az pacificatió-
ban úgy belé tenni bennünket, hogy az mely tízezer aranyban
béhódolt volt Erdély szultán Szulimánnak (noha akkor az
ország is nagy volt) Bethlen Gábor és öreg Rákóczi György
is úgy adván meg esztendőnként az adót, engedtetnék el arra
az tízezer aranyra az mi adónk; ha az nem lehet, bárcsak az
tizenötezer aranyra, az mint ifjú Rákóczi György erdélyi fe-
jedelem adta, a nyolczvanezer tallért nem is az ország, hanem
Barcsai Ákos, ura ellen pártot ütven, maga privátumának
promotiojáért ígírte az töröknek, melyért az országtól, legi-
time condemnáltatott. Ezen kívül hogy Erdélynek semmi ha-
tárait el ne vegye az török, és az havasokon belől ne hódol-
tasson. Libera electioja és törvénye s szokása intacte maneant
penes Transylvanos, uti hactenus fuit; táborban való felülés-
sel, élés adással ne terheljen és ez országon se török, se tatár
hadat rajtunk által ne vigyen.

Ha mi egyéb kérdések és dolgok lennének, ő kegyelme rescribáljon, semmit se tegyen conclusumban, míg innét tudósítást nem veszen és informatiót töllünk, annál inkább ne contraháljon és pecsételjen semmit hírünk nélkül.

Az diplomával ha ő kegyelmét megkinálják, ha Dévát és Kolozsvárt felteszik, ne is rescribáljon ő kegyelme, megmondván, hogy tavaly is ő kegyelme azt nem vette el, ha azokat belé nem teszik, ő kegyelme írja meg nekünk, de az mi parancsolatunk nélkül semmit se concludáljon.

Míg az magyar dolgok végképpen az ő felsége kegyelmességéből jó karban állittatnak, méltóztassék ő felsége Magyarországon vallásunkon lévő ecclesiák, nevezet szerént az pataki ecclesiának és collegiumnak szabados exercitiumát kegyelmesen megengedni, instáljon ő kgme hathatósan.

Mindezeket szép csendesén és submissióval bő szókkal adja elő ő kgme oda fel igen discrete et caute, a mű méltóságunkot ez haza és maga becsületit igen szemesen előtte viselvén ő kegyelme.

Debreczen városa és az privata personák dolgának specialis dispositiója lévén, igyekezzék ő kgme hűségesen az hol és mint kívántatik, munkálkodni és seria instantia által kegyelmes resolutiót impetrálni.

Isten pedig ő kgmét szerencsésen hordozván, hozza vissza hamar üdön hozzánk kívánatos resolutióval. Datum in castro nro Radnoth die 14. mensis Augusti ao. 1687.

Hogy protestáljon ő kgme az evangelicusok residensek előtt, ha az persecutiót megengedtetik, az ő urok ád számot isten előtt róla.

Kivül: Gyulai Ferencz uram instructiójának párja a. 1687.

Rájegyezve: Ezt Donáth Mátyás urammal ő kglmével paríaltattam, más bizony nem is látta.

(Gróf Teleki Miksáné levéltárából. Egykorú kézirat.)

Ao 1687. die 21. mensis Septembris.

Az radnóthi confluxusban végezett consignatiók ezek.

Az lotharingusnak és bavarusnak kívántató négy lovaknak elvitetésére Vaÿ Mihály uram ő kglme lészen.

Horvát Ferencz uram gondviselete alatt vigyék el az Kővárban levő lovakat Caraffáig.

Uti költségére ő kglmének Nagy Pál uram adjon fl. 100 '///. az melyből mind magára, mind a német kísírók Eperjesig költsön.

Ezenkívül ugyan Nagy Pál uram adjon Horvát Ferencz uram kezéhez áureos nro 25. az mely huszonöt aranyot ő kglme magánál csak in secreto tartson, az míg Eperjest éri ő kglme. Experialja addig, az német kísírók mennyit kell költeni; ahoz képest az huszonöt aranyból adjon ő kglme, az mennyit elégségesnek ítil az német kísírók számára Bécsig Simon Gábor kezéhez, hogy abból az huszonöt aranyból erogáljon azokra az német kísírók, az kik Eperjestől Bécsig fogják az lovakat kísírni.

A kővári lovak közül peniglen melyiket kell adni egyet Caraffának, erről való dispositio instructiójában ő kglmének megvagyon írva, több egyéb dolgokkal letéve, mit cselekedendő legyen ő kglme.

Instructio pro grosso Francisco Horváth, anno die locoque ut supra ad dnum gralem Caraffa ablegato.

Isten segítsége által siessen ő kglme Karaffa grálhoz.

Kővárban menjen be, a mely paripákat római császár ő felsége és méltóságos ministeri számokra küldettünk, melyekkel Simon Gábor s Almási Ferencz nevü szolgálók Kővárban várakoznak, jó gondviselés alatt indítsa meg és szép lassan vitesse, Inczédi Mihály hívünket küldvén hozzánk jövő szatthmári commendans uram eleiben, véle beszéljen és azon commendanstól kérjenek passust, kísíróket Eperjesig, mely mellett a lovakkal mehessenek alkalmasabban.

Caraffa generálhoz jutván, ő kglmét szónkkal becsülettel köszöntse, levelünket adja meg, praesentálja az ő kglmé-

nek küldött paripát s kérje mennél hathatósabban ezekre. Minthogy sok izben ígírte jóakarátját hozzánk és az országhoz, bizonyítsa meg dolgainknak szives promotiójában és az római császár ő felsége s méltóságos ministeri előtt való szives recommendálásában. Azomban minthogy az ő felségének és a ministereknek küldött lovakat ennyi ideig az ő felsége császári passusa után váraoztattuk s mind ez ideig is nem érkeztenek el véle, kérje ő kglmét, adjon passust, mely mellett azon paripákat embereink jó securitással és commoditással vihessék fel Bécsben. Annál jobban esnék, ha ő kglme is bizonyos emberét rendelné melléjük.

A paripák iránt penig ezt observálja ő kglme, hogy Kővárban jutván, a hét elsőbb paripák után a melyik jobb leszén, azt válaszsza ki ő kglme és azt praesentálja szónkkal Caraffa generálnak. De az hét elsőbb paripáknak békét hagyjon.

Caraffa generál uram irta volt Teleki Mihály uramnak ő kglnek, hogy Kornis Gáspárné asszonyom informálta volna ő kglmét arról, hogy ide be való jószágít el akarnák foglalni, embereit is szabadon ne engednék járni ki s bé. Mely informatio egészen hibás; mindazon dolognak hírét sem hallottuk, noha magának itt ben nincs is jószága az aszszonnak, a mi van, az árváié. Hasonlóképpen panaszkodott ő kglmének Kapi Gábor uram is, hogy leányának, Tholdalagi János uram feleségének szolgáinak ide be való járások nem volna szabados. Ez is nem ugy vagyon. Azért mindkét dolognak hibás voltát serio persvadeálja a generálnak és kérje azon, afféle haszontalan informatióknak ne adjon hitelt ő kglme és ne gondolkozzék ugy felőlünk.

Ő kglmére bizott dolgainkat végben vivén, siessen viszsza jőni Caraffa generáltól. Datum in etc. Radnóth etc.

Az Caraffa generálnak expediált levélnek tenora így következik:

Mittimus ad Vram Excellentiam generosum Franciscum Horváth Petrityevit, fidelem nobis dilectum, cui in mandatis dedimus certa quaedam negotia Vestrae Excellentiae referenda. Excellentiam Vram amantissime rogamus, ne gravetur verbis praefati fidelis nostri fidem adhibere, oblatamque multis vicibus suam nobis regnoque nostro gratificandi et

assistendi promptitudinem hoc etiam in negotiis syncere contestari. Quod multis vicissim Vestrae Excellentiae demerebimur officiis ac gratitudinibus. Servet deus Vram Excellentiam quam diutissime incolumem et ad vota foelicissimam. Datum ut supra.

Az várookban viendő buzák dispositiójáról. Az urnak Teleki Mihály uramnak ő kglmének iratni commissiót: honnét, mennyit s hová és kik szállítsák el.

Husztban asszonyunk ő naga küld buzát.. 300 köblöt.

Az országeből kétszáz köböllel supleáltatik.

Kővárban az ország küld 1000 köblöt.

Szamos-Ujvárbán..... 100 köblöt.

Déva várában..... 200 köblöt.

Colosvárbán..... 300 köblöt.

NB. Az Convocatoriát ad 2. mensis Octobris kell írni, ide való radnóthi gyülekezetekre az deputatusi fő és egyéb rendekre az statusokbeliakkal együtt.

(A gróf Teleki Miksáné birtokán őrzött »Dipl. Alv.«-ból.)

1687. szeptember 22.

Nos Michael Apafi stb.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Hogy midőn becsületes tanács uri és a nemes ország terhes dolgainak folytatására rendelt deputatus hiveink ő kglmek ez jelen való 1687. esztendőben ad diem 19. mensis Septembris indicált conflususban radnóthi kastélyunkban egyben gyűltenek volna, az szász natio ő kglme panaszolkodván azon, hogy a nemes országnak jóllehet sok szép constitutiói extálnának a postálkodásra és vecturára kényszerítők ellen, mindazonáltal ha azoknak megtartásában valami modalitást nem keresnek, az rajtok levő onusoknak viselése miatt elpusztulnának, melyhez képest a több országos dolgok felől való végezések között az postalovaknak adásának módját ex communi voto seriesben írván, minekünk is exhibáltak, instálván azon, hogy azokat minden punctumiban acceptálnók, confirmálnók és mind mi megtartanók, mind másokkal is megtartatnók. Mely ez szerint következik:

Az szász natió ezeknek adjon postalovakat.

A tanácsi rendnek, kiknek nevek

Haller János,
Teleki Mihály,
Naláczi István,
Bethlen Gergely,
Bethlen Elek,
Székely László,
Bánffi György,
Macskási Boldizsár,
Gyulai Ferencz,
Szebeni királybíró Frank Bálint,
Szebeni postamester Szabó Keresztély.

A tanácsi rend után ezeknek kell adni postalovat. A vármegyéken levő főispánoknak és a székelység főtisztinek, mindazonáltal mikor a haza szolgálatjában járnak, de az magok vecturájok alá ne kényszerítsék az szászságot.

Fejérmegyei két főispán tanácsi rend is lévén, úgymint Teleki Mihály és Bánffi György urknak.

Küküllővármegyei főispánnak Bethlen Gergely uramnak.

Tordavármegyében Teleki Mihály és Tholdalagi János uraknak.

Kolozsvármegyében Székely László és Gerőffi György uraméknak.

Dobokavármegyében Bánfi György és Bánfi Farkas uraméknak.

Belső-Szolnokmegyében Bethlen Elek és Macskási Boldizsár uraméknak.

Közép-Szolnokban Gyulai Ferencz uramnak.

Hunyadvármegyében Naláczi István uramnak.

Udvarhelyszéki főkapitány Bethlen Gergely uramnak.

Főkirálybíró Daniel István uramnak.

Marosszéki főkapitány Gyulaffi László uramnak.

Háromszéki főkirálybíró Daniel Mihály uramnak.

Nemes János uram beteg lévén, nincs miért küldözni.

Csiki, gyergyai, kászoni főkapitánynak Teleki Mihály uramnak.

Főkirálybíró uramnak, Apor Istvánnak.

Aranyasszéki tisztt uraméknak nem kívántatik.

Ide nem értvén az székelységen levő főtisztok is, mikor országgyűlésében jönnek, mert akkor az országnak és nékiünk nem olyan különösen szolgálnak.

A két ítélőmestereknek adjanak.

Hopmestereknek és praefectusnak is adjanak.

Az ország perceptorinak, mikor pénzt visznek, adjanak.

Az fiscalis tisztoknak, kiknek rendes salvus passusok vagyon, és mikor ő ngoknak küldenek vagy szállítanak valamit, adjanak.

Salvus passussal és czimerünkkel járóknak adjanak.

Kolozsvári, Somlyai, mikor levelekkel járnak, adjanak.

Nem praeccludátik mindazonáltal, ha az szász natióbeli tisztok becsületes embereknek requisitiójára kedveskednek.

Becsületes emberek szolgálának peniglen szállásadással, gazdálkodással lenni kell.

Mi annakokáért praespecificált becsületes tanács ur és főrenden levő deputatus hiveinknek ő kglmeknek alázatos azért való instantiájokat kegyelmesen megtekintvén, a megirt serieszt ez mi levelünkben szóról-szóra, változtatás, kisebbités, öregbítés nélkül beiratván, minden punctumiban és részeiben acceptáltuk, approbáltuk, ratificáltuk és confirmáltuk, kglmesen offerálván magunkat arra, hogy mindazokat megtartjuk s mások által is, a mint illik, megtartatjuk, sőt acceptáljuk, approbáljuk, ratificáljuk és confirmáljuk ez levelünk által.

Datum in castro nro Radnoth die vigesima secunda mensis Septembris, ultima videlicet die congregationis dñorum consiliariorum ac ad ardua regni negotia moderanda deputatorum ao dñi millesimo sexcentesimo octuagesimo septimo etc.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában őrzött »Dipl. Alv.«-ból.)

Ao. 1687. die 2. Octobr. Consultationes in
castro Radnoth expeditae.

Ebéd előtt az római császár ő felsége hadai főgenerálisa az lotharingiai herczeg követje intimatiójára conferentiariusok delegáltattanak; elmenvén a conferentiára a követek,

beadák írásban a lotharingus intimatióját, lehozták és délután publice elolvastatván, discursus lőn és conclusumok is ez szerént.

1. Az discursusok és voxok által concludáltatott, hogy semminemű véghelyekben és erősségekben az ő felsége praesidiuma ne recipiáltassék, nagyobb gonoszt ítélvén abban, ha ultro megengednők, hogy praesidiumot vigyenek erősséginkben, mintha isten ítéletiből erővel vennék magoknak. Mindazonáltal a töröktől való elszakadásunkkal okozhatván, végső veszedelem követné szegény hazánkat, hanem tehetségünk szerént való kedveskedéseink mellett alázatosan instáljuk és tovább való obligatiókkal, az mint lehet, munkálkodjuk csendesítéseket.

2. Mivel ennekelőtte huszezer köből buzát ígértünk az ő felsége hadai szükségére, azt praestálni deliberáltuk most is; de coetero a követek annak idejében ígérjenek és ha az ígretünk, megmaradásunk s az hadaknak reánk nem jövetele iránt reminségünk lehet, voltaképpen általláthatjuk, instálván azon, az mi élést, úgymint bort, buzát, marhát és gabonát adhatunk, azon summában vegyék bé.

Ez jelen való esztendőben az szükségnek szoros voltához képest különben nem lehetvén, az úr Teleki Mihály uram az mi klgs urunk ő nsga és az méltóságos deputatio dispositiójából Nagy Pál uramtól fl. 42 ezer vévén kezéhez, abból nemes Máramarosvármegye szükségére ajándékon fl. 20 ezer, sub spe autem restitutionis fl. 10 ezeret adott; ha azért a kölcsönadott tizezer forintot az nemes ország el nem engedi, azon vármegye adós véle s fizessen, az úr ő kglme az iránt ne búsíttassék. Azonkívül pedig tizenkét ezer forintot Bándi Kovács István uramnak adott ő kglme, melyet a német hadak számára erogált ő kglme és ratiocinált is róla. Ez iránt is az úr ő kglme absolutus arról az fenn megírt summa iránt is harum per vigorem.

A lotharingiai herczeghez való követségre az urak közül Bánfi György uram, item ítíló mester Alvinczi Péter és Balintith Sigmond uramék deputáltattak.

Die 3. Octobris. Az bavarusnak küldendő lovat viteti el Bagorai Ferencz uram, lévén mellette ő kglmek, kik az

lovat vezessék és velek bánjanak, szamosújvári két szabadosak.

A lotharingusnak is lovat kelletvén vinni ajándékban, azt a követek vitetik el és lesznek vezetők s hozzája látók szamosújvári két szabadosok.

Ez nap solenniter meg is vendégelte urunk ő nsga a követeket.

Die 4. Octobris. Ugron Ferencz uram az magánál lévő pénzből az kolozsvári, somlyai és csehi praesidiariusoknak adjon két hó pénzt hiteles quietentia szerént.

Mikes Pál uramnál levő négyszáz forintnak háromszáz forintját bé kell kérni, száz forintja magánál maradván.

Idősbik Tholdalagi János uram menjen Kolozsvárra és ott az ő felsége hadai számokra deputált tizezer köből búzának öszvegyűjtését és expeditióját procurálja Maxai Ferencz urammal.

- A búza pedig ez szerént deputáltatott:

Szebenből búzát	cub. sax.	3000 //
Segesvárból	cub. sax.	2000 //
Brassóból	cub. sax.	2280 //
Hunyadvgyból	cub. sax.	1168 //
Szász papok	cub. sax.	1000 //
Medgyesről	cub. sax.	600 //
Az oláh papok	cub. sax.	100 //
Summa cubl.		10148.

Szekerekről való dispositio.

Az universitas (excepto Besztercze, mivel az véghelyekben való búza szállítására deputáltattak.)

	currus nro	500 //
Az vármegyék	curr. --	300 //
Az egész székelység	curr. --	60 //
NB. helyette peniglen fl.		1500 //
Az szász papok	curr. --	40 //
Oláh papok	curr. --	20 //
Vizakna városa	curr. --	10 //
Szék városa	curr. --	10 //
Kolozs városa	curr. --	10 //
Marus-Vásárhely	curr. --	10 //

Két Régen	currus nro	5 //
Teke városa	curr. —	4 //
Zilah városa	curr. —	10 //
Somlyó városa	curr. —	5 //
Udvarhely városa	curr. —	1 //
Sepsi-Szent-György	curr. —	1 //
Kézdi-Vásárhely	curr. —	3 //
Illyefalva	curr. —	1 //
Fogarás földje	curr. —	6 //
Töröcsvári jószág hétfaluval	curr. —	16 //
Abukbánya	curr. —	2 //
Csik-Szereda és Bereczk	curr. —	1 //

Az vármegyékre limitált szekerek ezszerént intéztettek el.

Fejérvármegye	currus nro	80 //
Thorda vármegye	curr. —	32 //
Dobokavármegye	curr. —	20 //
Hunyadvármegye Zaránd	curr. —	50 //
Kraszna vármegye	curr. —	6 //
Küküllő vármegye	curr. —	60 //
Kolozs vármegye	curr. —	20 //
Belső-Szolnok vármegye	curr. —	30 //
Közép-Szolnok vármegye	curr. —	20 //

Az székelység szekerekre adandó pénze így limitáltatott.

Udvarhelyszék	fl. 350 //	Háromszék	fl. 600 //
Csik. Gyergyó, Kászon	fl. 300 //	Aranyosszék	fl. 100 //
Marosszék	fl. 150 //	adják Toldalagi János	

uram kezéhez, fogadjon szekereket rajta ő kglme.

Observandum.

Az Szebenből rendelt 3000 köböl búzát vigyék el az universitas háromszáz szekerei.

A Brassóból rendelt 2280 köböl búza szállító segítségre az universitástól kétszáz szekereket.

Item a töröcsvári 16 szekerek.

Item a fejérvármegyei felső járásból is rendeltetnek 12 szekerek és így lesznek nro 228, melyeken az említett búzát elvihetik, tiz-tiz köblöt computálván egy szekérre.

Az Hunyadvármegyéből rendelt 1168 köböl búza alá kévántatik curr. 117, magok Hunyad- és Zarándvármegye adjon curr. 50. Item Fejérvármegyéből 67 szekeret.

A szász papok 1000 köböl búzája alá adjanak magok curr. 40. Item az székelység pénzén fogadjanak curr. nro 60 //.

Az segesvári 2000 köböl búza alá Küküllőből.

currus 60 //.

Item Kolozsvármegyéből curr. 20 //.

Dobokavármegyéből is curr. 20 //.

Item Tordavármegyéből curr. 32 //.

Item Belső Szolnokvármegyéből curr. 30 //.

Item Vizakna curr. 30 //.

Item Kolozsvármegye curr. 10 //.

Item Maros-Vásárhely curr. 10 //.

Item Közép-Szolnokból curr. 8 //.

Az Medgyesről deputált hatszáz köböl búza alá adjanak.

Két Régen curr. 5. Teke curr. 4.

Zilah curr. 10. Somlyó curr. 5.

Az oláh papok curr. 10. Fogaras földje curr. 6.

Abrukbánya curr. 2. Kézdi-Vásárhely curr. 3.

Sepsi-Szent-György curr. 1. Udvarhely curr. 1.

Ilyefalva curr. 1. Bereczk curr. 1.

Szék városa curr. 1. Fejérvármegyéből curr. 1.

Az oláh papoknak 10 szekerei vigyék az magok 100 köböl búzájokat.

Az fenn említett búzának az német hadak számára való administratioja Bándi Kovács István és Széki Márton atyánkfiaira bizattatott, úgy hogyha kévántatik, somlyai kapitány uram adjon segítséget melléjek.

Az elrendelt szekerek gondviselésére rendeltetnenek Fejérvárgyében Kemény Boldisár és Farkas Ferencz urk és melléjek az tisztek adjanak két-két szolgabirákat, kik az szekerekkel elmenvén, gondot viseljenek s az búzát adminisztrálják s quietentiát is hozzanak róla.

Küküllő vrgyből Horvát Miklós és Radák István uramék, lévén ő kglk mellett is két két szolgabírák ut supra.

Thordavgből Thoroczka Mihály és Vitéz Ferencz urk, két két szolgabírák lévén mellettek ut supra.

Kolozsvárgyból Kabos Gábor és Suki Mihály uramék, két két szolgabírák lévén mellettek ut supra.

Dobokavrgyból ifjabb Vas György és Mikó István urk, két két szolgabírák lévén mellettek ut supra.

Belső-Szolnokból Torma Kristóf és Oláh Mihály urk, két két szolgabírák lévén mellettek ut supra.

Hunyadvrgből Barcsai István és Buda János urk, két két szolgabírák lévén mellettek ut supra.

Középszolnokvrgből Szécsi György és Turenda Simon urk, két két szolgabírák lévén mellettek ut supra.

Az universitas ő kglmek rendeljenek becsületes polgárokat, kik az búzával legyenek és adminisztrálják Kolozsváratt, az szekerekkel is rendelvén embereket, kik gondot viseljenek.

A fő rendek, kik inspectoroknak rendeltettek, szorgalmatosan gondot viseljenek a szekerek megindíttatására, megakotására és Kolozsváratt Tholdalagi János uram kezéhez vévén, az oda fel említett minden vrgyékbeli szolgabírák és más kívántató gondviselők által szállíttassa el az német táborra és Kovács István s Széki Márton atyámfiai által adminisztráltassák hitelesen.

Közép-Szolnokból Somlyai kapitány uram is rendelvén embereket az szekerek mellé.

Observandum.

Minthogy penig az búzát lisztül kívánják, valahol az alkalmatosság engedi, az malmakat foglaltassa el Tholdalagi uram és öröltessen szorgalmatosan, az városokon is jó gondviselés alatt az mire érkezhetnek, öröltessenek, egy részét penig indíttassák és vitessék Kolozsvárra. Az búzát mindazáltal megrostáltassák az portól és gatzól és el ne csépeljék, se igen melegen öszve ne töltsék; sőt hogy a lisztet jobb móddal vihessék, minden zsáknak fenekére, közepiben és felső résziben egy-egy kis darab söt tegyenek, zsákokat is jókat úgy egy köblösöket szerezzenek, hogy aziránt is valami difficultas a dologban ne légyen.

Observandum.

Szebenből az búzát megindítván ad, diem 15. tum prae-sentis mensis Octobr. okvetetlen érkezzenek Kolozsvárra. Segesvárról is ad diem 15. Octobris.

Medgyesről ad diem 16. Octobris.

Hunyadmegyéből ad diem 17. Octobris.

Brassóból pedig ad diem 18. Octobris oda érkezzenek véle. Az szász papok és oláh papok búzáját is az említett napokra odaszállíttatván.

Ha kik miatt pedig és holott az búzában esendő fraus és mixtura comperiáltatik, vagy pedig ad terminum praefixum a búzáat oda nem szállítanak, vagy a szekér dolgába fogyatkozást tennének, tehát eo facto, comperta rei veritate, az kinek az olyan vétkes emberek közül jószága lészen, azt amittálja; a kinek pedig jószága nem lészen, meghaljon érette.

Die 6. Octobris in publica congregatione dnorum deputatorum deliberatum est.

A kővári praesidiumnak fizetésinek modalitássáról az méltóságos tanácsi rend authoráltatott, hogy mennyi fizetés küldettségük nékiek Nagy Pál uram keziből.

Az mely tizenkét vég posztót visznek a praesidium számára minden vég tizennyolcz forintban acceptáltassék az brassai uramék adójokban.

Gyulai Ferencz uramnak mulatása lévén a bécsi követ-ségre, kérjen fel hétszáz forintokat, Donát Mátyás uram pedig kétszázat, ketten kilencszázat, melyet az ország refundál.

Die 7. Octobris conclusum est.

Hogy Ebesfalván ad 22 praesentis az egész deputatusi rend conflualjon, az közelebb levő tanácsi rend és deputatusok elébb is, ha a szükség úgy kívánja, tudósítván az tanács uraknak akármelyikétől is.

Instructio pro spli ac magnifico Georgio Banfi de Losoncz stb.

(Megjelent az Alv. Okmányt. II. köt. 223—227. lapjain.)

Az lotharingushoz expedált követek plenipotentiaájok két rendbeli, egyik ez szerint:

(Megjelent az Alvinczy Okmtár VI. köt. 227—8. l., csak a jegyzetbe tett szavak a szövegben nincsenek kihúzva.)

Datum in castro nro Radnot die septimo mensis Octobr. ao. 1687.

Az másikja is de verbo ad verbum így volt, excepto, hogy linea 2-da in ista facie nem volt benne *ius*. Ismét linea 4-ta et

5-ta nem voltak ezek: Patriae legibus utriusque libertatibus et consuetudinibus, beroque il nostro principatui non praejudicant.

A római császár ő felsége táborában levő tiszteknek így irtak hat levelet, hármat Excellentissimussal, hármat Illustrissimussal: Praemissis praemittendis.

(Megjelent az Alv. II. köt. 222. l.)

Lecta correcta et cum suis
originalibus comportata co-
ram me Francisco Lugasi
principalis suae celsitudinis
secretario m. p.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában őrzött »Dipl. Alv.«-ból.)

1687. október 22.

Ulteriores a serenissimo Lotharingiae duce propositorum nuper celsissimo Transylvaniae principi et regno punctorum particularitates, per nos infrascriptos ablegatos exponendae et tradendae.

Speraverat quidem serenissimus Lotharingiae dux celsissimum Transylvaniae principem et inclytos regni ordines ad factam medio ablegati sui illustrissimi domini Baronis de Houchin insinuationem accommodandis Transylvaniae negociis, utpote operi tam universo christiano orbi, quam proprio, vel maxime ipsorummet bono summopere salutari ac prorsus necessario, nullam penitus moram injecturos; velut sua ex parte idem serenissimus dux omni sincero conatu et opera in id incumberet, eoque magis indoluit spem suam in ipso tractatum limine frustratam videre, dum expediti nuper celsissimo principe et statibus domini ablegati super expressis eisdem ac essentialibus praesidiorum nempe et quartiriorum punctis concludendis, sufficienti sese plenipotentia destitutos agnoscerent ac inde pro novis instructionibus ad principales suos reverti necessitarentur. Non absque magno regni hujus damno et incommodo, quod necessitate introducti in provinciam exercitus praeter spem et voluntatem suae serenitatis eidem

accessit, nec non dolenda pretiosissimi temporis jactura. Cui sistendae ac ulterius obviandae studens usque eo magis syn-
cerus in rem christianam et procurandae accommodationis
animus coram orbe elucescat: commisit ex superabundanti
denuo nobis infra scriptis eum in finem ablegatis: quatenus
ad aulam celsissimi principis, aut locum tertium ab eodem
denominandum (quod hodie tandem in hac arce contigit) nos
illico conferentes et cum celsitudinis suae et regni Transyl-
vaniae dominis ablegatis ultimam manum operi admoventes;
prioribus inhaerendo generalibus punctis ad subsequentes
eorundem particularitates et explicationem descendamus.

Et primo quidem ex iis, quae jam tum celsissimo prin-
cipi et statibus a supra fato domino Barone Houchin in Rad-
noth tum in castris a sua serenitate dominis ablegatis fusius
repraesentatae fuerunt: Dubio procul recenti haerebunt me-
moria ponderosissimae rationes, quibus commota sua sacra
cesarea regiaque Mtas dominus noster clementissimus, vindi-
candae reliquae Hungariae ac expugnandis, quae ab infideli-
bus adhuc possidentur, Várad, Tömösvár, Gyula, Lippa, Jenő,
aliisque earum partium fortalitiis et deo favente, ipso etiam
Belgrado victoriosa arma propius admove, tamquam supre-
mum christianitatis caput se se obligatam sentiens, celsissi-
mum Transylvaniae principem et regnum, cujus principaliter
interest, et sine cujus concursu optatum sibi effectum appro-
mittere nequit, ad communem causam perbenigne invitandum,
simul et firmissime assecurandum duxit, nullum ea occasione,
authoritati principali, religioni, privilegiis aut juribus regni
et nobilitatis praejudicium illatum iri.

Siquidem autem desideratae operationes ob imminentem
hyemem necessario in vernale tempus differri, interim vero
eum in modum praeparari, universae christianitatis et regni
hujus commodum expostulent, ut prodeunte statim vere tem-
pestive inchoari et valido successu mature absolvi possint: exigit
eadem indispensabilis belli ratio et necessitas, ut certa pars
exercitus in Transylvania quarteriis per hyemem intertenenda
collocetur, idque in arcibus, civitatibus hosti oppositis, ac muro
cinctis, tam tutandae provinciae, quam conservando et conti-
nendo militi, necnon utriusque securitati maxime idoneis.

2. Quod ad quartiria attinet, non intendit sua sacra caesarea regiaque Mts exercitum suum, qui una cum auxiliariis copiis de praesenti adhuc ad numerum quinquagesies mille virorum ascendit, totum in hoc regno hybernandum relinquare, sed mallet benignissime, ut subsecuta brevi solida et segura quartirialis negotii accommodatione, major copiarum moles e regno educatur, et solum octodecim millium numerus in hac provincia per hyemem constituatur, qui viginti quatuor mille orales et sedecim mille equestres portiones habebit: alendus ab inclyto regno secundum universalem et consuetam cesareae intertentionis normam: nimirum, ut portio oralis dietim per duas libras panis, unam libram carnis et justam vini, equestris portio dietim per sex libras avenae, octo libras foeni et duos per septimanam straminis manipulos in natura administretur; praeter naturalem vero hancce alimentationem suprafatae militiae in rationem stipendii necessaria nongentorum millium florenorum rhenensium summa in parata pecunia pro omnibus et singulis exsolvatur, quo christiano in communem causam subsequente subsidio et concursu nullus regnicolarum ab ullo excessu, injuria, damno, aut insolentia metuendum habebit, sed rigorosa prorsus disciplina ad allatas querelas quivis excessus gravibus infallibiliter poenis coërcerentur.

3. Quo ad stationes, siquidem eadem ratio procurandae tranquillitati publicae, observandae exactiori disciplinae et securae regni hujus adversus quasvis hostium irruptiones statuendae defensionis omnino efflagitat. Ut saepedicta militia in arces, civitates et talia fortia loca collocetur, unde praemissa quaevis procurare et praestare valeat. Idcirco necessariae eum in finem stationes in subsequentibus ordinandae desiderantur, nimirum in Bistriz, Cibinio, Deva ac aliis quibusdam versus hosticum in iis partibus Marusio adjacentibus civitatibus, uti Alba Julia, Szászsebes, Szászváros, item et quibusdam Tartarorum incursioni obnoxiiis passibus, ex quibus congrua communicatione incessanter hostium machinationibus et cum effectu invigilare possit.

Quae omnia quemadmodum nihil aliud, quam universae christianitatis bonum et regni hujus commodum ac securita-

tem pro fine habent, atque ostendendam in hoc importantissimo opere inclyti regni promptitudinem sacra caesarea regiaque Mtas suo tempore gratia ex protectione caesarea regiaque pro votis recognoscere non intermittet: ita sperat serenissimus Lotharingiae dux petitam eo super declarationem ac totalem praefatorum punctorum accommodationem a celsissimo principe et statibus Transylvaniae sine ulla amplius mora aut dilatione subsecuturam, eamque tanto intentius exoptat, quanto magis provinciam hanc toto armorum pondere non diutius gravatam, sed majori parte copiarum quo citius melius alleviatam videre vellet, iterata cum protestatione, ut si longius ex parte celsissimi principis et regni hic negotiorum cursus protraheretur, aut omni fortassis spe excideret, eoquo casu tanto cum exercitu hic per hyemem subsistere cogere-
tur, unde non modica regno confusio accideret; id suae serenitati nullatenus imputetur.

Coeterum id quoque significandum incumbit eos nobis a serenissimo duce datos esse ordines, ut pro obtinenda a celsissimo principe cathégorica resolutione ultra biduum ab hinc nos detineri non patiamur, cum res moram prorsus non admittat, neque serenissimus dux ulla ratione motum exercitus interea differri posse, statutum habeat. Actum in Küküllő-vár die 22da Octobr. 1687.

Ejusdem serenissimi Lotharingiae
ducis ad suprafatos pro exercitu
caesareo tractatus ablegati

Fridericus Comes de Scherffenberg.

Tr. L. Ba. Falkenhain.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

Responsio ad propositiones dnrum legatorum serenissimi ducis Lotharingiae.

Fatemur legationem illustrissimi domini Baronis de Houchin et celsissimum nostrum principem et universos status grato excepisse animo, primaque suae celsitudinis fuit cura legatos statim ad serenissimum ducem mittendi et quidem cum promissione annonae et non contemnendae pecunia-

riae summae militi desideratissimae. Verum quod eam in offe-
renda exercitibus annona celsissimi principis pronam propen-
sionem mediocri serenissimus dux excepit favore, dolenter
dominus noster clementissimus intellexit: fuit hoc etiam fun-
damento, quod de fortalitiis praesidio muniendis ac hyber-
nalibus militum quartiriis legati nullam habuerint plenipo-
tentiam, quia sperabatur suam serenitatem annonae ex pecu-
niae administratione (quod jam etiam in opere erat) conten-
tam fore, ideoque et respectu accommodationumstrarum
praeteritis annis factarum non quartiriis, non fortalitiorum
traditione oneraturam. Cum vero innotuit suae celsitudini et
statibus nullatenus suam serenitatem a prioribus propositis
recedere velle, expedit nos eo fine, ut cum excellentissimis
dnis legatis conveniremus, absque tamen conditionibus in
apertissimum regni periculum eversionemque solii principalis
et religionum receptarum salvis libertatibus et juribus nostris
patriis permanentibus: certo sibi persuadens sua celsitudo,
tanquam a principe justo, pio et christiano, nihil a nobis a
sua serenitate supra possibilitatem nostram desideratum iri.

Hoc expresse declaramus, uti et hactenus exercitibus
suae Mtis dominus noster clementissimus gratificatus fuerit
et dehinc omnem navabit operam iisdem complacendi, solum-
modo uti praemisum est, authoritati principali, religioni, pri-
vilegiis et iuribus regni et nobilitati non videantur negotia
praejudicari. Desiderat etiam sua celsitudo, ut in fortalitio-
rum denominatorum expugnatione exercitus christiani felicem
habeant successum.

Uti etiam praemisum est absque aperto nostro periculo
quartiria militibus partiemur, sed magnum nobis fecit scrup-
ulum, cur totam militiam inter parietes et in arcibus con-
tineri velint, cum vel ab iisdem Vestris Excellentissimis ita
de hostium extenuatione sumus edocti, ut nullatenus ab iis-
dem esset metuendum; sed forte uti percipimus nec adhuc de
nobis omnis suspitio est abolita, licet nostrae accommodatio-
nes praeteritorum etiam annorum, signanter vero synceritas
ea, quam hisce proximioribus diebus demonstravimus, de nobis
serenissimum ducem securum et quietum facere possunt.

Quod vero jam quartiria attinet, uti jam tenuitatem

hujus regni et Vestrae Excellentiae noverunt, non octo decem millium portionum, sed certe et medietatis provisioni non sufficimus, quia uti mens nostra capere potest (licet nec illos terminos intelligamus) illarum portionum oraliū et in natura parataque pecunia solutio, per sex menses forte superaret sexcenta millia florenorum hungaricalium.

Vestras igitur Excellentias submisisse petimus, menstruatim quinquaginta millibus florenis Hungaricis, id est per sex menses trecentis millibus florenis Hungaricalibus sint contenti. Insuper promittimus etiam viginti millia cubulorum, id est octuaginta millia metretarum Transylvanicarum tritici per sex menses diversis vicibus administranda, quae tanquam nostrae synceritatis symbola dignetur sua Mattas caesarea clementissime, sua vero serenitas favorabiliter acceptare, et quia magna monetae sit apud nos penuria, dualitas etiam praenominatae summae in natura percipiatur.

Hinc vero summam meditationis ansam nobis suppeditare non diffitemur, quod clementissimae suae Mtis caesareae resolutiones faventesque serenissimi ducis promissiones, ipsarum etiam suarum excellentiarum iteratae demonstrationes omnem securitatem principi et statui nostro repraesentent; tamen Cibinium in his temporibus celsissimi principis et statuum domicilium, Albam Juliam principalem residentiam, Bisztricz nulli passui obnoxium, Dévam vix ducentorum hominum capacem in secessu quodam exstructam, nec pro defensione alicujus loci idoneam exposcant. Quod quia praespecificatis favoribus repugnat, pro ulteriori in hac materia, reliquarumque Sebes et Szászváros civitatum declaratione ad informationem celsissimae nostrae aulae nos referimus. Serio etiam dominos legatos petimus, ad talia negotia (quae nisi apertam patriae perniciem operari voluerimus, effectuare est impossibile) ne cogemur. Claudiopolis per nos praesidio extenuata et nutu celsissimi principis serenissimo duci obediētissima eique adjacentia oppida ut et Somlyo et illa terra amplissima, tantorum militum, quos nos sustentare possumus, capax est, et ibi militia collocari et quiete vivere potest. Si enim vel ad Albam Juliam usque militia collocaretur, nec praenominata summa a nobis unquam praestari posset: ver-

sus vero passus, qui irruptioni Tartarorum obnoxii putarentur, nullum vel aliquod minimum castellum extare Vestrae Exclae praeter immensas sylvas certo sibi persuadeant.

Quod vero bidui moram solum vellent suae excellentiae hic habere et nos in eo incumbemus, quo citius ab iisdem cathégorica resolutio obtineri possit. Considerandum tamen venit, quod res sit valde ardua et circa horam secundam pomeridianam sumpserimus tractatus initum, et ubi hic tractatus finietur, nonnulla puncta Vestris Excellentis ex parte nostra aperire et superaddere desideramus.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

Replica ad responsionem dominorum ablegatorum Transylvaniae.

In propositionibus nostris ex parte serenissimi ducis Lotharingiae tria tantum puncta continebantur.

Primum erat ut milites in locis securis per stationes collocarentur ob rationes ibidem annexas et denominata fuerunt loca. Ad hoc siquidem domini ablegati non tantum unum aut alterum, sed omnia prorsus loca denominata recusarunt, imo suspicionem aliquam in demonstratas iisdem abunde caesareas intentiones conjiciunt, quod quantum a justis summae dictae suae Mtis actionibus alienum sit, universus orbis contestabitur. Interim cum tam Cibinium, quam reliqua loca in instructione nostra a celsissimo principe et regno Transylvaniae pro statione petenda habeamus, neque nos absque ulteriori suae serenitatis mandato eatenus recedere, aut desistere possumus ex rationibus inibi allegatis, et si in hoc domini ablegati etiam sua ex parte satisfacere nobis nequeant, ad alterum punctum interea temporis determinandum procedamus, donec a principalibus nostris primum resolvatur.

2^{dum} erat, quo petebantur pro octodecim mille militibus in hoc regno hybernaturis viginti quator mille portiones orales et sedecim mille equestres, in toto quadraginta mille portiones, in natura administrandae, juxta specificatam ibidem caesariae intentionis normam; praeter quam alimentationem adhuc pro stipendio militiae nongentorum millium

florenorum Rhenensium summa desideratur, quod ita et non uti domini ablegati in responso suo obscure interpretantur, intelligendum est. Qua in re cum domini ablegati alienationem quandam a portionibus ostendere videantur, et fortassis magis vellent, ut loco portionum naturalis sustentatio in pecuniam computetur et totali quartiriorum summae incorporetur: Nos quoque hac in parte non tantum contrariabimur, dummodo de generali, justa et tolerabili limitatione preciorum tam tritici quam carnis, vini, foeni, pabuli, aliorumque consumptibilium conventum et taxa eorundem universalis et aequa constituta, secundum illam praestatio ab ipsis, quantum in natura opus, suscepta fuerit.

3um priori inhaerens erat: desiderata nongentorum mille florenorum Rhenensium summa per hybernium exsolvenda. Ad quam petitionem domini ablegati sua ex parte nonnisi quinquaginta mille florenos Hungaricales menstruatim et in toto per sex menses trecenta florenorum Hungaricalium millia obtulerunt, summa certe si cum pecunia et naturali intertentione petita conferatur, adeo exigua et plane improporcionata, ut nec uno mensi sufficiat, et exinde vix tractandi animus colligi possit, ubi tamen considerandum esset, quod elapsis hisce annis cum indirecte tantum pro Transylvaniae bono bellum gerebatur, majorem summam caesarcis copiis administraverint, quam praesenti rerum statu et operationibus directe et aperte in regni bonum susceptis offerre volunt.

Ne tamen ex parte nostra tractatus propositi finem impedire aut protrahere videamur, sumus parati, si ex parte dominorum ablegatorum magis justa et adaequata proportio offeratur, tam in numero militum, quam etiam portionum ad aliqualem mitigationem condescendere; tractatum vero ad maturatio proinde tanto magis necessaria judicatur, quanto minorem res moram patitur; nec in nostra potestate sit, ultra determinatum tempus hic persistere.

Datum 22. Octobr. 1687.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

Conceptus limitationis

durum durum ablegatorum Tranniae

Farinae metretam	1 rhen.,	sive.....1 fl. ungar. 20 d.
4 faciunt cubulum		
Dolium veteris vini habet		
40 urnas, quaevis 8 justas 320	» 33 fl. 18 kr.	1 ung.....flor. ungar. 40 fl. — d.
Dolium novi vini	» 25	flor. ungar. 30 fl. — d.
Metreta avenae.....	» — » 18 kr.	» — 36 d.
Par boum.....	» 33 » 18 kr.	1 d.fl. 40 — — »
Par vaccarum.....	» 25 »	»fl. 30 — — »
Ovis.....	» 1 » — »	5 d. » — — 1 fl. 25 d.
Librum foeni	» — » — »	2 d. » — — — » 2 d.

Portio oralis debet habere

Portio equestris

Dietim libras panis 2 ₰ menstruatim farinae vel tritici	Dietim libras foeni 8 ₰ menstruatim	240 ₰ sive currus 2.
medium cubulum sive metretas... 2 m.	libras avenae 6 ₰	180 ₰ sive cubulos 2.
Libras carnis 1 ₰ menstruatim	30 ₰ straminis per septima-	
Vini justas 1 menstruatim	30 J. nam manipulos 2,	8 Manip.....8.

Nos autem secundum calculum caesareae ordinantiae militaris
ubique usitatum absque augmento totalis summae victualia in
majori limitatione accipere possumus, quam in sequenti:

Scilicet menstruatim pro portione

orali tritici vel farinae me-
dium cubulum sive metretas

2 pro fl. rhen. 1 fl. sive flor. ung. 1 fl. 20 d.

Carnis libras 30 \mathfrak{w} pro fl. — fl. 30 kr. sive fl. ung. » 60 d.

Vini justas 30 J. pro — 1 fl. 30 kr. sive 1 » 80 d.

Scilicet menstruatim ad portionem equestrem avenae cubulos

duos sive

Avenae metretas 8 pro 1 fl. 2 d. sive fl. ung. 1 fl. 20 d.

Foeni Currus 2 pro » 30 d. sive fl. ung. fl. 60 d.

Straminis manipulos ... 8 pro » 6 d. sive fl. ung. fl. 12 d.

Idest metretam pro polturis 20, sive

libram panis pro numis. 4 d.

Libram carnis 2 d.

Vini justam 6 d.

Idest metretam pro numis 15 d.

Currum foeni pro numis 30 d.

Manipulum pro numis 1 $\frac{1}{2}$ d.

Portio oralis menstruatim.

Ergo

Portio Equestris menstruatim.

In pane fl. Rhen. 1 fl. X^{um} — d. sive fl. ungar. 1 fl. 20 d. In avena fl. Rhen. 1 fl. X^{um} — d. sive flor. ung. 1 fl. 20 d.

In carnibus fl. X^{um} 30 d. sive fl. 60 d. In foeno fl. fl. X^{um} 30 d. sive fl. ung. — fl. 60 d.

In vino 1 fl. X^{um} 30 d. sive 1 fl. 80 d. Stramine fl. fl. X^{um} 6 d. sive » » — fl. 12 d.

Summa men-
struatim:

3 fl.

— » sive

3 fl. 40 d.

Summa men-
struatim:

1 fl.

36 d. sive

1 fl. 92 d.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

1688. februarius 16.

Az Karafa general ő naga punctumira való resolútiója az méltóságos deputatiónak

Ad 1-mum. Lehetetlenséget nem tudunk ígérni, mivel ha egyfelől magunk megmaradására mit ígérünk, úgy látjuk más felől azon ígretünkből következik veszedelmünk az ígretnek meg nem adhatásáért. Ebből gondolhatjuk azt is, hogy az general ő nga azért teszen fel ilyen kívánságokat, hogy annak alkalmatosságával belénk garázdálkodván, végső veszedelmünk következze hova hamarébb. Nem is aggrávtathatnánk simpliciter ezzel az punctummal, mivel R^{io}. 1. Az herczeggel lött tracta előtt nem is lehetett időnk az anticipativa administratióra, az armadának nagyobb része az tracta alatt szálla helyben. 2-da. Az míg az ország disponálhatott az victualék administratiója felől, azalatt disponált urunk ő nga mindenfelé, hogy az statiókbeliek provideáljanak az victualék felől, melyből fogyasztás sem volt, ígervén az herczeg is annak acceptáltatását juxta punctum 3-um recessus. 3-dik. Ha mi fogyasztás peniglen lehetetlenségünk és nem vakmerőségünk miatt eshetett is, justificálja az komornikkal való contractus, melyben ad ultimum usque Martii extendáltatott az victualék administratiójáról való terminus.

Ad 2-dum. Az herczeggel ő felségivel való contractus az egész dispositiót az mi kglmes urunk keziben hagyván, az élésnek felrendelése is az mi dispositiókra hagyatott. Melyben is az mi szegénységünknek úgy igyekeztünk volna kedvezni, de az statiókhoz közelebb való helyek az victualék adminisztrálására elégtelenek lévén, az távolabb való helyekkel is kellett azokat subleváltatnunk. Kik is ha mit fogyasztással vittek véghez, avagy hogy el nem vittek, avagy suppleáltattak vele, így is az vitézeknek fogyasztása nem esett, sőt sok helyeken az mit vittek is, ott lerakván, az mi commissariusinktól maig is be nem vették, ugymint Beszterczén, Betlenben, Kolozsvárott.

Ad 3-tium. Az herczeggel ő felségivel való tractatusunkban semmi victualékért pénzt ígérni nem mertünk, tudván

az hazában az pénznek szük voltát elannyéra, hogy ha az victualékért valamely helyek pénzt ultro ígírnének is, vagy azt meg nem adhatnák, vagy pedig az derék summa maradna el rajtok, sőt az egész generalatus neve alatt oly írásunk is jött ezen dolog felől, hogy vi nobis non obtruditur. Akkoron peniglen csak az tisztviselők portiójít kívánták volna pénzül. Ezt is viseltük előttünk, hogy ha az victualékért pénzt adnánk, az vitézek megfogyatkozván, sok hazafiait károsították volna meg kételenség alatt. Az követek ő kglmek discretiojára hagyjuk, hogyha találkoznak olyanok, kik ultro pénzfizetéssel offerálják magokat, ám lássák, csak elsőben az reájok vetett summát praestálják, de hogy violenter valakikre, vagy az egész országra vettessék, nem jovaljuk. Ugy mindazonáltal, hogy ha ultro valakik adnak is, az tisztviselők portiójában tudódjék, nem az gregariusok portiójában.

Ad quart. Ennek semmi emlékezeti nem volt az herczeggel ő felségivel való contractusban, oka az, hogy az servicz oly helyeken szokott adatni, az hol csak portio jár, de mivel mi az portio mellé csaknem megfizethetetlen summát is ígírtünk, effélékkel méltán nem terheltethetünk. Azonkül is az ország dispositioja szerint fáról volt provisio, sőt gyertyát és egyebet is mindenütt az gazdák szerettek juxta 3-tium punctum recessus. Sőt ha hol mi fogyatkozás esett, alkalmasint az sok épületeknek elhordásával és égetésivel, az fogyatkozást supplealták.

Ad quint. Az első része iránt az első punctumra kell recurrálni. Az másik része iránt peniglen mi eddig is urgeáltuk az inquisitióra való kiküldést, de az fő commissarius mind eddig az general ő nga bejövételéig differálta, mostan peniglen kimenvén és minden károknak és anticipative az statiókban lett expensáknak végire menvén, legyenek azon ő kglmek, hogy mind azok az több eddig lött administratiókkal együtt az elmúlt négy hónapokra acceptáltassanak. Az jövő hónapokra peniglen ő kglmek haereáljanak az komornikkal lött contractuson.

Ad sext. Az mi az brassai dolgot illeti, abban egész megromlása látszanék az mi kglmes urunk ő nga fejedelmi authoritásának, mivel ha minden helyek, nevezetesen olyan

hely mint Brassó, praesidium alá tétetik, az ő nga dispositiója majd sohult sem leszen. Az herczeggel ő felségivel való tractának alkalmatosságával szóval assecuráltatott ő nga, hogy az több városokban való praesidium tétellel ő nga nem terheltetik, hanem mindazok az ő nga számára hagyatnak. Az mi peniglen az accordában való punctumot illeti, melyen az general ő nga fundálhatna, akkor még kevés erősségben volt praesidium, és az melyekben az után ment, az értetődött rajta.

Hasznot is peniglen az tatár ellen való vigyázásban azokban az helyekben való menetellel keveset látunk, mivel ha az tatár be akar jőni, szabadosan azt elkövetheti.

Már az peniglen, hogy az mi kglis urunknak ő ngának azokra az passusokra való vigyázásra elegendő praesidiuma vagyon, az ő nga fizetett hadai ott lévén, kik mellett, ha kívánatlik, az egész székelység is insurgál. És ha mindezek sem volnának elégségesek, tempestive ő nga hírt adna tovább való segítség felől az itt benn való generáloknak.

Az mi peniglen az két regimentnek alkalmatlan quartélyát illeti vagy élésbeli fogyatkozását, arról való provisio szerent azoknak fogyatkozások suppleálódik naponként.

Ezt is oda tehetni, hogy ha olyan véghelyben, mely az Oláhországoknak, sőt az török véghelyeknek is szomszédja, ha szinte bejöni nem szándékoznék is, az ő felsége armada-jának odamenetele annál is inkább siettetné beütéseket az törököknek és tatároknak.

Annak felette ha Brassóban az ő felsége hadai béülnek, csak az legkülsőbb passust sem oltalmazhatják meg.

Ultimarie ugyanis micsoda securitast ígérhetnek az haza lakosi magoknak, hogy ha az ő felsége vitézi mindenütt az erősségekben lesznek.

Ad 7-mum. Hunyad nem is passusban vagyon, nem is annak való hely, hogy ott praesidium lakhassék, azon kül is ő nga speciale haereditariuma lévén. Más az peniglen, hogy Déva mindjárt ott az töviben, abban praesidium elegendő vagyon annak az passusnak őrzésire. Ha már az fiscalis jószágiban ő ngának mind praesidium, ha az haereditariumiban is az tétetődik, honnét élhessen ő nga.

Ad 8-vum. Nem csak Láposvidékivel segítettnek ha lehetne, hanem mint tavaly, magunk is segítenők, ha módunk volna benne, az vármegyéket peniglen nem confundálhatjuk semmiképen.

Az Máramarosra való kiküldés pediglen áll az mi kglmes urunk ő nga dispositiójában.

Ad 9-num. Mint informáltatott az generál ő nga, értjük, de ezeknek ő nga az szerént hitelt ne adjon. Mert az mi az capitatum való adózást illeti, azt mind mi s mind az mi eleink elpróbálták, de abban teljes lehetetlenség vagy, sőt hogy ő nga ilyen particularitásokat forgat, szívünk fájdalmával értjük, az mi kglmes urunk és az statusok szabadságában hagyatván az contributiókról való dispositio, mely ha megváltoznék, minden szabadságunk megromlásával lenne eddig való assecuráltatásink ellen, sőt minden felvetett contributióknak dispositiójában megorvosolhatatlan confusio lenne. Nem hogy peniglen az mi szegénységinken kisebb tereh viselés volna, mint az szászokon, de úgy tudjuk, mind az elmúlt ősszel, mind annak előtte az ő felsége hadai az vármegyéken fordultak meg, kik is annyira megromlottak, hogy minden contributióknak felit, nimelyének egészen is az nemességnek kellett letenni. Azon kül is ha kik közülünk hitelben valakinek valamit adtak, nem kész pénzért, mivel az nincsen, hanem egynehány eszten-deig való várás fejiben adtak és sokaktól talán soha meg sem vehetik.

Az szász atyafiaknak ő kglmeknek egynehány helyei lévén olyanok, kik sok időtől fogván nem contribuáltak, hogy mostan azokat is nem eximálhattuk, azért vádoskodnak effélékkel.

Itt ha kívántatik, ő kglmek szólhatnak minden rendeknek multiplicáltatott adajok felől, nevezetesen az székelységről, kik régi szabadságok ellen adóznak.

Datum in arce Fogaras die 16. Febr. ao. 1688.

Ex deliberatione duorum deputator.

Extradata per magistr. Joannem

Sarosj prothonotarium

mpia.

Rájegyzve: Replicationes ad puncta excellentis dni generalis Karaffa.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ban.)

In inquisitione pro regimine illrmi dni de Pace conscriptum est.

Triticum..... cub. 377 $\frac{1}{3}$

In carne pecora 250. libr. German. nro 33 libr. 133.

Vini vasa quadragen..... 28 $\frac{1}{3}$ 433 mediae.

Avenae cub. 783 $\frac{1}{3}$

Foeni currus..... 814 $\frac{1}{2}$

In pecunia..... fl. 419 $\frac{1}{2}$.

Ex quibus ita relaxatum est.

Ex tritico cub. 177 $\frac{1}{3}$.

Ex pecoribus nro 13.

Ex vino vasa 12.

Ex avena..... cub. 383 $\frac{1}{3}$.

Ex foeno curr. 414 $\frac{1}{2}$.

Ex pecunia fl. 150 $\frac{1}{2}$.

Cibinii a. 1688. die 29 April.

Extradatum Cibinii ex deliberatione dñorum consiliariorum celsmi dni principis ac dñorum deputatorum Cibin. constitutorum die 29 Aprilis a. 1688.

Per Petrum Alvinczi protonotarium.
regni Transylvaniae.

A lap alsó része üresen van hagyva, a tulsó lapon a következő feljegyzés:

Supermanet ex tritico cub. 200 $\frac{1}{3}$.

Observandum. ex pecoribus nro 20. libr. 133.

ex vino vasa 16. med. 433

ex avena cub. 400 $\frac{1}{3}$.

ex foeno curr. 400 $\frac{1}{2}$

ex pecunia fl. 269 $\frac{1}{2}$.

(Alvinczi kezeirása.)

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

Maxai Balásnak és Keczei Istvánnak ilyen tenorral való commissiót kell expedálni.

Ez mostani terhes sok adózásának az nemes országnak aziránt is succurrálni akarván, mellettünk levő uri és főrendből álló deputatus híveinkkel egyező tetszésből végeztük, hogy Belső-Szolnok vármegyének az török hódolása alatt való része is bizonyos contributióval ez hazának egyéb részeit segilje. Az hová is hűségtek rendeltettetett, hogy ez commissiónkat vévén, mentest kimenjen és ez commissiókban tett inclusában specificált pénzt és egyéb éléseket proportionaliter, az faluknak mivoltát és állapotját minden kedvezés nélkül megvizsgálván, igazságosan rendelje fel, eximálván azt az nyolcz falut, az mely azelőtt is az töröknek hódolt és contribuált. Melynek jobb módjával való véghez vitelére im paten-set is hűségtek keziben küldtünk. A pénzt és élést peniglen felrendelvén fel is szedesse mentest és administráltassa az arról való dispositió szerént, egyetértvén az urral Teleki urammal ő kglmével és az ő kglme dispositióját várván arról, az élést hová kellessék administráltatni. Az pénzt penig azon vármegye perceptora keziben administráltassa hűségtek fogatkozás nélkül hová hamarébb.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

1688. május 3.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungar. dominus et Siculorum comes etc.

Damus pro memoria per praesentes: quod rerum modernarum rationibus ita exigentibus, denuo expeditimus ad excellentissimum comitem dominum Antonium a Carafa, aurei velleris equitem sacrae caesareae regiaeque Mattis consiliarium, camerareum, cavalleriae generalem, unius regiminis cataphractorum colonellum necnon Hungariae et armadae caesareae in Trannia existentis supremum commendantem, syncere nobis dilectos generalem nostrum Michaellem Teleki,

Gregorium et Alexium de Bethlen, Stephanum Apor de Al-Torja, item magistros nostros prothonotarios, Petrum Alvinczi de Borberek et Joannem Sarosi de Kis-Saros; Michaelem Filstik, judicem Coronensem, quibus damus plenam et integram facultatem cum praelaudato excellentissimo dno generale tractandi, concludendi et omnes si quae fuerint difficultates, complanandi. Promittentes nos omnia illa, quae a praenominatis legatis nris tractata et conclusa fuerint, rata firma et accepta habituros ac observaturos. In cujus testimonium praesentes nostras literas plenipotenciales dandas duximus. Datum in arce nra Fogaras die tertia mensis Maji aodomini millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo etc.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

1688. május 3.

Nos Michael.

Assecuramus exclmum generalem dnum Antonium comitem a Carafa aurei velleris equitem s. c. reg. Mattis consiliarium camerarium, cavalleriae gralem, unius regiminis cataphractorum colonellum necnon Hungariae et armadae caesareae in Trannia existentis commendantem, ut assecurati-onem illam, quam status et ordines trium nationum regni nri Tranniae et partium Ungariae eidem annexarum de sua fidelitate sacratissimae caesareae et regiae Matti exhibituri sunt in omnibus punctis syncere et bona fide christiana observabimus harum nrarum vigore et testimonio lrarum mediante. Datum in arce nra Fogaras die 3. mensis Maji 1688.

(*Komáromy kezeírása.*)

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

1688. május 9.

Anno millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo die nona mensis Maji in civitate Cibiniensi inter illmum et excellentissimum dominum Antonium comitem a Carafa aurei velleris equitem, sacrae caesareae regiaeque Mattis camera-

rium, unius regiminis cataphractorum colonellum, cavalleriac generalem, superioris Hungariae necnon militiae in Trannia supremum commendantem ab una, et inter celsissimi principis Transylvaniae et statuum plenipotentiariorum ablegatos ratione receptionis praesidiorum sacratissimi Romanorum imperatoris in fortalitia Kővár, Huszt, Görgény et Coronense, facta est conventio et conclusio finalis modo subsequenti.

1-mo. Omnes proventus et reditus dictorum fortalitorum manent in libero usu celsissimi principis, militaris autem dispositio committitur generali suae Mattis statque in beneplacito suae celsitudinis relinquere in fortalitiis ad exercendam oeconomiam vice-capitaneum, castellanum, provisorem, rationistam et clavigerum, qui cum rebus, familia et servis suis remanere poterunt in fortalitiis, educta tamen militia dicti celsissimi principis. Si vero regnicolae aliqua bona haberent in illis fortalitiis deposita, licebit efferre, vel ibidem relinquere, aut plura etiam si placebit ad conservandum inferre sine ullo impedimento et damno.

2-do. In fortalitio Kővár remanebunt ex parte celsissimi principis vice-capitaneus, castellanus, provisor, rationista et claviger cum familia et ipsorum servis, consimili modo officiales totidem servari poterunt in fortalitio etiam Huszt. Ordinales in Huszt ex parte suae celsitudinis viginti, in Kővár decem, in Görgény sex peditibus cum vice-capitaneo, provisor rationista et clavigero, in arce vero Coronensi manebunt ex parte civitatis castellanus et quindecim vigiles, sive homines ordinarii. Munitiones in dictis fortalitiis intacte remanent, facta super iisdem munitionibus inventaria.

3-io. Evacuatio praesidiorum dependet a fine belli; neque abalienabuntur fortalitia et loca praesidiata, et quando erit tempus, rogamus et speramus ab innata benignitate augustissimi imperatoris, ut dicta fortalitia et loca, ad quos spectant, restituantur.

4-to. In casu ingruentis necessitatis concedetur liberum refugium in praedicta fortalitia regnicolis cum rebus, familia et omni suppellectili, sine ulla damnificatione et dishonore ingredientium. Si vero aliquis ex officialibus celsissimi prin-

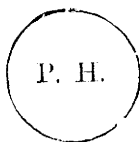
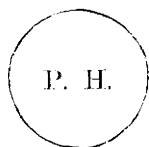
cipis in praedictis fortalitiis moreretur, erit in libertate suae celsitudinis alium constituere.

5-to. Templā, scholae, parochiae, domus cameraticae tabernae in omnibus fortalitiis, civitatibus et locis praesidiatas totaque Transylvania, pariformiter omnes decimae, tricesimae et proventus regni, qualescunque illi fuerint, non turbabuntur, neque adimentur.

6-to. Milites ex fortalitiis egressuri dimittentur cum armis et ipsorum bonis universis illaesi.

In cujus rei fidem et testimonium praesentes literas trium nationum regni Transylvaniae statuum et ordinum sigillis roboratas et communitas dandas duximus et concedendas.

Datum anno, die et loco supranotatis.

A három nemzet pecsétjével megerősítve.

A dült betűkkel jelzett sorok: in cujus—concedentes, a pecsét alá más kézzel, pótlólag vannak írva.

(A gróf Teleki Miksaé birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

1688. május 12.

Nos Joannes Haller de Hallerkeo, Stephanus Nalácz de eadem Nalácz, Georgius Bánffy de Losonez, Balthazar Macskási de Szent-Márton Macskása, Franciscus Gyulai de Marus-Nemeti celmi Tranniae principis dni dni nri clementissimi consilarii, damus pro memoria per praesentes, quod nos illam conclusionem tractatus dnorum Michaelis Teleki de Szék generalis, Gregorii et Alexii de Bethlen, Ladislai Székely de Boros-Jenő, Valentini Frank judicis regii et Cristiani Szabó consulis Cibiniensis consiliariorum, Nicolai de Bethlen, Stephani Apor de Alsó-Torja, Petri Alvinczi et Joannis Sárosi magistrorum prothonotariorum, Michaelis Filstich judicis Coronensis summemoratae suae celsitudinis et statuum

regni Tranniae ablegatorum plenipotentiariorum Cibinii die 9. Maji anni praesentis millesimi sexcentissimi octuagesimi octavi cum exelmo dno Antonio comite a Carafa, aurei velle-
ris equite sacrae caesareae regiaeque Mattis camerario, unius incliti regiminis cataphractorum colonello, cavalleriae generale necnon Hungariae superioris et armadae in Trannia existentis et commendante ratione recessus regni Tranniae a protectione Turcica et amplexus paternae et validissimae protectionis sacratissimae Romanorum imperatoriae regnique Hungariae regiae Mattis acceptationisque praesidiorum in fortalitia Huszt, Kővár, Görgény arcemque Coronensem factam et tribus regni nationalibus sigillis roboratam atque editam in omnibus punctis et clausulis, prouti in dicto recessu a protectione Turcica et conclusione de verbo ad verbum positum est, approbamus, ratificamus, etiamque sincere et bona fide christiana observabimus, harum nrarum vigore et testimonio literarum mediante. Fog. 12. Maii 1688.

(*Komáromy kezévérsé.*)

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

1688. május. 14.

Excellentissime Domine domine mihi colendissime.

Non dubito, Excellentia Vestra recordabitur instantias aliquas coram me fiendas curaverit per dominum Stephanum Racz ratione nonnullorum famulorum transfugarum et refugiatorum apud illustrissimum dominum comitem Magni; qua de re spero dictus etiam Stephanus Racz certiore reddiderit Vestram Excellentiam quinque servos manibus eiusdem tradidisse. Imo quia praefatus dominus comes Magni malitiose procrastinabat remissionem dictorum, aresto detineri iussi affatum comitem, quod a singulo intelligere quibit, et in eam feci maxime rationem demonstraturus respectum, quem erga Vestram Excellentiam habeo.

Credo, non deessent a memoria Vestrae Excellentiae, currus nonnullos ab inclito hoc regno et statibus fuisse cum obligatione appromissos, pro demonstrando sincero affectu

erga bonum publicum et sacratissimam caesaream Maiestatem dominum dominum nostrum clementissimum. Quamobrem intelligens spectabilem ac generosum dominum Kalnoki inspectorem fuisse deputatum in eorundem suppeditatione, Excellentiae Vestrae aperiendum duxi, quod dictus dominus Kalnoky per praetextus se excuset magna habere negotia et impedimenta. Et cum homo inclinationem non habeat vel in una re, vel in altera, eundem cogere pessimum mihi videtur, negotia enim raro debitum sortiuntur finem. Laudarem igitur, ut Vestra Excellentia alium deputaret super dictorum curruum inspectionem loco dicti domini Kalnoki, qui invigilaret, et sollicitaret, ut quamprimum et debito tempore adessent in promptu; quod cum non despero ab Excellentiae Vestrae solito affectu, interim me offero

Excellentiae Vestrae

servus paratissimus

Antonius Carafa m. p.

Datum Czibinii die 14. Maii 1688.

Kivül : Excelltissimo domino domino Michaeli Teleky de Szek stb.

Hátára írva a válasz Teleki Mihály kezével :

17. Maii.

14-ta praesentis datas Vestrae Excellentiae literas obsequiose accepi. Gratiam, propensionem ac supra merita aestimationem Excellentiae Vestrae in restitutione quinque famulorum transfugarum erga me contestatam summissimis Vestrae Excellentia demerebor servitiis.

Hodie proponam humillime tam celsissimo principi d. d. meo clementissimo, quam inclytis statibus excusationes et voluntarios praetextus domini (qui hactenus stricta super hoc accepit mandata) Samuelis Kalnoki, et credo quod status etiam istius rei juxta desiderium Vestrae Excellentiae accomodabitur.

Insanam vulgi dispositi Coronensis conturbationem non dubito ex relatione generosi domini prothonotarii Petri Alvinczi Excellentiam Vestram hactenus intellexisse, ad quorum dispositionem quandoquidem jam citatis passibus summemorata sua celsitudo tam suum quam trium nationum regni

expediverit ablegatos, humillime rogo etiam Vestram Excellentiam, dignetur commotis suis affectibus ad usque reditum dictorum dominorum ablegatorum parcere; confido enim, quod tumultus ille sedabitur, et negotium juxta factam conclusionem accomodabitur.

Porrigo humillimam instantiam Vestrae Excellentiae pro causa domini fratris quoque mei Gabrielis Kende, dignetur gratiam et favorem ipsi impertiri, possit reverti quantocius, siquidem filia etiam ipsius suborto tumultu perterrita Corona omnibus substantiis ibi relictis, egressa est et dubio inquietatur statu.

Humillimas ago gratias Vestrae Excellentiae pro largita resipiscentibus dominis Hungaris gratia. Deus optimus Vestrae Excellentiae benignitatem eam recompenset, eandemque cumulatissime benedicat.

De Tartaris modo nihil habeo. Ea fama spargitur, quod Jegen Bassa Constantinopolim cum adjunctis Turcis reversus esset, et magnum vezirium interfici seque substitui vellet, non tamen est certa. Si quid certi tam de Turcis quam de Tartaris habuero, sine mora Vestram Excellentiam certificabo, et interea divino recomendo protectioni.

(Eredetije a gr. Teleki-család levéltárában Missilisek 137. a. sz. alatt).

1688. *junius 4.*

Ego Sztajkul Paharnicul Parkan Buxanul, Valachiae Transalpinensis, recognosco tenore quibus competit christianis omnibus, qui clementiae omnipotentis divinae Majestatis innituntur, quod ego in diebus peregrinationis meae, humilibus meis precibus omnipotenti deo institerim, ut mihi clementer prospicere, invictibilique suae tutelae me cum charissima mea familia recondere dignetur, ut jam aliquando ad portum tranquillitatis hujus vitae pervenire possim. Exaudivit deus omnipotens humiles meas supplicationes et asilum salutis meae excellentissimum dominum generalem Antonium comitem a Carafu fidelem augustissimi Romanorum imperatoris syncere dilectum exhibuit, qui me meamque familiam favora-

bili suae protectioni ac etiam benignissimae sacratissimae cesareae regiaeque suae Majestatis recondere dignatus est. Idcirco cum jus sit christianitatis, ego quoque ratione corporis et animae meae cum syncera mea promptitudine vitam et fortunam meam totiusque familiae meae in sinum alte nominati excellentissimi domini generalis humilime duxi recondenda, omnia suae excellentiae mandata usque ad sanguinem et vitae meae halitum, juxta facultates virium mearum indefesse et inviolabiliter exequuturus, imo etiam status et omnes ordines regni Valachiae Transalpinae ad specialem alte nominatae augustissimae suae imperatoriae Mattis omni mea opera inducturus, profundissimam spem salutis, promotionis ac etiam protectionis meae totiusque meae familiae in gratiosum praementionatae excellentiae, magna cum fiducia reponens. Iam idcirco per deum omnipotentem coeli terraeque creatorem fide omnia sancte et illibate observaturum; si vero ratione praemissorum impingere comperiar, non tantum condignam hujus mundi poenam promerear, sed coelesti gratia privatus, portionem cum Juda Iscariota Christi domini proditore habeam. Super quo praesentes has spontaneas propria mea subscriptione sigilloque meo usuali roborandas duxi et praementionato domino generali exhibendas. Datum in civitate Cibinii 4. Junii 1688.

Idem qui supra

(A bojérok eredeti aláírása.)

Boerok, kiknek neveik kívántatnak:

Sztajkul Poharnikul.

Radul Comiszul Stirbej.

Stroje Medernicterul.

Item gen. patens, melylyel másokat is inducálhasson.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában lévő »Dipl. Alv.«-ból.)

1688. június 5.

Propositiones factae ab inclyto regno Tranniae per d. d. ablegatos c. principis et responsio data super easdem.

1. Portae civitatis Claudipolitanae claudantur et aperientur non debito tempore, quod fit in grave praejudicium

incolarum, imo et eorum, qui ingredi et egredi debent ad suos dominos, cum neque ipsos liceat accedere, quando vellent.

Rpo. Quod injunctum sit domino commendanti, nec cives, nec alios ullo modo impediat in praejudicium oeconomiae eorundem, imo liberum concedat ingressum et egressum.

2. In praesidiatis arcibus subsequentes exortae sunt difficultates, nimirum militibus cel. principis prohibitum est in Huszt arma gestare; in solo servitio dominorum germanorum occupantur; ademptum est jus supra carceratos. Domus et commoditates affati cel. principis sunt occupata; proventus etiam campanae impediuntur.

Rpo. Illustrissimo domino Baroni ab Houschin, sub cujus commenda est dicta arx Huszt concredita cum dependentia tamen ab illmo dno generale comite Veterani, injunctum est serio, ne in proventibus dictae arcis sese ullatenus immisceant, incolasque praejudicent. Militibus viginti c. principis licebit in dicto loco manere cum suis armis. Quoad occupationem hospitiorum perquam decorum est bona provideatur habitaculo, nec stabulum sibi pro mansione eligendum est, auctoritas id exigit et convenientia. Quod si c. principis arcem dictam habitare aliquando placuerit, sine tergiversione hospitia concedentur. Jus supra carceres erit competens tam militiae caesareae, quam ex parte suae celsitudinis, animadvertendo tamen, ne introducantur captivi in tanto numero, ut praesidiarios superent, imo et inter compedes servabuntur sub inspectione dni commendantis.

3. An tormentarii ex parte regni sint in fortalitiis mansuri?

Rpo. Quicquid conclusum est, sacrosancte observabitur et juxta id, quot specificati sunt, maneat. Tormentariorum nulla est mentio, ergo nec sistere licebit et inutiles aderunt.

4. An pedites c. ppis in curia suarum celsitudinum

ex arce Huszt et Kővariensis in pago aliquo subsistere possint ?

Rpo. Sua celsitudo hoc in passu est dñus ad lubitum faciendi in sua curia quicquid libet. Consularem tamen pro uberiori cautela etiam in eum finem, ut propinqua commoditas cum Germanis ad perpotationes inducerentur, inde vero cavillationes aut furta exorirentur, ut longius quam possibile esset, distarent dicti pedites ab arcibus.

5. Videtur onerosum inclyto regno et statibus in praedictis fortalitiis postas esse dirigendas, eo magis cum comitatensibus lignorum cura et vectura imponatur.

Rpo. Postas in qualicunque mundi parte esse directas, quod fieri quoque debuit per Transylvaniam, siquidem obligatio suae scrmae Mattis d. d. mei clementissimi ad notitiam mandandi, quaeque aguntur, requisiverit, ut similibus postarum compendiis utetur pro correspondentia, et Germanis impositum est, quid per regnicolas erat agendum; quin imo nonne pudet talem proponere instantiam, nimirum lignorum devectiones, quibus miles caesareus ubicunque sit, carere nequit, unicuique insuper constat Transylvaniam nomine re ipsa nonnisi praecipue sylvis compleri.

6. Sua celsitudo et inclyti status instant, ut praesidarii milites in dictis arcibus existentes non cogantur servitii onere inteteneri ab habitatoribus.

Rpo. Iam demandatum est, ut sufficiens annona Szatthmarino educatur pro sustentatione affatorum praesidiariorum.

7. Ratione restantiarum Maramarosiensium dispositionem suae extiae praestolamur.

Rpo. Debere comitatum juxta conventionem exsolvere quo in passu erit sollicitandus, affata enim pecunia non mihi, sed caesareo militi tenetur, cui est assignata.

8. Habitatores Maramarosienses aggravantur ratione salis.

Rpo. Nullo modo dubitare de hoc, dum ordinantia sit extradata, nec impediuntur imposterum.

9. Maramarosiensibus quoad habitas cum Polonis difficultates quid sit agendum?

Rpo. Manebit illius dnus generalis comes Veterani, ad quem data occasione recurrere debent; siquidem generalem medelam applicare non liceat unicuique morbo, sed particulari in eventu percepta substantia et contingentiis resolutio desuper dabitur.

10. Ut licitum sit Coronensibus incolis deposita ex civitate dicta educere.

Rpo. Dno commendanti ejusdem loci intimari, ut absque ullo impedimento permittat liberum unicuique nobili res suas educere; civibus autem erit prohibitum. Datum Cibinii ex inclyto generalatu, die 5. Junii 1688.

Gl. Antonius Carafa.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában lévő »Dipl. Alv.«-ból.)

1688.

1. Siquidem regimenta manifeste remonstrant defectus administrationis victualium in natura et quod hujusque neque debito tempore, neque in bona qualitate subvecta fuissent: necessum est, ut praedicti defectus contentatione pecuniaria, usque ad ultimum Februarii complanentur; constat enim ex punctis tractatus victualia anticipato administrari debuisse militiae, quae tamen neque successive fuerunt administrata, jam si etiam de praesenti suum cuique redderetur, provisio foret inutilis, regno autem et populo tolerabilius est, complanare restantias in pecunia quam in natura.

2. Nimium aggravantur subditi inordinata dispositione vecturarum, quae subministrat occasionem conquerendi militiae, plerumque enim ex locis longinquis suppeditantur militibus victualia, quae in via vel corrumpuntur et consequenter a militia non acceptantur, vel non eo modo, sicut in tractatu

positum est, exhibentur, et hoc causat apud militiam querelas, miserae vero plebis jumenta minantur et perduntur.

3. Licitum est conscientiose facere computum, utrum sit melius et utilius pro regnicolis victualia administrare pro militibus et eorundem equis in natura aut pecunia?

4. Quod attinet gratificationem gratuitam (communiter servis vocatur) quam hospites militibus in quartirisatis praestare tenentur, si in illa etiam defectus invenirentur, aequum erit, ut fiat satisfactio.

5. Haec restantiarum complanatio intelligenda est usque ad finem praesentis mensis Februarii, debetque absolute complanari, quodsi tamen bona fide et certis testimoniis remonstratum fuerit, plus fuisse erogatum a regnicolis in sustentationem militiae, illum ex restantiis summae, quae pro mensibus Martio, Aprili et Majo praestari debet, defalcabitur, facta per commissarios suae Mattis et regni inquisitione.

6. Ratio belli et fama incursionis Tartarorum hoc exposcunt, ut passibus regni, unde praesumenda est irruptio, bene prospiciatur, adeoque necessarium est civitatem loronensem et districtum illum diligenter custodiri et quia Herbevilianum et Patianum regimina sunt in talibus quartiriis, ubi de praesenti omnia sunt consumpta, debebunt illa transmitti tam ex necessitate, quam pro securitate in districtum Barczensem, posito in civitatem quoque loronensem praesidio.

7. Ex simili respectu arx Hunyad, quia posita est in limitibus regni, unde timenda est Turcarum vel rebellium irruptio, muniri et custodiri debet praesidio caesareo.

8. Quandoquidem comitatus Maramarosiensis et districtus Kővár conqueruntur de nimia aggravatione: stet in arbitrio celsissimi principis, si placuerit pro mitigando onere districtum Lapossiensem illuc applicare, pro sublevandis autem et accommodandis difficultatibus bonum esset expedire dominum Kalnoky.

9. Plurimi lamentantur repartitionem non esse factam ex aequitate et conscientia, et quod misera plebs, praeprimis autem natio Saxonica supra modum oneretur, quibus ut remedium quaeratur quesimoniis, forsitan salutaris foret repartitionem restringere ad capita; accedit ad hoc quod

magnates et nobilitas subditis suis et promiscue populo victualia consveverint vendere nimio pretio, et vel haec ratio convincit tolerabilius esse pro misera plebe in pecunia praestare obligationem, quam natura.

10. Tempus non est perpendum adeoque necessarium, ut venturo die Mercurii hic sint infallibiliter deputati plenipotentarii cum omni facultate complanandi difficultates et satisfaciendi, alioquin violabitur tractatus et adhibebuntur sine ulteriori procrastinatione, alia, forsitan non grata remedia; si enim de praetensis restantiis non impenderetur justa satisfactio, oportebit regiminibus restantias praetendentibus ostendere talia loca, ex quibus sibimet sumant contentantionem cum executione militari.

Rájegyzve : 1688. Carafa general punctumai.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

Ultimaria explicatio.

Petimus portiones orales 24000, equestres 16000. In pecunia parata petimus per hyemem 900,000 flor. Rhenensium sive sexcenta millia imperialium.

Si jam suae dominationes quamvis portionem in nostra limitatione quantum ad naturalem praestationem attinet administrandam, suscipient, facilitando negotio, tam de numero illarum quadraginta mille portionum petitarum sexcentum mille imperialium ad considerabilem mitigationem condescendemus.

Si vero pretium tritici, avenae et victualium fiat juxta duorum ablegatorum Transylvan. limitationem, necessario etiam, nec de numero portionum naturaliter, sive in natura administrandarum, nec de summa pecuniae illorum 600 millium imperialium remittere tantum possumus.

Ut vero diutius non haereamus nostra ex parte omnem facilitandi modum in potestate nostra constitutum et a quo nullatenus recedere possumus, uno verbo totalem intentionem et ultimam declaramus.

Nimirum, ut administrentur in natura menstruatim		
In tritico aut farina per mensem cubulus	11000	cub.
In carne libras 660000 sive centenarios	6600	cent.
In vino justas 660000 sive dolia	2063	dolia
In avena	cubulas	20000 cub.
In foeno	currus	20000 curr.
Straminis manipulos	80000	manip.

In parata pecunia pro tota hyeme 750000 floren. Rhenenses.

Hoc convento et ita intellecto remittuntur a summa portionum in prima propositione petita, portiones orales: duo millia, equestrium sex millia, simul octo millia portionum et de summa paratae pecuniae illorum nongentorum mille florenorum remittuntur centum et quinquaginta millia florenorum Rhenensium, et haec est finalis et ultima resolutio.

Ultimum projectum ablegatorum celsissimi principis Transylvaniae.

Quatuor receptae religiones nullatenus turbabuntur.

Si aliquo casu fieret, ut Turcae numero exercitu intrarent Transylvaniam et tunc exercitus caesareus in longis partibus operaretur, eo tempore in quibus locis praesidiabant milites caesarei, concederentur solidae jurisdictioni celsissimi principis et sint securi de eo, quod nos Turcis nunquam ea cederemus.

Milites nec ex praesidiis, nec ex quartiriis excursionem faciant, sed sub stricta disciplina contineantur, ut tanto magis annona administrari possit, et locorum illorum, in quibus quartiria fiunt, directio maneat penes officiales celsissimi principis Transylvaniae.

Nullum quaestum vel proventum celsissimi principis aut aliorum privatorum personarum accipient vel turbabunt, salis fodinas et tricesimas intacte relinquent.

Ladislaus Csakius ut non in hoc regnum immittetur, bis etiam a sua Matte sacma fuimus benigne assecurati. Ne itaque propter ipsius solitam inquietem aliqua confusio inter milites et miseram plebem fiat, cogatur ex hoc regno, una cum huszaronibus Hungaris exire, submissee suae serenitatem petimus.

In fortalitiis officiales et milites suae celsitudinis etiam admittantur et multa molestia afficiantur, ipsorumque honori et reputationi nihil adiment, a provisoribus exercituum oeconomiae non prohibeatur.

Proximo vere milites suae sermae M^{tis} ex omnibus locis educantur, nec ullo in tali tempore onere regnicolae aggraventur et munitiones celsissimi principis intacte relinquantur.

Nobilitas et ecclesiastici etiam suis juribus, bonis, privilegiis et libertatibus intacte conserventur ac secure fruantur in suisque domibus quiete vivant, libere ac tuta quaque verum ire, redire possint; censores etiam celsissimi principis nullibi detineantur.

A pensione hujus summae et annonae nulla penitus loca eximantur.

In comitatibus, sedibusque Saxonicalibus et Siculicalibus partibusque Hungariae Tranniae annexis nullum gubernium vel directionem officiales et milites suae sacrae M^{tis} sibi usurpabunt.

In quibus locis milites suae M^{tis} manebunt, qualiacunque in iis bona celsissimus p^{ps}, nobilitas, ecclesiastici et rustici habeant, ea a militibus suae Majestatis non impedian-
tur, sed possessores liberam de iis disponendi, evehendi habeant facultatem.

Congregationes sive conventus regnicolarum, comitatus, sediumque Siculicalium et Saxonicalium nullibi impedian-
tur.

Verbo: dignitatem, regimen et auctoritatem, jurisdictionem celsissimi principis nullatenus inturbabunt, vel quicquam sibi usurpabunt.

Quod imposterum quartiriis non onerabimur, de eo assecurari desideramus, uti jam oraliter etiam de eo suae excellentiae testati sunt.

Ultimaria serenissimi ducis Lotharingiae ablegatorum responsio.

Ad triticum et farinam quod attinet respondemus.

In pane aut farina militi nihil possumus derogare.

Idem in carne Viennensi ponderi et numero inhaerendum est.

Idem in avena ex quantitate non potest remitti, cum remedium non sit in nostra potestate, mixtio tamen alterius generis frumenti pro rata admitti potest.

In vino remittimus ob difficultatem demonstratam quatuor mille trecenta et septuaginta octo dolia et administrabunt in totum octo millia vasorum.

In foeno fiat provisio secundum pondus aut alium calculum pro indigentia et excludatur superfluitas.

Idem in stramine pro usu sternendis equis apto.

In pecunia siquidem ubique omnem possibilem in aliis facilitatem largiamur, neque petent domini ablegati ut de stipendii militaris aut summae pecuniariae diminutione nobis omnino impossibili amplius remittamus.

P. S. Ad toties factas et iteratas dñrum dñrum ablegatorum instantias, pro ultimo tandem nostrae plenipotentiae termino resolvimus, ex summa vini praeter supra fatam relaxationem adhuc remittere mille vasa vini; item de summa pecuniaria remittuntur adhuc quinquaginta millia florenorum Rhenensium, idque in propriam nostram responsionem, anno et die ut supra.

Ad mandatum suarum excellentiarum

Joannes Tiell secretarius

sacrae M^{tis} caesareae bellicus.

(A gróf Teleki Miksáné birtokában levő »Dipl. Alv.«-ból.)

1688. aug. 13.

Celsissime princeps, domine mihi gratiosissime.

Certior factus dolorosum celsissimae principis obitum, me quoque lugente luctuosum requiei aeternae rythmum in consolationem animae decanto. Est ipsa vitae inconstantia, cui quisque veluti umbra succumbit imparcabilique mortis falce demeditur.

Devicto Karansebesino Ursavam me contuli; dum vero rumor meus Karansebesiensis spargebatur, per conjunctos

praedones Csanadiensens Rascianos, Lugosienses rusticos Haydones et Vallachos, locus iste transgressus ac exceptus est. Quid horrendum humani visus spectaculum? Illos Turcos, quos a Schittva, Karansebes, Meadia in Ursava sese salvandi arbitrantur, hoc prae supposito eorum amicos adhuc dum hic inhabitare, sed spes fefellit inciderunt in manus istorum collectorum prius recensitorum, omnesque decollatos ad quartum milliare repertus, quos tamen Meadium usque nostri milites comitati sunt, et hoc facinus in ipso jam loco Ursovae miserrime experti. Cras aut posteras inde movebo castra Coronam, considerando ipsum reipublicae Transylvaniae, bonum per Vallachiam susceptum iter prosequar, ut eo magis Celsitudo Vestra colligere poterit, quomodo magno damno et incommodo nostro per montes et valles saxissimam pessimamque viam perficio. In reliquum me gratiae Celsitudinis Vestrae commendo, omniaque fausta ad longos annos cordicitus anhele.

Celsitudinis Vestrae

humillimus servus

Fridericus Comes Veterani m. p.

Ex castris ad Ursovam positis die 13. Aug. 1688.

Külczim: Celsissimo principi ac domino domino Michaeli Apafy Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti. Dno mihi gratiosissimo Fogarasinum.

(Erodetije a m.-vásárhelyi gr. Teleki Itárban. Miss. Nr. 158.)

1688. szept. 8.

Excellentissime domine comes

Domine mihi colendissime.

Significaveram nuper Excellentiae Vestrae penuriam novorum, et nostrum ad capitalem armatam progressum. Modo Eandem Excellentiam Vestram certiolem reddere non intermitto de obtenta hic a nobis praeclara et immemorabili victoria contra Turcas, qui, juxta nunciatum nobis fuerat, in dies magis magisque congregati discessum solummodo nostrum opperiebantur, ut arrepta occasione omnia, quae nos subjiceramus, in pristinam redigerent potestatem. Verum serenissimus princeps a Baden, comperto eorum castra duo-

bus tantum milliaribus Ungaricis abhinc distare, alto silentio, 4-ta huius, noctu, procedere equitatum adversus eam partem jussit. Cessit ex sententia exitus, namque summo mane, prout destinatum fuerat, hostium castra in conspectum habuimus, nullaque intermissa mora Turcas ad numerum circiter 15 mill. extabant, maximo impetu ac strenuitate aggressi ingenti eos caede prostravimus, 5 mill. circiter profligata jacebant, unacum eorum satrapis, praeter captivos, vulneratos, dispersos ac quamplurimos undis Verinÿ fluvii sepultos. Penes nostros capitaneus quidam de regimine Cornerey, locumtenens unus et centuriae instructor, sive vulgo sergens unus, tum capellanus ac alii nonnulli de meo regimine ultra 40 vel 50, et sic quoque de caeteris, desiderati sunt. Sic igitur tanta victoria tam parvulo stetit dispendio, adeo ut omnino securi simus, in Bosnia deinceps omnia fore tranquilla, et hoc praecipue anno ullas amplius hostium vires in hac provincia reparari minime posse. Nullus dubito, quin Excellentia Vestra has notitias hilari suscipiet animo, utpote quae sacrae caesareae Maiestatis faustos belli progressus abunde auguratur, ac partialiter exoptat. Ego vero aeternum maneo

Excellentiae Vestrae

Ex castris prope Savum, ad Brodt

8-a Septembris 88.

Servus obligatus

..Piccolomini m. p.

P. S. Celsissimo principi ne grave sit Excellentiae Vestrae humilima mea obsequia deferre.

Kivül: Excellentissimo domino domino Michaeli comiti Teleki *stb.*

(Eredetije a gr. Teleki-család ltárában Missiles d. 136. sz.)

Ezen levélre írva Teleki Mihály válaszának fogalmazványa:

8-va Septembris ex castris prope Savum ad Broth datas Excellentiae Vestrae literas magno cum honore hodie accepi; insufficiens sum ad describendum, quali susceperim animo continuationem syncerissimi Excellentiae Vestrae erga me

affectus, et subintellegerim tam gloriose nactam ex hostibus in Bosnia victoriam. Adsit dominus exercituum et ulterius tam felicissimis ac victoriosissimis armis caesareis, et partialiter Vestrae Excellentiae ampliores etiam eosque desideratissimos triumphos et actus praeclarissimos impertiatur. Excellentiam Vestram confidentissime rogo, dignetur deinceps etiam mei recordari atque indubitanter credere, quod ego sincero corde sim et maneo

Excellentiae Vestrae.

P. S. Quam primum in aulam ivero, non intermittam celsissimum principem nomine Excellentiae Vestrae salutare.

1688. szept. 30.

Méltóságos úr
nekem nagy jó uram.

Kegyehmed levelét de 4. Augusti 27. praesentis nagy örömmel vettem, general uram ő nagysága küldte meg Nándor-Fejérvárrúl; megvallom kiváltképen való vigasztalásomra volt. Mert hogy annyi időtül fogva Kegyelmed nem írt, gondoltam, neheztel reám; noha magamat vétkesnek nem érzetem semmiben is; bizony azután is okot nem adok, ha egész tehetséggemmel és szívesen nem szolgálhatok. Tokaybul ígíretem szerint irtam volna Kegyelmednek; de egy német officir velem lévén, a ki Kassa felé igen sietett s én is nem mulathatván, el kellett akkor a tudósításnak múlni; melyet mind az által azután három ízben is elkövettem, de egyik levelemre is Kegyelmed válaszát ekkoráig nem vehettem.

Hogy Kegyelmed *generalis Kara*fa jó *affectiójában* nem kételkedik, igen akarom; az után irt énnekem ő *nagysága Telki* ¹⁾ uram felől, *cum summo affectu* ki fog tetszeni a császár szolgálatjából szíves szolgálatja és hogy *Kegyelmet* *mara-dékjának* jót és *securitást* szerzett. Én nem sokára *ide várom* ő *nagyságát*, és talám maga *viszi meg* azon *protectiót* Kegyelmednek.

¹⁾ Igy, *Thököli* helyett.

A mi az akkori velem iratott postscriptát illeti, arra való volt, ha valami *erő Erdélyre ment* volna, *Veterany* uram mal egyet értvén, ha *Erdély* ad avertendum maius damnum *dexteritást* vagy *pénzzel* is kedveskedett volna az *ellenségnek*, *generális* uram ő nagysága nem sajnálotta volna, de istennek legyen hála hogy nem kívántatott.

Az mint ő nagysága nekem írja kilenczedik vagy tizedik praesentis fogott megindulni Nándor-Fejérvárrúl Bécs felé, és így ekkédik helyben kell ő nagyságának lenni, az első pósta meghozza. *Cicero* elvesztette *patronusát Scerfenberget*; úgy hiszem nem kevésbé bánja; azonban úgy magyarázza a dolgokat, hogy kárt s becstelenséget ne valljon. Hiszen ő kegyelme *nyitott utat írásában bölcselkedvén*. Kegyelmedet mindazonáltal alázatosan kérem, *maradjon in secreto, veniet tempus* etc. már *resolváltam* magamot, *feleségemet* is arra *indukáltam*, hogy *oda kimenjenek*, ha valami akadály nem történik, *bízzán* (isten után) *egyedül* Kegyelmed *jóakarathoz*, *hozzám való szeretetihez*; tudom is, hogy abban meg nem fogyatkozom; kiről az után bővebben írok Kegyelmednek kivált ha arról *generális* urammal is beszélhetek. Addig is pedig Kegyelmed uram énnékem parancsoljon aziránt való *szándéki titokban* maradván. Ha *generális* uram ő nagysága ide jönne, talám jó volna Vér Mihályné asszonyom ha ide küldené bizonyos emberét a maga jószága végett; az én vékony tehetségem szerint jó szívvel igyekezem ő kegyelmének szolgálni. Ezek után Kegyelmed régi gratiájában ajánlván magam kívánom *stb.* Epperies ultima Septembris anno 1688.

Kegyelmednek

alázatos szolgálja
Absolon Dániel m. p.

A cursivval szedett szavak titkos számchiffre-ekkel vannak írva s ezek Teleki M. által feloldva.

(Ered. a gr. Teleki cs. ltban. Miss. No.)

1688. okt. 11.

Spectabilis ac magnifice domine mihi observandissime.

Servitiorum meorum paratissimorum obligatissimam semper oblationem. Nolui intermittere, nactus semel occasionem, quin Dominationi Vestrae hisce meis exiguis inservirem, exoptans de Eiusdem felici statu desideratam semper subaudire rumorem, ac Eiusdem sincero affectui et benevolentiae semper me obligatissime recommendando, inter coetera ubi mihi certa instantia apud celsitudinem suam principalem ratione coëmendi cuiusdam salis obveniat, Spectabili ac Magnificae Dominationi Vestrae quoque obligatissime commendandam duxi; bene namque novit Dominatio Vestra, quanta nam pecunia in regno Hungariae et de praesenti sit, hic autem in ditionibus suae celsitudinis pretio porro non tam caro coëmi possunt. Firmam igitur habeo spem hac in parte tam proficuum futuram recommendationem praetitulatae Dominationis Vestrae apud celsissimum principem, quo instantiae meae benignam annuentiam ac gratiam desideratam acquirere possim. Obligabit me Spectabilis ac Magnifica Dominatio Vestra omni occasione Eidem affectum hunc reserviturum, cui me semper commendando, Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram in reliquo diu feliciter valere desidero. Datum ex castris ad Prasnam positis, die undecima mensis Octobris, anno 1688.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

servus obligatissimus

Carolus comes de Magni m. p.
colonellus.

Kivűl: Spectabili ac magnifico domino Michaeli Teleki de Szék stb.

(Eredetije a gr. Teleki-család ltárában Missilisek 132. sz.)

1688. okt. 19.

Magninak írt levélnek párja, sub dato Radnoth 19. Oct. 1688.

Ex castris ad Prasmar positis 11-ma praesentis datas Illustritatis Vestrae literas cum honore accepi, confidentiam et mei recordationem oblatumque de me bene merendi studium addictissimis reservire conabor officiis.

Quoniam clementissimus princeps gravem patitur valetudinis indispositionem, in aulam veni, sed propter aegrotationem suae celsitudinis non erat modus et convenientia desiderium Vestrae Illustritatis suae celsitudini significandi, propter quod tamen ut Illustritas Vestra defectum non patiatur, ego habeo in Maramaros mille sales, quibus paratus sum Vestrae Illustritati gratificari, credo quod sua celsitudo tandem recognita refundi curare dignabitur, et si Vestra Illustritas suum hominem ad me mittet, scribam ad dominum camerarium Szigetiensem de eorum traditione. Aliis etiam in rebus meam erga Vestram Illustritatem obligationem et inserviendi promptitudinem contestaturus, sicuti sum et maneo.

(A gr. Teleki-család ltárában Missilisek 132. sz.)

1688. október 26.

A jáljuk K d n e k s t b.

Tegnapi tudósításunk után a mi klgs urunk ő nga maga állapotja felől indult reménségünket megkezdé homályosítani, mivelhogy délután vacsoráig semmit nem nyugodt és igen keveset is beszéllett: vacsorán is többire sem ett, sem ivott semmit is. Felkelvén asztaltól külön-különbféle vigasztaló és bátorító beszédekkel sőt tisztességes kérdésekkel is munkálódtuk ő ngát csendesíteni és beszélgetésre is indítani, de igen kevés hasznót tehattünk. Eloszolván osztán és le is takarodván némelyikünk, csendesén volt ő nga ágyában tizen-

egyórákorig álom és beszéd nélkül. Azután gyakorta ijedezvén felült és ujabban lefeküdt, azonban haragra gerjedvén, sem fogni sem betakarni nem engedte magát, hanem tizenegy óra után erővel csak felkelvén, kétórákorig indulatosan sétált a házban, semmi szónak engedni nem akarván, utoljára osztán a melancholica affectiók-erőt vévén ő ngán, erővel az földre akart fekünni. Sőt ugyan az ágya előtt egyik térdével az földre ereszkedett, nagyon nehezen s erővel fektethették le ágyában ő ngát; ott is pedig egyideig mellrevalóját szagatni akarta és magát betakarni nem szenvedte. Azután egész viradtig álom nélkül ijedezve s kevés, de haszontalan beszéddel mulatta idejét. Megviradván osztán, ujabban sétálásnak indulván székben ültettük és az szekerek hozatásáról irt commissiókat akarván subscribáltatnunk, kettőt ugyan subscribált hibásan, de az harmadikot semmiképpen nem; sok izben megolvassván pedig, egynéhányszor mondotta, nem subscribálja, mert nem ő ngra bízták és sok beszéddel is egyébre nem vehetvén, halasztanunk kellete azon dolgot. Már uram hatod napja széki nem volt ő ngának. Ételet s italt nem igen akar acceptálni, orvosságot is egy-egy kalánkával ritkán és nehezen vészen bé. Tovább mire fordítja isten, ujabban Kgldet tudósítani el nem mulatjuk.

Az mi a Kgld levelének continentiáját illeti, mit irtak legyen Kgldnek commissarius Komornik és Kálnoki Sámuel uramék, megolvastuk és Kgld is micsoda választ tött, megértettük: hogy az boérok urunkkal ő ngával szemben lehessenek vagy pedig más idegen ember is, teljességgel lehetetlen dolog. Maga is Kgld az ő nsga állapotjának declaratiójához képest megítélheti. Melyre nézve moderálhatja Kgld az ilyen dolgokat, az mint illendőbbnek itéli. Az hamar következő nehéz dolgokat, mint Kgld írja, mi is gondoljuk, mindazáltal isten segedelméből azok iránt is menedéket remélhetünk. Hogy a deputatusok előbb összegyülhessenek, az időnek keménysége és az utnak is szertelen nehézsége terjedvén, Kgld jó ítéleti rajta. Csak isten a mi kgls urunkat ő ngát könnyebbitse és innen való elmenetelit ne akadályoztassa, talám a dolgok iránt az időből ki nem rekedünk. Kgld leveleit az inclusákkal együtt

visszaküldöttük. Ajálván ezzel isten oltalmában Kgdet kedves szerelmesivel együtt. Radnot, 26. október a. 1688.

Klmed jóakaró komja

Naláczy István mp.

S alázatos szolgálí
Nagy Ari Joseph,
Lugosi Ferencz mpr.,
Kollatovich György mp.,
Alvinczi Péter mp.,
Inczédi Pál mp.

Post Scriptum.

Mi uram bizony nagy vélekedésben vagyunk, miképpen indithassuk meg innen ő ngát, ha isten ő nagán és rajtunk is nem könyörül; mert nem hogy könnyebbednék, de inkább nehezedik óránkint, melyre nézve szomorú consequentiéktól tartunk: ha ugyan megindítjuk pedig: merre és mi formában menjünk s mikor indítsuk el ő ngát, Kgd tetszését és dispositióját várjuk. Ha ugyan nem subscribálhat ő ngsa, az szekekért hopmester uram ő kgme neve alatt kételenítettünk expedálni; de egyéb vecturák felől kívántató dispositiók miképpen folyhassanak, nem tudjuk.

Külczim: Tekintetes Teleki Mihály uramnak kedves komám uramnak stb.

(Erdetije a gróf Teleki-család levéltárában 153. f.)

1689. febr. 20.

Generose domine honorande.

Exhilarant me iam dudum animo haesitantem Generositatis Vestrae epistolae videns prosperum hybernorum exitum ad vota, accedente dexteritate et prudentia eiusdem Vestrae Dominationis et assistentia excellentissimi domini Teleki, et mihi imaginor haud difficiliter quantis laboribus subiecerint. Gratias igitur sincero corde refero Generositati Vestrae pro demonstrato affectu in promovendis caesareis negotiis, parique perseveraturam minime dubito.

Secundae vero epistolae una simul cum primis acceptae interruptum conciliarunt mihi gaudium intrinsecumque moerorem indispositionem subsecutam repentine ferentes. Et quamvis indubia spe nitar hac hora futuram Generositatem Vestram ad pristinam restitutam salutem, nihilominus tamen anxius vivam hanc meam inaugurationem ex intimo cordis factam, frequentius visitassem meis epistolis, nisi gravissima aegritudine per aliquot septimanas fuisset correptus, deo dante convalui et idem spero et exopto de Dominatione Generosa.

Dum Generositas Vestra Viennae commorabatur, experiri potuit sufficienter, quantis me involvat occupationibus et laboribus; officium meum generalis commissarii ad quod sacratissima sua Maiestas superaddere dignata est assistentiam in conferentiis, cum Turcicis ablegatis habendis, ad exaudiendas illorum propositiones, quae satis frequentes sunt, coniciat hinc quomodo Transsylvaniam defacto intrare possem, necessariam siquidem affirmet fore praesentiam meam. Solidi nihil pro nunc scribere possum de meo adventu; spero tamen ex zelo Generosae Dominationis Vestrae et affectu erga sacratissimam suam Maiestatem exactissime me certiore redditurum de omnibus noticiis vel motibus, si qui occurrerent tum in Transylvania tum in viciniis, quin imo attentissimum futurum omnibus iis, quae vel profectum vel praeiudicium servitio caesareo inferre valerent, notitiae meae sine mora transmittendo. Singulariter enim confisus sum integritati fidelitati et solertiae Vestrae Generosae Dominationis nihil intentatum relicturum pro rebus bene penetrandis et dirigendis, auxilio excellentissimi domini Teleki, et assistentia illustrissimi domini generalis comitis Veterani, cuius indignationem ut impropriam et imprudentem male sensi, nimirum quod desideraverit nomen illius inseri in accommodatione hyberniorum; in qua materia penitus nihil ad immiscendum se habet, cum eidem non competat, sed generali commissario, et si sub mea commenda nomen meum appositum fuit, secutum est hoc non ratione commendae sed ratione plenipotentiae habitae in generali commissariatu super eandem materiam; quae omnia in optima forma perscribere minime omissi et rectam non

habuisse causam insinuare. Ceterum omnem impendat curam in promovendo servitio caesareo et ulteriora non curet. Ego enim in omni occasione tueri sciam. Attamen in quacumque re affectum dicti domini generalis ubi sibi vindicare poterit, non negligat Generositas Vestra.

Ad confirmandos animos Transylvanorum sufficientia dictabit argumenta prudentia et zelus Generositatis Vestrae, cui me remitto, et cum stimulis minime indigeat, parcam verborum prolixitati. Hoc solummodo addendum restat bellum contra Gallos declaratum esse, sacrumve Romanum imperium publicum edictum emanasse, quod pro rebellibus sit habiturum quoscunque ex gremio imperii, qui occurrere negligent. Ipse vero rex Galliae revocatis armis ex imperio occupatis ex hac parte Rheni locis haud valide munitis, conatus omnes intendit contra Hollandos, qui iuncti cum Anglis, rege ex regno deposito, omnem vim in Gallos bello indicto impulerunt indicibili tum regis tum regni consternatione, unde nec sibi ipsi consulere sano modo potest. Dietim descendunt regimina ad confinia imperii, unde formidabilis ineunte vere erit in promptu exercitus, novo veteroque milite accitus omnique munitu apparatu ad tumidum pacis fractorem debellandum, qui nec divinum nec hominum iura servare curavit. Postremo servet deus Dominationem Vestram.

Datum Viennae 20. Februarii 1689.

(Más. a gr. Teleki es. Itáraban. Miss. 112.)

1689. febr. 24.

Generose domine honorande.

De dato 3., 6. et 9. currentis sunt epistolae generosae Vestrae Dominationis, quae summa laetitia intra breves dies ad me pervenerunt, ex quibus temperatae salutis argumentum redargui, siquidem propria manu sint exaratae et severa anxium me fecere ultimae, nunc deo sint laudes, cum Generositate Vestra animitus gratulor, nec sufficientes reddere possum eadem gratias de affectu et zelo demonstrato ad promovendum servitium caesareum. Spero tamen magis factis contestari quantum me obligatum habent se experturam, labores

non fore absque condigna remuneratione. Et rogo, vivissimas etiam reddat gratias omnibus iis, qui hoc in negotio hybernorum coadlaborarunt, nec intermissurum data occasione promptitudinem eorum humillime detegere coram sacratissima sua Maiestate domino domino nostro clementissimo. Interim vero si huc appulit dominus Vaÿ pro aliqua obtinenda relaxatione, officia nostra et sincero corde totisque viribus interponam coram sacratissima alte memorata sua Maiestate, quod idem in omnibus occurrentiis et omni tempore efficiam. Spero nihilominus reflexionem habituros, pacem prae foribus stare, consequenter expensarum finem sat proximum et fortassis ultimam hanc fore pecuniae extractionem ab ipsis. Qua de causa procul dubio lubenti animo ad contestandam uberius eorum fidelitatem et ad ultimum belli periodum laudabiliter concludendum omnem impendent curam in suppeditanda imposita et accordata quotta. Non enim qui bene coeperit, sed qui bene perseveraverit, coronidem obtinebit.

Prudenter egit in sublevandis aliquantulum Saxonibus et rogo taliter dirigere velit negotium, ut ad executionem mittatur: sicuti ex dexteritate Generositatis Vestrae expecto, eosdemque nomine meo assecuret, conservationem et securitatem cordi mihi vel maxime inhaerere, resque eorum me favorabiliter semper patrocinatorum; relaxationem habuisse si non qualem exoptassem, talem saltem quam currentes gravissimaeque necessitates efflagitarunt, et alia media habiturum eos exonerandi aliis occasionibus.

Relationem commercii ex Transsylvania in Turciam exercendi per manus cursoris caesarei percepi, et gratias refero Generositati Vestrae, uti et consilio utor in tractatione pacis addendi relegationem Tartarorum ultra Boristhenem, ne Moldavia, Valachia aut Transylvania infestarentur excursionibus.

Stultitant profecto, qui cogitant Transylvaniam Turcis restituendam in tractatibus pacis, quod nec somniatum est, imo securam reddat non fore conclusam pacem, nisi cum totali securitate et tranquillitate tam Valachiae quam Transylvaniae, et quod sacratissima sua Maiestas dominus dominus

noster clementissimus immunem reddere velit ab omni barbarorum oppressione et constantissime protegere.

De Galliae rebus vere profeta fuit Generositas Vestra, et absit iactantia verbi, quo se vertat, nescio; irretitus est enim mille ambagibus, poenitet ipsum, pacisque arbitros anxius quaerit et non est exauditus. Hollandia etenim et Anglia non modo verum et totum sacrum Romanum imperium bellum indicavit, sicuti in imperiis significari; superadditur tantis discriminibus animus perturbatus multorum, qui in Gallia sunt male contenti, hinc cogitet, in quo statu adinveniat rex.

Non dubito, collegerit ex ultimis meis, quid de illustrissimo domino generale comite Veterani perscripserim, eidemque significavi in optima forma nullam habuisse hoc in passu rectam causam indignationis. Hoc tamen Generositati Vestrae insinuare debui, affatum illustrissimum dominum generalem sat bene scripsisse mihi de persona Vestrae generosae Dominationis, et quod summa dexteritate et zelo promoverit servitium suae Maiestatis. Quamobrem coniicio optimam voluntatem habere erga Vestram Dominationem, quam rogo, quanto melius erit possibile, accomodare se studeat.

Instantiam video excellentissimi domini generalis Teleki, qui absolutam dispositionem vellet habere supra arcem Görgény, ad quam confugere tute possit casu alicuius innovationis. Deus est mihi testis, quantum sincero corde diligam suam excellentiam, et quantum inservire intendam, praecipue cum de securitate et negotiis agatur ipsius, lubentique animo annuerem, si plurimae ex hoc malae consequentiae non orirentur et imprimis manifestam demonstraret Germanorum diffidentiam, cum aliae sint ampliores arces et loca praesidio Germanico munita, in quibus tute commorari potest. Item malum suppeditaretur exemplum, quod idem princeps expetere posset. Quaeso, vitio ne vertat excellentissimus dominus Teleki, vel sibi imaginetur defectum minimum solitae sinceritatis et amoris erga eundem; si inservire in hac materia non possum, tempus et aliae occasiones demonstrabunt. Iterum igitur atque iterum rogo, pro indubitato habeat excellentia

sua syncerissimum et bene ex intimo cordis affectu me esse idem amicum.

Ultimatin debitas referens Generositati Vestrae gratias pro humano gratulationis officio mecum habito de promotione mea, credat immemorem nunquam futurum et propensi in me animi et praestitorum laborum in caesareo servitio utrumque officiis meis omni tempore demereri conabor et his permaneo.

Datum Viennae 24. Febr. 1689.

Generosae Dominationis Vestrae

ad officia paratus

C. Antonius Carafa.

Szélén: 1689. 24. Febr. Carafa general így irt Absolon uramnak.

(Másol. a gr. Teleki cs. ltban. Miss. 111.)

1689. apr. 17.

Carafa general így irt Absolon uramnak.

Generose domine honorande.

Paria literarum principis Valachiae et dni Teleki uti et Cantacuseri annexa epistolis Dnis Vestrae gratanter sane percepi uti et relationem negotiorum, de quibus omnibus grates reddo et adhortor ut imposterum quoque absque temporis intervallo communicare prosequatur, et praecipue recomendo vigilantiam et studium impendendum in inquirendis rerum statibus et negotiis, quae vel profectum vel damnum caesareo servitio inferre viderentur, me de omnibus certiore reddendo, non defuturam neque voluntatem neque modum gratificando uberius fidelia servitia quae erit allatum.

Non miror quod dnus Csáky Ladislaus fidem et creditum non habeat apud principem Valachiae viventem sicuti habuit penes demortuum; qualis enim est natus, talis semper erit. Sapienti pauca.

In cordis intimo sentio dolorem aegritudinis domini Teleki, in qua non dubito, negotia remoram patiuntur; faxit deus ad pristinam restituatur sanitatem uti animitus apprecor.

Illmus dnus comes Veterani brevi ex Transylvania migrabit in campum, cujus vice illmus dnus grlis Baro Heis-

ler functurus erit; ut igitur respectum habeat condignum et existimationem Vrae Gen. Dnis, praesentes recommendatorias in favorem Vrae Dnis annecto, quibus mediantibus rogo synce-riter, cum eodem correspondere velit ut servitium caesareum promoveatur ulterius. Interim omnia ad votum prospera stb. permaneo

Dnis Vrae generosae

Datum Viennae die 17. Apr. 1689.

ad officia paratus

C. Antonius Carafa.

Egykorú másolata, mely Absolon D. Szeben 1689 maj, 1. kelt s Telekihez intézett levelének hátulsó levelére van írva a gróf Telekiek ltban Miss. 110.

(1689.) máj. 13.

Bene novit sua Majestas sacr. fidelia praestita servitia ab excellmo dno generali Teleki in quem finem benignissime mihi demandavit ut argentea quaedam vasa pro munusculo traderentur in memoriam caesariae gratitudinis ad posteros quoque ejusdem transmittenda, non tamen in recompensationem totalem studii et operae datae in promovendis negotiis.

Mirabuntur hic fortassis nonnulli tarditatem reditus domini ablegati, sed si considerabitur aulae status et negotia, quibus occupantur domini ministri, experientur aliter evenire non posse. Expeditionem tamen ad vota erit reportaturus.

Scribendi officium minime intermittat Generositas Vestra, etiam si sacri romani imperii partes intravero, litterae enim Vienna illuc optime dirigentur. Prosequatur in solita sua fidelitate hactenus contestata, et credat quod ubicunque fuero, ad servitia gen. Dom. Vrae promptus semper adero.

Recreationis gratia perlegi Csakianas stultitias, et siquidem communiter pro larcone habeatur, parum interest ut dicat quid placet; de minimis non curat praetor.

Viennae, 13. Maji.

Jegyzet: Irta Carafa Absolon Danielnek.

(Egykorú, Absolon által vett másolata a Teleki-ltban Miss. 112.)

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

ALMÁSI Ferencz. 174.
 ALSÓ János. Nagy-Pestini. 99.
 ÁLVINCZI Péter. 150. 167. 179.
 199. 201. 203. 205. 223.
 ANGLIA. 225. 227.
 APAFI Mihály. 20. 176. 200. 216.
 — levelei: — Bécsi követeihez.
 1685. decz. 7. 46. 1686. jan. 16.
 69. — máj. 11. 133. — máj. 31.
 134. 136. — 1. — Gyulaffi László-
 hoz. 1685. máj. 15. 7. 1685. okt. 10.
 10. — Kapikihájához, 1685. okt. 42.
 — Leopoldhoz. 1685. ápr. 12. 4.
 1685. nov. 27. 31. és Caprara Aene-
 áshoz. 1685. nov. 16. 28. és — Lot-
 haringiai Károlyhoz, Gubasóczihoz
 a brandenburgi választó fejed.-hez.
 1685. nov. 15. 26. 27. 28. — a mi-
 nistereknek a Lotharingus, szász-
 és bajor hercegekhez. 1685. decz.
 15. 64. — egy vezérhez. 1685. okt.
 41. — a fővezérhez, a kajmekám-
 hoz, Maurocardatushoz s kapikihá-
 jához. 1685. dec. 27. 59. — *Kölle-
 vele* Karafa részére. 1688. máj. 3.
 201. — a békekötésről közte és csá-
 szár között. 1685 vége. 66. —
patens lev. követe Rhédey János
 részére. 1686. márc. 13. — 97. —
 Követei részére. 1688. máj. 3. 200.
 — *követmegbízó* levele. 22. — Ko-
 losvárra küldött követeinek 1686.
 márcz. 1. 97. 98. — *követutasítása*
 a császárhoz menő követek részére
 1685. nov. 4. 12. — Gyulai Fe-
 renczhez. 1685. dec. 3. 45. 46. —
 1687. aug. 14. 170. — Karafához
 menő követei részére. 1686. febr.
 21. Szeben. 116. — *követei salvus*
passusa. 8. — *reversalis* 1685. nov.
 5. Nagy-Szeben. 20. — *jelentése* a
 császárhoz. 1686. eleje. 77. — le-
 vele Apaffhoz. 1686. febr. 15. Bécs.
 90. — márcz. 4. 95. — az erd. statu-
 sokhoz. 1686. Bécs ápr. 21. 121. —
 Teleky Mihályhoz. Bécs. 1686. jan.
 26. 80. — Karafához ment követei-
 nek levele bécsi követekhez. 1686.

márcz. 26. 120. — a kolozsvári kö-
 vetekhez 1686. márc. 19. 101. —
 tanácsainak véleménye a Bécsből
 küldött levelekre. 1686. márcz. 15.
 100. — tábori parancsa. 1686. jun.
 2. 139.

II. APAFI Mihály. 20.

APOR István. 99. 177. 201. 203.

ARANYOSSZÉK. 41. 178. 181.

BÁDEN. 216.

BAGORAI Ferencz. 179.

BALÓ Mátyás 159. — lev. Te-
 leky Mihályhoz. 1687. febr. 22—
 154.

BALOG Mihály. 38

BALOG László Apafi követe
 Lipóthoz. 8. 35. — letartóztat-
 ása. 42.

BALOG Lőrincz. 39.

BÁLINTIT Zsigmond. 55. 99.
 137. 147. 160. 179. — követsége
 Caprarához. 108.

BÁNYFY (Losonczy) Farkas. 98.
 167. 177.

BÁNYFY (Losonczy) György. 98.
 167. 177. 184. 203.

BARCSAI Ákos 172.

BARCSAI István. 183.

BARCSAI Mihály (Nagy-Bar-
 csai). 167. 168. — kezes levele.
 1687. ápr. 11. 167.

BARTA Imre debreczeni polgár.
 38.

BÁTHOR. 44.

BÁTORI János. 39.

BAVARUS. 125.

BÉCS. 12. 35. 43. 60. 69. 82. 83.
 85. 96. 107. 113. 133. 138. 147.
 151. 152. 154. 155. 163. 170. 174.
 175. 214. 219. 24. 225. 228. 229.

BÉCSI fegyverszünet megsze-
 gése. 5

BELENYES. 103.

BELGRÁD. 186.

BELSŐ Szolnok megye. 147
177. 181. 182. 183. 200.
BERECZK. 181. 182.
BEREGH vármegye 103.
BESZTERCZE. 41. 58. 187. 190.
195.
BETHLEN város. 195.
BETHLEN Elek. 98. 166. 177.
201. 203. — levele Teleki Mihály.
hoz. 1687. márcz. 19. 166.
BETHLEN Gábor. 172.
BETHLEN Gergely. 41. 98. 177.
201. 203.
BETHLEN Miklós. 98. 99. 100.
101. 102. 103. 104. 136. 138. 147.
152. 153. 167. 203.
BETHLEN Pál. 98.
BIHAR megye. 159. 161. 162.
BONCZIDA. 53. 137.
BORNEMISSZA Anna. 20.
BOSNIA. 217. 218.
BRANDENBURGI választó fejed.
25. 90.
BRASSÓ. 180. 181. 184. 197.
BUDA. 158.
BUDA János. 86. 183.
BUDA László. 159.
BUONVISI apostoli követ. 125. —
levele Apafihoz. 1685. nov. 27. 36.
BÚZÁRÓL dispositió. 176. 180.
BÜDÖSKÜTY, 55. 80. 120. 121.
122. 153.
CANDIA. 157.
CANTACUSENUS. 228.
CAPRARA Aeneas. 28. 29. 52.
54. 56. 80. 83. 84. 85. 95. 97. 99.
151. 154.
CAPRARA lev. Apafihoz. 1686.
febr. 25. 93. — válasza a Bécsbe
menő követekhez. 112.
CICERO 219.
CORNEREY regiment. 217.
CSÁKY István. 94. 97. 103. 120.
— levele Apafihoz. 1685. márcz.
24. 3.
CSÁKI László. 15. 45. 46. 52. 55.
67. 75. 85. 89. 94. 108. 111. 128.
132. 136. 137. 139. 147. 213. 228.
CSANÁD. 216.

CSIK. 181.
CSIKSZEREDA. 181.
CZEGLÉDY Gáspár. 39.
DÁNIEL István. 98. 101. 116.
167. 177.
DÁNIEL Mihály. 137. 167. 177.
DEBRECZEN. 17. 80. 103. 107.
159. 161. 162. 166. 173. — polgá-
rok. 23. 106. — Bécsben. 121. 138.
— kinoztatása. 1685. végén. 38. 91.
DEÉS. 53. 137.
DELI Mihály. 99. 101. 102. 116
DERSI István. 147.
DÉVA. 173. 176. 187. 190. 197.
DIETRICHSTEIN 35. 80. 125. —
levele Apafihoz. 1685. márcz. 25.
Bécs. 3. — ápril 14. 5. — 1685.
nov. 22. 31.
DIÓSZEGH. 43. 44.
DNIEFER 226.
DOBOKA vármegye. 159. 177.
181. 182. 183.
DONÁTH Mátyás 173. 184.
DRAUTH György. 99.
DRINÁPOLY. 156.
DUKA vajdáné. 41.
DUNA 129. 135. 157.
DUNOD Antidius Burgundi pap,
Leopold követe Apafihoz 4. 13. 29
32. 46. 54. 56. 58. 74. 77. 84. 87.
91. 100. 109. 113. 114. 128. 136.
138. 152.
ÉBESFALVA. 184.
ÉGER 34. 158. 170.
EGRI Demeter. 40.
EÖTVÖS István. 99.
EPERJES. 110. 156. 169. 174. 219.
ERDÉLY. 14. 15. 16. 17. 18. 20.
28. 32. 42. 51. 53. 66. 67. 82. 85. 87.
109. 126. 132. 133. 139. 148. 149.
155. 156. 160. 161. 162. 163. 165.
166. 170. 171. 172. 185. 186. 188.
191. 192. 200. 201. 203. 204. 209.
212. 213. 214. 219. 224. 226. 228.
ERDÉLYI statusok. 13. — egyes-
sége Karafával 1688. máj. 9. 201.
— követmegbízó levele 22. — köv.
utasítása Petrichevics Horvát Fe-
rencz részére. 1687. szept. 21. —
levele a bécsi követekhez. 1686.

jan. 16. 70. — 1686. márc. 21.
104. — Karaffa generálnak. 1685.
nov. 6. Gyulafehérvár 23. — 1687.
márcz. 10. 159. — 1687. szept. 21.
175. — levele Karaffa generálhoz,
Veteránihoz. 1685. nov. 16. 29. 30.
— Maurocordatushoz. 1685. nov.
34. — levelei a svéd, dán királyok,
a brandenburgi és szász választó
fejedelmekhez, 1685. nov. 15. 24.
25. azok követeinek a bécsi udvar-
nál 25. 26. — a szatmári követek-
hez. 1686. márcz. 12. 107. — 1686.
150. — Veteránihoz. 1686. márcz.
14. 99. — Kinczinkhez u. akkor.
100. — projectuma 213. — propo-
sitiója Karaffához 1688. jun. 5. 207.
— válasza Karaffának 1688. feb. 16.
195. — Lothar. Károly követeinek
1687. oct. 22-iki válaszára. 188.

ERDÉLYI tanácsurak lev. Tele-
kyhez 1688. oct. 26. 221.

ERDÉLYI Balázs. 39.

ÉR-KERESD. 166.

ERŐS György. 39.

ÉRSEKÚJVÁR. 9. 34. 42.

ESZÉK 158.

ESZÉKI hid. 34.

ESZTERGOM. 34. 42.

ESZTERHÁZY Pál lev. Apafihoz.
1685. nov. 18. 36.

FARKAS Ferencz. 182.

FEJÉR János szebeni király-
bíró. 11.

FEJÉRMEGYE 177. 181. 182.

FEKETE Mihályné. 39.

FELHALMI István. 39.

FELVINCZ. 41.

FILSTIK Mihály. 201. 203.

FINTA János. 39.

FOGARAS. 165. 167. 168. 198.
201. 216. — föld. 181. 182. — i or-
szággyűlés. 7.

FÖLDKÖZI tenger. 6.

FRANK Bálint szebeni jegyző.
11. — királybíró 177. 203.

FRÁTER István. 103.

GALLIA. 225. 227.

GEREBENES. 137.

GÖRGÉNY. 61. 202. 204. 227.

GÖRÖG Tamásné. 39.

GUBASÓCZY János levele Apafi-
hoz 1685. apr. 18. Bécs. 7. 1685.
nov. 29. 37.

GYALU. 137.

GYERGYÓ. 181.

GYERŐFFY György. 98.

GYÖRGYFALVA. 137.

GYULA. 158. 186.

GYULAFEJÉRVÁRI orsz. gyűlés.
11. — tanácskozások határozatai
1685. nov. 40.

GYULAFFILÁSZLÓ. 7. 11. 98. 177.

GYULAI Ferencz Apafi követe
Karaffához. 45. 46. 58. 86. 94. 98.
104. 108. 114. 116. 117. 118. 119.
147. 151. 154. 164. 167. 173. 177.
184. 203. — Bécsbe. 170. — levele
Apafihoz. 1686. febr. 2. 81.

GYULAI Sándor Apafi szolgája.
69. 80.

HÁCZEG 159.

HADHÁZ. 106.

HAJDU Péter. 39.

HALLER János Apafi követe a
császárhoz. 12. 20. 22. 23. 81. 83.
95. 106. 121. 131. 133. 136. 177. 203.

HARANGLÁBI 166.

HÁROMSZÉK 177. 181.

HAVASALFÖLD. 129. 207.

HEGYESI Mihály. 167.

HEISLER báró. 228.

HERMANN bádeni őgróf. 80.
125 — levele Apafihoz. 1685. apr.
18. Bécs. 6. 1685. nov. 27. 37.

HOFMANN Ferdinánd Karafa
secretariúsának levele Apafihoz.
1686. jan. 31. 81. — megajándé-
koztatása 83.

HOLLANDIA 225. 227.

HORVÁT katonaság. 60.

HORVÁT Ferencz (Petrityevith)
174. 175.

HORVÁTH János. 103.

HORVÁT Miklós. 182.

HOUCHIN báró. 185. 186. 188.
208.

HUNYAD. 45. 46. 55. 83. 113.
197. 211.

HUNYADVÁRMEGYE. 177. 180.
181. 182. 183. 184.

HUSZT. 202. 204. 208. 209.

ILLYEFALVA. 181. 182.

INCZÉDY Mihály (váradi) Apafi
Mihály követe a császárhoz 3. 5.
6. 12. 20. 22. 23. 25. 42. 81. 95. 131.
133. 136. 167. 174.

INCZÉDI Pál. 223.

JAKSI (Jaxi) Zsigmond. 70. 85.
90. 104. 153.

JEDDI Péter. 35. 37. 38. 96.

JENŐ. 18. 109. 159. 186.

JÓSA Mihályné. 39.

JÓSIKA István. 167.

KABOS Gábor. 99. 183.

KÁLNOKI Sámuel. 205. 211. 222.

KALOTASZEGH. 61. 62. 105.
106. 107. 151. 153.

KAMENYICS város. 157.

KAPI Gábor. 175.

KÁPOLNÁSI János. 40.

KARÁNSEBES. 215. 216.

KARAFÁ Antal generalis. 38.
43. 44. 45. 46. 54. 55. 56. 58. 72. 81.
83. 85. 86. 91. 93. 97. 98. 100. 101.
102. 103. 104. 113. 115. 116. 118.
120. 136. 138. 150. 153. 154. 156.
157. 165. 166. 169. 174. 175. 195.
199. 200. 201. 204. 205. 206. 210.
212. 218. 228. 229. — levele Absco-
lonhoz 1689. feb. 20. 223. —
feb. 24. 225. — Ápril 17. 228. —
máj. 13. 229. — Apaíhoz. 1685.
nov. 24. 32. — 1685. decz. 14. 56.
— decz. 18. 58. — 1686. jan. 2. 69.
— febr. 2. 86. — az erd. rendek-
hez 1687. máj. 20. 168. — Teleki
Mihályhoz. 1688. máj. 14. — 204.
205. — punctumai. 210. 212. — vá-
lasza az erdélyi statusok proposi-
tióira. 1688. jun. 5. — 207. — Gyul-
lai Ferenczhez, Apaí követéhez.
1686. feb. 12. 87.

KARÁNSEBES. 17. 109—110.

KÁROLYI László. 128.

KASSA. 110. 218.

KÁSZON. 181.

KATONA Mihály. 103. 137.

KECZE. 137.

KECZELI István. 200.

KÉKES. 138.

KEMÉNY Boldizsár. 182.

KEMÉNY János. 98.

KENDE Ádám beszélése. 1686.
eleje. 128. 129.

KENDE Gábor. 206.

KENDEFI János. 167.

KENDEFI Pál. 167.

KERCSESORA. 166.

KEREKES Péter. 147.

KERESZTESI Sámuel. 167.

KÉT Régen. 181. 182.

KÉZDI Vásárhely. 181. 182.

KINCZINK (KINSZIK) János Ja-
kab. 94. 97. 102. 104. — levele
Apaíhoz. 1686. márcz. 8. 96.

KISS Balázs. 103.

KISS Imre. 38.

KISS Mihály. 39.

KOLLATOVICH György. 223.

KOLOZS. 180.

KOLOZSVÁR. 10. 98. 136. 173.
176. 178. 180. 183. 190. 195. 207.
KOLOZSVÁRMEGYE. 177. 181.
182. 183.

KOMÁNA. 165.

KOMORNIK. 222.

KONSTANTINÁPOLY. 103. 157.
158. 206.

KORNIS Gáspárné. 175.

KOVÁCS Boldizsár. 40.

KOVÁCS István (Bándi). 147.
179. 182. 183.

KOZMA Györgyné. 39.

KÖVÁR. 55. 6. 84. 100. 105.
138. 152. 153. 159. 161. 162. 174.
175. 176. 202. 204. 209. 211. — vi-
déke. 45. 46. 61. 84. 106. 107. 113.
133. 151. 154. — vidékiek. 29.
47. 83.

KÖZÉP-SZOLNOK vármegye. 103.
162. 170. 177. 181. 182. 183.

KRASZNA vármegye. 103. 133.
138. 159. 162. 181.

KÜKÜLLŐ. 137. 188.

KÜKÜLLŐVÁRMEGYE. 177. 181.
182.

LAKATOS András. 39.
 LÁPOS. 159. 211. — vidéke. 105.
 107. 153. 161. 162. 198.
 LENGYEL király. 6. — ország.
 85. 128. 155. 172.
 LENGYEL László. 63.
 LIMITATIO. 193. 199. 2 2 213.
 LIPÓT. 23. — levele Apafhoz.
 1685. aug. 16. 1. — 1685. szept. 17.
 9. — nov. 23. 35. — credentiája
 Apafi részére 1685. ápril 5. 3. —
 salvus passusa. 1685. aug. 14. 7. —
 tanácsosainak válasza. 1686. jan.
 26. 79.
 LIPPA. 17. 186.
 LOTHARINGIAI Károly. 90. 125.
 — levele Apafhoz. 1685. ápril 14.
 Bécs. 5. — követeinek válasza
 az erd. rendekhez. 1687. oct. 22. —
 185. 191. 214.
 LUGOS. 17. 216.
 LUGOSI Ferencz. 185. 223.
 MACSKÁSI Boldizsár. 167. 172.
 177. 203.
 MAGNI (de) Károly. 220, 221. —
 levele Telekihez. 1688. okt. 11. 220.
 MAGYAR felkelők ellen hadse-
 reg megy. 9.
 MAGYARORSZÁG. 14. 156. 161.
 165. 173. 186. 201. 214.
 MÁRAMAROS. 29. 40. 45. 46. 55.
 61. 83. 84. 96. 99. 102. 103. 106.
 107. 113. 135. 138. 151. 152. 153.
 154. 159. 161. 162. 164. 166. 169.
 179. 198. 209. 211. 221.
 MARCHISIO Lipót követe. 47.
 87. 160 — Caprara követe. 29.
 MÁRIÁSI 154.
 MAROS. 137. 187.
 MAROS Némethi. 170.
 MAROSSZÉK. 177. 181.
 MAROSVÁSÁRHELY. 180. 182.
 MÁTÉ. 138.
 MAUROCORDATUS. 43. 63.
 MAXAI Balázs. 200.
 MAXAI Ferencz. 147. 180.
 MEDGYES. 180. 182. 184.
 MEHÁDIA. 216.
 MERSLE General. 43. 44.

MÉSZÁROS Miklós. 40.
 MEZŐ Mihály. 40.
 MIKES Pál. 167. 180.
 MIKÓ István. 183.
 MILES Mátyás szebeni senator
 és Apafi követe a császárhoz. 11.
 12. 20. 22. 23. 81. 95. 131. 133. 136.
 MOLDOVA. 226.
 MUNKÁCS. 103. 132. 168.
 NAGY Ari József. 223.
 NAGY Balázs. 39.
 NAGY Pál Peteki. 41. 99. 174.
 179. 184. — Apafi követe Karaffá-
 hoz. 69. 131. 132. — expeditiója
 Karaffához. 1686. jan. 1. 113.
 NAGY Bánya. 15. 17. 72. 114.
 159. 161. 162.
 NAGY Károly. 159.
 NAGY-Szombat. 83.
 NALÁCZI István. 167. 177. 203.
 223.
 NÁNDORFEHÉRVÁR. 18. 64.
 157. 159. 187. 190. 218. 219.
 NEMES János. 160. 177.
 NÉMET Mihályné. 39.
 NÉMET katonák. 60. — garáz-
 dalkodása. 72. 73.
 NÓGRÁD. 34.
 OKOLICSÁNYI. 154.
 OLÁH boérok kötlevele. 1688.
 Juni 4. 206.
 OLÁHORSZÁG. 18. 197. 207.
 216. 228.
 OLÁH Mihály. 183.
 OLASZORSZÁGBAN as egyenet-
 lenségek szünőféiben. 6.
 ORSOVA. 215. 216.
 ÖSS. 137.
 PACE de. 199.
 PALÁDI Pál. 169.
 PAPMEZŐ. 103.
 PATAK. 110.
 PÉCSI Sámuel. 167.
 PERNYESZI Zsigmond Apafi
 követe a császárhoz. 12. 20. 22. 23.
 81. 95. 121. 131. 133. 136.
 PETRÓCZY. 80. 111.
 PFALCZI örgróf. 90.

PICCOLOMINI lev. Teleki Mihályhoz. 1688. szept. 7. 216. 217.

POZSONY. 62.

RÁBA. 157.

RABBATA. 82. 85.

RÁCZ István. 204.

RADÁK István. 182.

RADNÓT 37. 169. 173. 175. 178. 184. 2 1. 223. — orsz. gyűlés végzése. 1687. szept. 21. — 174. — szept. 22. 176. — tanácskozás. 1687. oct. 2, 178.

RADUL Comissul Stirbej. 207.

RAJNA. 225.

RÁKÓCZI György (öreg.) 172.

RÁKÓCZI György (ifju.) 172.

RÉGI káromkodás. Könnyebb az ördögnek mennyországba menni, mint sem az ő szavának be kell telni, és ha az atya isten maga írná a levelet is, a fiu isten pecsételné is meg, sem cselekednék ellenkezőt. (Károlyi kommandáns mondta). 106. — *Menjetek az erdélyi fejedelemhez, menjetek az megfeszített Jézus Krisztushoz és menjetek bátor az pokolbeli ördögökhöz, véghezviszem az mit feltettem, legyen emlékeztetbe az maradékoknál, hogy én Karafa mit cselekedtem! 72. 91. (Kar. mondása). — Régi kifejezés: garázdát keresni valakihez. 126. megelprédálni. 105. — til-túl hinni valamit. 105. falrakúszó bolond. 104.

RETTEG. 53.

RÉDHEY János Ap. köv. a téli szállások elintézése végett. 97. 99. 101. 103. 152. 153.

SAPONARA báró. 31. — levele Apafihoz. 1685. apr. 18. 7.

SÁROSI János. 54. 99. 156. 198. 201.

SCHARFENBERG Frigyes (Saffenberg). 132. 133. 136. 137. 138. 139. 147. 149. 150. 159. 160. 188. 219. — levele Apafihoz. 129. — salvus conductus a Szatmárra jövő köv. részére. 1686. jul. 2. 149.

SEGESVÁR. 186. 183.

SEPSI-Szent-György. 181. 182.

SERES Bálintné. 39.

SIMON Gábor. 174.

SOMBOR. 46.

SOMLYÓ. 178. 181. 182. 190. — kapitány. 46. 183.

SORBAN vajda. 128.

STRATHMAN Henrik báró. 125. levele Apafihoz. 1685. apr. 18. Bécs. 6. — 1685. decz. 1. 36.

STROJE Medernicterul. 207.

SUK 138.

SUKI Mihály. 183.

SZABÓ András. 39.

SZABÓ Boldizsárné. 38.

SZABÓ Jánosné. 39.

SZABÓ István kassai. 38.

SZABÓ Keresztély szebeni polgármester. 11. 167. 177. 203.

SZABÓ Máté. 39.

SZABÓ Mátyás. 39.

SZAMOS. 53. 83. 106. 137.

SZAMOSFALVA. 53. 55. 137.

SZAMOS Ujvár. 176.

SZARVAS. 43. 44.

SZÁSZ választó. 90.

SZÁSZSEBES. 187. 190.

SZÁSZVÁROS. 187. 190.

SZATMÁR. 12. 46. 58. 61. 72. 94. 102. 106. 113. 149. 154. 159. 161. 209.

SZÁVA. 159.

SZEBEN. 104. 105. 106. 131. 132. 133. 139. 146. 150. 180. 181. 183. 187. 190. 191. 205. 207. 210. 229.

SZEBENI királybíró hitlevele. 1685. oct. 29. 11.

SZÉCSI György. 183.

SZEGED. 158.

SZÉK város. 180. 182.

SZÉKELY Kocsárd. 41.

SZÉKELY László. 96. 167. 177. 203.

SZEKEREK buza szállításra. 181.

SZEKERPÉNZ. 181.

SZÉKI Márton. 182. 183.

SZÉLI István. 39.

SZENTIVÁNYI László. 94. 97. 120.

SZENT-JOB. 44. 88. 95. 120. 153.
 SZ. Péter. 137.
 SZIGET. 100. 221.
 SZIJGYÁRTÓ Mihály. 39.
 SZILÁGY. 45. 55. 61. 62. 107.
 149. 153. 154.
 SZILÁGYSÁG. 151. 153.
 SZOKOLY Ádám. 167.
 SZOLNOK m. 34. 43. 44. 135.
 138. 159.
 SZTAJKUL Poharnikul. 206. 207.
 TAKARÓ Mihály. 39.
 TEKE 181. 182.
 TELEKY Mihály. 54. 55. 83. 84.
 98. 103. 106. 143. 154. 159. 165.
 166. 167. 175. 176. 177. 179. 200.
 203. 205. 217. 219. 220. 223. 224.
 227. 228. 229. — levele Apafihoz.
 1687. márcz. 18. 165. — válasza
 Karafának. 1688. máj. 17. 205. 206.
 — Magnihoz. 1688. oct. 19. 221. —
 Picolominihez. 1688. szept. 217.
 Téli quartély a császári had.
 seregeknek 10. 32. — elintézése. 97
 THOROCZKAY Mihály. 182.
 TIELL János. 215.
 TISZANTÚL. 9. 33. 62.
 TOKAJ. 43. 44. 110. 218.
 TORDA. 137.
 TORDAVÁRMEGYE. 177. 181.
 182.
 TORMA Kristóf. 183.
 TOROCZKAY István. 98. 167.
 TOROCZKAI Péter. 167.
 TÖKÖLY 40. 43. 44. 85. 86. 87.
 103. 124. 132. 135. 136. 139. 158.
 159. 218.
 TÖMÖSVÁR. 68. 109. 132. 186.
 TÖRCSVÁRI jóság. 181.
 TÖRÖKKEL béke. 5. — ellen
 had. 9. 10. — háboru. 3. — hír.
 206. — követ Apaffinál. 55. — i 155.
 156. — Porta. 5. 6. 41. 42. 43. 44.

59. — Szó. Hatisserifi. 157. —
 Acsemzade effendi. 157. — Dauth
 pasa 158. — Fővezér. 42. 43. 64. —
 Jegen Bassa. 206. — Küprili vezér.
 157. — Nándorfejérvári szerdár. 62.
 — Mehmet. 157. — Sherbet 155. 156.
 — Szerdár. 42. 43. — Sulimán pasa.
 63. 156. fővezér lev. Apafihoz. 1687.
 aug. 10. 169. — Sulimán sultán. 172.

TURENDA Simon. 183.

TYTIAN Istvánné. 40.

UDVARHELY. 177. 181. 182.

UDVARIHELYSZÉKI had. 41.

UGOCSA vármegye. 103.

UGRON Ferencz, országos adó-
 szedő. 41. 99. 180.

VÁCZ. 34.

VAJI Mihály. 167. 174. 226.

VALLENDORFI Joachim. 41.

WALLIS general. 83. 85. 103.

VÁRAD. 17. 18. 34. 68. 103. 109.
 132. 159. 186.

VARGA István. 40.

VASS Dániel. 167.

VAS György (ifjabb). 183.

VASS Jánosné. 40.

VASASS Bálint. 39.

VELENCZE. 6.

VÉR Mihályné. 219.

VERINY folyó. 217.

VETERÁNI general. 43. 44.
 88. 96. 151. 208. 216. 219. 224. 227.
 228. — levele Apafihoz. 1688. aug.
 13. 215.

VIDA István legatiója. 148.

VILÁGOS vár. 17.

VITÉZ Ferencz. 182.

VIZAKNA. 180. 182.

ZARÁND megye. 181. 182.

ZEMLENY. 159.

ZILAH. 181. 182.

ZSITTVÁ. 216.